מוסדות וארגונים באגרות הראי"ה

תנועת "המזרחי"

מוסדות וארגונים באגרות הראי"ה

נזכר ב-45 אגרות, מהן 18 אל המוסד עצמו

רקע, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

"המזרחי" היא תנועה ציונית דתית שקמה בשנת תרס"ב (1902) בתוך ההסתדרות הציונית, בהנהגת הרב יצחק יעקב ריינס. היא קמה אחרי שהקונגרס הציוני החליט שעל הציונים לעסוק בחינוך ציוני חילוני, וקבוצת ציונים דתיים קבעה שרק בשמירת המצוות יישמר העם היהודי. האידאולוג הראשון של התנועה היה זאב יעבץ. בשנת 1920 עבר המרכז העולמי של התנועה לארץ ישראל, ובשנת 1922 הקימו פועלים מחבריה את "הפועל המזרחי".

באגרותיו הרב קוק מתכתב עם אנשי "המזרחי" בארץ ובחוץ לארץ: הוא מציע לאחד את בית הספר שהתנועה עמדה לייסד ביפו עם "תחכמוני", שולח לסיעת "המזרחי" בקונגרס הציוני את הדברים שרצה לומר בו, ודורש ממנה להכניס "נשמה" בציונות המעשית.

נוסח האגרות

45 האגרות שבהן המזרחי נזכר, לפי סדר הכרכים

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת יח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אדר תרס"ה - יפו **נמען:** מכתב גלוי לצעירים היושבים בארץ ישראל

הרב קוק מוחה על דברי עורך עיתון "השקפה", שכתב בשם כל הציבור שכולם "פנו עורף לעבר" היהודי. הרב קוק קורא לצעירים למחות בפומבי כדי שלא תיחשב שתיקתם כהודאה, ומדגיש שבכל המפלגות, גם בין ה"אוגנדיים", יש אוהבי עמם שאינם פונים עורף למורשת. הרב קוק מבטל את דברי הבוז ל"חכמת ישראל", ומביא את דברי סולוביוב ששאלת היהודים היא שאלת הנוצרים.

עיקרי הדברים

- מחאה על בוז למורשת ישראל בעיתונות.
- הקשר בין העבר, ההווה והעתיד של עם ישראל.
- ויכוח ציוני ציון והאוגנדיים.

נוסח האגרת

מכתב גלוי

לכבוד אחינו הצעירים היושבים על אדמת הקודש שלו'[1],

הנני פונה אליכם אחי האהובים, להציע לפניכם חובה מוסרית קדושה, לגול מעליכם חרפה גדולה, אשר גלל בבלי דעת, ביחוד על יושבי א"י[2], עורך ה"השקפה" בגליון מ"ח[3] ש"ז במאמר "בת קול מהעתונים" בוכוחו עם "ציוני ציון". והנה דבריו האחרונים שם נגעו עד לבבי, והנני חושב נאמנה, שנגעו ג"כ[4] עד לבב כל אשר הלב העברי שלו עוד לא מת לגמרי בקרבו, ואולי גם למי שאך לב האדם שלו עודנו חי, ואני משער שכל אלה המרגישים בעלבון הגדול הזה לא ימצאו לנפשם מנוחה, עד שיביעו גלוי לכל את מחאתם הנמרצה על דברים שפלים כאלה, שנדפסו לדאבוננו דוקא במכ"ע[5] ירושלמי.

ואלה המה דבריו ככתבו וכלשונו: "עוד טענה אחת גדולה ונוראה טוענים ציוני ציון על "האוגנדיים", כי הם "האוגנדיים" פונים ערף לכל העבר שלנו. כמה צביעות בטענה! אנשים שפנו כלם ערף להעבר שלנו מוכיחים אחרים בזה בעצמם! כי אל נא נאחיז את העינים! רק בעלי הועד של "חפוש חטאים" לא פנו ערף להעבר שלנו, ואנו כלנו פנינו ערף להעבר וזו תהלתנו ותפארתנו". והנה כמוכם יודע אני, שזה לא לנו הפעם הראשונה לראות דברי נאצה, הנוגעים עד הנפש הישראלית, נדפסים בספרותנו החדשה השלילית. אבל שיעיז סופר אחד להעיד בשם כל הקהל כלו, שכלנו פנינו ערף להעבר שלנו, ולהעמיד עוד בניגוד לזה רק את הועד של "חפוש חטאים", (שאינני יודע ממציאותו בפועל), שהוא מתארם תמיד למחוסרי דעה ותרבות, א"כ[6] הוא מעיד בפומבי שכל האנשים של צורה ושל כבוד, לפחות מהצעירים היושבים באי"י[7], פנו ערף לכל העבר שלנו, ושזו היא תהלתם ותפארתם, - שיקח אדם יחיד דעה רחבה כזאת לעצמו, לדבר בקלות ראש כזאת, ע"ד[8] יחש של עם שלם לכל התולדה שלו, לא בתור דעתו היחידית כ"א[9] בשם העם כלו, זו היא חוצפה שאיננה מצויה. ואינני רואה שום דרך לפטור עצמנו

ממחאה גלויה, שלא תהי'[10] שתיקתנו כהודאה, למען נרויח שיצאו הדברים הזרים הללו מכלל דעה כללית לדעה פרטית, של עורך ה"השקפה" והיחידים הנגררים אחריו, שאין אחריותם עלינו.

דן אני לכף זכות גם האבר המדולדל הזה שלנו, את בעל ה"השקפה". הוא איננו חולם כ"א מהרהורי לבו, שמו היהודי אולי כבר נרקב אצלו, הוא יכול להיות שכבר איננו מרגיש בעצמו שום קשר אל כל העבר שלנו, ויכול במנוחה לאמר שפנה אליו ערף, (ובאמת עלים נובלים כאלה שנושרים אינם מביאים הפסד גדול לכרם בית ישראל), וכפי חוג מבטו אין מחשבה אחרת בעולם כ"א מחשבתו, והמתנגד לו לא יוכל להיות כ"א מועד של "חפוש חטאים", אשר שם למפלצת וסמל אנשים שאינם מן הישוב. והנה נניח לו יחלום כאות-נפשו, אבל כשבא להעיד גלוי שאנחנו כלנו הננו אברים מדולדלים שכמותו, ושיכולים אנו לומר שהננו פונים ערף להעבר שלנו, שהוא מקור חיינו הקשור עם ההוה והעתיד שלנו עדי-עד, אנו חייבים למחות בדבר ולהודיע שלא מלבנו כ"א מלבו הוציא אלה הדברים המחרפים מערכות ישראל.

והנה אינני נכנס כלל בהויכוח שבין "ציוני ציון" לה"אוגנדיים". ודאי נמצאים בשתי המפלגות אנשים ישרים ואוהבי-עמם באמת, שאינם פונים כלל ערף להעבר, כמו שישנם אנשים כאלה גם בין המתנגדים לעקר התנועה הציונית בכללה. סימן רע הוא למפלגה אם היא חושבת שרק עמה הוא מקור חיים, של כל החכמה וכל היושר, וכל זולתה הכל הבל ורעות רוח. וממילא מובן שאין האוגנדיים זקוקים כלל להגן על עצמם בהודעה הכוזבת הזאת, שהם פונים ערף אל העבר. עדים הם המזרחים, שלא יוכל איש לחשד אותם שהם פונים ערף אל כל העבר, ועם כל זה הם אוגנדיים. א"כ רק רעיון-רוח של עורך ה"השקפה" ושותי-מימיו היחידים הוא לתלות את שאיפתם בפניית-ערף להעבר, כלומר ב"כתיבה על קרן השור" שאין להם חלק באלקי ישראל.

על הדברים של חבר-המערכת ב"הזמן" גליון כ"ב, שמצאם בעל ה"השקפה" לדברים של טעם, וענה אחריהם אמן שהם דברים אמתיים, והם באמת שפיכת בוז וקלון על תורתנו, אומתנו, תולדתנו וחכמתנו, שראוים להשמע רק מפי הגרועים שבשונאי-ישראל בין רשעי או"ה[11], לא מצאתי חובה להשיב, כיון שנכתבו על דעתו היחידית של הסופר. ואם באנו להשיב על דברי כל יחיד, שאיננו יכול להבין את אופיים של ישראל ומתוך כך הוא מקטרג עליהם, בין מישראל בין מאו"ה[12], אין אנו מספיקים. ואנו בטוחים, שכל חכם-לב, שנטייתו תמשכהו להתעסק בחכמת ישראל, לא יחת כלל מגערת הבוזים ליקהת אם, ויחזיק במעוזו לכונן לחקר אבות, וידע אל נכון כי רב חכמה ומוסר השכל ימצא בדברי קדמונינו, ורגשי עדינות המנשאת הנפש הרבה יותר משיחתם הבטלה של היועצים החדשים, הפונים ערף להעבר. ואין חכמתנו ולא ההיסטוריא שלנו מצומצמת במקצע אחד ותקופה אחת, כ"א מראשית ועד אחרית ומהכלל הכונס את כל הפרטים כלם יראה האור הגנוז, אשר לא יתם אורו, וכח-החיים הנפלא יחובר עם הדעות הנעלות והמדות הטהורות, אשר מעולם הן לנו למורשה, שהם התחזקו ונתקיימו תמיד הודות לקיום החובות המעשיות בפועל וע"י[13] החבה הגדולה לתלמודן המביא לידי מעשה, ועל ידם יעמד בנו צביוננו לעד. וכל אשר יתפתחו כחותינו המעשיים והשכליים, בין אותם שבאו ממקור ישראל בין הדברים אשר הוברכו בנו ממטבן של העמים המתוקנים, אשר באנו

עמהם במגע ומשא, אשר בשמרנו את דרך החיים שלנו ישובו הכל להוסיף בנו כח ע"פ[14] תכונתנו ואופי שלנו האמיתי, שכשאנו חיים על-פיהם ההסתוריה שלנו מתפתחת על טבעה הראוי לה. כאלה ויותר מזה יודע כל מי אשר לא התמכר להיות דוקא מכלל מהרסינו ומחריבינו. ואתם אחי היקרים צעירי ציון מבלעדי תדעו, כי אמרי-נואש כאלה (של "הזמן") הם בזול מאד, ומצויים הם אצל כל ההמון הגס, שקלטה אזנם את הכפירה הזוללה והבזויה. אבל לא כאלה הנה מחשבות המעולים שבחושבי-מחשבות מכל עם ולשון, שהם באמת תפארת המין האנושי. הם יודעים את הערך של פעולתנו הרוחנית הגדולה בעולם ואת הדרת החיים הפנימיים שלנו, שלא הספיקה אפילו תקופת הרדיפה היותר נוראה לנוולו. ובצדק אמר החסיד שבאו"ה[15] בימינו סולוביוב, ששאלת היהודים איננה במציאות כלל כ"א היא שאלת הנוצרים, שלא באו למדרגה המוסרית האנושית למען דעת איך להתנהג עם עם יקר ורב-הכשרון כיהודים.

אשוב למטרתי. עם אהבתי ללמוד וללמד את יסודי הדיעות שלנו רחוק אני מלדרוש שלטון על דיעותיו של איזה איש שיהי'[16], שהוא בימינו דבר שאינו נשמע, ואם הי'[17] עורך ה"השקפה" מציע את דבריו הללו בשם עצמו לא הי' עולה על דעתי להתוכח בזה. אבל עכשיו שיצא על הכלל כלו, ושמובן הדבר שצעירינו פה באי"י הם הכלל שלו, אי-אפשר שנעבור על הדבר בשתיקה.

המאורע יזכיר לנו את ספור האגדה בפרק אחרון דברכות, בשעה שרבי חנינא בן אחי ר"י בקש לעבר שנים ולקבע חדשים בחו"ל[18], שאמרו השלוחים מא"י[19] לכל העם: "אם אי אתם שומעים תכפרו כולכם ותאמרו שאין לכם חלק באלקי ישראל", מיד געו כל העם בבכיה ואמרו: "ח"ו, יש לנו חלק באלקי ישראל".

כן אקוה שתענו כלכם במחאה גלויה על העלילה השפלה, שהעליל עליכם עורך ה"השקפה", בעשותו חשבון הנפש שלכם בלי דעת בעלי הנפש כלל, ותענו ותאמרו שחלילה לנו לפנות ערף להעבר שלנו, אשר בצילו חיינו ונחיה, ועל אפם של מחרפי מערכות אלקים חיים תגידו בפה מלא לפני כל העולם כלו כי יש לכם חלק באלקי ישראל.

בגאון ורוח עז, אחי היקרים, נשא דגל תורתנו ועמנו, ובשם אלקינו נדגל.

ונצח ישראל לא ישקר ולא ינחם, ודברו הטוב לא ישוב ריקם. לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו בראותו ילדיו מעשי ידו בקרבו, יקדישו את שמו והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו.

והנני בזה עבדם המצפה לשמחת גויינו להתהלל עם נחלתנו,

אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש פעה"ק[20] יפו והמושבות תובב"א[21].

[עה"ק[22] יפו ת"ו[23], אדר תרס"ה[24]].

1. שלו' - שלום
2. א"י - ארץ ישראל

3. מ"ח - מרחשון
4. ג"כ - גם כן
5. במכ"ע - במכתב עתי (בעיתון)
6. א"כ - אם כן
7. באי"י - בארץ ישראל
8. ע"ד - על דבר
9. כ"א - כי אם
10. תהי' - תהיה
11. או"ה - אומות העולם
12. מאו"ה - מאומות העולם
13. וע"י - ועל ידי
14. ע"פ - על פי
15. שבאו"ה - שבאומות העולם
16. שיהי' - שיהיה
17. הי' - היה
18. בחו"ל - בחוץ לארץ
19. מא"י - מארץ ישראל
20. פעה"ק - פה עיר הקודש
21. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
22. עה"ק - עיר הקודש
23. ת"ו - תבנה ותכונן
24. תרס"ה - השנה תרס"ה (1904/1905)

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת צח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג מרחשוון תרס"ח - יפו **נמען:** חברי לשכת 'המזרחי' לארצות המערב

תשובה מפורטת לשאלון על מצב החינוך בארץ ישראל. החינוך הישן: תלמודי תורה רבים, עם מעלות וחסרונות שצריך לתקן; אגודת 'שומרי תורה' מגינה על היהדות מפני בתי הספר הלאומיים־החילוניים. אין עדיין בית ספר דתי לבנות, ויש צורך דחוף בכך. הרב קוק מתאר חדר חדש ב'אחוה' שלומדים בו עברית, המתאחד עם 'שערי תורה', ומחלקת מלאכה. הרב קוק גם מתאר את בתי הספר החדשים והמורים בהם. העיקר שחסר הוא בתי ספר שמוריהם יראי שמים ומכירים בצורכי החיים, יחד עם ישיבה גדולה. הרב קוק מציע את עזרתו כרב הישוב החדש, ומדגיש את התועלת בידיעת ערבית ותורכית לחכמי תורה.

עיקרי הדברים

- סקירת מצב החינוך הישן והחדש בארץ ישראל.
- חוסר בחינוך דתי לבנות.
- חדר עברי ב'אחוה' ומחלקת מלאכה ב'שערי תורה'.
- הצורך בבתי ספר תורניים העונים לצורכי החיים.
- חכמי תורה הדוברים ערבית ותורכית - פתח להשפעה בממשלה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ג מ"ח תרס"ח[4].

כי[5] האדונים הנכבדים, הרבנים החכמים, חברי לשכת "המזרחי" לארצות המערב, שלו'[6] וברכה.

מכתבם הנכבד, רצוף בשאלות חכמים, המלאות חן אהבה לשם השי"ת[7], לעם קודש ולאה"ק[8], הגיעני. מפני מניעות שונות לא הי'[9] אפשר לי להשיב על אתר. והנני כעת בתשובה קצרה על אותן השאלות, שהנני מוצא בקרבי הכשר להשיב עליהן, כפי הנראה לעיני רוחי, בעה"י[10].

א. 1. הישיבות והמוסדות לת"ת[11], הנמצאות בכלל באה"ק[12], רבות הנה וא"א[13] לי לפורטם. אך בכלל, הפרוגרמה הישנה היא שולטת בכל המוסדות הישנים, - סדר כזה שיש בו הרבה מעלות, ולא ניקה ג"כ[14] מחסרונות, שהכרח גדול הוא לתקנם. אבל בהם הננו בטוחים שיהודים הם מגדלים לנו, וכשיתקנו המגרעות יהיו גידוליהם יהודים שיהי'[15] לתפארת ארה"ק[16], בישראל ובאדם. המטרה של אגודת "שומרי תורה" היא להגן בעד היהדות, השומרת ברית ותורה במלא המובן, שהיא הולכת ומתמעטת באה"ק ע"י[17] בתי-החינוך החדשים, שחפצים רובם ליסדם על ההכרה הלאומית היבשה, המשוללת אפילו מאמונה בכלל, וק"ו[18] מאמונת-אומן המחי' את בני' באור ד' ובשמירת התורה והמצוה באמת ובתמים. עד כה מצאה ידה של האגודה הנ"ל[19] ליסד איזה בתי לימוד ע"פ[20] הסדר הישן, ולפעמים יש שיש בהם קצת ריכוך ויפוי מול ערך הישן, אבל עוד צריך הדבר להיות הולך ומשתכלל. לזה דרושה עזרה רוחנית, והשפעה טובה מחכמי לב, ועזרה חומרית מבעלי הון אוהבי צדקת ד' ומשפטיו עם ישראל.

2. הועדים המפקחים על כל בתי-הלימוד הערוכים בסדר הישן בכלל, מתנהגים ע"פ גבאים ומפקחים, וישנם ג"כ ע"פ רוב משגיחים שכורים בכל מוסד, ובתי-הלמוד של "שו"ת" עומדים תחת ההנהגה של האגודה, שהם רבנים בעלי תורה וי"ש[21] באופן מצוין, ומהם מסורים להרעיון בכל לב, והם יושבים בירושת"ו[22].

3. הילדים שם במושבות הנם מבני המושבה. פה ובירושלים נמצאים בבתי הלימודים ג"כ אחדים מחו"ל[23] ומערים אחרות. נמצאים ג"כ מעטים מבני התימנים ומהגרים שבאו מרוסיא.

4. המורים הנם ג"כ רובם אנשים כשרים ובני תורה מהדור הישן. נמצאים ג"כ כאלה שיש להם איזו מדרגה של השכלה עולמית, באותה המדה של משכילים מעצמם. שעות הלימוד הן ע"פ רוב ערך שבע-שמונה ביום.

5. לדאבוננו עוד לא נמצא שום מוסד של שומרי תורה ומצות בדרך הישן שיסד בית למוד לנערות, וההשפעה של בתי הלימוד של הנערות ע"פ רוב מוחלשת מאותה החולשה החדשה, שיש בה הפגה לטעם אמונת אמן. ודבר זה דורש תיקון בלא איחור כלל.

6. בכל בתי הלימוד הישנים לבני אשכנז באה"ק שולטת שיטת התרגום לזרגון.

הנני מוצא נכון להעיר, כי ניצוץ אור לטובה התחיל להאיר פה, עי"מ[24] שנתיסד חדר אחד מבע"ב[25], שיש בהם תורה ויראת שמים, וחפצים בחינוך בניהם באופן המתאים באיזה מדה לדרישת החיים, - שעיקרם הם הדרים בחלק מן העיר הנקרא "אחוה", - ויסדו חדר, שהשפה השולטת בו היא עברית במבטא האשכנזי. (בעלי המהלך החדש בוררים את ההברה הספרדית דוקא, אע"פ[26] שהם אשכנזים, ומזה יצמחו לפעמים פירודי דעות במשפחה ובבתי כנסיות). בזה הזמן צעד הדבר לפנים במדה הגונה. נתקבל למפקח ד"ר[27] אחד נכבד בתורה, ביראה ובמדע, מר זליגר מאוסטריא. וזה החדר הוא מתאחד עם המוסד "שערי תורה" אשר פה, שהוא עומד בכללו כולו על פי המשטר הישן, ובהמשך הזמן תוכל ההתאחדות הזאת להתגדל ולתת פרי הגון. אמנם כמובן צריך גם זה היסוד תיקון ושכלול, אבל מזה יש כבר זריחת תקוה, לבסס את היהדות הנאמנת עם יסוד של דרישות החיים ההולכים ומתגברים גם באה"ק ת"ו.

ב. 1. בתי-ספר ללימודי חול ולמלאכה נמצאים רבים במרחב אה"ק[28]. לפורטם אינני יכול, כי כמעט כל מה שנוסד מחדש עקרו הוא בחול. רק פה החילונו ליסד מחלקה של מלאכה, מצורף ל"שע"ת", והדבר עומד בראשית התפתחותו, וצריך אימוץ ועזרה מוסרית וחמרית מרובה, ואז יוכל להועיל הרבה למצב אה"ק ולהרמת ערך היהדות הנאמנה.

1-2. השפה העברית היא מדוברת (במבטא הספרדי) בכמה בתי-ספר חדשים, ולוקחת ג"כ חלק הגון מזמן הלימודים. לרוב בתי-הספר החדשים ישנן פרוגרמות, נכתבות או גם נדפסות, שמהן אפשר להודע פרטי הלימודים. (אם הם נשמרים בדיוק בפנים לא אדע).

4. מכל המפלגות נמצאים ששולחים בניהם גם לבתי-הספר החדשים, ונמנעים מהם רק המצויינים בשמירת תורה ויראת שמים, הפורשים מצד החולשה שיש בהם ביחש לדת, והיראים מפני הממונים של הכוללים מצד קיפוח חלוקתם, שעכ"פ[29] מזאת היראה, עם כל שפלות ערכה, יוצאת ג"כ איזו תועלת, לפי המצב הבלתי-נעים בהוה. הנערים הנם מהערים, ומהמושבות ג"כ.

5. המורים והמזכירים הנם הועד שבכל בית ספר מאלה, המפקחים ג"כ על הסדרים וכאמור לעיל 2 א.

6. המורים נמצאים מהם דרי"ם[30] בעלי דיפלומים, ויש מהם סתם משכילים הראויים מצד ידיעתם לעבודתם.

ג. 1. המחסור היותר גדול הוא עכשיו בהישוב החדש, כמו פה עה"ק ת"ו ובהמושבות, ליסד בתי ספר כאלה, שיהיו המפקחים והמנהלים, המורים והמלמדים, כולם אנשים שהם בעלי אמונה ויראת שמים באמת, ושיהיו מודים בלב שלם בהצורך שיש למילוי הדרישות של החיים בתוכן הלימודים בא"י[31], ושיהי'[32] בעיניהם דבר זה חובה ומצוה, אחרי שרק בזה יתכונן ישראל בא"י כראוי, בעז ובקדושת אמת, וע"פ[33] רוח זה יתכוננו ג"כ ישיבות גדולות, ויהיו לכל אלה מצורפים ג"כ בתי מלאכה, מונהגים ברוח הטוב אשר יתן ד' על עמו בהר קדשו.

2-3. האמצעים לעזר להרים את מצב אה"ק, ולסבב עי"ז[34] הרמת מצב היהדות הכללי, הנם לפי דעתי תלויים דוקא בצפיה לרחוק מעט, דהיינו שלא רק במה שניגש אל הטבת חינוך הקטנים נצליח, כי"א[35] ע"י מה שנשים פנים ג"כ אל החינוך של המגודלים, שחסרון הסדר של חינוכם הילדותי הוא עדיין מעוות שאפשר לתקון. מהם יצאו לנו בקרוב בתי אבות בע"ה[36], ובעלי רושם ניכר בהחיים של היהדות הארצי-ישראלית. אבאר בקצרה. הננו סובלים פה, משני צדדים. הדרך הישן בחינוך יש בו תוך תמציתי טוב, והיינו קדושת האמונה והדרכת י"ש[37], אבל יש בו חסרונות רבים. חסרון הסדר החיצוני של המחנכים והמתחנכים, שהרבה גורם העוני, אבל גם אם יוסר זה החסרון, עוד צריך לסלק את חסרון ההסכמה של הביטול, המצוי במחנה הישנים, לעומת כל הטבת תואר חיצוני, בצורה החיצונית של בית התלמוד, בנקיונו הפנימי, בתלבושת המורים, בסדרי נימוסיהם, בתלבושת התלמידים, במהלכם, וכאלה. עוד יש חסרון פנימי כללי, שהוא באמת מסבב הכל, הוא מצוי בכל מקום ומ"מ[38] הוא מורגש בא"י ביותר והוא עלול להיות ב"ה מתוקן ביותר: הפרעות בסדרי החינוך, אותם שנסמכים על רגש המתיחש לפי הפרסום ליראת שמים, כלומר שרבים טוענים שזהו דוקא דרך האמונה, ובזה מגדלים יהודים כשרים כחפץ השי"ת. זה נובע מפני חסרון דעת ד' בידיעה מסודרת. הלימודים הרחבים המתיחסים ליראת שמים אינם נלמדים בקביעות, לא אצל הקטנים ולא אצל הגדולים. ע"כ[39] יצא משפט צורת ההדרכה ע"פ סדר של דמיון נפסד. בארצות שהמעמד החברותי מכריח, שיהיו החיים מסודרים, בתיקון חיצוני עכ"פ[40], אין הדבר ניכר, ובא"י[41], שהעניות, החלוקה והממשלה העזובה, גם יחד הנם מכשירים, שצורות דמיוניות בתוכן החיים הרוחניים יוכלו להטביע את המטבע שלהן על החיים החברותיים ולהזיקם, - ניכר ההפסד הרבה. ע"כ אנחנו צרכים להעמיד סדר בחדרים, בישיבות ובכל בתי-לימוד, שלימוד יראת שמים, הכולל את כל הצד הרוחני שבתורה ומוסר, יהיה נלמד כסדרו, כדי שיהיו הדעות הולכות ומתישרות. ובהמשך הזמן יהיה לנו רוב ניכר ומכריע של אנשים בעלי צורה,

בני תורה ויראי ד', שמחשבותם על החיים לא תהיה כפי הדמיון המזיק ומחריב את הכל, כ"א ע"פ התורה האמתית והשכל הצלול והבהיר אור ד' בארץ. המחשבות האלו יכריעו את בעליהן לקחת חלק בכל דבר טוב, בכל שכלול, וכל כבוד של ישראל ושל א"י[42], ויוכלו יפה להתאגד עם כל הטובים והמעולים של דורשי טוב על ישראל ועל אה"ק, שבכל הארצות של הגולה, ולרומם קרן לעם ד' באגודה אחת. וזאת לדעת, כי המקום היותר מוכשר, שראוי להקדים בו מוסדות משוכללים, ע"פ רוח טהור של חיים טהורים, ממולאים באור תורה, אמונה וקדושה, ומסומכים בכשרון של מדע, אמנות מלאכה, הוא דוקא הישוב החדש, ולא ירושלים עה"ק תי"ו בעצמה. בירושלים צריך עוד להיות הסדר הישן קבוע. שם אין ההתמוטטות של היהדות הנאמנה בולטת כ"כ[43]. וגם עלינו לא לשכח, כי איזו תעודה נמצאת באותו הדרך של הנזירות מן החיים, אפילו למראה העין החיצוני ג"כ, אלא שהתעודה היא מכוונת אל גלותנו וענות נפשנו. אבל בירושלים, שרושם של אבלנו הוא כ"כ גדול ותקיף, בית מקדשנו השמם לעינינו, ומקום מקדש מלכנו, שאנו בקרבו עבדים מרודים, הוא דוקר את הלב ומדאיב את הנפש, מוכרח הדבר שאותו הרושם ישאיר איזה עקבות מלאות חלחלה וזרות בחינוך ובסדר הליכות החיים, עד עת לכל חפץ. לא כן הוא משפט הישוב החדש. פה רוח חיים לאומיים הולך ונושב, כל עקרו נוסד מתנועת זה הרוח, אלא שמבלעדי בסיס של יהדות אמיתית, של קדושת אמת ושל אור חיי עולם של שם ד' שעל עמו ונחלתו, אין רוח זה כלום, עובר הוא כקצף על פני מים, וכציץ נובל דמיונו. אבל כשיבוסס בידי פועלים נאמנים, המכירים את חובתם ויודעים איך לעבוד את ד' באמת, בתורת חיים ואור אמת, יהיה באמת רוח בהיר, רוח המביא טל של תחיה לישראל ולאהלי יהודה כולם. ורק בהנשא הכח האמיץ של הסביבה, תתרומם ירושלים בתור המרכז, מקום אשר עינינו ולבנו שם.

ע"כ צריכים אנחנו ליסד במרכז הישוב החדש ישיבה גדולה, שתהיה מתנהגת בכל ארחות הכבוד והחיים היותר טובים ומשוכללים, עד כמה שהיד מגעת. שם צריך שיהי' תופס החלק היותר גדול לימוד התורה שבכתב ושבע"פ[44] בסדרים טובים, שיהיה כולל בקרבו גם את כל המובן של חכמת ישראל בדורנו ג"כ. החלק הרוחני והמדעי שבתורה לכל צדדיו צריך שיהיה נלמד בזכות שוה, כקביעות ההלכה והתלמוד. הסדרים החיצונים צריכים שיהיו עשויים בטעם טוב, המוצא חן בעיני כל איש ישר ומנומס, הבנין, התלבושת, ההתהלכות עם הבריות וכו'[45]. המדעים הכלליים, צריכים לתפס בה מקום רשמי בלשון הקודש, והכשר ולימוד של שפות זרות, מערביות ומזרחיות, ראוי שינתנו לתלמידים, חוץ מזמן הלימוד בישיבה, שלא יארך יותר משמונה שעות ליום, ע"י מורים וספרים טובים, עד שבהמשך של זמן לימוד של שש-שמונה שנים יוכלו לצאת מקרב ישיבה כזאת אנשים משוכללים, שיהיו באמת תפארת לישראל ולא"י[46]. אמנם גם מזה לא נניח ידינו, לשכלל את הלימוד של החדרים ובתי הת"ת[47] באופן קרוב לזה, וכ"ז יותר רצוי ויותר נח שתהיה התחלת העבודה בישוב החדש לכל אגפיו, (הנני מליט בזה מכתב נדפס ע"ד[48] מחשבה זו, הכוללת הרבה מאד בע"ה). בתי מלאכה ובתי ספר לילדות בטעם כזה יוכלו ג"כ להתכונן, וכ"ז יהיה לו בסיס ועתיד מובטח, עם השכלול של הישיבה במילואה העליון, שתגדל לוחמים מלחמת ד', נגד בעלי הדמיון הנפסד, החושבים את עצמם ליראים, ונגד גסי השכל

ובעלי טמטום הלב, החושבים את עצמם לחפשים. הבו אחים, נתאחדה ונעשה, חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלקינו.

4. במדה זו הנני אנכי הצעיר, במעמד של הרבנות הכללית לישוב החדש, שהכרעתו היא עה"ק יפו והמושבות ת"ו, - ושאר הסעיפים יהיו משתלמים בע"ה ע"י השתלמות החלק היותר יסודי -, מוכן בכל כחי בל"נ[49] להיות לעזרת גבורי כח עושי דבר ד', היודעים בינה לעתים, לדעת מה יעשה ישראל, לעזרתו ולתשועת ארצו ונחלתו. והרבה מגדולים וחשובים, בארץ ובחו"ל[50], ימצאו בע"ה שיעמדו לימינינו, ודי עמנו מתנשא לכל לראש ב"ה.

5. יותר טוב הוא בודאי שיהיה הכל מאושר מטעם הממשלה התורכית. אמנם א"ז[51] דבר קשה, וגם אינו מעכב הרבה, וב"ה[52] יש עמנו מאוהבינו, יראי ד' וחושבי שמו, שיד ושם להם ג"כ אצל מי שהיכולת בידם, ולא יהי'[53] מזה שום עיכוב כלל. רק נקבץ נא כחות רוחניים ומעשיים.

6. זה פשוט, שאם המצויינים שבחכמי תורה וי"ש יהיו יודעים את השפה הערבית והתורכית, יחד עם מדרגה הגונה של השכלה, אז בהיותם ע"פ חפצם לנתיני תוגרמא יוכלו לזכות לכל המשרות היותר רמות בממלכה, ולפעול טוב הרבה על ישראל. והננו רואים מופת לזה מאחינו הספרדים, אלא שרעיון הבנין והתחיה הלאומית הוא רחוק מהם קצת, וצריכים אנחנו להעיר כח חיים זה באה"ק בטעם יהדותי מלא.

7. ההוצאות א"א[54] לסמן. ואפילו אם בהתחלה נוכל להעמיד כת קטנה משוכללת, לפי חפצנו, ג"כ דבר גדול הוא. ומובן שלפי התגדלות הכחות נוכל להרבות המפעלים, ולהגדיל תורה ולהאדירה.

את אלה הדברים ראיתי בעניי להשיב לכבוד הדרתם באמת. וישנם עוד דברים רבים ונכבדים, שראוי לדבר בהם, בענין הנשגב והקדוש הזה, ונחשך את הדברים בעה"י למועד אשר אתכבד בתשובת הדרתם על דברי אלה.

והנני חותם בברכת ד' מציון ומקודש, כנה"י[55] ונפש דורשם לטובה ולברכה, ברגשי כבוד והדר

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

מצדי אין שום מעצור לפרסם תשובתי זאת בשמי, בהעתקות וגם בדפוס, אם ימצאו בזה איזו תועלת. הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. כ' - כבוד
6. שלו' - שלום
7. השי"ת - השם יתברך
8. ולאה"ק - ולארץ הקודש
9. הי' - היה

10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. לת"ת - לתלמוד תורה
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. וא"א - ואי אפשר
14. ג"כ - גם כן
15. שיהי' - שיהיה
16. ארה"ק - ארץ הקודש
17. ע"י - על ידי
18. וק"ו - וקל וחומר
19. הנ"ל - הנזכר לעיל
20. ע"פ - על פי
21. וי"ש - ויראת שמים
22. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
23. מחו"ל - מחוץ לארץ
24. עי"מ - על ידי מה
25. מבע"ב - מבעלי בתים
26. אע"פ - אף על פי
27. ד"ר - דוקטור
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. שעכ"פ - שעל כל פנים
30. דרי"ם - דוקטורים
31. באי"י - בארץ ישראל
32. ושיהי' - ושיהיה
33. וע"פ - ועל פי
34. עי"ז - על ידי זה
35. כ"א - כי אם
36. בע"ה - בעזרת השם
37. י"ש - יראת שמים
38. ומ"מ - ומכל מקום
39. ע"כ - על כן
40. עכ"פ - על כל פנים
41. ובאי"י - ובארץ ישראל
42. א"י - ארץ ישראל
43. כ"כ - כל כך
44. ושבע"פ - ושבעל פה
45. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
46. ולאי"י - ולארץ ישראל
47. הת"ת - התלמוד תורה
48. ע"ד - על דבר
49. בל"נ - בלי נדר
50. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
51. א"ז - אין זה; ב"של א"ז הרב": אבי זקני
52. וב"ה - וברוך השם
53. יהי' - יהיה
54. א"א - אי אפשר
55. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה אדר ראשון תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' יצחק יעקב ריינס, אב בית דין לידא

הרב קוק תומך באיחוד הישיבה שלו עם בית המדרש ש'המזרחי' מבקש להקים. ההכרה בצורך בדרך חדשה כבר התפשטה בין גדולי הארץ, וגם 'שומרי תורה' התקרבה לכך. הישיבה תייסד 'חכמת ישראל' על דרך הקדושה: היסטוריה, ביקורת, הגיון ושירה. הרב קוק מסביר שהחרם על לימודי חוץ ושפות זרות בארץ היה מוצדק לשעתו, אבל לא הוגבל בזמן. מטרת הישיבה להוציא גדולי ישראל, שישפיעו על ישראל ועל העולם השפעה תרבותית אדירה מתורת ארץ ישראל.

עיקרי הדברים

- איחוד הישיבה עם בית המדרש של 'המזרחי'.
- חכמת ישראל על דרך הקדושה.
- החרם על לימודי חוץ בארץ ישראל - הצדקתו ומגבלתו.
- שאיפה לגדולות: גדולי ישראל והשפעה תרבותית עולמית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה אד"ר[4] תרס"ח[5].

שלו'[6] וברכה מקודש לכ'[7] מר ידי"נ[8] הרב הגאון הגדול רב פעלים מו"ה[9] יצחק יעקב ריינעס שליט"א[10], הגאבד"ק[11] לידא יצ"ו[12].

שלו' עד העולם.

מכתב כ"ג[13] אשר הגיעני שמח לבבי. והנני רואה בעה"י[14], כי קרן ישועה הולכת ומצמיחה על ארץ חמדתנו, רק שאנחנו, אשר יד ד' וחסדו נטויה עלינו להיות מהבונים, הננו צריכים להתאמץ ולהתחזק יפה יפה. כי ב"ה פקד ד' את עמו, וארצנו הק'[15] הולכת ונבנית ומתישבת לעינינו בבני', ועלינו רק לצקת רוח חן ותחנונים על יושבי יהודה וירושלים, ולקשר את לבבות כל הפזורים ונפוצים, בין במקום, בין בדעה, למקום בית חיינו, למען יציץ ופרח ישראל, באור רוח ד' ותורתו אשר עליו, על אדמת קדשו.

והנה ע"ד[16] איחוד הישיבה עם בית המדרש אשר יבוקש מטעם המזרחי להקים בעה"י. הנני רואה הדבר מוכשר כעת הרבה, להוציא הענין הנשגב הזה אל הפועל. כי ב"ה כמה סבות, וביניהן ג"כ[17] השפעתי הדלה, גרמו שעתה כבר נתבררה ההכרה בלב רבים מגדולי אה"ק[18], שהחובה עלינו להתיצב על דרך מחודש, כדי להחזיק מעמד לתורה ולאמונה על אדמת הק' בפרט ובכללות היהדות בכלל. והאגודה "שומרי תורה", שבתחילת יסודה חשבה להרחיק ללכת ולא לסבול שום דבר תיקון שהשעה מחייבת, גם היא התקרבה להרגיש שאנו צריכים לרכוש לנו כחות חדשים למען ד' ועמו. ע"כ[19] ע"י[20] פעולות רצויות אפשר לקשר הרבה. וביחוד ע"י המגמה הראשית של הישיבה לקבע ג"כ חלק רשום מהמצויינים ביותר להעיונים הרוחניים, ליסד על דרך הקדושה אמתת חכמת ישראל לכל סעיפיה, בכל

הרחבתה, עד שלא יהיו עוד חכמת ההסתוריה והבקורת, הגיון הדעות, הפיוט וכל ענפיהם, שייכים דוקא לאותם האנשים החפצים דוקא בהירוס התורה ואמונת השי"ת[21], כי"א[22] "ליושבים לפני ד' יהי'[23] סחרה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק". בזה נרויח את החלק היותר גדול ממה שאנו צריכים לעשות לד' בעת כזאת, לתשועת ישראל. ע"כ ראוי לגשת אל המלאכה, להכנת הבנין, וסידור הענינים הנדרשים למעשה, ע"י עצת שלו' בחכמה ויראת ד'. ידע הדר"ג[24], שמניעה גדולה נמצאת באה"ק[25], לכל שכלול הדרוש להרים קרן של יראי ד' בחינוך הבנים ביחוד, מפני שמוחזק הרבה איסור גדול בח"ח[26], שגדרו הרבנים שהיו בדורות שלפנינו, על כל לימוד חיצוני וכל שפה זרה באה"ק. ובאמת הי'[27] הדבר מוכרח לשעתו למי שיודע השתלשלות הדברים בפנים, וכל ענין מה שאנו יכולים לומר ע"ז[28] שגדשו סאה, הוא רק מה שלא הגבילו הדבר בזמן, ולא נתנו יד לבי"ד[29] אחר לבטל ולהתיר לפי צורך השעה, ע"פ[30] גדרי תורה ויראת ד', וגם עתה יראים הם, מפני לעז של פריצת גדר, כל חשוב באה"ק, לעשות בזה איזה דבר רשום. אמנם, אנכי העני אשר מאת ד' היתה זאת, שיהי'[31] מוטל עלי סבל עבודת הישוב החדש, אשר עין בעין אראה, שרק אם נקדים רפואה למכה, וניסד ישיבה במובן רחב וגדול, לנטע עץ חיים בלב הישוב החדש, אז יהפך הכל לברכה, הנני מוצא לעצמי חובה להעמיס עלי ג"כ את גודל הענין הזה, ואקוה שרבים גדולים וטובים יהיו עמנו לחזק ידינו בשם ד'.

ולא אמנע מהביע לכ"ג את דעתי, שהנני רואה שאנו מחויבים לשאוף דוקא לגדולות, דהיינו שנביא את הישיבה למצב כזה, עד אשר תוכל להוציא מקרבה גדולי ישראל, במובן המלא של המלה, גדולי דעה כאלה, שיוכלו לעמוד בראש השורה של ההשפעה על הכלל בישראל ובעולם, ע"י הגיונות לבבם ומעשיהם. ועפ"ז[32] אנו צריכים ליחד חלק קבוע בעד ההתיחדות להחלק הרוחני שבתורה כולה, להידיעה הרחבה והכבירה של דעת ד', בצירוף כל המכשירים הישנים והחדשים הדרושים לה, באופן שתצא ממקור הקדושה העליונה של תורת א"י[33] השפעה - --קולטורית אדירה בעולם, אשר תגיע לידי זה ש"מלכים יראו וקמו, שרים וישתחוו". ולדבר גדול כזה אין אנו צריכים להיות בעלי דמיון נלהב, כי"א בעלי מעשה נאמנים, הדוגלים באמת בשם ד'. כי אין לשער ואין לספר מה גדול הוא אור החיים של חיי נשמות, אשר לאויר ארצנו הק', ליודעים להשתמש לאורו, וב"ה[34] כי עת לחננה, כי בא מועד.

לולא טרדותי הרבות הייתי מאריך הרבה על כמה ענינים פרטיים הנוגעים לענינינו. אבל כעת א"א[35] לי. ע"כ אקצר, ואחתום בברכה של מרפא וארוכה ונהורא מעליא לכ"ג וכא"ל[36], כנה"ר[37] ונפש ידידו דורש"ת[38] וקשור באהנ"פ[39],

הק' אברהם יצחק ה"ק

קבלתי את החוברת ע"ד הישיבה ברב ת"ח[40]. מאד אשתוקק לדעת איך הדבר מסתדר. ד' יעזרנו ע"ד כבוד שמו. הנ"ל[41]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון

5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. שלו' - שלום
7. לכ' - לכבוד
8. ידי"נ - ידיד נפשי
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. כ"ג - כבוד גאונו
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. הק' - הקטן
16. ע"ד - על דבר
17. ג"כ - גם כן
18. אה"ק - ארץ הקודש
19. ע"כ - על כן
20. ע"י - על ידי
21. השי"ת - השם יתברך
22. כ"א - כי אם
23. יהי' - יהיה
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. באה"ק - בארץ הקודש
26. בח"ח - בחרם חמור
27. הי' - היה
28. ע"ז - על זה
29. לבי"ד - לבית דין
30. ע"פ - על פי
31. שיהי' - שיהיה
32. ועפ"ז - ועל פי זה
33. א"י - ארץ ישראל
34. וב"ה - וברוך השם
35. א"א - אי אפשר
36. וכא"ל - וכל אשר לו
37. כנה"ר - כנפשו הרמה
38. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
39. באהנ"פ - באהבת נפש
40. ת"ח - תלמידי חכמים
41. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אדר ראשון תרס"ח - יפו

נמען: מנהלי לשכת 'המזרחי' בפרנקפורט (הרב פוזנר והצייר הרמן שטרוק)

הרב קוק מסביר את היחס בין המצוות התלויות בארץ לעבודת הישוב המעשית. תרומות ומעשרות נוהגים בדרך הקנאה לכהן וללוי בדבר מועט. בשמיטה סומכים לעת עתה על היתר המכירה לנכרי, והמלאכות האסורות מן התורה נעשות בידי נכרים. לקט, שכחה ופאה אי אפשר לקיים כהלכה מפני השכנים הערבים, ואילו ערלה וכלאיים מתקיימים בלי קושי. הרב קוק מתכנן חוברת על המצוות התלויות בארץ במצב האומה השלם. על הציונות ועל ההארה הרוחנית שלה הרב קוק חפץ לכתוב, אבל עדיין לא הגיעה השעה לדברים עממיים, והעיקר עתה הוא הישיבה ואיחוד הרבנות במושבות.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בזמן הזה.
- שמיטה - היתר המכירה בהכרח השעה.
- לקט, שכחה ופאה, ערלה וכלאיים.
- תוכנית לחוברת על המצוות התלויות בארץ.
- הציונות ורוח ה' עליה - עבודת 'המזרחי'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אד"ר[4] תרסח.

לכבוד הרבנים החכמים רבי המעלה, מנהלי לשכת "המזרחי" בק' פפד"מ[5], וביחוד כבוד הה"ג[6] עטרת תפארת מוהר"י[7] פוזנא שליט"א[8], וכבוד הצייר המהולל ברב תשבחות מר שטרוק נ"י[9], שלו'[10] וברכה מהררי ציון,

המכתבים הנכבדים מאדוני היקרים, טובים השנים אשר נקבו בשמותיהם; הגיעוני. ומפני הטרדא הרבה עלי אחרתי את תשובתי, ואת הדרת כבודם הסליחה.

הנני מוצא לנכון להודיע לכבודם תוכן הרצאת הד"ר[11] טהון נ"י, שהיתה בשם הא' שטרוק, לבאר את החקים התלויים בארץ, ביחוסם לענין הישוב המעשי. וע"ז[12] היתה תשובתי, שאע"פ[13] שיסודי המצות התלויות בארץ, שיתפסו מקום גדול בחיים המעשיים, אינם נהוגים עכשו במילואם. למשל, תרומות ומעשרות. אם היינו נוהגים לתן באמת את מנת הלויים, המעשר-ללויים, אז היתה שאלה גדולה אם יוכל הישוב להתקיים בזה, אחרי העול הגדול של העשור, שלוקחת הממשלה התורכית, אבל כבר פשט המנהג, שעושים בדרך היתר להקנות לכהן וללוי, בדבר מועט, את מתנותיהם, כדי לקיים דין התורה. ולפי המצב הוא הכרח גמור להתנהג כן, עד אשר ישובו לנו הימים הטובים וישכון ישראל בטח בדד בארצו, אדירו ממנו ומושלו מקרבו, ומקדש ד' כמו רמים בנוי בהר מרום הרים, כתקותנו בב"א[14]. וכן הדבר מגיע לענין השביעית, שאם היתה יכולה להתקיים בלי שום צידוד היתר של הפקעת המצוה, ע"פ[15] דרכי ההיתר הנהוגים בכל דחק, היתה לשאלה מעשית גדולה, אבל כיון שמפני דלדול מצבנו

א"א[16] כלל, שתתקיים כדינה, - חוץ ממה שתתבע הממשלה את חקה, - ועלול הכל להחרב, לפי המצב השומם והעזוב, ע"כ[17] ההכרח הוא לסמך לעת עתה על ההיתר של מכירה לנכרי, ואח"כ[18] עושים ע"י[19] נכרים רק ארבע המלאכות האסורות מן התורה, שהן זריעה וזמירה קצירה ובצירה, וחרישה עמהן, ויתר המלאכות שהן אסורות מדרבנן סומכים על היתר המכירה לעשות ע"י ישראל, עד אשר תבנה ותכנן ארה"ק[20] בבניה, ונוכל לקיים הכל כדת של תוה"ק[21]. ובזה כבר חדל ענין השמיטה מלהיות נוגע בדרך ישר אל החיים. ואלה שני הענינים, תרומ"ע[22] ושמיטה, הם היותר חשובים, שאפשר שיהיו פועלים הרבה על הישוב במהלכו. אמנם שארי מצות התלויות בארץ, -יוצא מהן לקט שו"פ[23], שבענינו א"א לקיימם כהלכה, כי לא יהנו מהם עניי ישראל כלל, כי השכנים הערבים יפשטו על שדותינו ויקחום, וכבר זכרו זה הפוסקים, וזה המצב עדיין לא נשתנה, - נשארו רק ערלה, כלאי זרעים וכרם, שהן ב"ה מתקיימות כהלכה, ואינן פועלות שום מועקה על סדרי הישוב. רק בענין הרכבת אילנות נתעוררו מקרוב משאלות חדשות, שהן מזקיקות אותנו לתשומת-לב מיוחדת, אבל זה אינו נכנס כבר רק במצות התלויות בארץ, כי הרכבת אילן אסורה גם בחו"ל[24]. אלא שפה הדבר נוגע לנו ביותר ע"פ מצבנו האגררי. ע"כ באמת לא מצאתי כ"כ[25] ענין לבאור חקי המצות הללו, עם מגמתנו בעבודת הישוב וקשר המעשי של אומתנו לאה"ק[26] בהוה. זה הי'[27] תוכן דברי להד"ר[28] טהון נ"י.

אך עם כ"ז[29], אמרתי, שהשאלה הזאת אינה מצומצמת רק בחיי שעה כי ישנם רבים החפצים לדעת ג"כ[30] הליכות עולם, איך יהיה אפשר לעמנו לחיות ע"פ חקי תוה"ק על אדמתנו, כשיישתכלל המצב ויהיו כל החקים מתקיימים במילואם כהלכתם. ע"כ החלטתי בל"נ[31] לכתב חוברת קטנה, שתכיל קיצור תמציתי מכללות המצות התלויות בארץ, בהערות קטנות ע"ד[32] יחושן למצב החיים המלאים של האומה, וע"ד[33] ערכן בהיותן משתמרות אצלנו בתור זכר למקדש, ככל מצות הזכרון, שהן קדושות מאד ומלאות חיי עד בקיומן למען ד' ועמו. וכשאמצא פנאי לשכללה אוכל לשלחה לכבוד הדרתם. ואם ישר בעיניהם יוכלו להדפיסה כחפצם הטהור.

וע"ד עצם הציונות, וביחוד עבודת הקודש של ההארה של רוח ד' עליה, שהיא באמת ראויה להיות עבודת ה"מזרחי", חשקי מאד לחבר בזה, אבל לא הושכרה לי עדיין השעה לדברים פופולריים, ומה שנמצא עמדי בשרשי הדברים ההולכים על דרך המדע העמק, שאינו שוה לכל נפש, מסופק אני עדיין בתועלת הפעתם לענין תכלית מעשי. ועיני נשואות לראות דבר מה יראיני ד' ע"ד כוננית הישיבה, אשר החילותי לעסוק בהכנה, שהוא הצורך היותר נכבד להחיות את הציונות במקורה ומקומה בטל אור ד' באמת. וכן התרכזות הרבנות ע"י קישור כל המושבות שביהודה וגליל לחטיבה אחת, למען יהי'[34] ראוי הישוב החדש להאגד יפה עם הישוב הישן באה"ק[35], להיות ממנו מושפע ועליו משפיע, כדי שיתבוללו חלקי החיים והטוב שיש בזה ובזה, לבנין עם ד' על אדמתו. ובתוך כל הארג המעשי הזה אקוה, שיבא ג"כ ענין הדפסת ספרים וחוברות, המופיעים אור על צעדנו בדרך התחיה הלאומית, ההולכת ומתרחבת לעינינו על אדמת הקודש, והדורשת עבודה רבה ונאמנה, מכל איש אשר ידו אמונה לד', לעמו לארצו.

אחתום בברכה ורב כבוד מהררי קודש, כנפשם הרוממה ונפש אסיר התקוה לתשועת ד' על עמו בחבל נחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. פפד"מ - פרנקפורט דמיין
6. הה"ג - הרב הגאון
7. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. נ"י - נרו יאיר
10. שלו' - שלום
11. הד"ר - הדוקטור
12. וע"ז - ועל זה
13. שאע"פ - שאף על פי
14. בב"א - במהרה בימינו אמן
15. ע"פ - על פי
16. א"א - אי אפשר
17. ע"כ - על כן
18. ואח"כ - ואחר כך
19. ע"י - על ידי
20. ארה"ק - ארץ הקודש
21. תוה"ק - תורתנו הקדושה
22. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
23. שו"פ - שכחה ופאה
24. בחו"ל - בחוץ לארץ
25. כ"כ - כל כך
26. לאה"ק - לארץ הקודש
27. הי' - היה
28. להד"ר - להדוקטור
29. כ"ז - כל זה
30. ג"כ - גם כן
31. בל"נ - בלי נדר
32. ע"ד - על דבר
33. וע"ד - ועל דבר
34. יהי' - יהיה
35. באה"ק - בארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' ניסן תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' יצחק יעקב ריינס, אב בית דין לידא

הרב קוק מזכיר את מכתבו הקודם בעניין הישיבה לישוב החדש, ומבקש לדעת אם 'המזרחי' יגש מיד להקים את הישיבה או את בית המדרש. כל יום בלי פעולה בארץ הוא הפסד גדול, כי זו 'עת זהב'.

עיקרי הדברים

- דחיפות הקמת הישיבה.
- שיתוף פעולה עם 'המזרחי'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' ניסן תרס"ח[4].

יחוג בדיצות את חג המצות, כבוד ידי"נ[5] רב חביבי הרב הגאון הגדול, רב פעלים, עוטה אורה, כקש"ת[6] מוהרי"ר[7] ריינעס שליט"א[8], הגאב"ד[9] ור"מ דק' לידא יצ"ו[10], וכא"ל[11] שלו'[12] ושפע ברכה.

זה לי שבועות אחדים, אשר הריצותי מכתב לכ"ג, תשובה על אגרתו החמודה, בדבר היסוד המעשי לענין התכוננות הישיבה לישוב החדש, אשר נפשנו לה ערגה. הנני משער מעצמי מה רב הוא כח הטרדא לשכח גם חובות היותר דרושות, ואת טרדת כ"ג[13] ומשא הקודש אשר עליו הנני משער יפה יפה. בכ"ז[14] לא אמנע מלעורר את הדר"ג[15] בדבר הגדול הזה, העומד ברומו של עולם. יואל נא בטובו להודיעני מצב הדברים איך הוא, אם יש תקוה לקשר את רעיונינו למעשים, ע"י[16] שיתוף הכחות, ובאיזה אופן הדבר עולה במחשבתו הטהורה.

יום ויום העובר עלינו בלא פעולה באה"ק[17], לפי מצבה כעת, הוא הפסד גדול. עת זהב היא לנו עתנו כעת על אדמת הקודש, להצמיח פרחי ישועה. נקום ונתעודד, עזרת ד' מקודש מוכנת היא לנו, ידו הגדולה תעודד אותנו להזריח אור יקרות על ארץ חיים, וממנה על כל פזורי הגולה, אשר יראו וינהרו. נשתדל בקיבוץ עדרים, בחיבור לטהרה, גם מכל לבבות רחוקות, "שם גופי' דאיקרי שלו'" יופיע עלינו אורו וישעו, וברבים יהיו עמנו.

על תשובת כ"ג היותר מוקדמת אחכה, ומקודש אשא לו ברכתי באה"ר[18], ידי"ע[19] דורש"ת[20] הק'[21] מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

עיקר מטרתי בשאלתי היא, אם יגש המזרחי ממש מיד למעשהו באי"[22] ביסוד הישיבה, או ביה"מ[23], אשר כתב כ"ג במכתבו העבר. הנ"ל[24]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
7. מוהרי"י - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, י (למשל: יעקב + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. שלו' - שלום
13. כ"ג - כבוד גאונו
14. בכ"ז - בכל זאת
15. הדר"ג - הדרת גאונו
16. ע"י - על ידי
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. באה"ר - באהבה רבה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
21. הק' - הקטן
22. בא"י - בארץ ישראל
23. ביה"מ - בית המדרש
24. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז תמוז תרס"ח - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' המערבית

הרב קוק מציע לאחד את בית הספר ש'המזרחי' עומד לייסד ביפו עם בית הספר 'תחכמוני', שכבר משלב תורה וחכמה בעברית ונוסד ברוח שומרי מצוות, אבל חסר אמצעים. מנהליו יראי שמים, אוהבי העם והארץ, ואין חציצה בשיטה. המוסד המאוחד ייקרא 'בית ספר מזרחי', וגם בעיית הדירה תיפתר.

עיקרי הדברים

- איחוד עם בית הספר 'תחכמוני' ביפו.
- חינוך המשלב תורה, חכמה ועברית.
- 'בית ספר מזרחי'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז תמוז תרס"ח[4].

לכבוד הלשכה הנכבדה לאגודת המזרחי" המערבית, שלו'[5] וברכה.

מכתבכם הנכבד הגיעני, והנני מלא רצון לראות שהענין הולך וצועד לצאת אל הפועל בעה"י[6].

והנני מוצא את עצמי מחוייב להעיר את כבוד הדרתם. כאשר בעיה"ק[7] יפו כבר נמצא בית-ספר אחד, אשר מטרתו מתאימה היא לחפץ כבודם, והוא בית-ספר "תחכמוני", שחברו בו תורה וחכמה, והשלטת השפה העברית, בתור שפת לימודים, והוא נוסד כולו על פי חפץ שלומי אמוני ישראל, באופן שכל יראי ד' וחרדים אל דברו יוכלו למצא בו חפץ, אבל מפני שהאמצעיים החמריים אינם בריוח בו, ע"כ[8] לא יוכל עדנה להתפתח ברום הערך אשר יחפצו טובי אחינו למצא בו. והנה באו אלי הנכבדים מנהלי ביה"ס[9] הנ"ל[10], והודיעו לי את חפצם לאחד את מפעלם עם מפעל כבוד הדרתם. והאנשים הנכבדים הנ"ל שלמים הם אתנו, כי הם יראי ד' וחפצים בחינוך על טהרת הקודש, בתורה ודעת, ובהכשרת החיים כראוי, וממולאים באהבת הלאם והארץ ותחיית האומה, באופן שמצד השיטה הנני מוצא שאין כאן שום דבר חוצץ. ע"כ הנני מציע ג"כ[11] מצדי את הצעתם הנכבדה של האדונים הנ"ל, שכשר הדבר לאחד את המפעלים, והמחלקה הראשונה, אשר הסכימו כבוד הדרתם ליסד בע"ה[12], מחוברת עם אותן המחלקות אשר כבר נפתחו מטעם ביה"ס הנ"ל, והכל יכנס תחת שם "בי"ס מזרחי". אקוה, שאם תמצא הצעה זו חן בעיני כבודם אז תהי'[13] פעולת התועלת, אשר יכוונו הדרת כבודם במוסדם הנכבד, מתקדמת לבא, ובימים הבאים תתפתח בכמות ובאיכות גבוהה, אשר תוכל להיות למופת באה"ק[14] ולתפארת ישובה. והנה אם יסכימו ע"ז[15] כבודם תהי' שאלת הדירה לביה"ס[16] נפתרת באופן הגון מאד, בצירוף המעון של המוסד האמור אשר יגבל יחד עם מוסד כבודם.

ואחכה בזה לתשובתם הנכבדה. אחתום בברכה מקודש ובצפיה להפיכת צום הרביעי לששון ולשמחה במהרה בימינו, בישועת ד' על עמו וארצו,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שלו' - שלום
6. בעה"י - בעזרת השם יתברך
7. בעיה"ק - בעיר הקודש
8. ע"כ - על כן
9. ביה"ס - בית הספר
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ג"כ - גם כן
12. בע"ה - בעזרת השם
13. תהי' - תהיה
14. באה"ק - בארץ הקודש
15. ע"ז - על זה
16. לביה"ס - לבית הספר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג מנחם אב תרס"ח - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' המערבית

הרב קוק מאשר ש'תחכמוני' מתאים למטרת 'המזרחי', ומזרז את הפעולה, כי הצעירים נחלשים ומאבדים את האמונה. המורים ראויים, אבל דרוש מנהל מומחה בפדגוגיה, ירא שמים, מסור לתחיית העם, ובעל לב אמיץ לשמור על רוח החרדות בבית הספר.

עיקרי הדברים

- אישור 'תחכמוני' כבית ספר של 'המזרחי'.
- הצורך במנהל מומחה וירא שמים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג מנ"א[4] תרס"ח[5].

לכבוד הלשכה הנכבדה ל"מזרחי" בארצות המערב, שלו'[6].

בתשובה על מכתבם הנכבד מיום ז' ח"ז[7], הנני בזה להודיעם, שאני מוצא את ה"תחכמוני" מתאים למטרתנו, וקוה אקוה שע"י[8] שיתוף הכחות יבא למטרה רוממה מאד, לטובת החינוך באה"ק[9]. הענין בכלל דורש זריזות, כי צעירינו הולכים ודלים, מעבר מזה מתדלדלים באפס סידור פדגוגי היודע להלך עם צרכי החיים כראוי, ומעבר מזה מהרסים את כל יסודות הדת והאמונה הק'[10] מלבבם. והנני מקוה מאד, שכאשר יצורפו הכחות החדשים מצד כבודם אל ה"תחכמוני", יעשה לדבר משוכלל, שנוכל לקוות ממנו הרבה בע"ה[11].

המורים שב"תחכמוני" הנני מוצא אותם לעת עתה ראויים למשרתם, אמנם נדרש מאד מנהל מומחה, שיהי'[12] מובהק בכל מקצעות הפדגוגיה של הבית, וירא-שמים אמיתי, ומסור בכל לבבו לחפץ תחיית עמנו. על אדמת הקודש, ושיהי'[13] עם זה מוכשר לשפך את רוח החרדות באמץ-לב על הליכות הבית ושמירת משטריו כראוי.

הנני חותם בברכת ד' מציון ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק[14] הנ"ל[15]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. מנ"א - מנחם אב
5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. שלו' - שלום
7. ח"ז - חודש זה
8. שע"י - שעל ידי
9. באה"ק - בארץ הקודש

10. הק' - הקטן
11. בע"ה - בעזרת השם
12. שיהי' - שיהיה
13. ושיהי' - ושיהיה
14. ה"ק - הכהן קוק
15. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו תשרי תרס"ט - יפו **נמען:** בן דודו, ר' צבי הירש יפה

הרב קוק מצדיק את קבלת ההשגחה על מוסד 'המזרחי'. לדבריו טוב שגדולי ישראל יקבלו השגחה על כל המפעלים, גם על אלה שאין דעתם נוחה מהם, כדי להציל מה שאפשר. אין להקפיד על כבודנו ולהזניח כבוד שמיים, כי אחרת יקפצו רשעים ויוסיפו קלקול.

עיקרי הדברים

- השגחה על מוסדות כדי להציל.
- כבוד שמיים קודם לכבוד עצמי.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו תשרי תרס"ט[4].

שלו'[5] וברכה מקודש לכבוד ידי"נ[6] ש"ב[7] הרב הגביר, עדין לגאון ותפארת. סוע"ה[8], כליל חמודות, מו"ה[9] צבי הירש יפה שליט"א[10], וכב"ב[11] שוי"ר[12].

בתודה רבה הנני בזה לכבוד אהובי על דבריו הנעימים בברכתו לשנה הבאה על"ט[13] בעה"י[14], ואברכה את מברכי חטיבה מול חטיבה באה"ר[15].

מפני העבודה הרבה העמוסה על שכמי הדל אין באפשרי להרבות אמרים, בידידות ודעה הגונה כראוי לגברא רבא וידיד נאמן דכותי' שי'[16], ואתו הסליחה. וע"ד[17] קבלתי תחת השגחתי את המוסד ה"מזרחי", מי יתן וכל גדולי עמנו, הגאונים והצדיקים שי', יתן ד' בלבם ויקבלו עליהם השגחה של כל המפעלים, אפילו אותם שאין דעתנו נוחה מהם כלל וכלל, כדי שנציל כמה שנוכל להציל, וחלילה להקפיד בזה על כבודנו ולהזניח כבוד שמים. כי הלא המה ייסדו מה שהם חפצים, ומה תהי'[18] התועלת כשלא תהי' לנו שום השפעה ודעה, הלא יקפצו מסביב כל רשעי ארץ להוסיף קלקלה ומשטמה. אמתתם של דברים אלה וקדושתם אפשר להבין רק בראית עין את העשוי על אדמת הקודש, ובין מפלשי העבים שמש ישועה זורחת בע"ה[19].

והי'[20] ז"ש[21] וברכת ד' מקודש, באה"ר לכת"ר[22] וכא"ל[23], כנה"י[24] ונפש ידי"ע[25] דבק באהנ"פ[26] החשובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי

7. ש"ב - שאר בשרי
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. וכב"ב - וכל בני ביתו
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. על"ט - עלינו לטובה
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. באה"ר - באהבה רבה
16. שי' - שיחיה
17. וע"ד - ועל דבר
18. תהי' - תהיה
19. בע"ה - בעזרת השם
20. והי' - והיה
21. ז"ש - זה שלום
22. לכת"ר - לכבוד תורתו
23. וכא"ל - וכל אשר לו
24. כנה"י - כנפשו היקרה
25. ידי"ע - ידידו עוז
26. באהנ"פ - באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' בפרנקפורט

על התנהגות המוסדות הציוניים נגד הדת: ודאי שהגימנסיה (הרצליה) מושיבה בנים ובנות יחד בלי גדרי צניעות, ובנשפים במוצאי שבת מחללים שבת בהכנות. גרוע מזה: מורה התנ"ך בגימנסיה נוטל את נשמת היהדות מתלמידיו בביקורת המקרא הקיצונית. על 'קול קוראי לגיוס כספים: הוא קשור ל'שערי תורה' ואינו יכול לפגוע במקורותיו, ואולי אפשר לשתף אותו.

עיקרי הדברים

- חינוך מעורב בגימנסיה - מחאה.
- חילול שבת בנשפים.
- ביקורת המקרא בגימנסיה.
- 'שערי תורה' ו'תחכמוני'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו אד"ר[4] תרע"ן.

לכבוד לשכת המרכז ל"מזרחי" בפ"פ[5] דמיין, שלו'[6] וברכה מקודש.

מכתבם הנכבד מח' אד"ר דנא הגיעני.

וע"ד[7] העניינים הרשמיים של הליכה נגד דת קודש במוסדים הציוניים. הנה אם נבא להאמין לכל אשר יאמר ההמון היו הדברים מרובים מאד, אבל כמובן א"א[8] לבנות ע"ז[9] יסוד לצאת באורח פומבי למחות. אך מה שהוא נעלה מכל ספק הוא, מה שהרשו לעצמם כעת מנהלי הגימנסיה, לקבץ את שני המינים יחד, צעירים וצעירות, בבית-למוד אחד, ובמושב אחד, בלא שום הגדרה של צניעות ודרך היהדות, שהיא ג"כ[10] דרך התרבות האנושית ברב הארצות הנאורות, וראשית חטאת החלה בבתי הספר של המושבות. ד' יודע איזו תוצאות של קלקלות מוסריות תביאנה הנהגות כאלו. על זה ראוי למחות בכל כח. גם נראים הדברים, שבכל עת שיעשו נשפים קבוציים במוצאי שבתות, יחללו ש"ק[11] במלאכות ההכנה בלא בושה. חזקו נא אחים, טהורי לב, נחלץ חושים לגדור כמה שתשיג ידנו, ודי יהי'[12] עוזר לנו.

ע"ד[13] הקו"ק[14], עוד לא מסר לי ה' שלזינגר את הדברים. בטח יודיעני בקרוב מזה. אמנם הדבר כבד לעת עתה עלי, מפני שהנני מוחזק מאז לעומד בראש המפעל "שערי תורה", שהוא ג"כ מכון חנוכי נכבד, אף שהוא הולך בדרך ורוח שונה מה"תחכמני", מ"מ[15] הכל הולך אל מקום אחד, לכונן יסוד מוסד, לאור ד' וקדושת תוה"ק[16] על אדמת הקודש, ואי אפשר לי לנגע במה שהמוסד הנ"ל[17] יונק ממנו את שפעו. ואולי יהי' נכון הדבר לשתף את המוסד הנ"ל במה שיבא מרוסיא ע"י[18] התעוררות קו"ק[19] מצדי, ועוד ניקח בזה דברים בעה"י[20] במכתבים הבאים למטרת בירור שאלה זו.

ברגשי כבוד נעלים וברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. והנה כל אשר תארתי, ע"ד עניני השלילה של המוסדות הנ"ל, זהו רק במה שנוגע למעשים. אבל כמה עלינו למחות במה שנוגע לדעות. דבר מפורסם הוא, שהמורים, ביחוד של הגמנסיה, בפרט מורה כתבי הקודש, נוטל הוא את נשמת היהדות מלב חניכיו, ע"י דעותיו הקיצוניות באדיקות נלעגה במבקרי כה"ק[21] היותר רעים. איני רוצה לגעל את עטי להציע את כל פרשת ההצעות השפלות, ע"ד ערך תוה"ק והנביאים, המוצעות לפני צעירינו ע"י המורים המתעים הללו. ואיכה נדום ע"ז, איככה נחשה, עוצו, אחים אהובים ונכבדים, עצה, עוצו ודברו, ואוזר ישראל בגבורה יעזרנו אומץ בעבור עמו ונחלתו.

הנ"ל הנני

שולח בזה לכבוד הדרתם את ס' שה"א, וטופס ההרשאה עם המכתב הנשלח, הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. בפ"פ - בפרנקפורט
6. שלו' - שלום
7. וע"ד - ועל דבר
8. א"א - אי אפשר
9. ע"ז - על זה
10. ג"כ - גם כן
11. ש"ק - שבת קודש
12. יהי' - יהיה
13. ע"ד - על דבר
14. הקו"ק - הקהילה קדושה
15. מ"מ - מכל מקום
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. ע"י - על ידי
19. קו"ק - קהילה קדושה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. כה"ק - כתבי הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח אדר שני תר"ע - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' בפרנקפורט

התנגדות גלויה לגימנסיה אינה מועילה כל עוד אין חלופה שלמה. 'תחכמוני' עדיין אינו יכול להתחרות בה במקצועות התרבות. לכן יש להעלות את רמתו עד שיהיה 'גימנסיה שלנו', שתיבדל רק בשמירת ברית ה', ואז תהיה התעמולה יעילה. בעניין האתרוגים: אין די לפרסם 'אתרוגי ארץ ישראל' סתם, כי רובם מורכבים בידי נכרים. יש לפרסם את אתרוגי המושבות השמורים, ושעדיף אתרוג כשר ופחות יפה ממורכב. השנה, בגלל השמיטה, אינו רוצה לעודד את המסחר באתרוגים.

עיקרי הדברים

- אין התנגדות לגימנסיה בלי חלופה.
- שדרוג 'תחכמוני'.
- פרסום אתרוגי המושבות השמורים.
- אתרוגים בשמיטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] אד"ש[5] תרע"ן.

לכבוד. לשכת המרכז ל"מזרחי" בפ"פ[6] ענ"מ[7] יצ"ו[8], שלו'[9] וברכה מקודש.

מכתבם היקר מכ"ח אד"ר[10] העבר הגיעני לנכון, ואתכבד בזה להשיב להדרת כבודם על פרטי הדברים, אשר באו במכתבם הנכבד,

א. ע"ד[11] הגימנסיה, אינני רואה תועלת כעת מהתנגדות גלויה מצדי, כל זמן שהיא צריכה להיות רק התנגדות שלילית, כלומר כל זמן שאין אנו נותנים לפני הקהל בית חינוך הערוך בכל מילואו לעומת הגימנסיה, אשר 'לא יבדל ממנה כ"א[12] במה שהיא עוזבת את ברית ד', ומוסדנו כמובן בע"ה[13] יחזיק בכל עז בדגל אור ד' ותורתו. התחכמוני אע"פ[14] שהנני ת"ל[15] מלא רצון ממנו וממנהיגיו, מ"מ[16] עודנו לא יוכל להתחרות עם הגימנסיה בכמה מקצעות קולטוריות. על כן עלינו להיות מתונים מעט, ולעסוק בלא הרף בהרמת ערכו של המוסד, אשר החילונו לסגלו, באופן שיוכל לתן את כל משאלות הלב של הנוהים אחר הגימנסיה, ואח"כ[17] נוכל בלב אמיץ להודיע, שאין שום הבדל בין התחכמוני, או הגימנסיה שלנו, לבין הגימנסיה שלהם, אלא מה שהאחרונה היא עוקרת את עץ החיים של האומה, האמונה, מלב חניכיה, והראשונה היא מתעטרת בכבודה, ואז יהיו דברינו נשמעים בע"ה בתעמולה זו. להכין את כחנו למלחמת מצוה זאת, אנו חייבים לגשת בלא שום איחור כלל, כי אין קץ לריוח של זמן אחד קודם.

ב. בדבר הקו"ק[18] בטח כבר הגיע לידם הטופס הנכתב פה עם הדברים הערוכים ממני, ובזה כבר באנו לעמק השוה.

ג. ע"ד האתרוגים, זאת היא שאלה מסובכת מאד, כאשר בארתי כבר בחוברת "עץ הדר". כי מה שאנו עושים פרסום כללי, ע"ד אתרוגי א"י[19] בסתם, לא יתן ולא יוסיף מאומה להחזקת המצוה בכשרותה. כי רבו מאד, - והם רובא דרובא -, האתרוגים המורכבים ע"י[20] הנכרים בעלי הגנות באה"ק[21]. ואתרוגים כשרים משומרים מהרכבה אינם נמצאים כ"א בידי אחדים מאחינו בני המושבות, העומדים תחת השגחה שהם מנוקים מהרכבה. ואם היה אפשר להרבות פרסום, שלא סתם אתרוגי א"י יהיו מתבקשים כ"א אתרוגי אחינו יושבי המושבות המשומרים, בזה תבא לנו המטרה של החזקת המצוה בטהרתה, בעת כזאת שהיא מטה לפול לדאבון לבנו, מפני ריבוי המורכבים. ולא עוד שאין די בפרסום העובדא לבד, אלא צריך ג"כ[22] להודיע לכל את הסכמת גדולי ישראל מעולם, שיותר טוב וכשר הדבר לקנות אפילו בדמים יותר יקרים, אתרוג שאינו מפואר במראהו החיצוני, אלא שהוא משומר מהרכבה, מלקנות מורכב אע"פ שהוא עולה עליו ביפיו והידורו. וכל מה שתוסיף האמת הזאת להתפרסם, כן יוכל הדבר של אתרוגים הכשרים להתבסס, ועמו יחד להתרחב ג"כ ישוב אה"ק[23] ע"י אחינו, אשר יטעו פרדסי אתרוגים כשרים, כאשר יראו שנמצאו לסחורתם גואלים. והנה עבודה זו היא עבודה נמשכת, שראוי לעשות עבורה אגיטציה תמידית. וכבר רציתי לצאת בקול קורא אל האכרים במושבות, לעוררם שיתחילו במטע אתרוגים כשרים, ויחד עם זה להודיע לכלל אחב"י[24] את המצב האמתי של המצוה היקרה הזאת, ההולכת וניטלת מכלל ישראל בעוה"ר[25], מצד ההתרשלות הגדולה ביחס להרחבת המטע הכשר על אדמת הקודש ע"י אחינו עובדי אדמתה. אלא שעכבתי את הדבר מפני השמיטה, שבודאי אין נכון לעורר בה דברים כאלה, המביאים להרבות בעבודת האדמה.

והנה ע"ד קניית האתרוגים המשומרים בשנה זו, מצד השמיטה, בודאי אין האתרוגים גרועים מן היין, וכל תוצאת יבול אה"ק, שההכרח הוא לסמוך על היתר המכירה, וכדעת הגדולים הקדמונים הסוברים שאין קדושת שביעית נוהגת בשל נכרים, מ"מ שאעשה אנכי השתדלות להרחיב המסחר בשביעית אין לבבי פונה לזה. ויותר נכון להחל בעבודה סידורית, אשר תתן את פריה לברכה לשנים הבעל"ט[26]. כי עבודתנו בכולה על אדמת הקודש הלא היא עבודה היסתורית, שאינה נמדדת במדת השעה והשנה, כ"א עבודת עולם ותקות דורים.

ברגשי כבוד נעלים ובברכה נאמנה מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. אד"ש - אדר שני
6. בפ"פ - בפרנקפורט
7. ענ"מ - על נהר מיין
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. שלו' - שלום
10. אד"ר - אדר ראשון

11. ע"ד - על דבר
12. כ"א - כי אם
13. בע"ה - בעזרת השם
14. אע"פ - אף על פי
15. ת"ל - תודה לא-ל
16. מ"מ - מכל מקום
17. ואח"כ - ואחר כך
18. הקו"ק - הקהילה קדושה
19. א"י - ארץ ישראל
20. ע"י - על ידי
21. באה"ק - בארץ הקודש
22. ג"כ - גם כן
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. אחב"י - אחינו בני ישראל
25. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
26. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז תמוז תרע"א - יפו **נמען:** ד"ר פויכטוונגר ('המזרחי')

ההפקרות בחוות 'הקרן הקיימת' הגיעה לשיא: פועלים ופקידים מחללים שבת ויום טוב בפרהסיא. הרב קוק מציע לדרוש בקונגרס הציוני ערובה מהוועד הפועל, ואם לא תינתן, כל הכוחות של 'המזרחי' יעמדו נגד 'הקופה הלאומית', אף שהיא חביבה עליהם. אפשר לברר את המצב אצל ליבונטין.

עיקרי הדברים

- חילול שבת בחוות הקרן הקיימת.
- דרישה בקונגרס.
- איום להתנגד לקופה הלאומית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] ט"ז תמוז, התרע"א[4].

לכבוד הרה"ח[5] הנודע לשם תפארת מר ד"ר[6] פייכטוואנגער נ"י[7].

שלו'[8] וברכה.

אדוני הנעלה, הננו מוצא את עצמי מחויב להעיר את כבוד הדרתו הערה רבה מאוד על חובה אחת שהזמן גרמא ושאי אפשר לנו לאחרה,

עם כל מה שאנו עמלים תמיד להרגיע את הלבבות, ולישב ג"כ[9] את רוחנו בקרבנו שלא יתרגש יותר מדאי למראה ההרס הרוחני ביחש לכל קודש ד', שהננו פוגשים תמיד מאחינו אלה, המשתתפים עמנו בעבודה הלאומית הכללית ובישוב הארץ בפרט, הלאומיים החפשיים, לכל פלגותיהם, - הנה הגיע הדבר עד כדי נקודת-רום כזאת, שאיננו רשאים בשום אופן לסבול עוד. עם כל מה שאני חרד, עד קצה האחרון, מהתעוררות של תגרה ומריבת אחים, העוסקים באיזו מדה בעבודה גדולה אחת משותפת, איני רואה שום אפשרות הפעם להמשיך את השתיקה. לפחות אנחנו חייבים להגן על כחותינו, שאנחנו נותנים לאוצר הכלל, שלא יעשו מהם שכים לעינינו.

בימים האחרונים ביותר הובלט היסוד ההפקרותי, ביחוד מצד חלק ניכר מפועלים ופקידים, העוסקים בחוות נחלת ה"קרן קימת", ביחש לכל קודש, ובבירור ביחש לחילול שבת ויו"ט[10] בפרהסיא, בצורה מדאיבה לב ונפש כל אשר לב ישראל חי בקרבו.

לדעתי הננו חיבים לתבע, בעת הקונגרס הבא, מ"האקציאנס-קומיטה" ערובה בטוחה, שדברים כאלה עוד לא יקרו. לדעתי, חיבים אנו לעמוד בזה חזקים כצור, שאם לא יתענין הקומיטה בשאלתנו הבוערת כ"כ[11] במעמקי נשמתנו. נהיה מוכרחים כולנו וכל הכחות המזרחיים לעמוד בכח נגד ה"קופה הלאומית", למרות מה שהיא כ"כ חביבה עלינו חבת נפש.

תקותי אמיצה היא, שיתעורר הזיק הנעלם של אור ד'. החי בסתר בכל הלבבות הפונים לציון ומקראיה, הכל יחד יסכימו על דרישתנו המוכרחת, ועבודתנו הלאומית תלך, בחמלת ד' על עמו ונחלתו, במהלכה הנכון, בשלו'[12] אמת על ישראל.

ברגשי כבוד מאד נעלים ובברכת ד' מציון ומקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. מצב העניינים ביחש לההנהגה, שהננו מוכרחים כ"כ למחות כנגדה, חושב אני שיוכלו כבודו לדעת מדירקטור הבנק אנפ"ק[13] מר ז. ד. ליבונתין שיהי'[14] על הקונגרס. אע"פ[15] שהוא איש פיננסי ועוסק בעניינים גשמיים. מ"מ[16] אקוה שימסור את המאורעות, ביחש לפגימתן הרוחנית בצביונם האמתי. הנ"ל[17]

מצורף לזה אני שולח לכי'[18] את ההעתק מהמכתב, אשר כתבתי בנ"ד[19] לועד הקופה הלאומית. הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. התרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. הרה"ח - הרב החסיד
6. ד"ר - דוקטור
7. נ"י - נרו יאיר
8. שלו' - שלום
9. ג"כ - גם כן
10. ויו"ט - ויום טוב
11. כ"כ - כל כך
12. בשלו' - בשלום
13. אנפ"ק - אנגלו-פלשתינה קומפני (בנק אפ"ק)
14. שיהי' - שיהיה
15. אע"פ - אף על פי
16. מ"מ - מכל מקום
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. לכי' - לכבוד
19. בנ"ד - בנדון דידן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה תמוז תרע"א - יפו **נמען:** הנהלת 'הקופה הלאומית לישראל'

מכתב רשמי: בחוות הקרן הקיימת פועלים ופקידים מחללים שבתות וימים טובים בעבודה, נסיעה, רכיבה, משא והבערה. הרב קוק מבקש מההנהלה לצוות עליהם לכבד את הקודש.

עיקרי הדברים

- מחאה על חילול שבת בחוות הקרן.
- דרישה להוראה מחייבת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3] כ"ה תמוז תרע"א[4].

להדרת כבוד ועד הנהלת "הקופה הלאומית לישראל".

שלו'[5] רב!

בתור איש פנימי, שעניני ישובנו בארץ ישראל נוגעים אל לבו, הנני מוצא את עצמי מחוייב להודיע לכבוד הועד ולהעיר את רוחו, להגן בכל היכולת שבידו, לדבר עיקרי ויסודי אחד הנוגע למעמקי חיי הישוב, לכבודו ושכלולו, ולכבוד הקופה הלאומית בכלל, ולהתפתחותה והרחבתה בישראל.

ידעו אדוני הנעלים, שהשיטה של העלבת קדשי דתנו הקדושה בצורה בולטת מאד, ביחוד בחילול שבתות וימים טובים, התפשטה מאד בחלקי הישוב, ביחוד בחוות של הקופה הלאומית. אין הפועלים והפקידים מתחשבים כלל, עם הקדש לישראל, ובשאט נפש מחללים הם את קדושת ימי קודש, בעבודות פומביות, בנסיעה, רכיבה, במשא, והבערה והנם נוהגין בהם מנהג חול לגמרי, לדאבון לב כל אשר רגש ישראל חי בקרבה המשתומם למראה עיניו לראות קודש קדשיו נרמסים בידי אחים, בארץ ישראל, בארץ הקודש.

הדבר הגיע עד כדי מדרגה נוראה, אשר אם לא תבא עצת חכמה ויושר לעזור בעד הרעה, ד' יודע מה יוכל להיות אחרית מפח נפש כזה!

עליכם, רבי המשרה ורבי הפעלים, החובה להניא בפקודה חזקה מאד, ובגערה גדולה, את כל הפועלים והפקידים, העומדים תחת פקודתכם, בקרקעות אשר לקופה הלאומית, לסור מדרכם זה, ולהחל לנהוג מנהג קדושה וכבוד בכל קודש ד' אשר לישראל, ולהשמר מכל חילול יום קודש.

בתקותי שדברי המעטים הללו יעשו את משלחתם נאמנה, הנני חותם בכל רגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. העתק ממכתבי זה שלחתי ג"כ[6] להה"מזרחי".

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. ג"כ - גם כן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת ת

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' בהמבורג

על הטענה שיש לעקור עצים שניטעו בשביעית: כנראה מדובר ביער הרצל, שניטע בשביעית בידי פועלים עבריים, נגד גבולות ההיתר. ההיתר נועד רק לקיום הישוב: מלאכות דאורייתא בידי נכרים, וכך נשמרה שביעית של תורה. נטיעות חדשות לא הותרו, אף שלפי הרמב"ם נטיעה ביחורים היא מדרבנן (שבת הארץ; בראשית רבה טו). אין כוח לחייב עקירה. על שביעית בשל גויים: קרקעות 'מירי' הן כאריסות, ובצירוף המכירה סומכים בשעת הדחק.

עיקרי הדברים

- נטיעת יער הרצל בשביעית - נגד ההיתר.
- גבולות ההיתר.
- נטיעה - מדרבנן לפי הרמב"ם.
- אין חיוב לעקור.
- אדמת מירי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב כסלו תרע"ב[4].

לכבוד לשכת המרכז להפדרציה המזרחית בהמבורג, שלו'[5] וברכה.

מכתבם הנכבד מאד מיום ה' דנא קבלתי. וע"ד[6] אשר העירו רבים את כבודם בענין האילנות, אשר נטעו בשביעית באיסור, שע"פ[7] המשנה, תרומות פ"ב ג', צריכין להעקר, אני משער שכונתם של המעירים היא על יער הרצל, שנטע באמת בשביעית, וע"י[8] הפועלים העברים, וזה היה למורת רוחי וחוץ לגדרי ההיתר, אשר נהגו בו שלמי אמוני ישראל, בכל השמיטות אשר עברו על הישוב, ואנכי הודעתי לרבים, שכל עיקר הענין שאנו נכנסים, מפני הדחק הגדול, לתוך הפרצה הדחוקה של ההיתר בענין שביעית, ע"י[9] המכירה שהונהגה מאז, הוא בא רק כדי לקיים את הישוב באותם הענינים שאי אפשר לדחות אותם, וגם באותם הענינים פרסמתי שהעבודות שמעיקרן אסורות הן מן התורה, יעשו בעונת השביעית ע"י נכרים, וידי ישראל יתעסקו, גם אחרי היתר המכירה, רק ביתר העבודות, שיסוד איסורן הוא רק מדרבנן. ובזה הרוחנו הרבה, שכלל הישוב קיים את השביעית של תורה, ויצא גם ידי חובת המחמירים מרבותינו ז"ל[10], הסוברים שגם בזה"ז[11] שביעית היא מה"ת[12], והסמיכה על היתר המכירה באה רק כדי להתיר על ידו, מצד הדוחק הגדול וצורך השעה של מעמד הישוב, איסורי דרבנן שהם עבודות שע"י[13] נכרים באיסורי תורה, שהם כשבות דשבת, שאינו כ"א[14] מדרבנן, וע"י ישראל עבודות שהן ביסודן מדרבנן.

ויען שההיתר בכללו ניתן רק מצד הדחק הגדול, על כן הודעתי, שכל דבר שאין הישוב מוכרח לו לקיומו, ושאפשר לו להדחות עד אחר שנת השביעית, לא יעשה בשביעית. מכלל זה היו ג"כ[15] נטיעות

חדשות, שלא נטע שום אדם כשר מישראל בכל מרחב הישוב, בכל שנת השביעית גם אחרי ההיתר, בכל מקום שהיה הדבר אפשר להדחות, בלא הפסד גדול,

אמנם מצד הדין, ע"פ[16] יסוד ההוראה להתיר ע"י ישראל מלאכות שאינן מן התורה, היה אפשר להכניס בכללן גם נטיעה. שהרי הרמב"ם[17] (פ"א ה"ה דה' שמיטה) הכניס את הנטיעה בכלל מלאכות דרבנן, שאין לוקין עליהן כ"א מכת מרדות ולא מלקות של תורה. ומה שקשה על הרמב"ם מסוגיא דגיטין (ד' נג ב'), דאיתא שם בפשיטות על הנוטע בשביעית "הא דאורייתא", כבר בארתי במבא לס' "שבת הארץ" (ד' ז' ע"ב[18]), שיש נטיעה שהיא מה"ת, שהוא הנוטע גרעין כדי להצמיח אילן, שהיא זריעה ממש, אבל הנוטע נצרים בדרך שתילה. זה אינו מהמלאכות של תורה, משום שאינו נקרא בשם זריעה אלא בשם נטיעה. ויש להוסיף על מה שכתבתי שם, מדברי המד"ר[19] בראשית (פרשה ט"ו) על הפסוק ויטע ד', וכתוב ארזי לבנון אשר נטע, שמביא עליו שם: "א"ר חנינא, כקרני חגבים היו ועקרן הקב"ה[20] ושתלן בתוך ג"ע", והיינו שלשון נטיעה, החלוקה מזריעה, נופלת דוקא על מי שנוטע יחורים של אילנות, אבל מי שזורע חרצן וכיוצא בו אע"פ[21] שמצמיח על ידו אילן, זהו זורע שאסור מה"ת. ומ"מ[22] בכלל לשון חכמים נכלל גם אופן כזה בשם נטיעה, שהרי מונים לערלה משעת נטיעת הגרעין, כמו שמונים משעת נטיעת היחור.

עכ"פ[23] בכל אופן, אין לנו לזוז מפשטם של דברי הרמב"ם, שנטיעת אילנות, עכ"פ ע"י יחורים, שהוא הנוהג לרוב באי"י[24], היא מכלל מלאכות דרבנן. ואם היה הדבר נוגע לקיום הישוב, היה ראוי לנו להכניסו בכלל ההיתר. אבל כאשר כל עיקר הסכנה להישוב במצבו מענין השביעית, כשלא יצורף לו איזה דרך של היתר, הוא רק שלא יפסק סדר הקיום במושבות ודרכי המסחר של הפירות, ביחוד היין ותפוחי הזהב והשקדים, שיסוד חיי הישוב בנוי ע"ז, אבל מטעים חדשים אין שום סכנה אם ידחו על שאר שנות השבוע, על כן לא הונהגנו להתיר לנטע אפילו ע"י נכרים, וק"ו[25] ע"י ישראל, גם אחר היתר המכירה. ומאד היה לבבי דוי, על אשר נהגו העסקנים בנטיעת יער הרצל הפקר בדבר זה, לדאבון לבם של כל יראי ד' ונוצרי אמונים שבכל הישוב.

אבל מאחר שכבר נעשה, לחייב בעקירה כמובן אין לנו ע"ז[26] כח מן הדין.

ובעיקר הענין של שביעית בשל גויים כבר העירו כת"ר[27] בצדק, שזה כמה דורות שהמנהג באי"י לסמוך על המתירים, וע"ז[28] בנוי היתר המכירה. כי באמת עצם הקנין של הקרקעות שבמושבות, שהן אדמת מירי, איננו כ"א מין אריסות, ולא קנין גמור, וכשמצטרף לזה היתר המכירה, סומכין בשעה"ד[29] על הצדדים של היתר שיש כאן. ואם נמצאים חסידים ואנשי מעשה, המחמירים על עצמם לחוש להאיסור. ודאי שאין מי שמוחה בידם ותבא עליהם ברכה. אבל לעקור את ההיתר, שכבר הונהג, ולגרום קלקול יסודי בחיי הישוב כולו, כמובן אין לנו רשות, כי"ז[30] שאין לנו עצה אחרת יותר נוחה מזו של היתר המכירה הנהוגה.

ממוצא דברי ידעו כבוד הדרתם, שבענין זה של שביעית שעברה, אין לנו כעת אודות מה להכנס בדברים עם ועה"פ[31] המצומצם.

וצור ישראל יראנו בישע עמו על אדמת קדשו, ונזכה לקיים את כל פקודי ד' באורח ישרים, באהבת עולמים ושמחת אמת מרב כל. והיה זה שלו' וברכה. כנפשם הרמה ונפש מוקיר יקר ערכם, החותם בברכה מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. וע"ד - ועל דבר
7. שע"פ - שעל פי
8. וע"י - ועל ידי
9. ע"י - על ידי
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. בזה"ז - בזמן הזה
12. מה"ת - מן התורה
13. שע"י - שעל ידי
14. כ"א - כי אם
15. ג"כ - גם כן
16. ע"פ - על פי
17. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
18. ע"ב - עמוד ב
19. המד"ר - המדרש רבה
20. הקב"ה - הקדוש ברוך הוא
21. אע"פ - אף על פי
22. ומ"מ - ומכל מקום
23. עכ"פ - על כל פנים
24. באי"י - בארץ ישראל
25. וק"ו - וקל וחומר
26. ע"ז - על זה
27. כת"ר - כבוד תורתו
28. וע"ז - ועל זה
29. בשעה"ד - בשעת הדחק
30. כ"ז - כל זה
31. ועה"פ - ועל הפסוק

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תיז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י אדר תרע"ב - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' ודו"ר פרנק

אגודת המורים ביקשה מהרב קוק להצטרף למחאה נגד בתי ספר של המיסיון. הרב קוק השיב שאינו יכול להצטרף יחד עם מורי הגימנסיה, שהיא סכנה לדת כמו המיסיון, אלא אם יודו רשמית שהיחס השלילי לקודש היה שגיאה ויתחילו לתקן. הם סירבו. בהרצאתו ב'תחכמוני' על 'המחשבה הישראלית וארץ ישראל' מחה הרב קוק גם נגד המיסיון וגם נגד הגימנסיה. הלקח: יש להעלות את רמת 'תחכמוני' כדי שיהיה מופת.

עיקרי הדברים

- מחאה נגד המיסיון - ותנאי ההצטרפות.
- הגימנסיה מכשירה לשמד.
- ההרצאה ב'תחכמוני'.
- חיזוק 'תחכמוני'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] אדר תרע"ב[5].

לכבוד הלשכה המרכזית, לפדרציה הציונית "המזרחי", ומעלת הנשיא הנכבד הרה"ח[6] המרומם מר ד"ר[7] פרנק נ"י[8].

שלו'[9] וברכה מקודש,

בתשובה על מכתבם הנכבד מיום ב' אדר דנא, בדבר אספת אגדת המורים מפה, נגד בתי-הספר המסיוניים ויחוסי אליהם, אציע בזה הדברים כהוייתם.

באו אלי בשם האגדה, לבקש השתתפותי במחאתם נגד המסירה להמסיון, והשבתי להם שאני מוצא כבדות גדולה לפני להשתתף במחאה זו, - הרצויה מאד מצד עצמה, - ביחד עם מורי הגימנסיה ביחוד, מפני שאני ככל שלמי אמוני ישראל, הננו מוצאים בהגמנסיה, ע"פ[10] תכניתה היום, סכנה לדתנו הקדושה, וממילא גם לאומתנו בכללה, דומה להסכנה של המסיון, ודעתי זו לא אוכל להמנע מלהרצותה בפומבי בעת הרצאת מחאתי נגד המסיון, וזה אני חושב שיוכל לעורר מצב בלתי-נורמלי על כללות אסיפת המחאה במה שהנכם מריקים מהלב של חניכיכם כל לשד של קודש, ע"י[11] הסדר המעשי והתכונה התיאורית שלכם, שהיא מתיחסת בקלות-ראש נוראה לכל קדשי קדשנו, כבר אתם מכשירים אותם להיות מוכנים לפול במגפת השמד. יש לי עצה, אמרתי להם, שאוכל גם אנכי להשתתף עמכם יחד במלחמת-מצוה זו, אם תגלו את דעתכם באופן רשמי, שבאתם לידי הכרה, שהיחס השלילי, או הקר, לכל קודש ד', שהיה נהוג עד כה בהגימנסיה, הוא שגיאה יסודית, אפילו מצד הערך הלאומי, ושהנכם נגשים לתקן את החסרון הזה לימים הבאים, בהדרגה, אז אף ע"פ שיודע אני כמה יהיה דרך-תשובה

זה רחוק מהמגמה העצמית של שומרי אמונים, מ"מ[12] אוכל למצא לנפשי איזה דרך להשתתף עמכם יחד במחאה נגד האויב המשותף, מבלי לעורר אז ע"ד[13] התביעות שיש לנו עליכם.

אבל כל זמן שמצדכם לא יהיה כל גילוי דעת להטבת המצב, לא אוכל לקחת חלק עמכם במחאה זו, מבלי שאעורר באותו מעמד ג"כ[14] את מחאתי נגדכם.

והנה הם לא הסכימו להרצות ע"ד צעד של הטבה, וגם הכירו את אי-הנעימות שתוכל לסבב הרצאתי כשאעיר בה את תביעותינו נגד הגמנסיה, וכל דרך ההפקר שלה, מצאו להם לנכון לעשות את מחאתם בלא השתתפותי. ואנכי בהרצאתי באולם ה"תחכמני", ע"ד "המחשבה הישראלית וארץ ישראל", מחיתי בקהל רב ב"ה נגד המסיון וגם נגד הגמנסיה, ושיטת החינוך השלילית בכלל, שמצאה לה בהגימנסיה את מבטאה המיוחד, ובארתי שאך הצלה אחת הן לנו, ליהדות בארץ ישראל ולכל התקות הלאומיות הגדולות התלויות בה, לרשם את החינוך התרבותי הלאומי, ע"פ הטבעיות הישראלית המיוחדת, בקודש ד' ממקור ישראל.

זהו כל התוכן של המאורע, שנתן את החומר להקובלנא ההתנפלותית של הכותב בעתון "העולם".

הענין כשהוא לעצמו, יכול להיות שאיננו כדאי לתשומת-לב מצדנו. אבל המוסר היוצא מזה הוא, שאנו חייבים להשתדל להרים את ערכו של ה,, תחכמני", בלימודי הקודש, בכל תכני היהדות שלו, וגם בלימודי החול, ובכל תכסיסיו, באופן שיוכל להיות למופת לחינוך תרבותי ישראלי באמת בא"י[15]. בפרטי ענין זה אין הזמן מסכים לי כעת להאריך, ועוד חזון למועד בעה"י[16]. והנני בזה חותם ברגשי כבוד ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. ד"ר - דוקטור
8. נ"י - נרו יאיר
9. שלו' - שלום
10. ע"פ - על פי
11. ע"י - על ידי
12. מ"מ - מכל מקום
13. ע"ד - על דבר
14. ג"כ - גם כן
15. בא"י - בארץ ישראל
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרע"ג - יפו **נמען:** מנהלי 'הכרמל המזרחי' בחיפה

מנהלי 'הכרמל המזרחי' רוצים לפסול את הבוררים הרב לייב דיין והר"מ שוחט, כי חוששים שידונו דין תורה, בעוד שהחוזה מחייב בוררות של סוחרים. הרב קוק קובע שאין פסול: שניהם בקיאים במסחר, ודין התורה עצמו מחייב לדון לפי שיקול מסחרי כשהוסכם כך.

עיקרי הדברים

- בוררות סוחרים.
- תלמידי חכמים כבוררים כשרים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תרע"ג[4]

לכבוד מנהלי "הכרמל המזרחי" בחיפה ת"ו, שלו'[5].

הגיעה לידי ידיעה טלגרפית, מצד מר פרידמן, שכבודם חפצים לפסול את הבוררים הרב ר'[6] לייב דיין והר"מ[7] שוחט, מפני שהנכם חוששים שידונו דין תורה, מה שהוא נגד כתב החוזה שלכם, שכתוב בו שכל סכסוך שביניכם יתברר ע"פ[8] זבל"א[9] של סוחרים.

ע"כ[10] אתכבד בזה להודיע לכבודם, שאיני מוצא שום פסול בהבוררים הנ"ל[11], מאחר ששניהם הם אנשים ידועים, בתור בקיאים בטיב מסחרים ככל הסוחרים, והם ג"כ[12] עסוקים במסחרים שונים, ומה שהם ג"כ יודעי תורה, אין זה גרעון לנידון שלנו, כי יודעים הם שע"פ[13] החוזה, דין התורה בעצמו מחייב הוא לדון ע"פ שיקול הדעת המסחרי כדרך הפסקים של בוררים סוחרים.

אקוה שהדרת כבודם יקבלו את דברי וישימו בזה קץ לעסק מסובך דנא, כראוי לכבודה של האגודה הנכבדה, ושל אנשים נכבדים בכלל, כמו שהם כאן באמת שני הצדדים.

ברגשי כבוד וברכה מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כתוכן הדברים הנ"ל כבר הודעתי בדעפעשע,

הנ"ל.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. ר' - רבי

7. והר"מ - ו + הר"מ: הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. ע"פ - על פי
9. זבל"א - זה בורר לו אחד (בוררות)
10. ע"כ - על כן
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ג"כ - גם כן
13. שע"פ - שעל פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ג - יפו **נמען:** אגודת 'המזרחי' בסנט לואיס

הרב קוק קובע שעל 'המזרחי' להילחם בגלוי בסעיף מהקונגרס הראשון ש'הציוניות דבר אין לה עם הדת', כי סעיף זה עושה את כל עבודת המזרחי פלסתר. הצלחת הציונות תלויה בקשר האומה עם התורה. ההתנגדות צריכה להיחרת על כל גליון. מתוך זה הציונות עצמה תדרוש חיזוק הדת: חינוך, שבת, כשרות וטהרת המשפחה. בהמשך הרב קוק מעודד את האגודות להתייצב בראש העבודה המעשית.

עיקרי הדברים

- מלחמה בסעיף 'הציוניות דבר אין לה עם הדת'.
- הצלחת הציונות תלויה בתורה.
- ציוניות אמיתית דורשת חיזוק הדת.
- קריאה למזרחי להוביל.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' שבט תרע"ג[4]

לכבוד האגודה ה"מזרחית" הנכבדה, בס"ט-לואיז יצ"ו[5], שלו'[6] רב וברכה מקודש

סבות רבות עכבוני מהשיב על מכתבם הנכבד, מיום כ"ב תמוז דקיץ העבר, בעתו. ואחר בקשת-הסליחה מהדרת כבודם על אשר אחרתי כ"כ[7] את תשובתי, ועם זה כלולה ג"כ[8] בקשת סליחה על הקיצור, שאני זקוק לקצר גם כעת בתשובתי, מרוב טרדא ועבודה, הנני בא לתוכן מכתבי.

הנני מוצא את עצמי מחוייב להקדים הקדמה כללית, שהנני מעירה בכל פעם שמזדמן לי הדבר לדבר ע"ד[9] ה"מזרחי" וערכו: שיש חק אחד שהוא מחוייב, לדעתי, לחוק על דגלו, שרק על-ידו תופיע עליו אור נשמתו הפנימית, חפשית מכבלי הסתירה המכבידים עליו. החק הזה הוא: שיביע המזרחי בגלוי, שלמרות האמון שהוא מראה תמיד להציוניות הכללית, מצד שיתופו עמה בהמחשבה הלאומית והתגשמות שאיפותיה במעשה, לוחם הוא עם-זה על הסעיף היחידי החקוק בציוניות עוד מטעם הקונגרס הראשון, האומר ש"הציוניות דבר אין לה עם הדת". החק הזה הוא עושה באמת את כל התעמולה ה"מזרחית" פלסתר, שהרי ה"מזרחי" עומד הוא נכון על ככר התורה, ודבר-ד' נר הוא לרגליו, ואנו כל שלמי אמוני ישראל יודעים אנו ברור, שרק באיכות הקישור הנאמן של האומה בכללה עם תורת-חיים שלנו, תורת ד' תמימה, תלויה היא הצלחת הציוניות והתגברות כחה מיד ולדורות, ובעזיבתה-של-תורה אין תוחלת ותקוה, וכל פרח מוכרח להיות כמק וכל שורש כאבק, - ואיך יוכל "המזרחי" לעבור בשתיקה על חק זה, העוקר את כל משאת-נפשו. ולפי דעתי העניה אין תקנה ל"המזרחי" כי-אם כשידבר בשפה ברורה, שעם כל אהבתו להציוניות בכללה, ושעם כל מה שהמעשים והדעות, הזרים והרחוקים, של רבים מהציונים, לא יוכלו לגרום לו כל נסיגה-לאחור וכל חלישות-כוח מלהרפות עבודתו השקודה על ככר התחיה הלאומית בארץ-אבות ביחוד, בכ"ז[10] על החק המחפיר הזה

הוא נלחם בכל כח, ולא ישקוט ולא ינוח עד אשר יורידוהו מעל במת הציוניות, ותחתיו יוחק חק לישראל כמו שהוא באמת, "זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור, אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק, ויעמידה ליעקב לחק, לישראל ברית-עולם.

לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם". ההתנגדות הנמרצה להחק ההורס הנ"ל[11] מוכרחת היא להיות בולטת מכל פנותיו של "המזרחי". היא צריכה להיות חרותה בתור מוטה קצרה על כל גליון מגליונותיו הרשמיים, היא צריכה להשנות אלפי-אלפים פעם, בכל כנסיה בין חדשה בין ישנה. האמת הנצחית הזאת לא תוכל להפסיק מתעמולתה, עד אשר תעמוד בבטחה על מכונה, שאז הכל יכירוה, ותהי לנחלה לישראל, ואז נוכל בבטחה ללכת על מסילתנו לעסוק בכל המקצועות הכלליים, אשר התוו כבודם במכתבם הנכבד:

א. חיזוק הדת לכל פרטיה. כשאנו מיסדים תחילה את היסוד המוסד, שהציוניות בתור ציוניות היא חייבת לדאוג בעד נשמתה של האומה שתפריח ולא תבול, והנשמה הלאומית חייה תלויים הם בכל התורה כולה, וביחוד ביסודות היותר עיקריים כמו: חנוך הבנים ברוח-אמונים ישראלי, שמירת השבת וקדושתו, תחיית שכינת-הקודש של הנשמה היתירה הנותנת עז ותעצומות לעם, מאכלות כשרות, השומרות את המזג הישראלי על מכונו, המתכנות את רוחו במשקל המכוון להיות קשור ברוחו ובכל חפץ-חייו לעם קדושו, טהרת-המשפחה השותלת את שתיליה מראשית צמחם בתוכן ישראלי פנימי, הספוג כולו מרוח-חיים של קודש ישראל לדי, כל אלה יוכלו לבא בתור דרישות חוקיות, שהציוניות עצמה תובעת אותן בחזקה, בהיותה ציוניות אמיתית, ציוניות "מזרחית".

אבל רק אז תשא ברמה את דגלה, בזמן שהיא אומרת בקול גדול וגאות-קדש פנימית את אמרתה הנצחית, שהחק האלילי, ש"הציוניות דבר אין לה עם הדת", תועבה היא לישראל, וכל זמן שלא נשים לב בהסכמה אחת, לשאוף לגדיעתה של אשרה זו ועקירת שרשיה, הפורים ראש ולענה, הננו מוכרחים להרגיש לאות בכל מפעלותינו, לחיזוק אמונת-אומן, ורוממות-קרן היהדות הנאמנה, על פני הככר הציוני.

והנני מקוה בע"ה[12], שדברי היוצאים ממעמקי-לבבי יתקבלו על לבבכם הטהור, ועל לבב כל אחינו בדעה, החפצים בכל לבם, להיות עובדים נאמנים לתחיית ישראל על אדמת-ירושתו, עם נשמתו, תורת אלהיו אשר בלבו ובידיו, ועל-ידי התבררות נטיית קודש זו, שעל-ידה יבטא ה"מזרחי" בגלוי את מהותו הפנימית, נוכל באמת לקוות, שתמלא משאת-נפשנו האמורה במכתבם הנעלה, שגם מאלה העומדים מנגד ל"המזרחי", יבאו להאסף תחת דגלו, שרק אז במלאו את התנאי העיקרי הזה, שהוא מסכם את כל תכניו העשירים, יוכל להמשיך לו ע"י[13] ברורו המאיר את הלבבות הרבים, שנטו ממנו מפני הערפליות השוכנת עליו, כל זמן שלא יביע באומץ לבבו את עומק-חפצו ואת הנקודה היותר עמוקה שהוא תובע מאת הציוניות הכללית.

בדברי אלה הנני חושב שיצאתי ידי חובת הערה הכוללת המון הערות, בדבר התקנות היסודיות של אגודתכם הנכבדה. ומה מאד ישמח לבי כשיזכנו השי"ת[14] לשמוע מהדרת-כבודכם, שדברי מצאו מקום

בדעתכם הטהורה, עד אשר תקרבו מיד להחל את הגשמת הדבר בחיים, ע"י גזרה מוחלטת מכללות האגודה הנכבדה, שתהיה בזה למופת לכל האגודות ה"מזרחיות" בכל מקום שהן.

ב. ע"ד העזר הראוי להנתן מצדכם ל"מזרחי", ובאיזו עבודה הנה שני יסודות עקריים לפנינו: החינוך והספרות. בשניהם אנו חייבים להחזיק בכל אומץ. הראשון לבסס על ידו את היסוד ה"מזרחי" לתקות דור דורים, והשני לזכך את המחשבות ה"מזרחיות", להפרותן ולאמצן, עד שיהיה תמיד כחן מתחזק ופעולתן על החיים הולכת ומתפשטת. למטרת החינוך ודאי חובה היא ליסד הדרים, בתי-ספר, וישיבות, קלוטות ברוח ה"מזרחי", שכללותו היא: שקדושת האמונה תובעת ממנו את החובה המעשית והשכלית לתחיית האומה והארץ כעת, כאשר בא מועד, כאשר הרעיונות הכלליים באו עד הלום, והסביבה המעשית והמחשבית מלאה היא דחיפות גדולות לקראת שאיפת התחיה והגשמת הכנת צמיחת קרן ישועה לישראל כפועל-כפינו, בבירור גמור ומוחלט, שחוב קדוש ונאמן זה יסוד מוסד ועומק אמונת אומן הוא, וברוחו הפנימי צריכים הם כל מוסדי-החינוך שלנו ללכת. ועם זה כלולה ודאי החובה של נתינת-יד לחזק את מוסדי-החינוך הנאמנים לדגלנו, העומדים בכל מקום שהם, ובפרט בארץ ישראל עצמה, ולהתענין תמיד בעד קדמתם הרוחנית והמעשית. מצדי הנני עסוק ביסוד ישיבה בע"ה, לשם התגברות המחשבה הלאומית מיסוד טהרתה האלהית, שזו היא באמת תעודתו הפנימית של "המזרחי", שהוא עתיד לעמוד עליו לכשיתבררו ערכיו.

והספרות, כמה אנו צריכים לחזק ידי סופרים, ומשוררים, וכל בעלי כשרון אמנותי, המוכשרים לעבוד על שדי המחשבה הצלולה, מחשבת התחיה הלאומית, בנקודת קדושתה העליונה, ששם שרוי נצחה והודה. לחפש כמטמונים אנו צריכים אחרי כחות רעננים נסתרים מאתנו ממין זה, ולאמץ את הכחות הגלויים, ליסד במות ספרותיות ע"י עתונים וירחונים וכל מיני השפעה כאלה. ממין זה היא המגמה, של הוצאת חוברות "תרבות ישראל" שיסדנו פה, והדברים הולכים להתפתח, אבל הצעדים כבדים הם מפני מיעוט העוזרים. כמה נאה הדבר, שאגודות נכבדות כאגודתכם ישימו לבן למטרות נשגבות כאלה.

ג. ומה שנוגע להעזר שאוכל אנכי בעניי לתן לעבודת אגודתם, הדברים מובנים מתוך דברינו הקודמים. כל מה שהיחש הרוחני שבינינו יגדל בע"ה, הלא נמצא ככר יותר רחב להבעת המחשבות היסודיות, שה"מזרחי" בכלל ואגודתכם הנכבדה בפרט ראויים הם להתחשב עמהן. ומה שנוגע למעשה מובן הדבר שהמקום גורם לי, ב"ה, שאוכל לפעמים לקשר את פעולותיכם עם הענינים הארצישראליים, בין ברוח בין במעשה, ואם תואילו לבא במכתבים עמדי בישוב-הדעת בפרטי-דברים של עבודתכם, אקוה לד' שלא אחדל מחוות לכם את אשר יתן ד' בלבבי, להשגיא פעולתכם ולהגדיל כבוד אגודתכם וערכה.

ד. והענינים הנוגעים לישוב-הארץ, אם כי רבים הם ענפי-העבודה, בכל-זה הנני מוצא לנכון להציב לפני כבודכם כעת איזה פרטים. ואקדים לכם הקדמה כללית אחת, אשר למדתיה ב"ה מהנסיון, ושגם העיון השכלי מסכים לה: שלצורך מגמתנו, להגביר את הנצחון והעז, של השפעת התורה וכל קודש-ד', על חיי האומה החברותיים ביחוד בארץ-ישראל, כדי שיהיו לנו זרעונים מוכנים משלנו לנצני התחיה העומדת אחר כתלנו, דרושים אנו להשתדל שחיי הדת והיהדות בעצמם יהיו משמשים לכח פועל להגדלת הישוב הישראלי באי"י[15] והאדרתו. למשל, אין לשער כמה גדולה היא ההשפעה להערכת

היהדות לחשיבות כח התורה בחיי הישוב, מה שהיקבים הארצישראליים הם נזקקים לכשרות ומה שהם עושים את המסחרים שלהם ע"י הריקלמה של הכשרות. מקצועות כאלה רבים הם וצריכים אנו לטפחם ולתמכם. שני להיין הוא סחר האתרוגים, שראוי להקיצו לתחיה, ונאה מאד ל"המזרחי" לקחת בו חלק אקטיבי.

כעת ממש הננו עסוקים בו בתחיית האתרוג הכשר, שהוא אחד מהצינורות היותר טובים להזיל על ידו שפע של רבבות רבות, מדי שנה בשנה, להחיות את הארץ ע"י בניה המשכללים אותה. וישנם עוד מקצועות שיכולים להתפתח ממין זה, כשידים אמונות יהיו נכונות לעזרה,

יש רעיון אחד, שאיננו רחוק מהתגשמות מעשית. יבנה הידועה בחבתה, אפשר כעת ע"י אמצעים ממוצעים לקנות חלק חשוב ממנה, ליסד בה מושבה, לפחות קטנה, ביחד עם ישיבה הדורה באיכותה, המתקרבת, כמה דאפשר לנו, לאותו החזיון המזהיר, המעודד את כל כחות חיינו הרוחניים, מהעבר הרחוק של "כרם ביבנה", אשר עם כל קטננו הבלתי-משוער לעומת ענקי-אל אלה, בנים אנחנו להם, ובעקבותיהם הננו חפצים ללכת. החילונו כבר להתקרב לזה איזה צעד המביא לידי מעשה בעה"י[16], אבל המון כחות עוזרים צריכים לזה, והאגודות "המזרחיות" להן נאה להיות המתיצבות בכל חפץ-לב בראשיות של הגדוד הפועל והעובד. אולי יחנן ד' וחפץ הטוב הזה בידינו יצלח, להחל להשיב לישראל ברק אור קודש זה, המאיר לנו באורו למרות מרחקי-הזמנים ותמורות-החיים הרבות.

אחי החביבים, רק ריש מילין אמרתי בזה, וברצות ד' דרכנו נבא בעזרתו יתברך בכתובים, עמכם, ועם כל האגודות אשר יואילו להועד יחד במחשבה טובה ועצה טובה, על ישראל, ועל תחייתו בארץ-אבותיו, ברוח תורת-ד' אשר בלבבו. שזה הוא כל משאת-נפשנו ומגמתנו בכל תכנית-עבודתנו, והדברים יתבררו הלוך והתברר, וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה.

והנני חותם בקריאת גבורנו: "חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלהינו", וצור ישראל יאר לנו" ויופיע על עצותינו, באור ישועה ויפעת גאולה קרובה, כתקות אסירי-התקוה המצפים לתשועת ד' על עמו ונחלתו, במהרה בימינו בקרוב, אשר בתוכם ימנה מוקיר ערך מעבדכם, המחזק את ידיכם בשם ד', מהר צבי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעיה"ק[17] יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
6. שלו' - שלום
7. כ"כ - כל כך
8. ג"כ - גם כן
9. ע"ד - על דבר

10. בכ"ז - בכל זאת
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. בע"ה - בעזרת השם
13. ע"י - על ידי
14. השי"ת - השם יתברך
15. בא"י - בארץ ישראל
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך
17. פעיה"ק - פה עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' דראש חודש אדר שני תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר פרנק, ראש לשכת 'המזרחי'

על מצב 'תחכמוני': בקובלנות היו גוזמאות, אבל אי אפשר להשאיר את המוסד כמו שהוא. הוא לא התקדם ואף נסוג. אחת הסיבות היא היעדר ועד מקומי. הרב קוק מברך על נכונות 'המזרחי' לעזור, ומבקש להתחיל בהקמת ועד מקומי ואחר כך לשפר בהדרגה ולהוסיף סניפים.

עיקרי הדברים

- מצב 'תחכמוני'.
- צורך בוועד מקומי.
- שיפור הדרגתי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' דר"ח[4] אדר ב' תרע"ג[5],

רב שלו'[6] לכבוד הרה"ח[7] הנכבד מר ד"ר[8] פרנק נ"י[9], ראש לשכת המזרחי.

אדון נעלה וחביב,

בתשובה על יקרתו מיום י"א אד"ר[10] העבר ע"ד[11] מצב התחכמני, אתכבד להודיע לכבודו, שלמרות מה שהקובלנות שבאו עליו, היו בהן גוזמות, בכל זאת אי-אפשר כלל שנשאיר את המוסד החשוב הזה שתקוות כ"כ[12] גדולות תלויות בו, על מעמדו ההוה.

סבות רבות ושונות גרמו, שלא התקדם התחכמני במשך שנות קיומו האחרונות ובפרטים אחדים עוד נסוג אחור, ויותר מזה סובל הוא בכבודו ופרסומו. אחת מהסיבות, שגרמו למצב שאינו משביע רצון, הוא חסרון ועד מקומי, שרק הוא יוכל לשמש לנו בתור עומד על ידי בביקור תדירי בהתחכמני, ועוזר חשוב לתקן כל הדורש תיקון.

אנו חייבים כעת לאחוז באמצעים היותר מוכשרים להעלות את המוסד הנכבד הזה, שגם בעת אשר חסרונות עממו את אורו, פעל רב טוב לחינוך של יראת-שמים לאומית-תרבותית, פעה"ק[13], ואי-אפשר לשלול ממנו גם השפעה כללית מחוץ לגבולות העיר, אבל לעומת מה שהוא צריך להיות, אין זה מספיק כלל. ואברך בכל לבבי את הלשכה המזרחית, על חפצה הטוב לבא לעזרת המוסד החביב, שתחילת הכל מוכרח להיות אימוץ הגון לועד מקומי, וכשיהיה לנו כלי מחזיק ברכה זה, נוכל לברר בהדרגה, איך להיטיב את המצב בצביון המוסד כמו שהוא, ולבאר ג"כ[14] מה אלה הסניפים שאנו צריכים להוסיף עליו, כדי שיבא למטרתו הקדושה שעלה ברעיונם של אנשי הלב שהשתתפו ביסודה

בתקוה לתשועת ד', שיעזרנו לשאת ברמה את דגל היהדות הנאמנה בכבוד על אדמת קדשנו, במקצוע החינוך, ובכל ערכי החיים, הנני חותם בברכת ד' מציון, וברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אני מוצא לנכון להליט העתקה ממכתבי להועד, שעד כה לא נתמלאו דרישותי. הנ"ל[15]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. דר"ח - דראש חודש
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. שלו' - שלום
7. הרה"ח - הרב החסיד
8. ד"ר - דוקטור
9. נ"י - נרו יאיר
10. אד"ר - אדר ראשון
11. ע"ד - על דבר
12. כ"כ - כל כך
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. ג"כ - גם כן
15. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד ניסן תרע"ג - יפו

נמען: הרב אליהו זלמן וידרין, מוסקבה; ובהמשך - ר' מאיר בר־אילן (ברלין)

תחילת האגרת: הרב קוק מברך את הרב וידרין על עזרתו ל'שערי תורה'. על ציורים במחזורים: אם מציירים צורת אישה, יש למחות, כי אף שמצד הדין זה קל יותר, מבחינת זלזול זה גרוע יותר. (בהמשך באה אגרת לר' מאיר בר־אילן.) הרב קוק מתנצל על השתיקה, ומברך על הולדת בנו. 'תחכמוני' נוסד להיות מגן מפני 'טומאת אוויר ארץ העמים', אבל יש בו רק 'מעט תורה, מעט יראת שמים, מעט השכלה', ורוח חיים מקורית חסרה. על 'המזרחי' להאיר את הציונות במעמקי המחשבה ולהבליט את הגרעינים החיים. 'דעות ממוצעות ופשרניות' לא ינצחו, ויש להזדיין 'בדעות מוחלטות מקוריות וקבועות'.

עיקרי הדברים

- צורות במחזורים.
- 'תחכמוני' - חסרה רוח חיים.
- תפקיד 'המזרחי' במחשבה.
- נגד דעות פשרניות.

נוסח האגרת

(להרב ר'[1] אלי' זלמן ווידרין, מוסקווא, מלואים למכתב המוסד "שערי תורה") ב"ה[2], עה"ק[3] יפו ת"ו[4] כ"ד ניסן תרע"ג[5].

שלו' רב לכבוד ידי"נ[6] הרה"ג[7] שליט"א[8].

אחדשה"ט[9] באה"ר[10],

הנה זריז וממולא ככת"ר[11], הנאמן באהבתו לכל מוסדי תו"י[12], וביחוד שבאה"ק[13], אין צריך לזירוז. ומ"מ[14] אמלא בזה את דברי הרבנים הנכבדים, לברך את כת"ר[15] על כל טובו תמיד עם המוסד הקדוש הנ"ל[16] ואגפיו הנעלים. והשי"ת[17] יחזק את ידיו ויאמץ חילו להוסיף אומץ ופרי ברכה בע"ה[18].

וע"ד[19] הציורים שבמחזורים, אם מציירים צורת אשה, ודאי יש לצאת במחאה גדולה על מחללי קודש ד' הללו. אע"פ[20] שמצד הדין צורת אדם בסממנים קיל יותר מצורת כוכבים ומזלות, מ"מ[21] לענין זילותא ודאי גריעא טובא. ומה טוב הי'[22] שיטיב

[ככל הנראה כאן נקטעת האגרת לר' אלי' זלמן ווידרין, וסופה חסר. מכאן ואילך אגרת אחרת, אל הרב מאיר ברלין.]

חמדת ישראל ואדם, נצר תפארה, מר מאיר ברלין שליט"א, ברכת ד' עליו ועל כל אשר לו באה"ר.

ידידי הנאמן, ראשית-כל הנני מחוייב לבקש מכבוד אהובי סליחה רבה על שתיקתי הארוכה על מכתבו היקר והנכבד, שהייתי מחוייב באמת להשיב עליו מיד, בין מצד חק-אהבתנו ובין מצד הענינים

הכלליים הנחוצים הכלולים בו אבל אונסים רבים דחפו לי את הזמן, ובשום-אופן לא עלתה בידי למצא לי עת פנויה כפי הראוי למכתב מסודר בענינים רבי-ערך שנגע בהם כבודו. וכעת גמרתי בדעתי, שעכ"פ[23] טובה תשובה גם בלתי-מסודרת משתיקה מוחלטת.

ויקבל בזה ידידי ברכת מז"ט[24] להולדת הבן היקר שי'[25]. יה"ר[26] שתהי'[27] הנטיעה דומה לגזעה ולשרשה, ויגדל ויהי'[28] לתפארת בישראל, כראוי לנפש מדבית אבא דמר גאון ישראל זצ"ל[29], זי"ע[30] ועכ"י[31], ויקבל ממנו ומכל אשר לו רב נחת ושבע שמחות, לאוי"ט[32], ונס יגון ואנחה.

נשוב לדברים הכלליים:

ע"ד[33] ה"תחכמני". המצב באמת מסובך, והוא דורש תיקון בלתי מתאחר. מראשית יסודו של מוסד נכבד זה הנחנו עליו תקוות גדולות ונכבדות. אמרנו הוא יהיה לנו למגן נגד זרם טומאת אויר ארץ העמים המתפרץ לתוך א"י[34], ע"י[35] אנשים כאלה שהגלות אכלה כבר יותר מחצי נשמתם הישראלית, והם מוצאים כל עילוי וכל שגב רק במה שהוא גויי ובלבד שיהיה מתורגם עברית, שכמובן גם קפידת הלשון עצמה כשהתוכן נתרוקן יש בו משום חיקוי של גויים גדולים וקטנים, ונשמת ישראל קודש ד' אשר אהב, הולך ומתטשטש באשמת "הני עיזי דמסגן ברישא עדרא". אמרנו הנה יקום לנו מוסד חי, שיראה לעין כל מה המה החיים הישראליים האמתיים במובן השלם של תחיית האומה. ולמורת לבבנו, הזמן הורה לנו, שלא השגנו מטרה זו עדיין. יש במוסד מעט תורה, מעט יראת שמים, מעט השכלה, אבל רוח חיים כלליים, חיי קודש מקוריים, שיפעם בחזקה באומץ לבב של רוח התחיה הלאומית על בסיס הקודש, זה חסר, ומרחוק אי אפשר כלל להשלים את חסרון הנשמה. ואנכי שדאבון לבבי גדול מאד על משאת הנפש שלא יצאה אל הפועל, הנני בכ"ז[36] עומד ומצפה לאורה שתבא, והמוסד הוא לי אוצר יקר בכללו כמאז, וסוף-כל-סוף הרוחנו הרבה שכבר יש לנו דרך סלולה, לעבוד את עבודת החינוך באה"ק[37] על יסודות היהדות הנאמנה, בקדושת ישראל הטהורה, מצורף ליסוד תחיית האומה, המוכרח לקחת עמו ג"כ[38] את היסודות האנושיים בתור תפקידי החיים, ההולכים ונתבעים ממנו, בהופעת תחיית האומה והארץ.

וכל זמן שהמוסד קיים ביסודו, יש תקוה לרוח חיים שיפוח בו, ע"י עצה ותושיה של איחוד הדעות וההסכמות מפה ומשם.

להציע כעת תכנית מעובדה אי-אפשר לי, אבל חושב אנכי שאם תתמלאנה הדרישות אשר נמסרו בהסכמתי לידי ידידנו הרב הגדול והנכבד באמת מר י. ל. פישמן נ"י[39], יקבל המוסד על ידן צורה חדשה לטובה בע"ה.

כמו-כן אין ביכלתי כעת לסדר את הגות-לבבי ע"ד "אגודת ישראל" וע"ד "המזרחי", אשר אקוה לימים הבעל"ט[40] לקחת דברים בהם עם כת"ר.

בכלל הננו מרגישים בכל פינה שאנו פונים את חסרון התלמוד המביא לידי מעשה. חושבים הם ביחוד שלמי-אמונים, שכל דבר מתכונן רק ברעותא טבא לחוד, ושוכחים הם את היסוד הנחוץ של התלמוד, לפתח את עצם הרעיון, שלשמו וזכרו עורגים, ברוח דעה עמוקה ומרוחבה, בשכל ובקורת והתרחבות

ההרגשות והרעיונות, ועל כן הולך הכל בעצלתים, עומד כמים מכונסים בעוקה, והתאחדות הדעות השונות לשם כינוס אינה באה כ"א[41] בצורה מיכנית. כבר הגיע הזמן להכריז ש"אגודת ישראל" מוכרחת לקחת לה למטרה את התלמוד של כל האוצרות הרוחנים האצורים בכל פזורי ישראל, בכל הסיעות והפלוגות הנושאות בכללותן את דגל הקודש בשם ד' ותוה"ק[42], בכל עז, וממילא יתפנה דרך של כוון המעשים ע"פ[43] התמצית הכללית של כל הרוחות המתאחדים. ואז יש תקוה, ש"אגודת ישראל" תקבל את שפעה באמת ממקור ישראל בטהרתו, ובאורה וחומה תחיה גם את הדעות המרוחקות מערכי-הקודש הקיימים לנצח נצחים, עד אשר ישוב ופרח ישראל ויכיר בכל עז את כחו לאלהים.

וה"מזרחי" מוכרח הוא, לתקומתו, להשתדל תמיד להוציא-לאור את התוכן החי הצפון ברעיון התחיה הלאומית, ללחום על האמרה המחפירה ש"הציונות דבר אין לה עם הדת", שבתוכה ארס-נחש מונח והכחשה-עצמית נוראה, המכשילה את הכח הפנימי והמקורי של האומה. ה"מזרחי" צריך להזריח אור על הציוניות במעמקי המחשבה, למצא תמיד את הגרעינים החיים שהם מפרים בכח קודש העליון את נצני התחיה ולהבליטם בצורות מאירות וברורות, ואם באה תחלת הקצת הקץ, שבני ישראל ובני יהודה נזרעים בארץ "זרע אדם וזרע בהמה", וכפירוש המסור: "זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחודא, ובטוחים אנו שאין לנו להתפחד כלל מכל הריסה מוחלטת ע"י עירובם של "בני-אדם שמעשיהם מעשי בהמה" בתוך תנועות תחיתנו; אבל זה הקבוץ של "זרע אדם" צריך להראות בכל פינותיו את צד האדם שבו. דעות ממוצעות ופשרניות, שיש בהן מעין חולשה גופנית ורפיון נפשי, אינן עלולות לנצח בתכונה רבת-פעלים כתכונת התחיה הלאומית שלנו, שרוח ד' אל עולם מתנוסס מכל עבריה. עלינו להזדיין בכח רוחני גדול, בדעות מוחלטות מקוריות וקבועות, העלולות בכח-החיים שלהן להראות את הדרן על כללות השאיפות החדשות, שנוצרו בימינו ברוח ד' המעיר לתחיה את עם-קדשו.

פרטי-דברים אין השעה מוכשרת לי להציע כעת. והנני חותם בברכה ואה"ר[44], כנה"י[45] ונפש ידי"ע[46] דוש"ת[47], מצפה לאור תשועה וגאולה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ר' - רבי
2. ב"ה - ברוך השם
3. עה"ק - עיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. ככת"ר - ככבוד תורתו

12. תו"י – תורה ויראה
13. שבאה"ק – שבארץ הקודש
14. ומ"מ – ומכל מקום
15. כת"ר – כבוד תורתו
16. הנ"ל – הנזכר לעיל
17. והשי"ת – והשם יתברך
18. בע"ה – בעזרת השם
19. וע"ד – ועל דבר
20. אע"פ – אף על פי
21. מ"מ – מכל מקום
22. הי' – היה
23. שעכ"פ – שעל כל פנים
24. מז"ט – מזל טוב
25. שי' – שיחיה
26. יה"ר – יהי רצון
27. שתהי' – שתהיה
28. ויהי' – ויהיה
29. זצ"ל – זכר צדיק לברכה
30. זי"ע – זכותו יגן עלינו
31. ועכ"י – ועל כל ישראל
32. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
33. ע"ד – על דבר
34. א"י – ארץ ישראל
35. ע"י – על ידי
36. בכ"ז – בכל זאת
37. באה"ק – בארץ הקודש
38. ג"כ – גם כן
39. נ"י – נרו יאיר
40. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
41. כ"א – כי אם
42. ותוה"ק – ותורתנו הקדושה
43. ע"פ – על פי
44. ואה"ר – ואהבה רבה
45. כנה"י – כנפשו היקרה
46. ידי"ע – ידידו עוז
47. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקע

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א מנחם אב תרע"ג **נמען:** הרב יהודה לייב פישמן (מימון)

תוכחה מאהבה: הגיעה שמועה שהרב פישמן זלזל ב'שערי תורה' ובלימודיו בדרשה בבית המדרש של ר' ז' ברנט. הרב קוק מעיד שבחן את התלמידים, ושדווקא מהתלמוד תורה המסורתי צפוי לצמוח דור של ת"ח 'חריפים ושנונים'. אפשר להוסיף בתי ספר עם מדעים, אבל אין להשליך אבן על אוצר הקודש. חורבן נורא יהיה אם ייעלמו החדרים והישיבות, גם אם יבואו במקומם גימנסיות 'מרופדות באמונה'. 'עלינו רק לבנות ולא לסתור'; הערות לתיקון יש למסור לרב קוק עצמו.

עיקרי הדברים

- 'אהבה שאין עמה תוכחה'.
- ערך התלמוד תורה המסורתי.
- שמירת המבצרים העתיקים.
- 'לבנות ולא לסתור'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"א מנ"א[2] תרע"ג[3]

ידידי היקר הרב הגאון החריף ובקי, איש תבונות ורב פעלים, מו"ה[4] יהודה ליב פישמאן נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

ידידי האהוב,

הנני נשען על דברי חז"ל[7] הק'[8] כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה, והנני מוצא את עצמי מחוייב לבא לכת"ר[9] בדברי אלה כחק ידידותנו הנאמנה, בתוכחת מגולה.

באה אלי שמועה, שלא אוכל להכחישה כליל מרוב פרסומה, שכת"ר[10] במשא אשר נשא בביהמ"ד[11] של ר"ז ברנט, דבר סרה על המוסד הקדוש "שערי תורה" וזלזל את הת"ת[12] ולימודיה. ממש נחרדתי לשמועה כזאת, ולולא האמון הגדול שהנני בטוח בהאישיות שעל ידו באה לי ידיעה זו לא הייתי מאמין דבר זה על ת"ח[13] ותיק ככת"ר[14].

ידידי, לא זו הדרך, להרס בידים את מוסדותינו הקדושים, אוצרות חיינו. יוכל איש להעלות על דעתו שהזמן דורש מאתנו להוסיף בתי-ספר, מצורפים עם מדעים שונים, עם תכסיסים שהדור נוהה אחריהם, ובלבד שרוח התורה וקדושת אמונת אומן תהיה חיה בהם, אבל כמה נורא הדבר אם בשביל מחשבות כאלה יהין איש להשליך אבן על אוצר הקודש החי ומתקיים. אנכי לא פעם אחת בחנתי את תלמידי הת"ת, והנני מעיד נאמנה שתקוה להעמיד לנו דור של ת"ח יראי ד' וחושבי שמו, דבקים באהבת תורה ויראת שמים, חריפים ושנונים, כימי עולם, דוקא מהמוסד הקדוש נשקפה לנו, ודוקא מצורתו המסורתית הקדושה ההולכת בעקבות שלמי אמוני עם ד' גדולי התורה והיראה מעולם. והחיל הזה אשר נגע ד' בלבבם, ידע ידידי, שלעולם יהיה המנצח הפנימי בחיי האומה, ודוקא מבית

המדרש העתיק וממתמידיו תצא תורה ואורה לישראל, גם בעת אשר רבים יפנו אחרי דרכים שונים, פונים לכמה סגנונים.

וביחוד חלילה חלילה ל"המזרחי", בתור מפלגה דוגלת בדגל התורה והיראה, לעפר בעפר את מחמדי לבבנו.

דומה אני שאיזו סיבה מוזרה לי גרמה, שנכשל כת"ר[15] בלשונו, וחובה עליו לתקן את המעוות, וק"ו[16] שלא יוסיף ללכת חלילה בדרך מסוכנה זו הלאה. יחזיק כת"ר בכלל גדול זה, שעלינו רק לבנות ולא לסתור, להוסיף ולא לגרע. ולא עוד אלא שעם כל מה שאנו מראים פנים של הסכמה לפעמים גם על דרכים חדשים, אם אינם הולכים לפרוץ גדרות עולם, ידע נדע שסוף כל סוף עלינו לנצור מכל משמר את המבצרים העתיקים. חורבן נורא הוא לישראל, חלילה, אם יאפסו ח"ו[17] החדרים, בתי הת"ת, והישיבות, ע"פ[18] צביונם העתיק, אפילו אם יבאו תחתיהם בתי-ספר וגימנסיות מרופדות ברפידות של אמונה ויראת שמים. אין אנו בטוחים בכל המכונות המורכבות, ואין אנו יכולים לקוות מהן תוצאות לטובה רק אם יהיו לנו מרכזים העומדים בהוד קדושתם ועתיקותם, בלתי לד' לבדו, דגולים ע"פ הסדר הרצוי לזקני עם ד' גאונים וצדיקים, שהם לנו לעד לעטרת תפארת ועדי עד יהיה פארם עלינו, ובאורם נראה אור. אל תגעו במשיחי.

בטוח אני בישרת לבו של כת"ר, שיקבל באהבה וברצון את דברי אלה, אע"פ[19] שהם דברי תוכחה. כי לא לפני חנף יבא. והנני מביע את האמת אשר בלבבי לכת"ר מרוב חבתי ואהבתי הנאמנה. ואבקשו מאד מאד, שיזהר להבא מלדבר שום דבר דופי על המוסד העתיק והקדוש שע"ת[20] אשר שמש וישמש לנו למגדל אורה ואוצר חיים לתורה ויראה, לגדל צאן קדשים טהורים ישרים ובני עניים שמהם תצא תורה. ואם יש לו איזה דברים להעיר ע"ד[21] תיקונים יטיב להודיעני דבר דבור על אפניו, ועד כמה שהאפשרות נותנת, ע"פ התכנית המדויקת של מגמת המוסד הקדוש הנ"ל[22], נראה בעה"י[23] לתקן בכל דבר הדורש תיקון, שלא ימלט מזה כל מפעל אנושי. ואז יברכוהו טובים ויהיו דבריו לרצון ולתועלת בעה"י.

והנני בזה ידידו חותם בברכה ודוש"ת[24] באה"ר[25],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
8. הק' - הקטן
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. שכת"ר - שכבוד תורתו

11. בביהמ"ד – בבית המדרש
12. התי"ת – התלמוד תורה
13. ת"ח – תלמידי חכמים
14. ככתי"ר – ככבוד תורתו
15. כתי"ר – כבוד תורתו
16. וק"ו – וקל וחומר
17. ח"ו – חס ושלום
18. ע"פ – על פי
19. אע"פ – אף על פי
20. שע"ת – שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
21. ע"ד – על דבר
22. הנ"ל – הנזכר לעיל
23. בעה"י – בעזרת השם יתברך
24. ודוש"ת – ודורש שלומו ותורתו
25. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקעא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב מנחם אב תרע"ג **נמען:** סיעת 'המזרחי' בקונגרס הציוני

הרב קוק אינו יכול להגיע לקונגרס, ושולח את דבריו בכתב. יד ה' נטויה לטובה, והרעיון שזו תחיית עם ולא תנועה מפלגתית מתקדם. 'המזרחי' עמד עד כה ב'מעמד צנוע ושתקני', אבל הציונות אינה יכולה לדבר בשם האומה כל עוד חקוק בה ש'הציונות דבר אין לה עם הדת'. האומה לא תצטמצם ב'עוגה הצרה של חלומו של ד"ר הרצל'. הציונות המעשית היא 'הגוף', ועל 'המזרחי' לזרוק בו נשמה - המקור התנ"כי. לא 'עם שנאוי המבקש מקלטי', אלא 'גור אריה יהודה' השב לנחלתו. יש לפעול ברוח אליהו להשיב לב אבות על בנים.

עיקרי הדברים

- 'המזרחי' צריך לצאת משתיקתו.
- הציונות - גוף; התורה - נשמה.
- מעבר לחלומו של הרצל.
- רוח אליהו - השלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ב מנ"א[2] תרע"ג[3].

לכבוד האגדה המזרחית, בקונגרס הציוני, שלו'[4] רב מהררי קודש,

אלופי החביבים ונכבדים מאד,

סבות שונות גרמו, ומחשבתי אשר חשבתי להיות נוכח בהקונגרס הנכבד נתבטלה מגורמים צדדיים, ומהם המקרים המעציבים, אשר קרו במקום מושבי כעת רחובות ת"ו[5]. ואומר אל לבבי: חלק ממחשבותי, אשר אם עמדה לנו השעה הייתי מרצה אותן לפני הכנסיה הרוממה, אמסור לפניכם בזה. אחי האהובים, בכתב: אולי יחון ד' והדברים היוצאים מן הלב יכנסו אל הלבבות הנכבדים, ויעשו פרי לברכה, ולטובתה והצלחתה של שאיפתנו הכללית, לתחיית-האומה בארץ-אבות,

ודאי לא נעלם מהדרת-כבודכם, אשר למרות המכשולים הרבים, החומריים והרוחניים, שהננו פוגשים תמיד על דרכי מהלך התחיה הלאומית בארצנו הקדושה, הננו רואים יד-ד' נטויה עלינו לטובה, ואורן של ישראל, אף אם קמעא-קמעא, אבל הוא ב"ה הולך ואור, הישוב מתרבה ומתרחב, הדעות והרגשות במעמקי הלב הולכות ומתחזקות, לבסס את בסיס התחיה הלאומית, והמחשבה של שיבת ציון לכל גווניה הולכת וכובשת לבבות ושדרות רחבות. הרעיון שאין אנו עסוקים בתנועה מפלגתית, כ"א[6] בתחית-עם, הולך ומתקדם, וזה התוכן בעצמו של ההתקדמות מטיל על "המזרחי" ביחוד חובות חדשות ונמרצות. "המזרחי" עומד עד כה במעמד צנוע ושתקני, כותב על דגלו: להכניס את שלומי-אמוני-ישראל תחת הדגל הציוני ואת הלך-רוחו הוא יוצק רק בתוך חוגו המצומצם. את הציוניות הכללית מניח הוא "לקפא על שמריה", מתקשר עמה בקשר הדדי בכל מקום שאין הדעות היסודיות

סותרות, ובזה באמת יוצא הוא ידי חובתו בתור חלק של מפלגה שחפצה לעשות איזה טוב לישראל. הציוניות הרחבה אינה יכולה, ע"פ[7] הפרוגרמה שלה, בשום-אופן לדבר בשם האומה בכללה. הפרגרף ש"הציוניות דבר אין לה עם הדת" הוא כבר ההיפוך הגמור ממה שכל האומה חושבת, מציירת, מקוה ומאמנת בכל דורותיה, וההיפוך הגמור מהשאיפה הנאצלה, שטובי החושבים שבישראל ובעמים חושבים ע"ד[8] העתיד הישראלי בעולם.

האומה בכללה, עם כל גדלה וחסנה הרוחני, עם כל גאון-נשמתה, לא תוכל בשום-אופן להיות מצטמצמת רק בהעוגה הצרה של חלומו של ד"ר[9] הרצל ז"ל[10], עם כל יפיו ועזו, לפי-הערך. הציוניות, המעשית, והעיונית, הפוליטית והדפלומטית וכל ענפיה יחד, כמו שיצאו מן הכח אל הפועל עד היום, יש בהם ענינים נשגבים ונעלים, שאנו נקראים ממעמקי הוייתנו הישראלית לתמכם בכל כחותינו הגשמיים והרוחניים; אבל כל אלה יחד אינם כ"א הגוף הציוני.

אבל קרואים אנו מיד לזרק את הנשמה בהגויה המחוטבת הזאת, כדי שתהיה ראויה באמת לשמה, באופן שתרכש לה מיד ולדורות את אותו כח-המושך הגדול, שיהיה יכול למשוך את האומה כולה אליה, מגדולם עד קטנם, מכל המפלגות, השדרות, הסיעות, והפיזורים השונים, ושיתן לעולם את אותו המושג, שמקור הציונות, הוא המקור הקדוש העליון, התנ"ך[11], נותן לה, בכל העומק וההוד המסורתי. לא הד קול, שעם שנאוי בעולם, הולך לבקש לו מקלט בטוח מרודפיו, לבדו ראוי להשיב לתנועת-עולמים זו את חייה, אלא שגוי קדוש, סגולת העמים, גור-אריה יהודה, נעור מתרדמתו הארוכה, והנה הוא הולך ושב אל נחלתו, אל "גאון יעקב אשר אהב סלה". ונשמה זו אי-אפשר שתהיה נזרקת בתנועה, כ"ז[12] שעל מצחה חקוק אות-קין זה, ש"הציוניות דבר אין לה עם הדת". ומעתה, "המזרחי" צריך הוא להכיר בגאון את גדולת תעודתו. לא להיות שמש למפלגה מעשית, פוליטית, קולטורית וכו'[13] וכו' נוצר אותו הזיק האלהי. השרוי בלב שלמי אמוני עם ד', בשעה שהם נגשים לעבודת-קודש זאת של תחית-האומה, כ"א לתן להתנועה הגדולה, רבת הצבעים ואדירת הפעלים והשאיפות, את דחיפת-חייה היותר עצומה, להוציא את ענין הציוניות מקטנות של מפלגה בודדת, שמהלכה ביחס להאומה כולה הוא סמוי מן העין, לגדלות של תנועת-חיים של הגוי כולו, ההולך בגאון לקראת עתידו הגדול באור פני ד' אלהיו.

ה"מזרחי" מוכרח להיות בציוניות מה שישראל - בעמים: כח של תסיסה תמידית, כח שלא יחדל את עבודתו ואת סגולת-הפריתו, לעולם יתבע את תביעתו ויביע ברמה את תקותו לנצחון מוחלט ושלם של דעתו, הכוללת, העליונה והקבועה.

הדת בישראל, אור ד' שבנשמתו, הבעת החיים היותר עצמיים והיותר פנימיים שלו, מה שנתן ונותן לו את הכל, שמעמידו על הרום העליון של במתי-ארץ, על המעמד של מורה האנושיות כולה, - אי-אפשר שתנועת-החיים שלו תהיה פרודה ונעקרת ממקור-חייו זה. תקות-תחייתנו היא הרבה יותר עליונה מלהיות תלמידים קטנים או גדולים לאירופא הקולטורית, שאשרה מוטל בספק גדול, והציוניות מוכרחת היא לשוב אל מקור החיים של האומה מראש-צורים, ואי-אפשר שדבר לא יהיה לה עם הדת.

זהו חיקוי שפל, והרבה יותר מחפיר מהחיקוי הציורי של שינוי מקום-המקדש שב"תל-אביב", שבצדק הרעיש עליו "אחד העם" את המחנה בשעתו.

"המזרחי" צריך הוא לתבע תמיד, שהסעיף המחפיר הנ"ל[14] ימחק מהפרוגרמה, ותחתיו יכתב: "שהציונות מבוססת היא על יסוד תחית האומה בתורתה על אדמתה" בכל הגודל והמילוי של פתגם זה.

הפרעות, עכוב המהלך, והשפלת ערכי התחיה כולם, - התוצאות של ההסכמה האיומה הזאת. שהציוניות דבר אין לה עם הדת, אנו רואים די-והותר בכל פינה של התנועה, וביחוד באי"י[15]. "הציוניות דבר אין לה עם הדת", - מתפרש מיד בסגנון: "הציוניות מהרסת את הדת", "הציוניות היא תחיה חדשה, שתקותה היא להבנות מחרבנה של הטרדיציה הישנה". זהו כבר פתגם שגור בפי קופצים-בראש לא מעטים. והתוצאות המעשיות שמזה הן: פריקת-עול וזלזול של קדשי האומה בהמון, בחוות הלאומיות ובספרות, במוסדות-החנוך ובמקצועות רבים משדי התחיה. כל אלה מה הם פועלים? נביקת רוח האומה, יאוש ומשטמה וקצף של חמת-מות, הראוי לעבור לירושת-דורות על כל התנועה כולה.

האומה כשהיא קמה כולה, לא רק אישים בודדים ממנה או כתה ומפלגה מחלקיה, היא יודעת - יותר ממה שהיתה יודעת לפני-זה - איך להוקיר את מה שהוא חתום בחותם-דם בנשמתה. המזרחי, כשידע את תעודתו, הוא יכול להביע את התביעה הזאת לפני כל ישראל ולפני כל העולם כולו. לא ברוח של הספרות האירופית המודרנית אנחנו שואפים לקום ולהיות לעם, - אע"פ[16] שאנו סופגים את כל ערכי האנושיות הכללית אל תוכנו בתור בני-אדם בעלי תרבות גבוהה, - אלא ברוח תורתנו, ברוח הנביאים שלנו, ברוח ד' אלהי-ישראל אשר על עמו, שלא יוכל להנתק מהתורה ותחיתה, כפי מה שהיא מורשה קהלת יעקב. האידיאלים האלהיים שהם חיי התורה והנבואה, הנם, ברוחנו, העתיד של העולם, שתחייתנו פונה היא להגשימם בחיים. הננו שואפים לעמוד במרכזה של האנושיות, דוקא בדגלנו העתיק והנשא, שהוא לנו גאות-עולמים, בשם אלהינו נדגול וכמאז לא נחליפנו ולא נמיר אותו בדגל אחר, גם מודרני שבמודרניים.

ומפני ש"המזרחי" יביע את תביעת האומה כולה לכל דורותיה מהציוניות, עתיד הוא להיות לכח תוסס לא רק בציוניות בחוגה המצומצם כי"א גם בישראל, בכל האומה כולה, ובמובן ידוע גם בעולם הכללי. ראוי יהיה "המזרחי", כשיעמוד על תפקידו הנשא הזה, להיות מתחיל לעסוק בעבודה הכללית, שלא הושם לה לב עד כה, היא עבודת השלום, שלום כללי באומה לכל פלגותיה. השלום איננו רק דבר של נטיה מוסרית, עבודת-השלום היא עבודה קולטורית תדירה, רוממה ואדירה, עבודה שצריכה להפנות אליה תמיד את כל הכחות היותר פוריים שבאומה. אנו צריכים לשום אל לב: מה יהיה האחרית מכל הפירודים כולם ההולכים ומתרבים, המפלגות, הפדרציות והפרקציות, האגודות והמניינים, הזרמים והבמות, אם לא ימצא לנו תל-תלפיות אחד שישא את הדגל הכללי של האומה ויעסוק בלא-הרף בכל התעמולות היותר רצויות בעבודת אחדות האומה, השוית-המחלוקת והתקשרות-השאיפות. כשם שאנו מכירים ומאמינים שתשועת ישראל תבא ע"י[17] התחלה של קץ-

המגולה, שנעשה אנו בכח אשר נתן לנו ד' לעשות חילי, לרכוש את הארץ, לגאול אותה. לעבדה ולבנותה, לכבש אותה בכיבושים קולטוריים ומעשיים, כן עלינו לדעת יותר ויותר.

כי רוח ד' אשר על אליהו, להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לעשות שלום בעולם, להשוות את המחלוקת, צריכה להתגלות גם בפעולה נפשית שלנו, פעולת האומה כולה, ע"י כחותיה היותר טובים, תלמידי-חכמים המרבים שלום בעולם.

יקרא "המזרחי" למועצה בקונגרס, ישתמש תמיד בכל האמצעיים שיזדמנו לו להוציא מן-הכח-אל-הפועל את הבעתו העמוקה, של רוח האומה כולה, שמכל הפלוגות הציוניות רק על-ידו יכולה היא להתגלות, מפני שהוא הנהו הכח האחד בציוניות הנושא עליו את שם ד', את קדושת אור התורה, מקור החיים, את יסוד השלום שמו של הקב"ה[18], שאך בו יושע ישראל לעולמים.

הרבה מאד יש לי לדבר ולהרצות על יסוד דברי המעטים הללו, שהם גוררים עמהם עקרים גדולים והרי-הרים של מחשבות מקוריות, הראויות להתהפך לכחות פועלים רבים. אבל אי-אפשר לי להרצות הדברים כסדרם כעת, ואקוה שלשעת-הכשר של הכנסיה הנכבדה יספיקו דברי אלה להערת-לבב. והנני חותם בצפיית התחייה ממקור חיי ישראל, מאור שם ד' הבוחר בציון ובישראל עמו, להיות לגוי לפניו לאור גויים כל הימים, חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לד', בגבורה ובברכת-שלום.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. שלו' - שלום
5. ת"ו - תבנה ותכונן
6. כ"א - כי אם
7. ע"פ - על פי
8. ע"ד - על דבר
9. ד"ר - דוקטור
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. התנ"ך - התורה נביאים וכתובים
12. כ"ז - כל זה
13. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. באי"י - בארץ ישראל
16. אע"פ - אף על פי
17. ע"י - על ידי
18. הקב"ה - הקדוש ברוך הוא

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אדר תרע"ד - יפו **נמען:** פדרציית 'המזרחי', המבורג

על 'מלחמת השפות': יש לקבל את הטוב שבכל תנועה, ובמיוחד בתנועה הלאומית, שבסיסה קדוש. תחיית השפה, כמו תחיית הארץ, לא תרד מכבודה גם אם רבים משתמשים בהן שלא כהוגן; לכן יש לקחת חלק רשום בהן. יש למחות 'מחאות חיוביות' נגד מי שמנתק את הארץ והשפה משורש החיים.

עיקרי הדברים

- קבלת הטוב בכל תנועה.
- תחיית השפה והארץ.
- מחאה חיובית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' אדר תרע"ד[4]

כבוד הפדרציה הציונית "מזרחי", לשכת-המרכז בהמבורג, שלו'[5] רב,

ממכתבם הנכבד מכ"ז שבט העבר נוכחתי, שלא קבלו עדיין את תשובתי בגילוי דעתי בדבר מצבנו ביחש למלחמת השפה. והנני בזה חוזר על תוכן הדברים אשר כתבתי במכתבי שנשלח כבר.

הנני רואה, שאנו צריכים לעמד על הבסיס האיתן של קבלת כל הטוב שישנו בכל פינה וכל תנועה, וקו"ח[6] בתנועה הלאומית שלנו, שבסיסה לעולם הוא קדוש. מפני שתכנו הוא החיים של גוי קדוש. ותחיית השפה, כמו תחיית הארץ, לא תרד אצלנו מכבודה, אע"פ[7] שרבו, לצערנו, המשתמשים בשתיהן שלא-כהוגן. ודוקא בשביל כך מוכרחים אנו עוד יותר להתאמץ לקחת את החלק היותר רשום בתחיות הללו, ההולכות ומתפתחות, ויודעים אנו ברור, כי דבר-ד' הוא אשר פקד את עמו. ומצמיח להם קרן-ישועה קמעא-קמעא.

בודאי בכל עז נצא למחות מחאות חיוביות, נגד אלה המקצצים את שני הענפים הללו, הארץ והשפה, משורש החיים שלהם, ממקור הנצח, משם ד' אלהי ישראל הנקרא על עמו, בתורת-חיים ואמונת-אומן. אבל דוקא ממקור חיי עד נשאב לנו כח בלתי-פוסק להגדיל את פעלנו על הככרים הרחבים אשר לענפים הנכבדים הללו, כארץ וכשפה, ובכל אומץ הננו מוכנים להגן על כבודם ולהרבות השפעתם, ובטוחים אנו בימין ד' רוממה, שנצליח ונעשה חיל.

בכבוד נעלה ובברכת-ד' מציון ומקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. וקו"ח - וקל וחומר
7. אע"פ - אף על פי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתעה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: פורים תרע"ח - לונדון **נמען:** ד"ר זאב יעבץ

מנהיגי 'אגודת ישראל' יצאו נגד הצהרת בלפור, 'להחשיך מילין נגד חזון הפלאות'. זו 'טינה ישנה' של כת 'המתחסדת בחסידות ארסית' שאינה סובלת חיים לאומיים בארץ, והעדיפה 'ללקט פירורים תחת שולחן אשכנז'. הרב קוק יכתוב להם בשלום, אף שאולי לא יועיל. אגודות 'מזרחי' לבדן לא ימשכו את רוב שומרי המצוות, שנבהלו מהצד החילוני של הציונות, ולכן יש לייסד אגודות 'דגל ירושלים' בקשר אחווה עם הציונות. יש לאחד את כולן, לייסד בתי מדרש גדולים ו'בית דין גדול כללי'.

עיקרי הדברים

- נגד עמדת 'אגודת ישראל'.
- מזרחי לבד אינו מספיק.
- 'דגל ירושלים'.
- בית דין גדול.

נוסח האגרת

ב"ה[1], יום קהילה לכל, תרע"ח[2].

אורה ושמחה ששון ויקר לכבוד ידידי רב רחימאי הרב המאוה"ג[3] לממשלת התורה והחכמה, מאיר נתיבות תולדותנו מו"ה[4] זאב יעבץ שליט"א[5], וכא"ל[6] שו"ר[7]. אחדשה"ט[8] באה"ר[9].

יקרת מכתבו קבלתי כעת, והנני עדיין מלא דכאות לב מפגיעתם של בני בית מאהבינו, המתימרים להיות מנהיגי "אגדת ישראל", אשר לא ישימו אל לב למעשה ד' הנורא אשר הוא עושה בכל מערכות המאורעות על גוי ועל אדם יחד, להוציא על ידו לאור עולם את הצביון השלם של חיי האדם הכללי, האגוד וקשור בנצח ישראל, אשר לא ישקר ולא ינחם. ובלא חרדת לב, ובאפס התעמקות חודרת ישיתו פיהם לדבר גבוהות במרום ונשגב, להחשיך מילין נגד חזון הפלאות אשר עינינו רואות על דבר צמיחת קרן הישועה, ההולכת וצומחת מני אז ע"י[10] קיבוץ נדחים אל הררי קודש, וכעת כבר הזרוע נטויה היא על כל העמים, ודבר אלהינו יקום לעולם.

ולענין מעשה, לכתוב להם מכתב בדברי שלו'[11] ע"ז[12] כמובן הנני מוכן בע"ה[13], אף כי מסופקני אם יועיל, כי יש כאן יציאה מן הכח אל הפועל טינה ישנה שבלב, של כתה ידועה המתחסדת בחסידות ארסית שאינה יכולה לסבול כל תנועה של חיים לאומיים ביחוד ביחש לישראל בא"י[14], וכל מה שעשו עד כה בזה היה כאלו כפאם... וכאן מצא בע"ה מקום לגבות את חובו, להשליך נעל על תקות החיים על אדמת הקודש. והתוצאות מזה, החביבות עליהם היא השתקעות של גלות, ללקט במנוחה פרורים תחת שלחן אשכנז, ועל יסודות של יראת שמים מזויפת כזאת, בונה היא המינות וההמרה המגועלה את קינה, וביצי צפעוני כאלה מתבקעות הן במשך זמן קטן, של דור דורים בערך.

והנה אע"פ[15] שלגבי אלה בעלי הקרנים, המכתב לא יועיל, בכ"ז[16] אנחנו צריכים לעשות את שלנו ולפתח בשלו[17]. ואולי יודע מר אדרעסתם המדוייקה?

ועתה ע"ד[18] אגודות מזרחיות, זהו דבר נכבד מאד, אבל הגיתי הרבה בתעמולה זו, ובאתי לידי בירור כי ע"י אגודות של מזרחי לבדן לא נמשיך אלינו את הרוב הגדול של שלמי אמונים בישראל. הצד החילוני שבציונות, הטיל כ"כ[19] זועה, ואולי גם לא שלא בצדק לגמרי, על המון רב תמימי לבב, עד שבשום אופן לא ישמע אצלם קולנו להיות נטפלים לאורגניזציה הציונית, כדרך שהמזרחי מתנהג. ע"כ[20] זאת היא הצעתי כי לבד יסוד אגודות מזרחיות, נקרא בקול ליסד אגודות רבות, וגם כללית לדוגמה בשם "דגל ירושלים", או "ירושלים" שתהיינה מתיחסות ביחס של אחוה להציונות הכללית, אבל לא תהיה לענף של האורגניזציה שלה. ע"פ[21] תכונה זו יש תקוה להמשיך גם אותו החלק אשר לא ירצו בשום אופן להכנס להחוג הציוני, אפילו ע"י דגל המזרחי. וכשיוסדו אגודות כאלו, וגם כמה דאפשר אגודות מזרחיות חדשות, ראוי לרכז את כל הכוחות יחד, ולרומם בכל עוז את דגל הקודש, להופיע מאור ד' שביסוד אור התורה על חיי התנועה הלאומית כולה, באופן של רחבת דעה וגודל נפש, אשר לאור הטוהר שלה ישובו גם הנדחים והרחוקים להכיר את יסוד החיים של האומה הנפלאה, ההולך ומפעם בכל עוז מאור חי העולמים, מגן עזרנו וחרב גאותנו מעולם ועד עולם.

וכל האגודות המזרחיות, וכל האגודות השונות, אשר יתכנסו יחד לשם תחיית האומה והארץ, על יסוד הקודש האלהי, ראוי שיתאגדו יחד באיגוד כללי, לכונן את החיים החדשים הבאים לעמנו על ארץ חמדתנו, על יסוד הארת נשמת האומה, במקורה וטבעיותה הטהורה, ליסד בתי מדרש גדולים לחקרה של תורה בכל תעצומות עזה, לכל ענפיה וסעיפיה, לחלק את העבודה לעובדים מוכשרים לכל מקצע ומקצע, לדאג בעד הטפול של כל הידיעות העוזרות לברר את הידיעות התורניות בכל מקצועותיהן המעשיות והרוחניות, ליסד בית דין גדול כללי, ובתי דינים סעיפיים, לכלכלת כל עניני הדת והחיים המעשיים בהתחברותם, לבצר את העבודה הספרותית על מוסד העז והאומץ של הרום העליון אשר להדרת הקודש, לשא עין ולב, על ההשפעה המחודשה של הזיקוק של הדעה האמונית הכללית בעולם, שתולד לידה חדשה ע"י הופעת אורן של ישראל, ותחת אשר אחרי השתברותה של האליליות הקדמוניה, יצאו הליכות אמוניות ודתות, מעורבות עם הסיגים האליליים והכפרניים, מפני חולשת החיים אשר לאומתנו הקדושה בימים ההם, כעת יבאו ימים, וע"י[22] תחייתם של ישראל בארץ ד', יחודש הרוח, ורעיון אלהי עליון איתן ומזוקק יופיע מנאות יעקב, לטהר את הרוח הדתי, שבכל מלא עולם, ועמו יחד יטוהר הרוח הפרטי האישי והרוח החברתי של האדם, והדר הקודש של אור התורה האלהית, ופאר נשמת אלהים חיים המפעם בעם פלאות זה, יגלה ויראה בעוצם עזוז נוראותיו, ועל דור בנינו, בני החופש הקדוש והנשגב, ישוב ויופיע אור הזוהר של רוח הקודש בעזוז חילו, וסגולת הנבואה הנאמנה, בכל מפלאותיה ונצח הודה, ברעם גבורתה, ונועם חמדתה, תחל לסול מסילות בלב דור נאור וכביר לדבר שלום אמת, אל כל העמים תחת כל השמים.

וכל הגדולות הללו, הנם כנטף מן הים לעומת החבוי לגוי קדוש בחיק העתיד. וכל אלה הלא מתרקמים הם ברקמי המסכת ההולכת ונארגת כזאת לעינינו, בכל חשכת חמריותה. ואיך נעמוד מרחוק, ואיך לא

נשא דע לסוד קדושים רב ונורא. ולשם כך באתי בבקשתי לכל העולם האמוני במכתב הכתוב ז'רגון ע"ד "דגל ירושלים".

וע"ד[23] ההצעה לפני הממשלות, הנני רואה בעניי, שבהוסד יסוד דגל כללי, על יסוד הקדש, ראוי שהמטרה הראשית תהיה דוקא מה שהיא התכונה האמיתית של האומה, מילוי מחסור הקודש, שכל הדאגות הפרטיות הנן רק טפלות אליה, והקודש הלאומי, אור חיי האמת של ישראל בצביונו, לא יקום ולא יהיה כי"א[24] בהבנותו בארצו, וזהו כל תשוקתו ומאוייו באמת. ומתוך אספקלריה זו הוא רואה, כי כל מערכי חייו לא יאבו להצליח בכל פזורי גלויותיו, ואם יברק איזה אור כהה, יקום עד ארגיעה, ואחריו תבא עוד חשכת עלטה יותר איומה, וגם אם יעמוד איזה משך זמן בתומו, יביא מהומה ומבוסה לרוח ישראל, וכל התכונה הרוחנית העצמית תתמוטט ותהפך למשחית, וההשחתה הזאת תחולל אח"כ[25] תחלואים רוחניים גדולים ונוראים, ששנאת ישראל תתבסס על ידם, והיתה לצרה כללית לכל האנושיות, ולדאבון לב, לכל יקירי רוח שבה בכלל, שמכל אלה אין תוצאה אחרת להנצל, כי"א הרפואה הרדיקלית של שיבת בנים לגבולם, ברוח עוז של רוממות קודש.

והנה את פרטי טענותיהם איני יודע עדיין, ואין אני מכיר שום מוצא איך להשיג את המכתבים בצורתם, אולי יש להדרת כבודו ידיעה בזה בטח יודיעני. לכתב ספר מסודר פולמי קשה לי מאד, והמעצורים ג"כ[26] רבים. בכ"ז אקוה לעשות בזה איזה צעד בל"נ[27]. אבל תחילת כל צריכים לדעת פרטי דבריהם, והסיבות היסודיות שגרמו להם את הצעד הבלתי הגון הזה. והננו נתמכים בימין צדק צור ישראל וגואלו, ימין ד' רוממה ועושה חיל. ישמח ויעלז בימי הפורים הבעל"ט[28] על כל טוב, ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן לראות בשמחת גויינו להתהלל עם נחלתנו לאוי"ט[29], כנפשו האהובה והרוממה, ונפש עורגת תמיד לידידותו הנאמנה. המצפה לתשועת ד' הקרובה על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. שילוח מכתבי זה נתעכב עד אחר הפורים שעבר עלינו ב"ה בכ"ט[30], ואפריון אמטי למר על האי חורפא וחוליא דשדר לי בלישנא דחוכמתא אמרא וגדיא יאי ויאי, ישר חיליה, ויפיש חיי סגי במלא חדותא, בירושלם קרתא דשופריא, כרעותא דליביה, דמליא דכותא, וכברכתא וצלותא דרחימיה, דמוקיר יתיה לחדא, כסגיאות פורסניה.

הק' איה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. המאוה"ג - המאור הגדול
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. שוי"ר - שלום וישע רב
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה

10. ע"י - על ידי
11. שלו' - שלום
12. ע"ז - על זה
13. בע"ה - בעזרת השם
14. בא"י - בארץ ישראל
15. אע"פ - אף על פי
16. בכ"ז - בכל זאת
17. בשלו' - בשלום
18. ע"ד - על דבר
19. כ"כ - כל כך
20. ע"כ - על כן
21. ע"פ - על פי
22. וע"י - ועל ידי
23. וע"ד - ועל דבר
24. כ"א - כי אם
25. אח"כ - אחר כך
26. ג"כ - גם כן
27. בל"נ - בלי נדר
28. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
29. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
30. בכ"ט - בכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח ניסן תרע"ח - לונדון **נמען:** ד"ר זאב יעבץ

יש להרחיב את דרישת זכויות האומה, אבל צריך דגל שגם הרחוקים מהתנועה הלאומית ישתתפו בו - אלה שלא ייכנסו אפילו לימזרחי'. לכך הדפיס את 'דגל ירושלים'. האיגוד יביא לימוסר ציבורי' שיזהיר את העסקנים הרשמיים מחילול קודש. הברכה למשלחת פורסמה ביאקספרס'.

עיקרי הדברים

- רוחב הדרישה.
- 'דגל ירושלים' לרחוקים.
- מוסר ציבורי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ר"ח ניסן תרע"ח[2].

לכבוד רב חביבי המאיר הגדול לממשלת התורה והחכמה, טהור דעה ובר לבב. מוהר"ר[3] זאב יעבץ שליט"א[4].

שלו'[5] רב עד העולם.

יקרתו השני' קבלתי, והנני תמים דעים עם הדרת כת"ר[6] שעלינו החובה להתאמץ בגילוי דעת להרחיב עד כמה דאפשר את גבול הדרישה של זכיות אומתנו על ארצה, ובצורה חיובית עלינו להודיע ברבים להוציא מלבם של אלה המשתדלים להמעיט את הדמות הלאומי, ואת זרם החיים הבא ושוטף להופיע ראשית גאולה, לעכב את מרוצתו. אבל כדי להכין יסוד שגילוי דעתנו יהיה דבר המתקבל על דעת אלפים ורבבות אחינו הקשורים בקשר הקודש של מורשת אבות באמונת אומן, ראוי לנו לשא נס כזה שישתתפו בו גם אלה אשר היו רחוקים מהתנועה הלאומית, מפני שאינם יכולים לסבול צורה חולונית בחיי הכלל של גוי קדוש, והם הם אלה אשר לא יכנסו בשום אופן אפילו להאורגן המזרחי מפני הזיקוק שיש לו עם הציונות הרשמית, שצדה החולי מבולט הוא כבר יותר מדאי. ולשם כך הדפסתי את המכתב דגל ירושלים, והנני מקוה ממנו בע"ה[7] תוצאות טובות.

והנני קורא את כל בעל וגדול בעמנו לתמוך בידי הכהה בהשתדלות זאת. ומה מאד אשמח אם הדרת כבודו ימנה בין סומכי ומחזקי מפעל זה. וע"י[8] האיגוד הזה אקוה שמוסר ציבורי יהיה יוצא לאור, עד שיוסרו העסקנים הרשמיים, ויזהרו לפחות מחלול קודש בגילוי פנים, כי ידעו שיש כח צבורי ההולך ומתרכז בשם אור ד' וקדושת תורתו, על הככר הלאומי. אולי ראה כת"ר את ברכתי להמלאכות שנדפסה בהעקספרעס, ומכתב כזה ממש שלחתי להם כתוב עברית. יתן ד' ויפעלו הדברים, לאושר עם ד' העומד על משבר לידת גאולתו.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[9] כנה"ר[10] ונפש ידי"ע[11] קשור באהבתו ודוש"ת[12] כה"י[13],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שלו' - שלום
6. כת"ר - כבוד תורתו
7. בע"ה - בעזרת השם
8. וע"י - ועל ידי
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כנה"ר - כנפשו הרמה
11. ידי"ע - ידידו עוז
12. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
13. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' ניסן תרע"ח - לונדון **נמען:** ד"ר זאב יעבץ

הרב קוק מבקש מיעבץ להרגיע את אנשי 'המזרחי', ש'דגל ירושלים' אינו דוחק את רגליהם, אלא מבצר אותם. מכתבו פורסם בעיתון ברוטרדם. כנראה גם גדולי רבני רוסיה הגיעו להכרה שנחוצה הופעה חדשה. הרב קוק כתב לרב הראשי על תמיכה ביהודי פולין.

עיקרי הדברים

- הרגעת 'המזרחי'.
- פרסום בהולנד.
- יהודי פולין.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ו' ניסן תרע"ח[2].

שלו'[3] רב לכבוד רב חביבי המאור הגדול לתורה ולתעודה, ולתולדות ישראל ויהודה, מו"ה[4] זאב יעבץ שליט"א[5].

אחדשה"ט[6] באה"ר[7].

לשמחה תחשב לי חליפת מכתבנו, ושעשועי נפשי הם דבריו הנחמדים האמורים בדעת וטהרת לבב, ואלפי תודות אגיש לכבוד ידידי כת"ר[8] על כל הערותיו הנכבדות. והנה ע"ד[9] הסיוע אשר העירותי את לבב הדרתו שאקוה מאתו לחיזוק "דגל ירושלים", כמובן שחס לי להטריח את כבודו הנעלה בדברים פעולתיים, לריוח גדול אני חושב את הבעת הרצון שלו להתאגדות הזאת, אשר אולי יקרה הדבר שאיזה נכבדים מהמזרחיים יזדמנו עמו, ויוכל להרגיע את לבבם ולהסיר מהם את פחדם, בחשבם שדגל ירושלים, שהוא קורא להתאגדות שלמי אמונים בישראל, הוא כדוחק את רגלי המזרחי, מה שבאמת הוא רק מבצר את מעמדו עוד יותר, וסולל בעדו מסילה למשאות נפש יותר רחבות. ואם באיזה רגעי הפנאי יאבה כת"ר לכתוב את השקפתו על הצורך של ההתאגדות הזאת, והבנתו הברורה, ביחושה הטוב אפילו אל התנועה הלאומית בכלליותה, וק"ו[10] להמזרחי שתוכן הקודש סוף כל סוף הוא מובע בה, באיזה שפה שיבחר, עברית, או אנגלית, או יהודית המדוברת, אם מר רגיל לכתוב בה, חושב אני שיהיו הדברים לתועלת. בעתון אחד בהולנד, בראטערדאם, נעתק מכתבי כמעט כולו, בהערה לשימת לב לענין זה, אולי תתעורר סוף כל סוף התחיה בנקודתה היותר יסודית, שהיא בלבם של שומרי מורשה בישראל, שרק אז נוכל בבטחה לחכות על תוצאות משמחות לב מכל גלגלי התנועה מרחוק ומקרוב.

את דעתם של גדולי הרבנים מפורסמי הדור ברוסיא לא אוכל לדעת כעת כמובן, אבל חושב אני, שסוף כל סוף באו לידי הכרה שאיזה הופעה חדשה מצד ראשי הנושאים של אור הקודש, מוכרחת להופיע,

ואולי תהיה התאגדות זו מכוונת לדעתם. ורגלים לדבר יש לתקוותי זו, מאיזה נסיונות שברחו מהם בתחילה, ואחרי עבור זמנים במרירות לב באה עליהם הסכמתם.

אקוה שכשתוסד הועידה המנהגת, שאקוה שתצא בע"ה[11] אל הפועל במשך חודש זה המוכן לגאולה נוכל לגשת לאיזה פעולה מכתבית בענין שהציע כבוד אדוני. ע"ד האפשרות להגיע את התמיכה לאחינו בני פולין, כתבתי מזה, להטשיף רבי דפה, שיש לו הכרות בחוגים המעשיים בישראל ובגוים, וארא אי"ה[12] דבר מה ישיב, אולי יהיה אפשר לעשות בזה איזה צעדים לרוחתם של אחינו האומללים, שפצעי לבינו דם יזובו בזכרנו את גורלם, והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, ינוב בשיבה טובה דשן ורענן, ויחוג בדיצות את חג המצות הבעל"ט[13], ויה"ר[14] שההשתא הכא לשנה הבאה באדי"ש[15], השתא עבדי לשנה הבאה ב"ח[16], יתקיים בנו בכל מלואו וטובו באמת ובתמים, כיד ד' הטובה, כנה"ר[17] ונפש אחוז באהבתו הנאמנה ודוש"ת[18] בכל לונ"ח[19],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. לא להמלכות כתבתי ברכה, כי"א[20] להמלאכות שנסעה לא"י[21], והיא נדפסה בהעתון "עקספרעס". אם לכת"ר[22] נמצא בה חפץ אשתדל בל"נ[23] להשיג את העלה ההוא ולשלחה אליו, בכבוד. אנכי הזכרתי את הדבר לכת"ר רק מצד פגישת מחשבותינו באיזה נקודה שם.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שלו' - שלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. ע"ד - על דבר
10. וק"ו - וקל וחומר
11. בע"ה - בעזרת השם
12. אי"ה - אם ירצה השם
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. ויה"ר - ויהי רצון
15. באדי"ש - באחרי דרישת שלום
16. ב"ח - בן חורין / בני חורין; "בב"ח": בשר בחלב
17. כנה"ר - כנפשו הרמה
18. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
19. לונ"ח - לנחמת ציון
20. כי"א - כי אם
21. לא"י - לארץ ישראל
22. לכת"ר - לכבוד תורתו
23. בל"נ - בלי נדר

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' ניסן תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב יעקב הכהן יפה, מנצ'סטר

הסבר מפורט ל'דגל ירושלים': (א) כמותי - לאפשר לכל ירא ה', גם לאלה שאוסרים להצטרף לציונות ולמזרחי, להשתתף בבניין; (ב) עיקרי - 'אש הקודש חסר מן הציונות', וקביעתה ש'הציונות דבר אין לה עם הדת' היא 'התבוללות מסוכנת', ו'המזרחי' המתון לא יוכל לשנות זאת; (ג) מטרה אחרונה - אם העמים יראו שהתנועה חילונית, הפוליטיקה עלולה לסגת. 'אם כל העמים ילכו איש בשם אלוהיו... אנחנו נלך בשם ה'. בכל זאת יש ל'מזרחי' תפקיד, והרב קוק מוכן לחזקו.

עיקרי הדברים

- ריבוי משתתפים.
- אש הקודש חסרה בציונות.
- חשש לנסיגה פוליטית.
- תפקיד המזרחי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ז' ניסן תרע"ח[2].

כבוד ידי"נ[3] מתו' הרב הגאון המפורסם סוע"ה[4] רב פעלים מוהר"י[5] יעקב הכהן יפה שליט"א[6], רב בק' מאנשעסטער יצ"ו[7].

שלו'[8] וברכה באה"ר[9].

ממכתב כת"ר[10] ידידי הנני רואה, שלא חנן את מכתבי הגלוי באותה ההתעמקות שקיויתי מכשרונו הנעלה, ע"כ[11] אני מוכרח לפרש קצת הדברים הכלולים שם כבר, המטרה הראשונה הכמותית של ד"י[12], היא לא מטרה מקומית, כ"א[13] כללית, בצפיה שתתפשט במלוא רוחב ארצות, ובשביל כך הננו מוכרחים להרחיב את פתחיה, עד שכל איש ישראל, המוקיר את חיי הנשמה הישראלית והמכיר שנושא הקודש דוקא הוא הנו היסוד המגמתי של כל מערכת החיים הלאומיים שלנו, יוכל להתאגד עמנו ולעבוד אתנו יחד על הככר של התחיה הלאומית בארצה, מה שאי אפשר לנו לקוות אם נעסוק רק באגודות "מזרחיות". ואפילו אם נאמר שבעיר אחת או ערים אחרות, שההתנגדות להציוניות מצד הבלטת החול שלה לבדו לא העמיקה כ"כ[14] את שרשיה, יהיה אפשר לאגד את כל החרדים אל המזרחי, אבל בשום אופן לא יצא הדבר אל הפועל במחנה ישראל הכללי בהמקומות שהתורה והיראה מתנוססות שם לאות ולמופת, בייחוד בגלילות שהתרכזו בהתנגדות גדולה להציוניות מפני שאומרים שביטוי החול שלה הוא מנוגד לרוח ישראל, והמזרחי הלא מאוגד הוא בהציוניות הכללית. ואותם הרבבות שהם חושבים לאסור להם להשתתף בהתאגדות הציונית, מה תהא עליהם?

וכי נוכל לעזוב אותם בשעת כושר נפלאה זו שלא יתנו יד לבנין האומה? או נשים בנפשנו שקר שנוכל להעבירם על דעתם הפנימית המושרשת בהם בהתעמקות של קדושה ואמונה חודרת? ע"כ ד"י נחוץ לנו

לא רק מצד שמו כ"א מצד נתינת אפשרות לכל בן ישראל להכנס בעבודת התחיה. זהו הטעם הכמותי שרמזתי במכתבי הקודם לכתר"ה[15].

והשנית, והיא היותר עיקרית, שבאמת אש הקודש חסר הוא מן הציוניות במצבה הנוכחי, והמזרחי שתכונתו היא תמיד נוחה ומתונה, וכך יפה לו על פי ערכו, לא יוכל להשפיע על הציוניות הכללית שתחדש את דרכה הסלולה לה מאז, "שהציונות דבר אין לה עם הדת", שנשתרש בציונות הרבה מאד, ונשארה הדת בהתוכן הלאומי בתור דבר פרטי, וזאת היא באמת התבוללות מסוכנת לישראל. המזרחי לא היה יכול להתנות עם הציונות הכללית, שתעקור מתוכה את התכונה הזאת, וע"כ[16] הולכים הדברים ממילא ומחזקים את העיורון הזה, כאילו באמת ככל הגויים וכו'[17], שהיסוד התחיתי הלאומי שלהם הוא כולו חול בכוח אנושי וכשרונו המוגבל. אמת הדבר, שאם היתה הציונות מתחדשת כעת לא היתה מחליטה החלטה זרה זו, מפני שע"פ[18] הטבע של התנועה בהיותה מתקרבת לחוגה המעשי בתור תנועת עם מיד היו מכירים מה שהטבע העממי הישראלי דורש; אבל אז בהיות כל הדברים מעוטים בעלטה, וכ"א חזה בציונות את חזון רוחו, לא יכלו ה"מודרניים" שלנו להבין אחרת כ"א שהציונות היא הכנסת זרם לאומי אירופי בכנסת ישראל, והמודרניות האירופית הלא היא רוצה בכל עוז לקרוע את הציבוריות החברתית מן הדת, ע"כ גם בציוניות צריך להיות כך לפי דעתם.

אבל הלב הישראלי החסון יודע הוא שלא כצורנו צורם, ואם כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, או בלא שום שם של איזה אלוה, לעולם אנחנו נלך בשם ד', עומד הוא ברתת לעומת תנועה ישראלית לאומית שאין אור הקודש מתנוצץ בגאון עולמים על ראשה. ובשביל כך נחוץ לנו ד"י, או הסתדרות עמוקי האמונה ואדיריה, שהם נושאים בנשמתם את החיים העמוקים הטבעיים של כנסת ישראל, שיתנו כעת, בעת בריאת העם ולידתו החדשה, להתנועה הלאומית את צביונה החי במלוא הדרו, והוא דגל הקודש ששם ד' ותורתו הוא עיקרו הכללי, כלומר יסוד הלאומיות וצורתה של הממלכה הישראלית בעתיד הקרוב בישע ד'.

והשלישית, המטרה האחרונה. המטרה האחרונה בחיים הכלליים פועלת הרבה על כל הדרכים המסבבים אותה, ע"כ בהיות המטרה האחרונה להציוניות הכללית החוסן הלאומי הגשמי, שאפי'[19] אם נכניס בתוכה זרמים דתיים יהיו נראים כטפלים למטרה העולמית, ובכל פעם בהפגשם יחד הענינים העולמיים והדתיים יהיו האחרונים נדחים מפני הראשונים, לא ע"פ[20] אותם הגדרים שהתורה בעצמה מגדרת אותם כ"א ע"פ הות נפש של מנהיגים פוליטיים ששכחו או שלא למדו. אבל ד"י מבטא הוא במציאותו, שהמטרה הראשית היא יסוד הקודש במילואו, שלמות הקדושה הישראלית העורגת אל חייה השלמים, כפי המבוטא בדברי הנביאים ורוח הקודש שבכתובים ושבדברי חז"ל[21] באמת ותמים, וכן הדברים חרותים על הלב הכללי של האומה, וזאת היא "התשובה אל היהדות" במלוא מובנה, והוא מתעסק בהתלהבות געגועית בכל הקנינים העולמיים של האומה, מפני שהם הם כולם מכשירי הקודש. ולהגדה ציבורית זו אנו צריכים כעת להסתדרות שלמה שתביע אותה, ורוח זה לא נתן להמזרחי ביסודו, ע"כ א"א[22] לדרוש ממנו את המפעל הזה, ואנו מוכרחים כעת ליסוד הסתדרות חדשה זו בנויה ע"פ העיקרים השנויים בזה, תקרא "דגל-ירושלים" או שם אחר, רק לדעתי

שם ירושלים, ראוי להקבע על תנועה זו מפני הטעמים האמורים במכתבי הכללי, ויש עליו להוסיף דברים הרבה מאד שאיני יכול לפרטם כעת.

אבל לא יחשוב כתר"ה[23], שמתוך כל אלה ההבדלים שיש בין הציוניות הכללית להמטרות של ד"י, האחרונה היא דבר העומד מחוץ להציוניות, לא כן, אדרבא רק ע"י[24] הופעת הסתדרות כללית ברוח אדיר וקדוש כזה עלולה היא הציוניות להתעלות, והתעלותה תגיע עד לידי מדה זו של הכרת מהותה הפנימית והחזרת עטרת ציון ליושנה. ולא די שבמחנה ישראל תתעלה הציוניות ע"י אור הקודש שיפעם בחזקה בהתנועה הלאומית, אלא גם בעמים תתעלה יותר, כי רגש האמונה הכללי, המאיר ע"י אורן של ישראל מהשפעת התנ"ך[25] על העמים האירופיים והאזיים היותר מפותחים, דורש הוא את תחייתו ע"י שיבת ציון.

אבל דרישה זו לא תוכל להתמלא בעוד שלא הוזל טל חיי קודש בתוכיותה של התנועה הציונית עצמה; ואדרבא יש לחוש שאם ירגישו המעמיקים באמונה שבין העמים, שהכח היותר חשוב בהתנועה הוא חולוני ועולמי, רחוק מהכרת הקודש וגעגועי האומן החודר את עמקי הנשמה ברשפי יקודה, תוכל חלילה הפוליטיקה בעצמה לצעוד אחורנית, עכ"פ[26] בחוג גדול ממוקיריה כעת, וע"י[27] השבת אור הקודש והדיגול בשם ד' נביאיו ותורתו, ביסוד הכללי והמטרתי של התנועה, נחזק את היסוד הפוליטי באמת והדר. ודבר זה לא יצא אל הפועל ע"י הדרך האטי המזרחי, כ"א ע"י ההופעה החדשה של הסתדרות תחייתית לשם כך ביחוד.

ובכ"ז[28] יש להמזרחי ולצעדו המדוד תפקיד גדול מאד, אבל גם הוא יתחזק ע"י היסוד הכללי של ד"י. ע"כ דעתי היא מסכמת, שעבודתי תהיה מיוחדת בעיקרה לד"י[29] במובנו הלאומי הכללי, לא בערך מקומי של איזו עיר ומדינה מוגבלה, ועם זה מוכן אני לעסוק באהבה בחיזוק עניני המזרחי. ואם כת"ר יסכים ע"ז[30] נקח דברים אי"ה[31] ע"ד[32] הזמן שאוכל לבוא בל"נ[33] למחנהו בעזה"י[34].

והנני בזה חותם בברכת ידי"ע[35] ואה"ר[36],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. דברי בחפזון גדול נכתבו, וע"ד[37] הפרוגרמה, באמת ערכתי לעצמי פרוגרמה, אבל לדעתי היסוד הכללי הוא קודם לכל, ואח"כ[38] ברוב יועצים תוכל פרוגרמה מפורטת לצאת לאור אי"ה.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה

10. כת"ר – כבוד תורתו
11. ע"כ – על כן
12. ד"י – די ירחם
13. כ"א – כי אם
14. כ"כ – כל כך
15. לכתר"ה – לכבוד תורתו רום הדרתו
16. וע"כ – ועל כן
17. וכו' – וכולי (וכן הלאה)
18. שע"פ – שעל פי
19. שאפי' – שאפילו
20. ע"פ – על פי
21. חז"ל – חכמינו זכרונם לברכה
22. א"א – אי אפשר
23. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
24. ע"י – על ידי
25. התנ"ך – התורה נביאים וכתובים
26. עכ"פ – על כל פנים
27. וע"י – ועל ידי
28. ובכ"ז – ובכל זאת
29. לד"י – לדגל ירושלים
30. ע"ז – על זה
31. אי"ה – אם ירצה השם
32. ע"ד – על דבר
33. בל"נ – בלי נדר
34. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
35. ידי"ע – ידידו עוז
36. ואה"ר – ואהבה רבה
37. וע"ד – ועל דבר
38. ואח"כ – ואחר כך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אייר תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב מנחם מנדל הכהן

הרב קוק מבקש פרטים על אגודת הרבנים שהקים. בי'דגל ירושלים' העיקר הוא התוכן, לא השם: היא לא תהיה סניף של הציונות, שהיא 'תנועה עולמית על יסוד החול'. הממשלה הבריטית מביטה בעין יפה ואף הדפיסה עותקים. באמריקה התנועה מתעוררת. הצעדים: אגודות, שקלים, עיתונים, תמיכה בת"ח בארץ, ישיבות, לבוש מכובד לת"ח, לשכות בתי דין מכובדות.

עיקרי הדברים

- אגודת הרבנים.
- לא סניף לציונות.
- יחס הממשלה.
- תוכנית מעשית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ד' אייר תרע"ח[2].

שלו'[3] רב לכבוד ידידי הרב הגאון אוצר תו"י[4] רב פעלים מו"ה[5] מנחם מנדל הכהן שליט"א[6]. אחדש"ה[7] באה"ר[8].

מכתבי קודש דכת"ר[9] ידידי הגיעוני, ואשמח מאד לראות כי בעת כושר כזאת החל רוח ד' עוד הפעם לפעם את כת"ר[10] לגשת לעבודת הקודש, בעניני הכלל העומדים על הפרק.

והנה את היסוד של אגודת הרבנים לא ביאר לי כת"ר מהו, ומי המה הרבנים ת"ס איש אשר הם אגודים כבר באגודת קודש זו, ומה היא המטרה בפרוגרמה המפורטה שאליה עיניהם נשואות. יואיל נא כת"ר ויודיעני באר היטב מכל זה, למען אוכל גם אנוכי בעניי לעזור בענין קדוש זה, עד כמה שידי הכהה מגעת בעה"י[11].

וע"ד[12] דגל ירושלים, לא השם הוא העיקר אבל התוכן, ולפי המושג מעומק הרעיון והתרחבות קדושתו, כן יופיע האור על הסעיפים של המפעלים שיציצו ממנו. אנוכי הבלטתי שאין לעבודת הקודש ה"ירושלמית" להעשות סניף להציוניות, שעם כל חשיבותה היא תנועה עולמית בנויה על יסוד החול, - אלא לרומם את אור הקודש, את דגל שם ד' וקדושת לבת קודש של אור התורה ואמונה גדולה וקדושה, כמו שהיא חקוקה על לוח לבם ונשמתם של כללות שומרי אמונים, שהוא יסוד איגודם לבנין האומה והארץ. וגם העמים מתחילים להכיר כי יסוד הישועה לא יבוסס כ"א[13] על הערך המקודש דוקא, בהנשא דגל ד' ותשוקת קדושת ישראל להיות רוח החיה בתחיה הלאומית, והיא תזרוק נשמת חיים אדירה בכל מהלך התנועה הלאומית. בעין יפה מבטת היא הממשלה פה על הרעיון של ד"י[14], וזאת הביעה בגילוי דעת שגלתה את זכותה וחפצה להדפיס בעדה סכום אקסמפלרים של המכתב. גם הציוניות הכללית יודעת היא את חשיבותו של הרעיון המקודש העצור בזה, והיא מתחילה להכיר כי

מה שאנו דורשים להיות עומדים ברשות עצמנו היא דרישה צודקת, שתביא רב טוב וכבוד גם לתנועה החילונית. ואע"פ[15] שהצדדים המעשיים נעשים לע"ע[16] בידי אנשים רחוקים מקדושה, ע"י[17] התאגדות דגל ירושלים ושאיפתה יוכר לכל העולם כולו שאור החיים של ראשית הגאולה היה ויהיה וגם הווה הוא רק ממקור הקודש, שהוא לבן של ישראל ופארם והדרם נגד כל הגויים.

במדינות אחרות כמו באמריקה התחילה התנועה הירושלמית שלנו להתעורר בשפעת חיים, ועתידות גדולות נכונות לה בע"ה[18]. פרוגרמה מלאה של עבודות ערוכה היא עמדי, אבל עיקר העיקרים הוא כעת עצם ההתיסדות של האגודה והרחבת השפעתה. ברוך כת"ר לד' על חפצו הטוב ליתן ידו הטובה עמנו, ויהיו נא חליפות מכתבים בינינו להתעוררות המחשבה והתעמקות כח קדושתה בייחוד שם ד' אל אלהי ישראל, המתגלה כעת בהדר יקרו על עם קדשו, שהתגלות קודש זו עומדת היא להראות בשטף עז בכל צעד וצעד שנלך הלאה לשאת את דגלנו ע"י קיבוץ המון רב הדוגלים בשם ד' באמת, בתשוקה קודש קודשים של צפית ישועה.

לעת עתה הננו צריכים להסתדר ליסד אגודות ולקבץ חברים לאסוף שקלים להוצאות הפרופגנדיות, לגשת להוצאות ספרותיות בחוברות ועתונים, לאסוף אל דגלנו גם אגודות שלמות שאור קודש ד' חביב עליהן. גם המזרחים נוכל לכנס אל דגלנו, אצלנו אין השאלה של הציוניות הכללית מעכבת, יוכל להכנס אל דגלנו גם איש שדעתו סולדת ממנה כפי מצבה הנוכחי, גם איש שיש לו בה חיבת שאיפה וקישור פנימי גם עכשיו. התוצאות של התאגדותנו מוכרחות להביא טובה גשמית וק"ו[19] רוחנית לעיקר המטרה הציונית, כי היא תרומם את הערך הפוליטי של ישראל בעולם, בהודע לעמים שתחית תקומתנו תחית קודש היא, ושדבר ד' בפינו אמת, והוא מעודדנו למפעלי התחיה כולם.

בצעדינו הראשונים נגש מיד בע"ה להחיש עזרה מהירה לחזק ברכים כושלות של ברכי רבנן דשלהי אשר באה"ק[20] ובעיה"ק[21] ביחוד, לחזק את תופשי התורה, את הישיבות, את מוסדי הקודש כולם, ליתן עצמה והגנה חמרית לכל הבתים שמגדילים בהם תורה בארץ חמדתנו, לשכלל את הבנינים של הישיבות אם הם צריכים תיקון גשמי, לעזור גם להלבשה החיצונה של כל המחזיקים בתורת ד' כדי שיהיו מכובדים על הבריות, לתקן את הלשכות של בתי הדינים שיהיו באופן נימוסי ומכובד. מפואר לחן ולכבוד, ועל כולם להחזיק את המצב הכלכלי של תופשי התורה שיהיה בריוח ובכבוד, כדי שיהיה רוחם אמיץ בקרבם לדבר את דבריהם בשער בעוז וגבורה.

כללו של דבר רבה היא עבודתנו, וע"י[22] הכינוס של דגלנו הקדוש יתראו בקרבנו גם כוחות פוליטיים טובים שיוכלו לבאר לפני הממשלה ונגד כל העמים את טהרת שאיפתנו, ודי עמנו.

והנני בזה חותם בברכה ומצפה למכתביו מלאי ענין ומעשה בע"ה, ודי יכונן את מעשנו למען שמו, כנה"י[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)

3. שלו' - שלום
4. תו"י - תורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדש"ה - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. דכת"ר - דכבוד תורתו
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. וע"ד - ועל דבר
13. כ"א - כי אם
14. ד"י - ד' ירחם
15. ואע"פ - ואף על פי
16. לע"ע - לעת עתה
17. ע"י - על ידי
18. בע"ה - בעזרת השם
19. וק"ו - וקל וחומר
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
22. וע"י - ועל ידי
23. כנה"י - כנפשו היקרה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרע"ח) - לונדון **נמען:** 'צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים' (חוברת ביידיש)

מטרת 'דגל ירושלים' כפולה. בכמות: להביא לעבודת הבניין את 'כלל ישראל האמיתי', החלק הדתי והעמוק, שאינו יכול להיכנס להסתדרות הציונית בגלל פערי השקפה. באיכות: להקים 'ישיבה עולמית' בירושלים, לצד הישיבות הקיימות, שאליה יבואו צעירים מהגולה ומהארץ לכמה שנים, ותהיה בה מחלקה לעריכת ספרים לפי צורכי הזמן.

עיקרי הדברים

- מטרה כמותית.
- מטרה איכותית.
- ישיבה עולמית בירושלים.

נוסח האגרת

עוד תפוצנה ערי מטוב ונחם יי עוד את-ציון ובחר עוד בירושלים (זכריה א' י"ז).

צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יי ונקוו אליה כל הגוים לשם יי לירושלם ולא ילכו עוד אחרי שררות לבם הרע. בימים ההמה ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו יחדו מארץ צפון על הארץ אשר הנחלתי את אבותיכם. ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי תקראי לי ומאחרי לא תשובי. (ירמיה ג' י"ז, י"ח וי"ט).

על חומתיך ירושלם הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את יי אל דמי לכם. ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ. (ישעיה ס"ב ו' ז') צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים? דער אנטווארט אויף דעם איז, אז דער ציעל פון דגל ירושלים, איז א דאפעלטער, אין כמות, און אין איכות. די ערשטע זאך שטרעבט דער דגל ירושלים, צוצובריינגען דעם גאנצען כלל-ישראל, צו אונזער הייליגע ארבייט, איבערהויפט, דעם אמת'ן כלל-ישראל, ד. ה. דעם פרומען און טיעפסטען הארציגסטען טהייל פון אונזער אומה, דער טהייל וועלכער לעבט און דענקט, פיהלט און גלויבט עכט אידיש, וואס אין אמת'ן געריעדט איז ער, און נאר ער, די הויפט גאראנטיע, פאר איהר ריכטיגען קיום, אין איהר ריכטיגען געשטאלט אין איהר ריינעם אייגענעם אינהאלט. אט דעם וויכטיגען אידיש גייסטיג שטארקען טהייל, פון די אומה, וויל דער דגל ירושלים, צובריינגען צו דעם גייסט ערוועקונג, און צו די ארבייט, פון דעם בנין פון אונזער פאלק אין ארץ-ישראל, אזוי ווי עס איז אונזער האפנונג אין אלע צייטען, און איבערהויפט ווי זי פארמולירט זיך איצט, ביי די בעניי-אונגען פון אונזער איצטיגער צייט.

אמת אז צו דעם וויכטיגען צוועק, אין זיין פראקטישען זינן, דיענט זעהער טיכטיג די ציוניסטישע ארגאניזאציע, וועלכע זי האט אזוינע גרויסע פאליטישע פערדיענסטען, און אנדערע קענען דענקען, אז עס וואלט אפשר געווען א גוטער פלאן אז אלע פרומע אידען, זאלען איינפאך אריינטרעטען אין די

ציוניסטישע ארגאניזאציע, כדי צו פערווירקליכען אונזער ארבייט לטובה פון דעם בנין האומה, אויף אונזער הייליגע לאנד.

עס קען זיין, אז פיעלע שטערונגען וועלכע עס געפינען זיך פארלויפיג, צו די פרומע אידען, אין אנדערע פון די ציוניסטישע קרייזען, וואלטען ארונטער-געהן אין גאנצען דורך די שטראמען פון די פיעלע טויזענדער פון אונזערע פרומע ברידער אין דעם ציוניסטישען לאגער.

דאס איז אפשר מעגליך טהעארעטיש, אבער פראקטיש ווייסען מיר, אז דאס איז אונמעגליך, די פערשיעדענהייט און די מיינונגען צווישען די פיעלע מאסען פזן די פרומע וועלט, געגען פיעלע הערשענדע שטימען אין די ציוניסטישע קרייזען, האבען געבראכט, און ברייננגען לייַדער פארלויפיג, אזוינע מיספער-טרויאונגען, און וועלכע צום בעדויערען בעזיצען מיר נאך ניט אזא קראפט וועלכע זאל קענען וועניגסטענס לינדערען זיי, און וער רעדט וועגען דעם, אין גאנצען זיי ארונטערצונעהמען. מיר ברויכען זיך פארבערייטען מיט אזא לעבהאפטען פרומען ארגאניזאציאנס-קראפט, מיט גרינדליכע פרינציפען, וועלכע דאס אליין, וועט זיין א מיטעל, אז א גרויסער פעראייניגונגס-קראפט, זאל דאך ביי אונז אויסוואקסען.

אבער פארלויפיג איז די זאך לייַדער אזוי ווייט געקומען, (אפשר דורך דעם שולד פון בייַדע צדדים, אדער אפשר אן קיינעמס שולד, נור דורך די נאטיר-ליכקייט פון פערשיעדענהייט אין מיימנגעק, אז ניט נור אין די ציוניסטישע אלגעמיינע ארגאניזאציע, איז ניט מעגליך אריינצובערענגען מיט וואסערע עס איז צופריעדענהייט דעם גרעסטען טהייל, פון די פרומע וועלט, נאר אויך אפילו אין די ארגאניזאציע פון דעם "מזרחי", וועלכער איז ספעציעל געגרינדעט געווארען, צוליעב די פרומע וועלט, איז אויך ניטא קיין מעגליכקייט אריינצובערענגען גאנץ גרויסע מאסען און פיעלע גוטע קרעפטען פון אונזערע פרומע אידען. מיט וואסערע מיינונגען מיר וועלען זיך ניט רעכענען מיט דעם פאקט, מיט צופריעדענהייט אדער מיט אונצופריעדענהייט, מוזען מיר וועגען אי, הם רייַדען. וועו מיר ווילען ערענסט טהון אונזער ארבייט, לטובה פון אונזער כלל-האומה, מוזען מיר זיך רעכענען מיט די ערשיינונגען, ווי זיי זיינען פראקטיש, אין דער ווירקליכקייט, ניט רעכענעדיג זיך אויב דער צושטאנד געפעהלט אונז אדער ניט. צי אונזער ואך איז אונז געגוג, וואס מיר ווייסען גאנץ ריכטיג אז אין דער ווירקליכקייט איז עס אזוי, אז מיר קענען אין קיין פאל ניט צובריינגען דעם גרעסטען טהייל, פון אונזער פרומע וועלט, אפילו אין פארמע פון פיעלע יחידים, און וער רעדט אין די פארמע פון פיעלע ארגאניזאציעס, צו די הייליגע ארבייט פון דעם בנין פון אונזער פאלק אין ארץ ישראל, ניט דורך דער עקזיסטירענד ציוניסטישער ארגאניזאציע און אויך ניט דורך די פערמיטלונג פון דעם "מזרחי".

אויסרעכענענדיג דעם מאנגעל, האט זיך דער דגל ירושלים געגרינדעט, וועלכער ער רופט די גאנצע פרומע וועלט צו איהר אייגענע ארגאניזאציע, מיט איהרע אייגענע מיטלען, מיט איהרע אייגענע מיינונגען, מיט איהרע אייגענע אויטאריטעטען, מיט איהרע אייגענע שטרעבונגען, צו דעם צוועק פון די גרינדונג פון דעם לעבען פון אונזער הייליגע אומה אין ארץ ישראל, נאך די ריכטיגע ווינשונגען פון די אמת'ע בעקלעהרטע און אויפריכטיגע פרומע וועלט. דאס איז דער ציעל אין דעם אנהאנג פון זיין

כמות, ד. ה. דער קוואנטיטעט, אין דעם אנהאנג פון די צאהל פון פרומע אידען, און איבערהויפט פון זייערע גוטע און שטארקע קרעפטען, וועלכע מיר קענען צובריינגען צו די הייליגע ארבייט פון דעם בנין האומה אין ארץ ישראל, דורך דעם זעלבסטשטענדיגען ארגאן פון דעם דגל ירושלים, מעהר ווי דורך אנדערע ארגאניזאציעס וועלכע עקזיסטירען שוין ביי אונז פון פריהער.

נאר נאך העכער און נאך וויכטיגער ווי דער ציעל, פון דעם דגל ירושלים מצד זיין כמות, איז זיין ציעל מצד זיין איכות, ד. ה. מצד די קוואליטעט, מצד דעם אויפלעבונגס ציעל פון דעם ריכטיגען אידישען פרומען געטליכען געדאנק, אז ער זאל אין לעבען גערופען ווערען אלס א גייסטיגער קראפט, א נשמה צו די גאנצע בעוועגונג פון אונזער תחיית-האומה בכלל, און איבערהויפט פון איהר בנין אין ארץ ישראל, וואס זיי מארשירען פאר אונז אין אונזער וואונדערליכער געגען-ווארט פון דער איצטיגער צייט.

צוליעב דעם כבוד פון אונזער ריכטיגער פאלקם נשמה, וועלכער עס איז דער כבוד פון שם ד' אלהי ישראל, די גאנצע בעגייסטערונגס-קוועלע פון אונזער פאלקס לעבען, זיינען מיר גערופען אונזער אייביג הייליגען געטליכען ווארט צו זאגען עפענטליך, פאר די גאנצע אידישע אינערליכע וועלט און פאר די אויסערליכע וועלט פון אלע פעלקער, דעם גרויסען אייביג אמת'ען ווארט וואס ער דריקט אויס קלאהר דעם הייליגען געדאנק און בעטראכט מיט זיין גאנצע העלדישע הימעל שטארקייט, מיט זיין גאנצען אנהאנג צו אונזער צוריקקעהר אין אונזער אלטע הייליגע היים.

די טיעף געזאנענע מענשען, פון די גאנצע דענקבארע און פיהלבארע וועלט, וועלכע פערשטעהט זיך אויפצוהויבען איבער די קליינליכע אויבערפלעכליכע געדאנקען, וואס זיי שוועבען ארום אויף דעם ליטערארישען, און אין אנדערע קרייזען פון דעם געזעלשאפטליכען מארק, פון די צייטליכע אייראפעאישע וועלט, די וואס זיינען געריכטעט צו קוקען מיט קלאהרע פערספעקטיוון אין דעם שטראמענדען צוקונפט, פערשטעהען גאנץ גוט ווי אנצורופען דעם ווערטה פון אונזער איצטיגע בעוועגונג צו ארץ ישראל, מיט אלע פאסירונגען וועלכע געהערען דערצו.

די גרויסע נשמות, אפילו פון די אלגעמיינע מענשהייט, און בפרט אונזערע אידישע גרויסע נשמות, זיי ווערען פול מיט הייליגע ליכטיגקייט, מיט אפענע אויגען זעהען זיי ווי דער דבר ד' ווענען אונזער גאולה הויבט אן פערווירקליכט צו ווערען, און וואו מיר ווערען געפופען צו שטעהן אויף די געהויבענע פאזיציע וועלכע זי פאסט פאר אונז.

צו א רענעסאנס פון אונזער גאנצען מהות זיינען מיר געפופען, מיר געהען צו א נייעם אויפלעבען, ניט נאר אין אויסערליכע שפליטערען פון אונזער מאטעריע-לען לעבען, ניין, נאר מיט אונזער גאנצער גאנצקייט פון דעם גאנצען גוף און די גאנצע נשמה פון אונזער פאלק. מיר פיהלען, און די גרויסע מענשען-וועלט מיט איהר אייד‌עלסטע קרעפטען פיהלט דאס אויך, אז אונזער ספעציעלער אויפלעבען שטראמט פון אונזער גאנצען הייליגען קוואל, ממקור ישראל, מיט די גאנצע טיעפקייט פון אונזער לעבען.

אז אין די טיעפקייט פון אלעם וואם בעווען זיך, וועגען אונזער תחיית-האומה, שטראמט דער געטליכער פלום, וועלכער פיהלט אן די הארץ פון אונזער פאלק, מיט שטארקע אויפלעבונגס-געפיהלען, וואס דער בעוואוסטזיין דערפון אליין, איז איינער פון די גרעסטע קרעפטען אין דעם פראצעס, דאס איז א זאך וועלכעס פאנגט איצט אן זעהער בולט צו ערשיינען, פאר יעדען בעזאנענעם מענשען.

ווער אבער קען דאס דעם גרויסען וואלט ריין אויסשפרעכען, ווער קען דאס פארמולירען, דעם געשטאלט פון אונזער נייען לעבען אין אונזער הייליגע לאנד און די גאנצע בינדליכקייט פון אונזער אומה, איבעראל אין גאנצען אז עס זאל פאסען צו דעם הויכען ציעל פון אונזער הויפט אידעע, ווער קען מאכען די וועגען וועלכע זיי פיהרען דערצו אויף דעם ריכטיגען הייליגען געטליכען אידישען יסוד און פארעם, - ניט קיינע אנדערע נור אונזער פרומע אידישע וועלט, וועו זי וועלט ארגאנזירט פריי און זעלבסטשטענדיג מיט איהר גאנצע פרייהייט מיט איהר גאנצען לעבענס קראפט.

דער אידישער הייליגער שטרעבונגס-וואלט קען ניט אויסגעשפראכען וועלען, נאר דורך די גאנצע אייגענארטיגע ארגאניזאציע פון די אידישע פרומע וועלט, וועלכע זי וועט זיך דערקענען ניט פאר א נאכגעצויגענעם טהייל פון אן אנדער קראפט, נאר פאר דעם ריכטיגען כח-החיים פון אונזער אומה, וואס הויכט אריין די ריכטיגע נשמה אין דעם גאנצען אינהאלט פון די אלע וועלטליכע פאלקס-בעווענגען, וועלכע ערווועקען זיך איצט ביי אונז, כדי ארויפצובריינגען אונזער תנועה פון תחיית-האומה צו דעם ריכטיגען הייליגען נאטירליכען אידישען לעבענס פונקט.

די פרומע וועלט וואס זי איז געשטאנען פון ווייטען און האט ניט אנערקענט די ציוניסטישע בעווענגונג, איז דאס נאר ווייל זי זוכט דעם עפענטליכען אידישען הייליגען גייסט אין די תחיית האומה, ווייל זי פרייזט די בעווענגונג מיט דעם הייליגסטען פרייז, און ווייל זי ווינשט אז אלע אנהענגער פון די בעווענגונג זאלען קומען צו די ארגינעלע אידישע אנערקענונג, אז ניט נור מיט דעם אייראפעאישען אלגעמיינעם גייסט אליין, און ניט נור מיט אלגעמיינע קולטור פארמען אליין, אפילו וועו זיי וועלען אויסגעדריקט וועלען מיט אונזער ליעבע העברעאישע שפראך, וואס איהר אויפלעבונג איז אונז אין גרונד אזוי הייליג און ליעב, און אויך ניט נור מיט טרוקענע מאטעריעלע געליהענע סאציאלע שטרע-בונגען, וועלכע עס מעגען זיך געפינען אין זיי זעהר גוטע און עהרענהאפטע יסודות, אבער כל-זמן עס וועט ניט אריינפליסען אין זיי דער רוח-החיים פון דעם אידישען ארגינעלען אינהאלט, איז דורך זיי אונמעגליך צו עררייכען דעם ציעל, צו קומען צו אונזער נייען לעבען, אלס גאנצע פאלק, אויף אונזער לאנד. נאר וועו מיר וועלען דעם גרונדשטיין לייגען, אונזער אייגענע ספעציעלע אידישע טהאטען-וועלט, לעבענס אנשויאונגען און געפיהלען, וועלכע אלעס שטראמט ביי אונז פון דעם הייליגען געטליכען וואלט, פון די הויכשעצונג פון אונזער הייליגען געטליכען פערמעגען, די בינדליכקייט פון אונזער פאלק צו די הייליגע געטליכע ספערע, צו די קוועלע פון די ערלייזונג פון ישראל, און צו די טרייהייט צו זיין תורה וועלכע זי איז אונזער לעבענס קוואל, דאן, נור דאן, קענען מיר זאגען זיכער, פאר די גאנצע וועלט אז מיר געהען צו זיך זעלבסט, אז מיר ציהען זיך צו אונזער ריכטיגען אייגענעם

אויפלעבונגס אינהלט, און מיר זיינען געזיכערט, אז דער אלטער שעהנער וואונדר קראפט, פון דעם גור אריה יהודה, וועט אין אונז מיט זיק גאנצען גלאנץ און עכטהייט אויפשיינען.

אבער וועל זאל דאס ענדעקען, דעם אמת'ן אינהאלט פון אונזער נייער אויפ-לעבונג? וועל זאל איהר ערקלעהרען פאר הייליג און געטליך אויב ניט אונזער פרומע אידישע וועלט? מיט איהר גאנצקייט מיט איהרע גרויסע מאסען, מיט איהרע הייליגע געטליכע וואנדער קרעפטען, וואס דאס קעז נור מגליך זיין, דוען זי איז ארגאניזירט, און די ארגאניזאציע, דאס איז די שטרעבונג פון דעם דגל ירושלים.

וועך די אמת פרומע אידישע וועלט, קריטיקירט די ציוניסטישע בעווועגונג, איז דאם ניט קיין נעגאטיווע קריטיק ד.ה. אז זי דענקט ניט דאס די בעווועגונג איבעראל האט ניט קייז ווערטה, אז עס איז אין איהר דא עפעס אבסאלוטעס שלעכטעס, אדער שעדליכעס, ניין, זי קריטיקירט איהר נור א פאזיטיווע קריטיק ד.ה. זי זאגט אז זי מוז העכער, זעהער פיעל העכער שטייגען, דען עס איז אין איהר נאך צו ווייניג אמת'יער אידישער לעבען ענדעקט, עס איז נאך צו וועניג פערעפענטליכט געווארען אין איהר דער הייליגער קראפט, וואס ער דארף זיך אין איהר ענדעקען, פערהעלטניסמעסיג מיט די גרויסע מאס, וועלכע עס איז נויטיג פאר אזא גרויסע וויכטיגע אונטערנעהמונג, וואס דארף פארשטעלען דעם ריכטיגען אינהאלט, פון די גאנצע אומה מיט איהרע אלע דורות-פערבינדונגען, און מיט איהר ריעזע-וועלטליכען און איבערוועלטליכען צונקונפט. און דער אינהאלט, אין זיין ריכטיגען ארט, געפינט זיך ניט, אין די וואכעדיגע קולטורעלע וועלט, וועך נאר זי אליין זאל זיין טהעטיג אין די ארבייט פון אונזער בנין האומה, עם איז אויף דערויף ניט גענוג דיפלאמאטישע טהעטיגקייט אליין, און אויך ניט די געווועהנליכע מאדערנע ליטעראריש, פאעטישע און נאך אנדערע אלגעמיינע מענשליכע גערעטענקייט, און זאגאר אפילו געניאליטעט אליין.

דאס אלעס איז גאנץ גוטע און ערפרעהענדע ביימיטלען, וועך זיי ווערען גוט בענוצט, שטעהען זיי צו דיענען די ריכטיגע בעווועגונג פון די אידישע נשמה מיט איהר פולע גרויסקייט, וועלכע זי דריקט זיך אוים נור מיט איהר אייביגען הייליגען קראפט, וואס עס שטראמט ביי איהר, אין איהר אייגענעם גייסט, און דאס וואס עס האט איהר געמאכט, און מאכט און וזעט נאך איהר מאכען פאר אן אומה וואס זי שטעהט פאר אן "אור גוים", פאר א הייל און הילפע פאר די גאנצע וועלט, וואס צוליעב איהר אייגענע ציעלען, און צוליעב די אלוועלטליכע ציעלען, וועלכע זיי זיינען איינע מיט די אנדערע געבונדען, מוז זי ווערען געבויט און בעקרעפטיגט אין אלע הינזיכטען מיט אלע ווירטשאפטליכע קולטורעלע און פאליטישע בעציהונגען, אויף איהר אייגענע הייליגע לאנד.

עס איז זעלבסט פערשטענדליך, אז די געדאנקען מוזען זיך אויסשפרעכען אין טהאטען וואס וואקסען פון דעם ריכטיגען אידישען געדאנק וואס וועלען פארמולי, רען דעם פארם פון די צוקונפטיגע אידישע שטאטליכקייט אין ארץ ישראל, און דעם פארם פון אונזערע אלע שאפונגען, וועלכע אונזער הייליגער גליקליכער צוקונפט וועט אונז בריינגען אויף דעם יסוד פון די צוקונפטיגע ערשיינונגען, וועלכע זיי דארפען זיך שטופענווייז אנהויבען שוין אין די נאהענטסטע צייט צו בעווייזען, און אויף זיי בעטראכטענדיג וועט געבויט ווערען דער אויספיהרליכער פראגראם פון דגל ירושלים.

דער אידעאל פון דגל ירושלים מוז גורם זיין דערהויבען דעם ווערטה פון די ציוניסטישע בעווענגונג און דעם ווערטה פון די תחיית-האומה איבעראל, אויך מיט אלע איהרע ווועלטליכע ציעלען. ער וועט אריינבריינגען א הייליגע ערפרישונג אין די אלע ארגאנען וואס ארבייטען טעכניש וועגען אונזער אויפבויאונג אין אונזער הייליגע לאנד, ער וועט ארויפציהען א הייליגען רעספעקט אויף אלע אונזערע פאלקסטהאטען.

דער לעבענס-טהוי פון דעם געטליכען ווארט, וועלכער וועט פליסען דורך די פרומע אידישע בעווענגונג אין איהר הייליגען זינן, וועט אריינבריינגען הייליגע פאעזיע און געטליכע בעגייסטערונג אין די אלע שיכטען פון די בעווענגונג, אויך וועט ער אריינבריינגען א פרידענס-געפיהל אנשטאט דעם טונקעלען גייסט פון די פעסעמיסטישע פערגיפטיגונג, וואס די וואכעדיגקייט פון יעדער בעווענגונג שטעהט אין געפאהר פון איהר אנגעגריפען צו ווערען. דען נור וואו די געטליכע ליכטיגקייט שיינט אריין אין לעבענס בעווענגונגען, דארטען ערשיינט דער הייטערער דער אמת'ער ריכטיגער הייטער און צופרידענער לעבענס גייסט. און דאס איז פאר אונז דער נויטיגסטער פראדוקט אין אונזער נייען אויפטרעטען איבער דאס ניי אויף אונזער ריכטיגען פאלקס לעבען, אין אונזער ריכטיגע היים, מיר מוזען צו דעם קוואל פון פריידען צוטרעטען. "ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם".

די ארבייט פון דגל ירושלים, ווערט פערטהיילט אויף די דריי גראנדיעזע אבטהיילונגען, פאליטישע, ווירטשאפטליכע און קולטורעלע. זעלבסט פערשטענדליך, אז יעדע אבטהיילונג גרופירט אין זיך די פיעלע צווייגען, וועלכע זיי שטעהען אין א שטענדיגען וואקסענדען צושטאנד, נאך דעם ארט פון אונזער פראגרעסירונג אין אונזער צוקונפטדיגען לעבעדיג ארגאניזירטען כלל-ישראל וואס ער שטראמט און ציהט זיך מיט זיין גייסטיגען און מיט זיין 'מאטעריעלען גאנצען מהות פון אלע גלות'ן צו ויין הייליגען לעבענס-פונקט, "מי אלה כעב תעופנה, וכיונים אל ארובותיהם".

די ערשטע זאך פון די פאליטישע ארבייט איז, דעם שטענדיגען ארויסגעבען די קלאהרע אנערקענונג פאר די גאנצע פעלקער-וועלט אז די גאנצע אומה הישראלית בכלל אנערקענט אונזער שייכות צו ארץ ישראל, פון דעם אורשפרונג פון די געטליכע קוועלע. אזוי ווי אונזער גאנצע געשיכטע איז אפענבאר געטליך, אזוי ווי אונזער שטארקע כינדונג אלם עקזיסטירענדע פאלק, מיט דעם אויפנאהמס-וואונדערליכען אופן אין דער גאנצער פערגאנגענהייט, איז זעהער געטליך געשטימט און געזיכערט, אזוי איז די געוויסהייט אז ארץ ישראל איז אונזער לאנד אויף אייביג, געגרינדעט אויף דעם אונענדליכען הייליגען געטליכען ווארט, וועלכען די גאנצע מענשהייט ברויכט און וועט רעספעקטירען, און מיט די גרעסטע הויכאכטונג אנערקענען.

מיר מוזען אריינברענגען דעם הייליגען געטליכען אינהאלט אין די פערזיכערונג פון אונזער פאזיציע אין ארץ ישראל, וועלכער ער וועט ערמונטערען די גאנצע מענשען-וועלט זיך צו דערהויבען צו א הייליגען אנהאלט אין זייערע אלע פאליטישע אינטערעסען, וואס דער אנדאכט דערפון וועלכער שטאמט פון די הייליגע אידישע נשמה, פון אונזער תורה און אונזערע נביאים. דער אייביגער הייליגער טראכט וועט זיין דער זייל און דער פעסטונג פון דעם צוקונפטיגען וועלט-פריעדען, וואס ער וועט

אנהויבען אין יעדענפאלס זיך צו בילדען, אלס רעזולטאט פון די גרויסע לייטערונג, וואס די מענשהייט בכלל און מיר אידען בפרט ווערען געלייטערט דורך די גרויסע פרובונגען פון די איצטיגע שרעקליכע מלחמה, וועלכע איינע פון איהרע גרעסטע פאקטארען איז דאך די טיעפע מענש-ליכע פערזינקונג אין די גראבע מאטעריאליזמוס און גאט-לאזיגקייט אין דעם טיעפסטען זינן פון דעם וואָרט.

און ער דער געטליכער אנהאנג וועט זיין דער "חומת אש", וועלכער וועט אריינברייננגען זיכערוהיט און רעספעקט צו אונזער צוקונפטיגען עקזיסטענץ אויף אונזער הייליגער לאנד. די אלע אנערקענונגען און די מיטלען וועלכע זיי פיהרען צו זייער ערקלעהרונג געהערען צו דעם פאליטישען טהייל פון דגל ירושלים.

דער ווירטשאפטליכער טהייל פון דגל ירושלים בעשטעהט איבערהויפט צו זארגען אז דער פרומער עלעמענט וועלכער איז באמת מיט זיין גאנצען לעבען טיעף געבונדען מיט ארץ ישראל, און איהר הייליגקייט מיט די העכסטע אידע-אליזמוס, זאל זיך וואס מעהר איינפלאנצען אין לאנד, עס זאלען שטראמען קיבוצים מיט פרומע אידען צו בעזעצען זיך אין ארץ ישראל, צו קאלאניזירען, צו פארמירען דערפער, שטעדט, קאלאניעס, פארמס, פאבריקען און געשעפטליכע אונטערנעה-מונגען. דער פרומער ארבייטער-קלאס זאל פארבערייטעט ווערען מיט גרינדונג פון מושבות פון פועלים, מיט אלע גוטע ארדנונגען. די פראקטישע וועג איז די איינציגע וועלכע זי מאכט א וועג, אז עס זאל קענען זיין גילטיג און בעפעסטיגט אין לעבען דעם איינדרוק פון דעם ריכטיגען אידישען פרומען אידעאל, וועלכער וועט ווערען דער לעבנעס-אינהאלט פון אונזער פעסטען ריעזען-גייסטיגען פאלק אויף זיין הייליגע באדען, צו די גליקליכקייט פון זיין אמתין נאטירליכען לעבען.

די קולטורעלע אבטהיילונג פערטהיילט זיך אויף די אויפהאלטונג פון אלעם הייליגעס און אלעם פרומעס וועלכע מיר האבען אין אונזער הייליגע לאנד, אנפאנגס מיט דאס וואס מיר פערמאגען פארלויפיג אין דער איצטיגער געגענווארט, צו דערהאלטען אלע פרומע אנשטאלטען, געבען זיי קרעפטען, זעהן מיט אלע מעגליכקייטען אז זיי זאלען פראגרעסירען מיט זייערע הייליגע רייכקייט אין די צוקונפט, מחזק זיין די אלע תלמידי-חכמים, וועלכע מיר פערמאגען אין ירושלים עיר הקודש שן אין אלע איבריגע ערטער פון אונזער הייליגע לאנד, זעהן צו פערשעהנערען די אלע הייזער פון תורה און עבודה, די בתי-כנסיות, די בתי-מדרשות, די ישיבות, די לאקאלען פון די בתי-דינים, די חדרים, די תלמוד-תורות, זיי זאלען האבען אן ארענטליכען שעהנעם אויסזעהן, זיי זאלען זייז אין א היגיענישען צושטאנד, זיי זאלען בליהען און שיינען אינערליך און אויסערליך, אזוי ווי עס פאסט פאר אונזער גרויסע לעבעדיגע פאלק אויף זיין לעבענס לאנד. צו בעשעפטיגען זיך מיט אלע צווייגען פון דעם חינוך דורך דעם איינפיהרען גוטע חדרים, בתי-ספר, ישיבות, נאך דעם ריכטיגען אידישען פרומען וואונש, מיט די ריכטיגע צופאסונגען צו די נויטוועניגקייט פון אונזער נייעם לעבען אין ארץ ישראל.

צן גרינדען א גרויסע וועלט-ישיבה אין ירושלים מיט זעהר א פארזיכטיגען ברייטען רייכען פראגראם, א ישיבה וועלכע זי זאל זיין אין איהר אינהאלט און איהר אנזיכט א "תפארת-בישראל", א ישיבה מיט

פיעלע אבטהיילונגען אלס פאקולטעטען אויף אלע מקצועות שבתורה, אין הלכה, און הגדה, און אין אלעס וואס עם איז נוגע צו דעם אידישען תורה -עבען אין דעם ברייטסטען זינן פון וואָרט.

צו גרינדען אין דער ישיבה קיבוצים פון תלמידי-חכמים גדולים, מחדשים מיט גוטע שאפונגס כוחות, צו פראדוצירען נויטיגע ספרים אין אלע צווייגען פון תורה און חכמת-ישראל, איינצואַרדענען די פריכטע פון זייערע שאפונגען מיט א גוטען סדר, צו זארגען אז די גוטע שריפטען די נוצליכע און וויכטיגע זאלען ערשיינען אין דרוק, מיט שעהנע פארמען.

און צו זארגען אז עס זאל זיין א פערבינדונג, ווי ווייט עס איז מעגליך, צווישען אלע חכמי-ישראל אין אלע לענדער, מיט די חכמי-הישיבה הגדולה, פון ירושלים, דורך שטענדיגע בריעף-וועקסלונג אין אלע מקצועות פון תורה און חכמת-ישראל, און דורך א שטענדיגע צייטשריפט וועלכע וועט ערשיינען דורך די רעדאקציאן פון אויסערוועהלטע גדולי-תורה און חכמי ישראל, וואס דורך דעם וועט זיך פערבריייטערען און פערמעהרען די זאמלונגען פון די וויכמיגע שריפטען, וועלכע וועלען קענען אין בעשטימטע צייטען ערשיינען אין גרויסע פארמען. די ישיבה זאל זיך אויסבילדען אזוי הויך אין תורה און חכמת-ישראל, ביז וואנען די גאנצע אונזערע אידישע, און זאגאר אויך די פרעמדע און ניט אידישע וועלט, וועט וויסען אז דער פלאץ צו בעקומען גרינדליכע ערקלעהרונגען אויף די וויכטיגסטע פראגען אין חכמת-התורה והאמונה, און אלעס וואס עס איז נכלל אין חכמת ישראל, אין דעם טיעפסטען און ברייטסטען צווייגהאפטיגן אינהאלט פון דעם גרויסען וואָרט, איז דער צענטראל דערפון די "ישיבה" אין ירושלים. דער דגל ירושלים ברויכט צו זארגען אז עס זאל געשאפען ווערען א גרויסער "בית-דין", א ועד פון רבנים-גדולים אין אונזער הייליגע הויפט-שטאדט ירושלים, וועלכער זאל בעשטעהן פון א געוויסען בעשטימטען צאהל מיטגליעדער, וואס אין זיי זאל זיין א קאלעקציאן פון אויטאריזירטע פערזענליכקייטען אין דער אידישער וועלט.

עס זאל זיך געפינען צווישען זיי גאונים-גדולים אין תורה אין חכמה און צדקות און אין וועלט-פערקעהר, באופן אז דער גרויסער ועד, זאלשטעהן אויף אזא מצב אז ער זאל מיט דער צייט אנערקענט ווערען פון אלע שיכטען פון אונזער פאלק, און אויך פון דער אלגעמיינער וועלט, אלס די גייסטיגע קרעפטיגע קער-פערשאפט פון אונזער וועלט.

דער ועד אדער דער בית-דין, וועט לייסטען זיינע טהעטיגקייטען האנד ביי האנד מיט אונזער וועלטליכער פיהרערשאפט, וואס עס וועט אין דער זיכערער צוקונפט ביי אונז געשאפען ווערען, אין אלע זאכען, אין וועלכע די ענינים פון אונזער כלל האומה וועלען זיך נויטיגען דערצו.

די בעוועגונג פון די אלע זאכען אין זייער איינטהיילונג, אין זייערע צווייגען וועלכע מוזען זיך מעהרען און דארפען שטענדיג-פערגרעסערט ווערען, וועט פארמען די אויסגעארבייטע פראגראם פון דגל ירושלים, וועלכע עס וועט קענען ערשיינען ערשט נאך די ערשטע בערעכטיגטע אספה-כללית, וואס וועט מעגליך זיין אויסגעפיהרט צו ווערען נאך די גרינדונג פון א געוויסען צאהל פון לאקאלע ארגאניזאציעס, וואס וועלען זיך אנשליסען צום דגל ירושלים. אלזא, רבותי, פארלויפיג האלטען מיר

ביי די פארבערייטונגס-ארבייט. וועט עס איז געטריי צו דער אידעע פון דגל ירושלים, זאל זיך פערשרייבען אלס חבר, צוצוהעלפען צו אונזער הייליגע זאך.

און עס וועט געבעטען פון יעדען טרייען חבר, ער זאל ווי וויט מעגליך איז בעאיינפלוסען, יחידים, קבוצות, ארגאניזאציעס, סאסייטיס און געזעלשאפטען אריינצוגעהן אלס חברים אין דגל ירושלים.

די הויפט רעגעלען זיינען פארלויפיג פאלגענדע:

א. יעדער איד, וועלכער שטרעבט צו די פערווירקליכונג פון די אידעע פון דגל ירושלים, ד.ה. דער וואס ווינשט, אז דער יסוד פון אונזער גאולה און תחיית-האומה זאל זיין געגרינדעט אויף דעם הייליגען געטליכען פרינציפ, וועלכער ערשיינט נור דורך די קדושה פון אונזער הייליגע תורה, איז בערעכטיגט, צו זיין א חבר אין דגל ירושלים.

ב. יעדע ארטליכע אגודה, וועלכע בעשטעהט פון צעהן מיטגליעדער, מאכט זיך א יושב-ראש און פארמירט א קאמיטעט פון נאך צוויי מיטגליעדער. ג. יעדע איינציגע אגודה, איז בערעכטיגט צו שיקען א דעלעגאט צו די אסיפה-כללית, ד.ה. צו דעם קאנפערענץ, וועלכער וועט שטאטפינדען אין דעם פלאץ פון דעם "צענטראל קאמיטעט" וועלכער איז פארלויפיג אין לאנדאן. ד. וועו א סאסייטי צעהלט מעהר ווי פופציג מיטגליעדער, האט זי דאס רעכט צו שיקען צוויי דעלעגאטען.

ה. יעדע איינציגע אגודה דארף איינמעלדען פון איהר עקזיסטענץ צו דעם צענטראל קאמיטעט, צוזאמען מיט די וויכטיגע איינצעלהייטען פון איהר טהעטיגקייט, אדער וויניגסטענס פון איהרע אויסזיכטען.

. יעדע אגודה דארף יעדען חודש, צושטעלען א קורצען בעריכט צו דעם ועד המרכזי, פון די לייסטונגען וועלכע זי האט דורכגעפיהרט דורך דעם חודש. ז. פון צייט צו צייט דארפען ערשיינען שריפטען מיט דעם נאמען דגל ירושלים, דורך דעם צענטראל קאמיטעט, אין וועלכע עס וועט ווערען בעהאנדעלט דער צושטאנד פון די בעווועגונג, און אלע פראבלעמען וואס האט אן אנהאנג מיט איהרע שטרעבונגען.

יכול להיות שהפרעות רבות שהן נמצאות כעת בעד הרעיונות הכשרים באיזה חוגים ציוניים, היו בטלות ועוברות לגמרי ע"י[1] ההזרמה של הרבה אלפים של אחינו הכשרים בתוך המחנה הציוני.

אמנם זה אפשר להיות באופן תיאורי, אבל בדרך מעשי יודעים אנחנו שזהו אי אפשר, ההשתנות של המושגים, בין ההמון הגדול של העולם הכשר שלנו, נגד הרבה דעות השוררות בתוך החוגים הציוניים, הביאו ועוד הם מביאים, לצערנו, רגשי אי אמון כאלה אשר אין אנו מרוכשים עדין כח כזה שיהיה יכול עכ"פ[2] להקל אותם, ומי ימלל להסיר אותם לגמרי. אנחנו צריכים להכין את עצמנו עם כח הסתדרותי כשר, בעל תוכן חיותי עם מטרות יסודיות, כזה, שהוא לבדו יהיה האמצעי שכח מאחד גדול יצמח בקרבנו, בתקופת העתיד הקרובה עכ"פ.

אבל לעת עתה, הגיע הדבר למגנתנו למצב כל כך רחוק, (אפשר על ידי האשמה של שני הצדדים, ואפשר שאין שום אשמה מכל צד, רק על פי הטבעיות של התחלקות ההשקפות), עד שלא רק בתוך ההסתדרות

הציונית הכללית הוא דבר שאי אפשר להכניס באיזה דרך של התפיסות את החלק היותר גדול של עולמנו הכשר, אלא אפילו לתוך ההסתדרות של "המזרחי", שנוסד ביחוד בשביל אחינו הכשרים, אין עדיין שום אפשרות להכניס המונים גדולים וכחות טובים רבים של אחינו היהודים הכשרים, שלמי אמוני ישראל.

באיזו התחשבות שנתחשב עם העובדא, בהתרצות או באי התרצות מוכרחים אנחנו לדבר אודות זה. כשנרצה לעסוק בעבודתנו ברצינות, לטובתה של כלל אומתנו, אנו צריכים להתחשב עם ההופעות איך שהן בפועל בהממשיות, מבלי להתחשב אם מרוצים אנחנו עם המצב או לא. לענינינו די לנו לדעת שהדבר נכון ואמת שבמציאות כך הוא, שאין אנחנו יכולים להביא את החלק היותר גדול של עולמנו הכשר, אפילו בתכונה של יחידים מרובים במספרם, וקל וחומר בצורה של כנופיות מסודרות לעבודתנו הקדושה של בנין עמנו בארץ ישראל, לא ע"י הסתדרות הציונית הקיימת, וגם לא ע"י אמצעותו של המזרחי. בהתחשבות עם הכבדות הזאת התכונן הדגל ירושלים, שהוא קורא את כל העולם הכשר שלנו, אל ההסתדרות שלה העצמותית, עם האמצעיים שלה, עם דעותיה העצמיות, עם האוטריטטים שלה, עם שאיפותיה המיוחדות, בשביל המטרה של יסוד החיים אשר לאומתנו הקדושה באי"י[3], ע"פ[4] החפצים המדויקים של העולם הכשר האמיתי החשוב והמוצדק.

זאת היא המטרה ביחש לצדה הכמותי, כלומר בהתלות להכמות המספרית של אחינו הכשרים שלמי אמונים, וביחוד של הכחות הטובים והאמיצים שבהם, שאנחנו יכולים להביאם אל העבודה הקדושה של בנין האומה באי"י, ע"י ההסתדרות העצמותית של דגל ירושלים במדה יתרה מאשר ע"י איזו הסתדרויות אחרות שהן מצויות כבר אצלנו מקדמת דנא.

אבל עוד יותר גבוה ויותר מסוים ממה שהוא תוכן המטרה של דגל ירושלים מצד כמותה, היא המטרה שלה מצד איכותה, מצד הרוחניות, מצד מטרת התחיה של הרעיון האלהי האמיתי של העולם הישראלי הכשר, שיקרא אל החיים בתור כח רוחני פועל בתור נשמה אל כללות התנועה ושל תחית עמנו בכלל, וביחוד של בנינו באר"י[5], שהם צועדים ובאים לפנינו בההוה הפלאי שלנו של הזמן הנוכחי.

בשביל כבודה של נשמת אומתנו הפנימית, שהוא הוא הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, מקור כל הופעת הרוח, של חיינו הלאומיים בטהרתם, הננו קרואים להגיד את האומר האלהי הנצחי שלנו, בהתגלות, בפני כל העולם הישראלי הפנימי, ובפני כל העולם החצוני של כל העמים, האומר הגדול הנצחי, שהוא מבטא בברור את רעיוננו הקדוש, ואת התחשבותנו עמו בכל מלא גבורתו ועזוזו השמימי, בכל המלוא של ההתיחסות שלו אל שיבתנו אל נוה קדשנו העתיק. בעלי המחשבה העמוקה של כל העולם החושב והמרגיש, שהוא יודע להרים את עצמו ממעל לאותה הקטנוניות ושטחיות המחשבה המרחפת בשוק הספרות הרגיל ובאיזה חוגים חברותיים של העולם האירופי הזמני, אותם שהם מכוננים להביט בתוך מערכי הבטה בהירים אל העתיד הזורם ובא מכירים הם יפה יפה, איך לקרא את שמה של תנועתנו ההוית לאי"י[6] עם כל המאורעות המתיחסות לה. הנשמות הגדולות אפילו של האנושיות הכללית, ובפרט הנשמות הישראליות הגדולות שלנו, הן מתמלאות באורה קדושה, בעינים פתוחות רואות הן,

איך שדבר ד' על אודות גאולתנו הוא מתחיל להתגשם בפועל, והן יודעות להעריך אנה אנחנו נקראים לעמד בתכונת המעמד הגדול ההולם לנו.

לתחיה של כל מהותנו אנו נקראים, הננו הולכים להתחיות חדשה, לא לבד בשבבים חצונים של חיינו החמרים, לא, כי אם בכל כל תמותנו, של כל הגוף וכל הנשמה כולה של עמנו. אנו מרגישים והעולם הגדול של האנושיות בכחותיו היותר עדינים מרגיש גם הוא, שהתחיותנו האופית המיוחדה זורמת היא מכללות מקורנו הקדוש, ממקור ישראל בכל העומק המלא של תוכן חיינו. שבתוך העומק של כל מה שמתנועע אדות תחית האומה שלנו, זורם הוא השטף האלהי שהוא ממלא את לב עמנו, ברגשות תחיה אמיצים, שהידענות העצמית הזאת בעצמה היא אחת מהכחות הגדולים בתוך העסק הזה, זהו דבר שהוא מתחיל כעת להיות מופיע בהבלטה, לפני כל אדם של מחשבה.

אבל מי יכול הוא לבטא בטהרו את האומר הגדול, מי יכול הוא לצביין את התואר של אופי חיינו החדש בארצנו הקדושה וכל התקשרותו של כלל עמנו בכללות כללותו, באופן שיתאים אל המטרה הגבוהה של האידאה הראשית שלנו. מי יכול לכוין את הדרכים שהם מובילים לזה, על היסוד ועל התואר המדויק המקודש האלהי של ישראל, לא אחרים, כי אם עולמנו הישראלי הכשר, הוא, כשיסודר בחופש, ובמעמד עצמי בכל מלא חרותו, בכל מלא כח חייו. המלה השאיפתית הישראלית, אינה יכולה להתבטא כי אם על ידי ההסתדרות העצמית הכללית של כל עולמנו הישראלי הכשר, שהיא תוכר לא בתור איזה חלק נגרר מאיזה כח אחר, רק בתור כח החיים האמיתי של אומתנו שהוא מפיח את הנשמה האמיתית בתוך התוכן השלם של כל תנועותינו הלאומיות העולמיות, שהן מתעוררות כעת אצלנו, כדי להעלות את התנועה של תחית האומה בכללה אל הנקודה האמיתית הקדושה של החיים הישראליים הטבעיים לנו באמת.

העולם הכשר כשעמד מרחוק ולא רצה להכיר את התנועה הציונית, הלא זה רק בשביל שהוא מבקש את הגילוי של רוח הקודש הישראלי בתוך תחית האומה. זהו בשביל שהוא מעריך את התנועה בהערכה היותר קדושה, ובעבור שהוא חפץ שכל הנלוים אל התנועה יבאו לידי ההכרה הישראלית המקורית, שלא אך בהרוח האירופי הכללי לבד תפרח תחיתנו, ולא לבד בהצביונות הקולטוריים הכלליים לבדם, גם אם יהיו מבוטאים בשפתנו העברית החביבה, שהתחיותה היא לנו ביסודה כל כך קדוש וחביב, וגם לא רק בשאיפות יבשות חמריות חברותיות שאולות מחיים של אחרים, אלה שרשאים אמנם להמצא בהם יסודות טובים ומכובדים, אבל כל זמן שלא יוצק בהם רוח החיים של התוכן הישראלי המקורי הוא דבר שאי אפשר שנשיג על ידם את המטרה לבא למצב חיינו החדש, בתור עם שלם על אדמתנו במובנו השלם.

רק כאשר נניח את האבן היסודי, את העולם המעשי הישראלי המיוחד של עצמותנו, את השקפת עולמנו והרגשותנו אלה, שהם כולם זורמים אצלנו מהאומר הקדוש האלהי, מתוך ההערכה הגבוהה של רכושנו האלהי הקדוש, ההתקשרות של עמנו אל הספירה האלהית הקדושה, אל המקור של גאולת ישראל, ולהאמון אל תורתו, שהיא היא הנה המעין של חיינו, אז רק אז, אנו יכולים להגיד בטח לפני כל העולם, שאנו הולכים אל עצמנו, שאנו נמשכים אל התוכן האמיתי של התחיותנו העצמית, ואנחנו

בטוחים שהכח הפלאי העתיק והיפה של גור אריה יהודה יבריק לפנינו בכל מלא הדרו ויפעת עצמות פארו.

אבל מי הוא זה אשר יגלה את התוכן האמיתי של התחיותנו החדשה, מי הוא זה שיכיר אותה לקדושה ואלהית, אם לא עולמנו הישראלי הכשר בכל מלא תמותו, בהמוניו הרבים, בכחותיו האלהיים הנפלאים הקדושים, שהוא רק אז דבר אפשרי להיות מופע כשהוא מסודר, וההסתדרות הזאת זאת היא השאיפה של דגל ירושלים.

כשהעולם הכשר האמיתי מבקר את התנועה הציונית, אין זו בקורת שלילית, כלומר הוא אינו חושב שאין להתנועה בכלל שום ערך, שיש בתוכה איזה ענין של רע מוחלט, לא, הוא מבקר אותה רק בקורת חיובית, דהיינו שהיא אומרת שהתנועה הציונית צריכה להיות יותר גבוהה, הרבה מאד יותר גבוהה להתעלות ולהתרומם, כי עדיין במדה פחותה נתגלה בה ענין החיים הישראליים האמיתיים, עוד יותר מדאי פחות מהשיעור נתגלה בה אותו הכח הקדוש שהוא צריך להיות מתגלה בה, לפי אותו הערך של המדה הגדולה שהיא מוכרחה לדבר אחראי גדול ורשום כזה, שהוא צריך להציג את התוכן האמיתי של כל האומה כולה, בקשור של כל הדורות שלה, ובהעתיד הענקי שלה העולמי והממעל-עולמי. והתוכן הזה באופיו במהותו האמיתי, איננו נמצא בהעולם התרבותי החילוני, כשהוא לבדו יהיה עסוק עם העבודה של בנין האומה. על זה אין מספיקים כשרונות דיפלומטיים לבדם, גם לא כשרונות ספרותיים ושיריים של המודרניות הרגילה, ועוד אחרים מהמון הכשרונות והמעלות של יתרונות אנושיים כלליים, אפילו כשהם מגיעים עד הרוממות הגאונית שבהם. כל אלה הם דברים מאד טובים ומשמחים בתור אמצעים, כשהם נשתמשים יפה עומדים הם לשמש את התנועה האמיתית של הנשמה הישראלית במלא גדולתה, אשר היא מתבטאת רק בכחה הקדוש הנצחי שלה, שהוא זורם אצלה בתוכיות רוחה העצמי, וזה אשר עשה אותה ואשר עושה ויעשה אותה עוד, לאומה שהיא עומדת לאור גוים ולגאולה וישועה לכל העולם כולו, אשר בעבור המטרות המיוחדות שלה לעצמה, ובשביל המטרות הכל-עולמיות שהן קשורות זו בזו, מוכרחת היא להיות בנויה ומאומצת בכל התוכנים והענינים הבעלניים, התרבותיים, והפוליטיים, בכל יחושיהם אל ארצה הקדושה העצמית.

דבר המובן מאליו הוא, שהרעיונות צריכים להתבטא במעשים שהם צומחים מתוך הרעיון הישראלי האמיתי, שהם יתארו את ההתארה של המדיניות הישראלית העתידה בארץ ישראל, והצביון של כל הצורות שהעתיד המאושר שלנו יביא לנו על היסוד של ההופעות העתידות, שהן צריכות להיות מותחלות בהדרגה מיד בזמן הקרוב להתראות, ובהתחשבות עמם יבנה הפרוגרם המשוכלל של דגל ירושלים.

האידיאל של דגל ירושלים מוכרח הוא להיות גורם לרומם את הערך של התנועה הציונית, ואת הערך של תחית האומה והכרתה בכלל, גם בכל מטרותיה העולמיות, הוא יכניס טריות של קדושה, בתוך כל ההסתדרויות העובדות את העבודות הטכניות בדבר התקדמות בניננו על ארצנו הקדושה, הוא ימשך משך כבוד של קודש על כל מעבדינו הלאומיים.

הטל של תחיה של האומר האלהי, שהוא יזל על ידי התנועה הכשרה באופיה הקדוש, יכניס שירה קדושה, והתלהבות רוחנית אלהית בתוך כל השדרות של התנועה, גם יכניס רוח ששון תחת הרוח הכהה, של הארסיות של הספקנות, שהחילוניות של כל תנועה היא עומדת בסכנה להפגע ממנה. כי רק במקום שהאורה האלהית היא מופיעה בתנועות החיים, שם זורחת היא הצהלה, הצהלה האמיתית המדויקה, ורוח החיים המרוצה, וזה הוא בעדנו הענין היותר מוכרח בצעדנו החדש בחדוש של חיינו הלאומיים בדיוקם, בנונו המוחלט, אנחנו מוכרחים לצעד אל המעין של הגילה, "ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם".

העבודה של דגל ירושלים מתחלקת היא לשלשת מחלקות חטיביות, לפוליטית, עבודתית, ותרבותית. מובן מאליו שכל מחלקה, תסכם את הענפים הרבים שהם עומדים במצב של גדול תדירי, ע"פ המדה של התקדמותנו בהעתיד של הכלל-ישראל המסודר החי, שהוא זורם ונמשך בכל אופיו הרוחני והחומרי מתוך כל הגלויות אל נקודת הקודש של חייו. "מי אלה כעב תעופנה וכיונים אל ארובותיהם".

הענין הראשי של העבודה הפוליטית שלנו היא, התוצאה התמידית של ההכרה הברורה לפני כל העולם של העמים, שכללות האומה הישראלית בכללה מכרת היא את שייכותה לארץ ישראל מתוך הנביעה של המקור האלהי, כשם שקשורנו האמיץ בתור עם מצוי, עם ההצטינות הנפלאה של כל עברנו, הוא מאד מוסכם אלהי ומובטח, כשם שהודאיות שארץ ישראל היא ארצנו לעולמים מיוסדה היא על האמרה האלהית האין קצית, אשר כל האנושיות צריכה והיא עתידה להיות מכבדת, ובגודל רוממות הכבוד להכיר, אנחנו חייבים להכניס את התוכן הקדוש האלהי בתוך הבטחון של מעמדנו בא"י, שהוא יעורר את כל העולם האנושי להתרומם לאחיזה קדושה בכל הענינים הפוליטיים שלהם, מה שההתכונות מזה שהיא נובעת מתוך הנשמה הישראלית הקדושה מתוך תורתנו ונביאנו, זה המחשב הקדוש, הנצחי, היה יהיה העמוד והמבצר של שלום העולם העתיד, אשר יוחל בכל אופן להתפתח בתור תוצאה של המצרף הגדול, שהאנושיות בכלל ואנחנו ישראל בפרט הננו נצרפים ע"י המסות הגדולות של המלחמה האיומה העכשוית, שאחד מהגורמים הגדולים שלה היא השקיעה העמוקה של האנושיות בהחמרנות הגסה, ועזיבת האלהים בעמק המובן של המלה.

והיא, אותה ההתלות האלהית של הפוליטיות שלנו, תהיה ה"חומת-אש" אשר תכניס בטחון וכבוד אל קיומנו העתיד על ארצנו הקדושה. כל ההכרות הללו והאמצעיים שהם מובילים אל התבארותם, הם שייכים אל המחלקה הפוליטית של דגל ירושלים.

הצד העבודתי של דגל ירושלים כולל הוא ביחוד לדאג, שהיסוד הכשר של עמנו, שהוא באמת בכל כללות חייו, אגוד עמוק עם א"י[7], ועם קדושתה, באידיאליות היותר נערצה, שהוא יהיה בכל האפשרי יותר ויותר מתנטע בארץ, שיהיו זורמים קבוצים של אחינו היהודים הכשרים להתישב בא"י, לכונן מושבות, ליסד חוות, ערים, כפרים, בתי חרשת, וקבלניות מסחריות, השדרה של הפועל הכשר תתכונן ע"י מושבות של פועלים, בכל המכשירים הטובים הדרושים לזה. הדרך של התכונה המעשית היא היחידה שהיא סוללת את המסלה שיהיה הרושם של האידיאל הישראלי הכשר מכונן ומבוצר בחיים,

שהוא יעשה את תוכן החיים של עמנו העז בענקיות רוחו על אדמת קדשו להצלחתו הטבעית לאמתתו. המחלקה התרבותית היא מתענפת על הקיום של כל קודש, וכל מה שהוא כשר, מכל מה שיש לנו בארצנו הקדושה, החל עם מה שיש לנו לעת ההוה, להחזיק את כל המוסדות הכשרים, לתן להם עצמה, להשתדל בכל האפשריות שיתקדמו בעושר הקודש שלהם בעתיד, לחזק את כל תלמידי החכמים שיש לנו בירושלים עיר הקודש, וביתר המקומות של ארצנו הקדושה, לראות איך לפאר ולהדר את כל הבתים המקודשים לתורה ועבודה, את בתי הכנסיות, בתי המדרשות, הישיבות משרדי בתי-הדינים, בתי התלמוד-תורה, ועוד, שיהיה להם חזות נאה והגון, שיהיו מתאימים עם התביעות ההיגיניות ומצב הבריאות, שיפרחו ויזהירו מבית ומחוץ, כמו שהוא ראוי והגון בעד עמנו הגדול החי בארץ חייו.

להתעסק בכל ענפי החנוך ע"י ההתיסדות של חדרים טובים, בתי ספר, ישיבות, עפ"י[8] הדרישה של הכשרות הישראלית לאמתתה, עם ההתאמה המכוונה להצרכים של חיינו החדשים בארץ ישראל.

ליסד ישיבת-עולם גדולה בירושלים, בפרוגרם ממולא בזהירות, ורחב ועשיר בתוכנו, ישיבה כזאת שתהיה בתוכנה ובחזותה לתפארת בישראל, ישיבה בעלת הרבה ענפים, בתור מחלקות על כל המקצעות שבתורה, שתהיה מקפת את כל התורה כולה שבכתב ושבעל פה את ההלכה וההגדה, וכל מה שהוא נוגע לחיי התורה בישראל במלא רוחב המובן של המלה.

לכונן בהישיבה קבוצים של תלמידי-חכמים גדולים, מחדשים, בעלי כחות יצירה טובים להמציא ספרים נצרכים בכל ענפי התורה וחכמת ישראל, לכונן את פרי יצירתם בסדר הגון, לדאג שהכתבים הטובים הנדרשים, והמצויינים ביחוד, יופיעו בדפוס בתבניות יפות ומהודרות.

להשתדל שיהיה נמצא קשר יחשי בכל האפשרות בין כל חכמי ישראל בכל הארצות עם חכמי הישיבה הגדולה שבירושלים, ע"י חליפות מכתבים תדיריות, בכל מקצעות התורה וחכמת ישראל, וע"י[9] עתון תמידי שיופיע ע"י העריכה של בחירי גדולי תורה וחכמי ישראל שבהישיבה, ועי"ז[10] יתרחב ויתרבה ג"כ[11] הקיבוציות של הכתבים המצוינים, שיהיו לספרים חשובים שיצאו לאור לזמנים מיוחדים בתכניות גדולות, הישיבה תתפתח במדריגה כל כך גבוהה בתורה וחכמת ישראל, עד אשר עולמנו הישראלי, וגם העולם הנכרי הבלתי ישראלי ידע שהמקום המיוחד להשיג ברורים מיוסדים, על השאלות היותר עיקריות בחכמת התורה והאמונה, וכל מה שהוא נכלל בחכמת ישראל בתוכן היותר עמוק ורחב ומתענף של המלה הגדולה הזאת, שהמרכז לזה, היא הישיבה בירושלים.

הדגל-ירושלים צריך לדאוג שיתכונן בית-דין גדול, ועד של רבנים גדולים, בעיר הראשית הקדושה שלנו ירושלים, שיהיה כולל בתוכו מספר רשום וידוע של חברים שבתוכם תתכנס קבוצה של אנשים בעלי סמך ובעלי צורה, בהעולם הישראלי.

שימצאו בתוכם גאונים גדולים בתורה, בחכמה ובצדקות, ובהתהלכות העולם והחיים, באופן שהועד הגדול הזה יהיה עומד על מצב כזה, שיהיה בהמשך הזמן מוכר אצל כל השדרות של עמנו, וגם אצל העולם הכללי, בתור הכנסיה הרוחנית המאומצת של עולמנו.

הועד או הבית-דין יכונן את מפעליו בצורה הדדית עם הנהלתנו העולמית, שהיא תתכונן אצלנו בעתידנו המובטח, בכל הדברים שהענינים של כלל האומה יהיו דורשים את ההדדיות הזאת, התנועה של כל אלה הדברים במחלוקותיהם בענפיהם, שהם מוכרחים להיות מתרבים, ושהם צריכים תמיד להיות הולכים ומתגדלים, יתאר הפרוגרם המשוכלל של דגל ירושלים אשר יוכל להופיע רק אחרי האסיפה הכללית המאושרת הראשונה ושהיא תוכל לצאת אל הפועל אחרי ההתיסדות של סכום הגון של הסתדרויות מקומיות שיתכנסו יחד אל דגל ירושלים.

בכן רבותי לעת עתה הננו עומדים אצל עבודת ההכנה, מי שהוא נאמן להאידיאה, של דגל ירושלים יכתיב את עצמו בתור חבר, לעזור לענייננו הקדוש. והנה נדרש מכל חבר נאמן שישפיע בכל האפשרות שלו, על יחידים, קבוצות, הסתדרויות, אגודות וחברות, שיכנסו בתור חברים אל דגל ירושלים.

התכונות הראשיות הנם לעת עתה, אלה:

א. כל איש ישראל שהוא שואף להתגשמות האידיאה של דגל ירושלים, דהיינו מי שהוא חפץ שהיסוד של גאולתנו ותחית האומה שלנו, יהיה מבוסס על המכון הקדוש האלהי, שהוא מופיע רק ע"י קדושת תורתנו הקדושה הוא מוכשר להיות חבר בדגל ירושלים.

ב. כל אגודה מקומית שהיא מכילה עשרה חברים, עושה לה יושב ראש ומציבה ועד של עוד שני חברים לפחות.

ג. כל אגודה יחידית היא מורשה לשלח דיליגט להאסיפה הכללית שהיא האסיפה שתמצא מקומה בהעיר של הועד המרכזי, שכעת הוא בלונדון.

ד. כשאגודה מונה מספר חבריה יותר מחמשים יש לה הזכות לשלח שני דיליגטים.

ה. כל אגודה מקומית צריכה להרשים את מציאותה אצל הועד המרכזי, ביחד עם זה, תודיע את הפרטים החשובים של פעולותיה, ולפחות את מה שהיא חושבת לפעול.

ו. כל אגודה צריכה להעמיד בכל חודש התודעות קצרה להועד המרכזי.

מהענינים שהוציאה אל הפועל במשך הזמן של החודש.

ז. מזמן לזמן, צריכות להופיע חוברות בשם "דגל ירושלים" ע"י הועד המרכזי, שבהן יתואר המצב של התנועה וכל הפרובלימים שיש להם התלות עם שאיפותיה.

ח. כל חבר בגיל של שמנה עשרה שנים, נחשב לחבר מאושר ב"דגל ירושלים". ט. צעירים יכולים ליסד קבוצות מיוחדות בשם "צעירי-ירושלים" בהתקשרות עם ההסתדרות הכללית של הדגל ירושלים.

י. נשים יכולות ליסד אגודות תחת שם "בנות ירושלים" גם צעירות יכולות ליסד חבורות בשם "צעירות ירושלים" ע"י התודעות של הועד המרכזי. יא. כל אלה האגודות של החבורות, ובכללן אגודות הנשים, הצעירים והצעירות, משלמות את דמי-חבר שלהן, אל הועד המרכזי, על פי ההערכה של ברור המצב

אשר יתברר בין העומדים מצדם, ובין הועד המרכזי. יב. הועד ישיב לכל אחד על כל השאלות שיש להן איזה שייכות עם הענינים של דגל ירושלים.

יג. בכל עונה צריכה להיות אסיפה כללית של כל הדיליגאטים, וחברים, בתור הכנסיה הגדולה של "דגל ירושלים", ואנחנו מקוים שבעתיד הקרוב יהיה מקום הכנסיה בעירנו החביבה והקדושה, ירושלים עיר הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן.

בתקוה הגדולה אשר צור ישראל וגואלו, הבוחר בירושלים ושוכן ציון, יצליחנו בקבלנותנו, הננו חותמים לעת עתה את ההרצאה של ההודעה על דבר המטרות של דגל-ירושלים.

בהתקוה לההופעה המהירה של היום הגדול והאורי, ומהנביא הקדוש ציין אותו בהמלים הגדולים והקדושים הללו.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לד' בהר הקודש בירושלים. (ישעיה כ"ז[12] י"ג).

קול הקורא מאת הרבנים שליט"א[13]

לעולמנו הנכבד, של שלמי אמוני ישראל אנחנו הרבנים חתומי מטה, מרימים בזה, את דגלנו הקדוש דגל ירושלים, אשר נתכונן ע"י השתדלותו של כבוד הרב קוק שליט"א, לפני כל העולם הישראלי, הננו מוצאים מוצלח מאד את הרעיון הקדוש לאמץ ולקדש את תנועתינו של תחית האומה ובנינה על אדמתנו היקרה והקדושה, על ידי הכח של דגלנו הקדוש דגל ירושלים.

העינים של כל עמנו הקדוש ועיני כל האנושיות מוכרחות הן להפתח בהזמן הנפלא הנוכחי, להכיר איך היד האלהית החשופה מנהלת אותנו, עד כמה כל המאורעות של העולם הנן מכוננות כולן להקים את אשר החליט האמר האלהי ע"י תורתינו הקדושה, ועל ידי נביאנו הקדושים. הצעדים של "אתחלתא דגאולה" מתחילים המה להיות כבר מורגשים, והאהבה האלהית לעם קדשו מתחילה היא להגלות ברשמים של גאולה, תנועתנו הלאומית לתחית האומה, ובנין הארץ מוכרחת היא להיות מוארת בשלהבת של אמונה ושל קדושה, בהרוממות של התשובה אל היהדות המלאה.

החפץ, והבטוי וכל המפעלים המעשיים, שהם מוכרחים לאותה ההסכמה הקדושה שהיא תחיה ותפאר את כל כחותנו הישראלים, מוכרחים הם להתבטא על ידי העולם הקדוש, של שלמי אמוני ישראל, ברגשותיו הקדושות והנמרצות. ובשביל כך מוכרחים אנחנו כולנו להתאחד לאגודתנו העולמית הגדולה, על ידי ההסתדרות ירושלים, אשר היא תקדש ותרומם בכחה העצמי, בעומק הרישום של תום יהדותה, את כל כחותנו שהם עובדים לשם המטרה של תחית האומה ובנין הארץ, על ארצנו הקדושה בכל גוניהם, בכן מבקשים אנחנו מכם אחינו האהובים, באו כולכם והתכנסו נא, בתוך הסתדרותנו הקדושה, "הסתדרות ירושלים" הרימו את הדגל הקדוש "דגל ירושלים". בכל החוגים שלכם ועל ידי הכח הקדוש של ההסתדרות "ירושלים", של בחירי שלמי אמונים, יתרומם ויתקדש לעיני כל העולם הישראלי וכל העולם האנושי, גם דגל ציון, ענינינו הלאומיים העולמים יעוטרו בריוח

גדול בכבוד ואומץ, וברכת השלום תתפשט על כל השדרות של אומתנו היקרה שהיא תהיה מקור הברכה והשלום בעד כל העולם.

התחזקו אחינו שלמי אמונים בגדל רוח, בעומק רגש יהדותי, שאו בגאון במרץ, את דגלנו הקדוש "דגל ירושלים" תנו לעמנו אומץ אלהי, קדשו את שם קדוש ישראל וגואלו, התאחזו בתורתנו הקדושה לבנות בכחה את הדרך על גאולתנו המתעתדת לבא, במהרה בימינו אמן.

הרבנים מלונדון והמדינה

לונדון

מאיר צבי יונג, שמריהו יצחק בלאך, צבי הירש פערבער, מרדכי צבי שווארץ,

מאיר צימרמאן

ליעדז

ישראל חיים דייכעס, צבי הירש הורוויץ, נחום הכהן סינזון, יהודה ליב אסטרינסקי

מאנטשעסטער

ישראל יעקב הכהן יפה, משה יצחק סגל, מנחם מענדיל יצחק בערמאן אהרן ראובן טשארני, בירמינגהאם דוד ראבינאוויץ, סונדערלאנד משה נאמיאט, גייטסהעד יחיאל מאיר סאנדעלזאן, ניוקאסעל עוד רבנים גדולים ואנשי שם במדינה זו ובמדינות אחרות עומדים בהכרה גדולה בהתקשרות נאמנה לתנועתנו הקדושה התנועה "ירושלים" אמנם כעת נכתבו פה אותם הרבנים אשר הזדמנו עמנו פנים אל פנים והביעו את רגשי אהדותם הקדושים לענינו הקדוש.

חזקו אחים חביבים את הסתדרותנו הקדושה, הרימו את דגלנו הקדוש, דגל ירושלים.

בברכה מהבוחר בציון ושוכן ירושלים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הערה על דבר יסוד הישיבה העולמית בירושלים הנני מוצא לנכון לבאר את תוכן הרעיון של יסוד הישיבה האמורה במטרותנו. גדול מאד הוא הערך, של הישיבות הקיימות בירושלים, וביתר ערי הקודש, אוצרות קודש הן לנו, הרבה גדולי תורה, גאונים, צדיקים, וחכמים מצוינים נתנו לנו הישיבות הללו, ועלינו החובה להגדילן ולהאדירן, להוסיף להן עצמה, ולפאר את כבודן. אמנם התוכן של הישיבה היחידה, שחובתנו היא הולכת ומתגדלת, להוסיף עתה בתור אחד מהצרכים היותר גדולים וקדושים של כלל עמנו, היא ישיבה עולמית, כלומר לא ישיבה רק בעד בני ירושלים לבדם, או רק בעד בני ארץ ישראל בכלל לפי הערך של הקבוץ הישראלי שבתוכה, כי אם כללית. כי עלינו להתחשב עם המציאות האפשרית, שחלקים גדולים ורבים מאומתנו יהיו עוד פזורים בארצות הגולה, עד התור אשר גאולה שלמה תופיע, ולציון יבא גואל צדק, משיח צדקנו שיגלה ויראה במהרה בימינו. ועד העת ההיא אנו חייבים לעשות את ארצנו הקדושה בכלל ואת עיר קדשנו בפרט, לא למרכז רוחני, של חיי החול

לכל הסתעפותיהם, בזה לא נתן כלל לעמנו, ולא לעולם כולו, את אמתת צביון החיים שאנו צריכים ועתידים לתן להם.

כחנו הגדול בסגולת קדושתנו הוא מונח, ועל ידי הארת אור תורתנו הוא מתגלה.

על כן לא למרכז רוחני סתמי אנו צריכים לעשות את ארצנו הקדושה ואת עיר קדשנו, כמו שגלו פנים שלא כהלכה בזה אנשים אחרים, כי אם למרכז קדוש, צריכים ועתידים אנחנו לעשות את בית חיינו, ולשלמות קדושת המרכז אשר יופיע חיי קודש גם על כל פזורי הגלויות, צריכים אנחנו שהכחות הצעירים היותר טובים והיותר מקודשים לקדושתה של תורה שבעמנו, הם יתועדו עמנו להתגדל באור תורה בתוך הישיבה הגדולה, הישיבה העולמית, שאנו שואפים שעל ידי התעמולה של הסתדרותנו הקדושה, ההסתדרות "ירושלים", תוסד בכל הדר שכלולה בעיר קדשנו, ירושלים, והיה יהיו הישיבות הקיימות בעיר הקודש מאז, עומדות בצביונן, ומוסיפות פאר והדר לכל אלה מבני ציון, החפצים לקבע את עצמם באהלה של תורה לכל ימי חייהם, ולהשאר בקביעות על אדמת הקודש, והישיבה העולמית תהיה למקום הקבוץ של כל הכחות הצעירים מפזורי הגולה, או מבני ארץ ישראל אשר ירצו באביב ימיהם להשתלם במשך איזה שנים בלמודם בתוך הישיבה העולמית. ואחר מלאת הזמן הקצוב שיהיה לכל צעיר שיכנס בהישיבה, יצא ממנה לעבוד את עבודתו בחיים, כל אחד ואחד לפי כשרונו וגורלו. חוץ מתלמידי חכמים יחידים, אשר יהיו שייכים להקבוצה העובדת בעריכת הספרים הנדרשים לפי הזמן, המה יהיו יכולים להשאר במחלקה זו בלא קצבה מוגבלת.

והבוחר בתורה ובציון וירושלים, יופיע על עצתנו, אמן,

---

1. ע"י - על ידי
2. עכ"פ - על כל פנים
3. בא"י - בארץ ישראל
4. ע"פ - על פי
5. בארי"י - בהארי"י - רבי יצחק לוריא
6. לא"י - לארץ ישראל
7. א"י - ארץ ישראל
8. עפ"י - על פי
9. וע"י - ועל ידי
10. ועי"ז - ועל ידי זה
11. ג"כ - גם כן
12. כ"ז - כל זה
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו סיון תרע"ח - לונדון **נמען:** אחיו, הרב שאול חנה

'ריש מילין' - גם 'הלשון החתום שבו יש בו סגולה'. הרב קוק יודע שיידיש לא תתקבל בארץ, אבל בגולה צריך לדבר בשפת ההמון, ואין ביטוי שמדבר אל הלב כמו 'פרום' ביידיש. החוברת השנייה עושה רושם. הרב קוק שואל על 'ועד הרבנים' בירושלים ועל התנהגות 'השלוחים' (המשלחת) כלפי המוסדות, ומבקש לחזק את הקשר עם אנשי הרוח בארץ. 'המזרחי' יוכל להיכנס, 'אגודת ישראל' תלך שלובת יד, ועם הציונות - אחווה. הרב קוק שואל על כספי הישיבה, על הרבנות ביפו ועל המשפחה.

עיקרי הדברים

- 'ריש מילין' - סגולת הלשון החתום.
- ייידיש בגולה.
- שאלות על הארץ.
- יחס לתנועות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ו סיון תרע"ח[2].

אחי יקירי וחביבי הרשחה"ק[3] שליט"א[4], ורעיתך הכבודה תחי'[5], וצאצאיך היקרים, כולם יתברכו בכט"ס[6] לאוי"ט[7] ברב טובה וברכה.

אחי מחמדי, אין לי די מילין להודות לך על מכתבך היקר המפורט מיום י' אייר, ישר כחך, וכה תוסיף בטובך לשמחני תמיד בדבריך היקרים, ותקח לך מועד לברר לי את כל הנעשה כעת באי"י[8] בכל המעמדים השייכים לעניני הכלל והפרט, וכעת אכתוב לך על סדר מכתבך היקר.

שמחתי בהודעתך כי הנך משים לב להי"ראש[9] מילין", אקוה שכל מה שיוסיף כל ישר לב להגות בו לפרקים, יחשפו לו אוצרות חיים באור דעה והשכלת קודש, ואפילו הלשון החתום שבו יש בו ג"כ[10] סגולה, להאיר אור עליון על כל המשננו בטהרת רעיון, כי מתנת חנם חנני בו ד' מאוצרו הטוב, שנאמר עליו וחנותי את אשר אחון, וכמו שדרשו חז"ל[11], אע"פ[12] שאינו כדאי, ומה גדלו חסדי ד'. גם אנכי ידעתי שלא יסכן הלשון הזרגוני באי"י, אבל ההכרח יאלצני פה בגולה לדבר דברי אל ההמון הרחב, ששפת קודש אינה מובנת לו, ולפי המצב בגולה לפעמים יוצאים מן הלב דוקא בלשון-הגלות, דברים לפי טבעם, מה שלא היו אפשרים להתבלט בעינם אם היו יוצאים בלה"ק[13], ועד הנה לא מצאתי מבטא מדבר כ"כ[14] אל הלב באמת, כמו הפעל "פרום" הזרגוני, לכל נטיותיו. בכ"ז[15] אקוה בעז"ה[16], שאקח דברים ע"ד[17] התוכן של ההסתדרות "ירושלים" גם בשפתנו הקדושה, החוברת השניה עם הקו"ק[18] הולכים ועושים רושם גדול, הלבבות מתעוררים, וגדולים וחשובים שהיו עד כה עומדים מרחוק באים ומתקרבים בהתלהבות.

אמנם הרבה תלוי הדבר בהיחש הרומם שיראו לזה מא"י[19] עצמה.

אקוה שתכתב לי בבירור איך היא התכונה של "ועד הרבנים" שבירושלים, הלא דבר משמח הוא שהכחות הפזורים של הקהלות השונות נתועדו יחד, ואיך הם מתיחשים לועד העיר, והאחרון אליהם.

מאד אני צריך לדעת בבירור איך התנהגו "השלוחים" מפה למוסדותנו הקדושים ובתי הת"ת[20] והישיבות, וכמו כן להמוסדות הנמצאים לכה"פ[21] בידי היראים כהבקו"ח[22] ומוש"ז[23]. חושש אני שאין חרדינו היקרים מכירים את כח עצמם כמה גדול הוא בע"ה[24] אם רק יתרוממו להכיר את גדולת ערכם בעולם, ויתעלו לקחת מהלך של רוח איתנה, והגות דעה ועצה מקפת, בדעת ד' ועולמו.

בשביל תוצאות מעשיות בא"י, ביחוד ע"ד המטרות היסודיות שבהחוברת, צריכים מאד להשתדל שיהיה הקשר שביני ובין כל השדרות של אנשי הרוח והלב הכשרים שבא"י[25], ובין העומדים בראש כל תנועה וכל מוסד, קבוע יפה, ואז יש לקוות בע"ה הרבה לטובה.

כעת צריכה ההשתדלות הראשונה להיות, להרבות תעמולה ליסוד ההסתדרות "ירושלים", דוקא בהטיבה בפני עצמה, כמו שמבואר הטעם בזה כבר בהחוברות. והרבה יותר מזה עוד עומד להתבאר, ובזה תלוי הצלת המעמד כולו, אפילו התפקידים של חול וכל שאיפותיהם הטובות תלויים הם הרבה ביסוד זה של ההסתדרות הכללית, הנשואה ע"י[26] דגל "ירושלים". צורת הקודש מוכרחת להיות מובלטת ונשואה על נס בתנועתנו הלאומית, מכל הצדדים והשאיפות כולם באיזה צד שנפנה, הולך ההכרח הזה ומתגבר. גם "המזרחי" יוכל להכנס לתוך ההסתדרות, ו"אגודת ישראל" תוכל ללכת עמה שלובת יד בכל מהלכיה, ועם הציונות הכללית תעמד תמיד במעמד של אחוה, ושל השפעה אצילית.

הנחת את רוחי, בהודעתך ממצבך הפיננסי, ושת"ל[27] תקוה נשקפת שתשוב לאיתן מעמדך, ודי יצוה עליך את ברכתו בתוספת מרובה, בעזרתו מקודש. ע"ד תמיכת הורינו היקרים שי'[28], אנחנו שולחים לפי ההשערה, אבל אם ח"ו[29] אין מספיק להם, הואיל נא אח יקר והשתדל למלאות את מחסורם, ואם יהיה הסכום כבד עליך, כתוב נא כמה שיהיה בדעתך לקבע על חשבונינו, ונשתדל בל"נ[30] למלאות באה"ר[31].

מהמצב של הת"ת ביפו הייתי חפץ לדעת בפרטיות, הם השמיטו את הכתבת של בית המלאכה מהמכתבים החדשים. בצד אחד אני שמח על רוח התם המתנוסס בזה שלא להטעות את הבריות, בדבר שאינו נמצא, אבל מצד שני חושש אני שלא יתרשלו מהקמת בית המלאכה, ובאמת הוא נחוץ הרבה מאד, וכעת עוד יותר מהשנים הקודמות. עלינו לדעת כי להציל את ההמונים מטמיון רוחני, אפשר רק ע"י חינוך של מלאכה תחת השגחה הגונה בעניני היהדות, להריחם בריח תורה וקדושת ישראל, וגם במה שנוגע לחפץ המתנדבים בין אנשי המעשה בגולה ודאי דבר בית המלאכה הוא דבר יסודי.

רב תודות לך אח יקר על כל מה שהודעתני מבנותי היקרות שיחיו, ומה מאד אשתוקק שיתפתחו בדרך נאה והגון, ברוח של מוסר יפה, בטעם טוב ואצילות, ובבריאות הגוף והרוח. אקוה שהשי"ת[32] יעזרנו על כל הנצרך. מובן הדבר שאם הייתי מטבעי עלול לכספים, היה לי פה ביותר ריוח, אבל את תכונתי א"א[33] לי לשנות, וההתרחקות מכספים פועלת את פעולתה כנהוג, בכ"ז חזקה היא תקותנו שיזמין

השי"ת[34] לנו על כל הנדרש בהכרח. והנה אנחנו נכתוב לה בע"ה שתעשה כעצתך, ובטובך תתענין במצבן כראוי ובישוב הדעת תעיין בזה, ותכתב לנו מכל דבר בפרטיות.

אנכי כתבתי לבתי שתודיעני ע"ד הספרים שלנו אם הם קיימים, והיא כתבה לנו שהם בעינם, ובטובך תברר לי את המצב, וגם ע"ד הכתבים שלי אם הם כולם שמורים, ישנם איזה מספר של כרכים בלתי מסודרים, וחוברות קטנות בטח ידעת מהם בכללות, ואולי בפרטיות, ת"ח[35] אתן לך אם תודיעני בטובך מכ"ז. מה מאד ישמח לבי אם צאצאיך היקרים היכולים כבר לתפוש עט בידם יכתבו לנו בעצם ידם מילים אחדים, וגם אלטע תחי' ראוי שתכתב דברים אחדים ביחוד תשמח בזה הרבנית תחי'.

והנה לפי הערך ערכתי לפניך בזה דברים מבוררים על איזה פרטים שעלו ברעיוני ע"פ[36] סדר מכתבך היקר, ואתה תוסיף בע"ה להציע ולברר ולעורר על עוד פרטים מהנדרש לעניני המצב, ומה מצבם של יקירנו, איך מתפרנסים, ר'[37] יוסף ויונה, פסח, ושמואל ומשפחתם שיחיו, ההתחיל שמואל כבר לעשות איזה עסק, והרא"מ[38] סלוצקין שיחי'[39] הישוב ליסד את בית החרושת?

ואיך עומד הוא ענין הכספים שהם מיוחדים בעד ישיבתנו, מהם נמצא סכום ביד רפאל שיחי', ואיזה סכום מונח כמדומה בהבנק, העומדים הם בחזקת קיום? ומצב הרבנות ביפו והמושבות איך הוא? אקוה שהכל תברר לי. והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה, וברכת ד' על עמו ונחלתו בקרוב, ונזכה לחזות פני כולכם וכל מחמדנו בשמחת לבב על אדמת הקודש. כנה"י[40] ונפש אחיך דבק באהנ"פ[41],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. בשביל בגדים שלחנו לבחינה, אם נקבל ידיעה שבא המשלוח נשתדל בל"נ, לשלח עוד, כמו כן שלחנו כעת מעט כסף, וחוץ מזה המחינו ע"י מר פעניגשטיין שאקוה שימסור כראוי, ואנחנו נשלם בזה לבנו היושב פה. הרבנית תחי' דו"ש[42] כולכם.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. הרשחה"ק - הרב שמואל חיים הכהן קוק (אחי הרב)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תחי' - תחיה
6. בכט"ס - בכל טוב סלה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. באי"י - בארץ ישראל
9. להי"ראש - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ש (למשל: אברהם + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. ג"כ - גם כן
11. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
12. אע"פ - אף על פי
13. בלה"ק - בלשון הקודש
14. כ"כ - כל כך
15. בכ"ז - בכל זאת

16. בעז"ה - בעזרת השם
17. ע"ד - על דבר
18. הקו"ק - הקהילה קדושה
19. מא"י - מארץ ישראל
20. הת"ת - התלמוד תורה
21. לכה"פ - לכל הפחות
22. כהבקו"ח - כהביקור חולים (בית החולים)
23. ומוש"ז - ומושב זקנים
24. בע"ה - בעזרת השם
25. שבא"י - שבארץ ישראל
26. ע"י - על ידי
27. ושת"ל - ושתודה לא-ל
28. שי' - שיחיה
29. ח"ו - חס ושלום
30. בל"נ - בלי נדר
31. באה"ר - באהבה רבה
32. שהשי"ת - שהשם יתברך
33. א"א - אי אפשר
34. השי"ת - השם יתברך
35. ת"ח - תלמידי חכמים
36. ע"פ - על פי
37. ר' - רבי
38. והרא"מ - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, מ (למשל: אברהם + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
39. שיחי' - שיחיו
40. כנה"י - כנפשו היקרה
41. באהנ"פ - באהבת נפש
42. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מנחם אב תרע"ח - הרוגייט **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

הבריאות מעכבת אותו. עניין 'המזרחי' אינו נוגע להם; רבים שאינם רוצים להתאגד עם הציונות ייכנסו לאגודה, וממילא יתרומם גם 'המזרחי'. התקבל מברק מתלמודי התורה במושבות, שהוצאתם 260 לירה לחודש; הרב הרץ כבר שלח 400, ויש לזרזו שוב, אחרת המורים 'פורקי העול' ימשכו את הילדים. הרב קוק מציע לקבוע את ערב ר"ח אלול ליום תענית ותשובה.

עיקרי הדברים

- עיכוב רפואי.
- המזרחי.
- תלמודי התורה במושבות.
- יום תענית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ז' מנ"א[2] תרע"ח[3], האראגייטה.

שלו, וברכה, באה"ר[4] לכ"[5] ידי"נ[6] הרב הגאון אוצר תו"י[7] וחכמה רב פעלים מו"ה[8] מאיר צבי ד"ר[9] יונג שליט"א[10], האב"ד[11] דאגוה"ק[12] בק' לונדון יצ"ו[13].

אחדשה"ט[14].

מכתבו הנכבד הגיעני, והנה כעת מעוכב אני מטעם הרפואה, ומוכרחני להמשיך עוד את ישיבתי פה עד אשר אשלים את חוק המרפא, יתן ד' שיהי'[15] לרפו"ש[16]. ולולא מצב הבריאות המעכבני כבר הי'[17] בדעתי לסור למאנשעסתר ועוד לפני התחלת עסקי הרפואה, אבל בביקור הרופא מצא שאני מוכרח להקדים את עסק הרפואה, ות"ל[18] שמעט הוטב לי לפי מה שהי'[19] המצב מקודם שהייתי סובל הרבה מכמה רפיונות ל"ע[20].

הענין של המזרחי, אינו נוגע לנו, אקוה שימצאו הרבה שלמי אמוני ישראל, שאינם חפצים בשו"א[21] להתאגד עם הציוניות בכללה, מפני נימוקיהם, ההם יכנסו לאלפיהם בע"ה[22] באגודתנו, וממילא יתרומם ג"כ[23] קרן המזרחי במטרתו לחזק את עניני הדת וכל עניני הקודש, ע"י[24] מה שרבים יהיו עמנו. בטח כבר עשה כתר"ה[25] איזה צעדים ע"י המכתב אל בתי הכנסיות. יודיעני נא בטובו מהפרטים שעלו בידו. בכלל הלא פנינו הם מועדות לשלו'[26] ולאחדות כלל עמנו, ולחזק את כל קודש ד' בישראל ובא"י[27], שעי"ז[28] יתאמץ כח הלאומי הכללי שהוא אחוז תמיד במעמד הרוחני האמיתי.

היום קבלתי דעפעשע מבתי הת"ת[29] שבמושבות, שהם דרושים לעזרה מהירה. הוצאתם היא שתי מאות וששים לי"ש[30] לחודש, והנה בתחילת הזמן הי' לי ג"כ ט"ג[31] מהם, ולקחתי דברים עם ד"ר הערץ ושלח להם ארבע מאות לי"ש, ובזה החזיקו מעמד עד כה. ועתה כבר הגיע התור שצריך למהר לתמוך

בידם, כי אם ח"ו[32] יפסיקו את פעולתם ימשיכו המורים פורקי עול התורה אשר בבתי הספר את הילדים אליהם. והנה כבר דרשתי מד"ר[33] הערץ כעת ע"פ[34] ט"ג שיחיש את מעשהו, ומאז כבר הבטיחני ע"ז[35], אולי יקח כתר"ה עמו דברים בזה, נוסף ע"מ[36] שאכתב בל"נ[37], ומני' ומנן תסתיים שמעתתא בע"ה.

כעת יושב אצלי הרב הורוביץ מליעדז, והננו מדברים ע"ד[38] אגודתנו ירושלים, ונחשוב שבקרוב יהי'[39] פה הוא והרב דייכעש, והרב יפה ממאנשעסטר, ועוד, ונשלח לקרא גם לכת"ר[40] ועוד רבנים חשובים, אקוה שיבאו בעה"י[41], ונחל את מעשנו בפרסום הראוי, ומפני אותם שאינם מכירים את טוהר לבבנו ואת גדולת המטרה שיש במפעלנו... סוף סוף יכירו גם הם את צדקנו.

מאד הי' נכון הדבר שנסכים כלנו להודיע בפומבי את יום ער"ח[42] אלול דהאי שתא ליום ת"צ ותשובה, והתעוררות הלב למע"ט[43], אולי יחנן ד', ויאמר למשחית הרף, ויאיר מהרה אור ישועתו ושלומו. יקח נא כתר"ה דברים בזה עם חברינו הרבנים שי'[44] ועם יתר הכוחות אשר ימצא נכון לפניו ויקדים נא להודיעני תוצאות ההשתדלות בזה.

והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה לחסדי צור ישראל שיאיר עינינו באור ישועתו, ומבין המצרים ירחיב לנו וירים קרן לעמו וישרים יראו וישמחו, כנה"ר[45] ונפש ידי"ע[46] דוש"ת[47] באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הנני באה"ר דו"ש[48] כבוד חביבינו הרבנים חברי הועד כולם יתברכו בכט"ס[49].

ידי"ע הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. באה"ר - באהבה רבה
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. תו"י - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. ד"ר - דוקטור
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דאגוה"ק - דאגודת הקהילות
13. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. שיהי' - שיהיה
16. לרפו"ש - לרפואה שלמה
17. הי' - היה
18. ות"ל - ותודה לא-ל
19. שהי' - שהיה
20. ל"ע - לא עלינו

21. בשו"א - בשום אופן
22. בע"ה - בעזרת השם
23. ג"כ - גם כן
24. ע"י - על ידי
25. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
26. לשלו' - לשלום
27. ובא"י - ובארץ ישראל
28. שעי"ז - שעל ידי זה
29. התי"ת - התלמוד תורה
30. לי"ש - לירות שטרלינג
31. טי"ג - טלגרמה
32. ח"ו - חס ושלום
33. מד"ר - מדרש רבה
34. ע"פ - על פי
35. ע"ז - על זה
36. ע"מ - על מה
37. בל"נ - בלי נדר
38. ע"ד - על דבר
39. יהי' - יהיה
40. לכת"ר - לכבוד תורתו
41. בעה"י - בעזרת השם יתברך
42. ער"ח - ערב ראש חודש
43. למע"ט - למעשים טובים
44. שי' - שיחיה
45. כנה"ר - כנפשו הרמה
46. ידי"ע - ידידו עוז
47. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
48. דו"ש - דורש שלום
49. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג אלול תרע"ח - הרוגייט **נמען:** רב (מאנשי 'המזרחי')

דווקא בשעה גדולה זו, כשהתנועה הלאומית היא 'תנועה אלהית גלויה', עדיין עומדים כבתחילתה ומתחילים 'מאלף-בית', ונשמעות 'הלחישות האירופאיות'. הרב קוק אינו יכול לסבול שהציונות תיחשב רק תנועה מודרנית: 'מוטב לי שאקרא שוטה כל ימי ואת אש אלהים הבוער בנשמתי לא אעצור'. 'הסתדרות ירושלים' תקים את הציונות משפלותה הרוחנית. הרב קוק רוחש חיבה ל'מזרחי', אבל 'המזרחי' צריך לומר בגאון שהוא התוכן הקיים של הציונות, ולהיחלץ מהצביעות של 'אנו רק לאומיים' כלפי פנים ו'מקדישי הביבל' כלפי הגויים. כשתדע האומה שלתחייה 'שני עמודים... עמוד הקודש ועמוד החול', שניהם יתקדשו, כ'שני כרובים אשר פניהם איש אל אחיו'.

עיקרי הדברים

- תנועה אלהית גלויה.
- 'אש אלהים הבוער בנשמתי'.
- המזרחי - לדבר בגאון.
- עמוד הקודש ועמוד החול.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ג אלול תרע"ח[2] מרחץ האראגייטה.

רב גדול ומרומם, כשטף אור היה לי מכתבו היקר, ואח הנני לו להיות לבי דואב על אשר דוקא בשעה גדולה זו, שאנו עומדים בה, שהיה ראוי שהתוכן היסודי של תחיית ישראל יהיה כבר ענין מובהק ומבורר לכל, והליכות החיים הלאומיים בהשפעתם היו ראויים להיות מתרכזות על ידו, ולמגינת לב עומדים אנחנו עדיין כמו בתחילת התנועה, וצריכים אנו להתחיל מאלף-בית.

וכי לא דים הם המעשים הגדולים, שהם נעשים בימינו לעינינו, להכיר גלוי בקרב בית ישראל ובעולם כולו, שהתנועה הלאומית, המקושרת לבנין האומה בארץ ישראל, היא תנועה אלהית גלויה, וקדוש ישראל בראה, תנועה שהיא מוכרחת להשיב לעם ד' את כבודו ואת הדרו, את יפעת השפעתו על העולם ועל החיים שלכך נוצר, ולכך עומד הוא בפלאי פלאות.

וכי לא הגיע הזמן שתתנער כבר תנועת התחיה מרסיסי טל הילדות שלה, שאינה יכולה על ידה להגיד בהתגלות לב את אמרתה הגדולה, אמרת דעת ד' אלהי ישראל, אשר רוחו מתהלכת ועומדת בתוכנו וגם כעת בעת אשר זרע ד' נגלתה לעין כל גוים, עדיין נחבש את פנינו בטמון ונרטן את הלחישות האירופאיות, שהן דוחקות את אויר-החיים של נשמתנו. תאות ההתדמות אל אותם העמים המכוסים בחושך, אשר אכלנו בכל פה, התקום ותחיה עוד להכנס כמו ארס בתוכיותה של תנועת תחיתנו.

היעמד לבנו אם תהיה הציוניות נערכת גם כעת, בעת אשר אור גואל ישראל ומושיעו הופיע עליה, רק בערכה של איזה תנועה מודרנית אשר הלב מהסס על קיומה, ובטחון עמדתה. זה חביבי לא אוכל

לסבול בנפשי.

ואנכי מוטב לי שאקרא שוטה כל ימי ואת אש אלהים הבוער בנשמתי לא אעצור. את השלהבת המתלקחת בלבבי מוכרח אני לתן לה מקום להגלות, ישמע הדבר או ילעג, איני אחראי שהתנועה ירושלים תהיה רבת אונים במעשיה אבל מובטחני שמסלות אל הלב תסלול, היא תקים את התנועה הציונית משפלותה הרוחנית, שהיא הולכת ומשתקעת בה, בכל צעד שהיא צועדת למעלה בגדולתה החמרית, המתנוצצת לפנינו.

חבה וכבוד אני רוחש להמזרחי, בכל לב הנני שואף לפתוחו והתרחבותו, אבל אל יאמרו שכורי הנכריות הנה המוהיקנים האחרונים, נגררים הם אחרינו, ירעו עד שיסתאבו, ודור חי יקום ויאמר בגאון: השלכתי את כל סבל הירושה ולאום אירופאי חדש נוצרתי. והאמרה הזאת מלאתי צחנת רקבון, היא עולה מכל התכונה העכשוית, בארץ ובחו"ל[3]. אוי לנו כי שודדנו.

אמנם עז לנו באלהים, המסתיר פניו מבית יעקב, בעוצם הגלות אומץ זרוע עזו לנטלם ולנשאם כל ימי עולם.

נרומם את דגל ציון ע"י[4] הוד דגל ירושלים, אשר יתנוסס עמו יחד, נלך קוממיות נאמר לציון מלך אלהיך.

המזרחי בתוך ההסתדרות הציונית פנימה ישמיע קולו קול עז, לא קול רפה ומתנודד, יאמר בגאון שהוא רק הוא הנהו התוכן הקיים של הציוניות, אפילו בערכיה החילוניים. ודגל ירושלים אשר יסתעף למערכותיו, יתנופף בהדרו בכל מרחב נאות ישראל, להחיות את התוכן הקדוש המאור האלהי. נחלץ מאותו הלחץ של הזחלנות, שהעסקנות הלאומית המודרנית עצור בו, זו הדו-פנימיות, להגיד בקול ובכתב מעבר מזה שאנו רק לאומיים אנחנו ואין לנו בכלל ענין קדוש ואלהי, ומעבר מזה, כשנצרכים לדבר עם הגויים, שעז ממלכה בידם, ורגש של כבוד לקודש ד' והאורה האלהית שבתנ"ך[5] היא חוטר גאותם, שם מתהפכים למקדישי הביבל, ועד כמה תוכל צביעות כזאת להיות קימת ולא תגלה בכל מערומיה. חביבי ממעמקי לבבי אני מתחנן הנני עמכם, ידי מוכנה היא לעזור ולתמוך את המזרחי, הציוניות וכל שאיפותיה משאת נפשי הנן, אבל נתאזר חיל כל אציל רוח, לרומם את התנועה הקדושה משפלותה, לבל יבאו בה טמאי נפש לחלל את קדשה.

ציון תפדה בעת אשר אור ירושלים יופיע, שאיפת הממלכה בהדר ואון תגלה בעולם בעת אשר עריגת בנין בית קדשנו ותפארתנו תצא ממחבואי הלב. התנועה הירושלמית תקיף את כל העולם, את כל רוח נכונה, את כל לב הוגה, את כל נשמה קדושה בכל הגויים ובכל הממלכות, היא תסלול אורח של זיקוק האמונות אשר בעולם כולו, היא תופיע על במת החיים בתור הערך היותר עליון, אשר הערכים כולם על פיו יתערכו. בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ד'. ההסתדרות ירושלים תקיף את כל האומה, בערכה המקודש שהוא תוכן חייה הפנימי, תעורר רוח חיים של שירת קודש, תברר את צדקת ציון, את משפט ישראל בין העמים, להיות כטל מאת ד'. הדברים הישנים יתחדשו, ושם חדש אשר פי ד' יקבנו להם יקרא.

דגל ירושלים, ינשא בידי שומרי אמונים, נוטרי כרם ד' בחיים ברגש ובפועל, על ידו תחדור התנועה של תחיית האומה ובנין הארץ לכל השדרות אשר שמה לא תוכל להגיע ההתנוצצות המודרנית, שאינה שוה לכל נפש.

והמזרחי אורו יגיה, באורח השלו'[6] בצדקת הפשרנות המיוחדת לו, יעשה את דרכו בהשקט ובבטחה, ובכל עת יתאמץ ויוסיף חיל, ובכל מקום אשר כוח כללי יהיה נדרש לו להוציא מאוייו אל הפועל, תבוא לו העזרה של הדגל, המתנוסס בתכונתו החפשית, וישראל יעשה חיל כ"ז[7] שרק הציוניות, שלבשה בגדי אירופה עד כדי היכסות הפנים הישראליים, לבדה תהיה האורגניות הכללית, יעמוד העם מרחוק, מצד חסרון כח קודש רשמי, וכבודה לא יוכל להתעלות עד כדי כבוד של נשמת חיים לאומה, אבל מיד שתדע האומה, שלתחיה הלאומית ישנם שני עמודים ושניהם חזקים, עמוד הקודש ועמוד החול, אז שניהם יחד יתקדשו, והמונים המונים יאספו אל הדגלים, שהם באמת דגל אחד, בעל דו פרצופים, או שני כרובים אשר פניהם איש אל אחיו.

ואם כל אלה אינם דברים מעשיים, יהיו דברים מילוליים, ואולי דברים מחשביים המחשבה תביא את הדיבור והדיבור את המעשה.

חזקו ונתחזקה, נושאי כלי ד' הברו, ואיש לרעהו חזק נאמר.

יותר מדי שוטפים רגשותי כעת. אקוה שנדבר עוד.

בברכת השנים, ברכת ד' מציון וירושלים.

בכבוד וחבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
4. ע"י - על ידי
5. שבתנ"ך - שבתורה נביאים כתובים
6. השלו' - השלום
7. כ"ז - כל זה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' תשרי תרע"ט **נמען:** אחיו, הרב שמואל

ממכתב חיים ושרה נשמע גם על שלום אחיהם הרב דב בער ועל מחותנו של שמואל. בתמיכת מוסדות הקודש ו'נצח ישראל' יש עיכובים; הרבה תלוי בכך שהתנועה 'ירושלים' תלבש 'צורה עולמית'. הרב קוק מתכנן להדפיס בעברית את מה שנדפס ביידיש, ולהוציא מאסף 'דגל ירושלים'. יש לחזק את ההסתדרות בארץ; הם מקווים לקרן לישיבה עולמית בירושלים, ולמשלחת ברשיון הממשלה הבריטית בשם 'הקומיסיה ירושלים', שתכונן את מוסדות הקודש במעמד חופשי. יסודות התנועה הלאומית יעמדו בכוח החול, וכוח הקודש יעמוד בחופשו - 'מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס'. הרב קוק תמה שלא קיבל מכתב מאחיו הרב שאול חנה.

עיקרי הדברים

- חדשות מרוסיה.
- עיכובי תמיכה.
- מאסף 'דגל ירושלים'.
- ישיבה עולמית ו'הקומיסיה ירושלים'.
- 'לבנות ולא להרוס'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ז' תשרי, עטר"ת[2].

אחי יקירי וחביבי הרה"ח[3] מר שמואל שליט"א[4], ורעיתך היקרה וצאצאיכם החביבים ברוכי ד' שי'[5] לאוי"ט[6] בכט"ס[7], שלו'[8] רב וברכת השנים וכוח"ט[9] ושמחת יו"ט[10] ברב עונג ונחת.

תל"י[11] על החוה"ש[12] אשר עמנו. כבר הודעתיך כמדומני מהמכתב שקבלנו מחיים ושרה שי', שכותבים ד"ש[13] גם מאחינו הרד"ב[14] שי' וביתו ומחותנך שי', שדורש הרבה לדעת משלומכם הטוב. את מקום תחנותו של חותנך לא הודיע במכתבו. בעניני התמיכה של מוסדות הקודש בכלל, ונצח ישראל עם כל אגפיו בפרט, נזדמנו במשך הזמן איזה מניעות ועיכובים, ואקוה בע"ה[15] שהדברים ישובו למצב יותר מעולה. כעת תלוי הרבה בהתאמצות ההשפעה של תנועתנו הקדושה "ירושלים" שהיא מוכרחת ללבוש צורה עולמית גדולה רחבה ומקפת, המדברת שלו' לכל עם ד' הגוי כולו, ונושאת בגאון את דגל הקודש בחופש מלא. אקוה בע"ה שנדפיס בקרוב את כל הנדפס מכבר באידיש, בקובץ אחד בלה"ק[16], והגליונות של הקו"ק[17] ג"כ[18] נדפיסם במספר הגון עברית, ונקוה להו"ל[19] בקרוב מאסף "דגל ירושלים", שיתחיל לבאר את התוכן של תנועתנו בצורה ספרותית רחבה. ב"ה התנועה הולכת וכובשת את השדרות היותר יפות ורחבות, והרחוקים ג"כ הולכים ומתקרבים, וכל מה שהדברים יותר נשמעים ברבים הולכים קרני הזוהר של התנועה ומחממים ומאירים את הלבבות. בחוגי המזרחי כבר מתחילים להרגיש איך שההתעוררות הנשאה של קדושת תנועתנו תחזק ותאמץ כל פינה טובה וכל רגש קדוש ותביעה נפשית יהודית באיזה צורה שתהי'[20].

אמנם הרבה מאד צריכים להתאמץ שתהיה הסתדרותנו ניכרת יפה על אדמת הקודש. מקוים אנו שקרן גדולה תוזמן למטרת ישיבה עולמית גדולה ורחבה בעיקו"ת[21] ירושת"ו[22], וטובי בנינו פזורי הישיבות שבכל הגולה יקוו אליה בחבה ובכבוד, יואל ד' וחפצו בידינו יצלח שתסודר ג"כ משלחת קדושה ברשיון הממלכה הבריטית, בשם הקומיסיה "ירושלים" שחבריה יהיו נושאים דגל הדת וקדושת התורה, לכונן בעוז וגאון קודש את כל מכוני הקודש, ולגשם בפועל את השאיפה של תחית הקודש, כרצון יראי ד' וחושבי שמו, במעמד חפשי בלתי תלוי בכח חילוני כלל וכלל, ויסודות התנועה הלאומית שלנו יהיו מבוצרים באיתניותם ע"י[23] כח החול, אשר יעסוק בהוד וכבוד בכל עניני החול, וישפיע מטובו ג"כ על הקודש כשירצה לעזור בעזר חומרי בכבוד, וע"י[24] כח הקודש שיהי'[25] עומד במכונו בחופשו בהסתדרותו הכללית "ירושלים", שיאגד את כל כוחות הקודש, ויתן מקום לפיתוחם של כל הסעיפים בהרחבה, ע"פ[26] המגמות הפרטיות של נטיות הלב השונות, ששרשן בטהרת נפש, שיעבוד את עבודתו על כל חוגי הקודש בכל הרחבתם, בביצור עמדת ההוה, וביצירת העתיד, בהתפשטות ענפיו המרובים, ושלו'[27] אמת יהיה ביניהם, כי מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס, לעסוק בעבודות חיוביות, ולא לפזר את כוחותינו על כל שלילות.

ותקותנו חזקה היא בע"ה, כי יצדק קודש ואור ד' יגלה על עם קדשו, בפארו והדרו, באור דעה והשכל, בקדושת רגש ורוממות שירת גאולים, גאולי ד' עם הקודש.

הנני כמוכרח לקצר. להורינו שי' לוטה בזה המכתב, שתמסור בטובך לידם. והשי"ת[28] יחנינו ויצליחנו במעבדנו למען שמו הגדול, ולמען עמו ונחלתו, אשר נאהב סלה עדי עד.

אחיך דושו"ט[29] כה"י[30],

אברהם יצחק ה"ק

תמיהני שלא קבלתי זה זמ"ר[31] שום מכתב מאחינו הרש"ח[32] שי', נא לעוררו ע"ז[33].

הנ"ל

מה שלומם

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שי' - שיחיה
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. שלו' - שלום
9. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
10. יו"ט - יום טוב

11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. החוה"ש - החיים והשלום
13. ד"ש - דרישת שלום
14. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. בע"ה - בעזרת השם
16. בלה"ק - בלשון הקודש
17. הקו"ק - הקהילה קדושה
18. ג"כ - גם כן
19. להו"ל - להוציא לאור
20. שתהי' - שתהיה
21. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
22. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
23. ע"י - על ידי
24. וע"י - ועל ידי
25. שיהי' - שיהיה
26. ע"פ - על פי
27. ושלו' - ושלום
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
30. כה"י - כנפשו היפה
31. זמ"ר - זמן רב
32. הרש"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ח (למשל: שמואל + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
33. ע"ז - על זה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש כסלו תרע"ט **נמען:** ד"ר משה זיידל

אין הרב קוק יכול להסכים לנסיעה לאמריקה לפני שיבוא שלום בעולם. הצדק עם בנו הרצי"ה ש'אין כאן התנגדות בין שתי הסתדרויות'; התנועה הירושלמית באה להרחיב את גבול הציונות ולהכניס בה 'זרם של חיים יותר יהדותיים'. הכוח הפוליטי אינו פעולה מול הממשלות, אלא הסברה שהאומה שבה לארצה כ'אומה האלהית' של התורה והנביאים, והנושאים אותה הם שומרי האמונה; לשם כך צריך קבוצה גדולה. 'כל כבודנו הוא פנימה'. בהסברה: לציוני ולמזרחי יש עדיין 'חלקת עבודת הקודש' שלא נעבדה. בתוספת: יש להתחיל מיד בקרן לישיבה העולמית, כדי שהצעירות התורנית תבוא לירושלים מול שטף הצעירות החילונית, 'ועוד מגוית הארי נרדה דבש'.

עיקרי הדברים

- נסיעה לאמריקה רק אחרי השלום.
- אין התנגדות לציונות - הרחבה.
- המבוקש הפוליטי: הסברה.
- קרן לישיבה העולמית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ר"ח כסלו, עטר"ת[2].

כ'[3] ידי"נ[4] הרב החכם יקר ונעלה מאד מר משה ד"ר[5] זיידעל שליט"א[6]. שלו'[7] רב.

מכתביו היקרים הגיעו לידי. והנה ע"ד[8] הנסיעה א"א[9] להסכים כעת טרם שבא מצב השלו'[10] בעולם, אשר נקוה בע"ה[11] שלא יאחר הרבה, ואז יוכל להיות שנסכים לבא לאמעריקא, בשביל העיבוד של התכנית לעבודתנו העתידה באי"י[12].

ולא אמנע מלהעיר את כבודך היקר, שלדעתי הצדק עם צב"י[13] שיחי'[14] "שאין כאן התנגדות בין שתי הסתדרויות". לא באה תנועתנו הירושלמית, לדחוק את רגליה של התנועה הציונית, כ"א[15] להרחיב את גבולה, ולהכניס בה זרם של חיים יותר יהדותיים, ולחבב את תנועת התחיה הלאומית שלנו על כל השדרות של עמנו, אפילו על אותם שהם מתרחקים ממנה עד עכשיו מפני היבשות החילוניות שבה. וע"ד[16] שאלתך, איך נהיה כח פועל בפני עצמו כלפי חוץ, אשיבך יקירי, כי אין אני מתכוין בתוכן הפוליטי שלנו פעולות פוליטיות ממש להתיצב לפני הממשלות תיכף בתור כח מופרד מההסתדרות הציונית, כי אם להשתדל באגיטציה תדירית להסביר לפני העולם הפנימי וגם החיצון, שהרעיון הכללי של האומה הוא לשוב לא"י[17], בתור אותה האומה האלהית המתוארה בתורה ובנביאים, ולא נשתנה ולא ישתנה רוחה לעולמים, ואם היא לוקחת דברים רבים מיפיותו של יפת, למפעליה העולמיים, אין כל אלה מכריעים על התוכן העצמי שלה, שהוא כולו קודש ואלהי ע"פ[18] המושג של הנבואה כפי עומק רשומה החתום בנשמת הקודש של האומה, המתבלטת בחיים על ידי שומרי אמונים דוקא, שהם הם הנם נושאי האמונה האלהית בטהרתה, שבה גנוז כל עזה ותפארתה של אומתנו.

וכאשר ירבו לנו הסברות רבות כאלה ע"י[19] תכסיסים ספרותיים, יכנסו בודאי באזניהם ולבם של גדולי האומות, וישוב אל תנועת תחייתנו אותו הזיו וההוד האלהי אשר נבאו עליהם הנביאים. וכדי להרשים בחיים את המחשבות הללו, צריכים אנו לקבוצה גדולה ומרובה באוכלוסין, שתשא את דגל הקודש בידים אמונות, וזהו היסוד של המבוקש הפוליטי בדגל ירושלים.

מובן הדבר שאחרי שיתפרסם הדבר בעולם החיצוני, יוכל להיות שתהיה התביעה ג"כ[20] מצד העמים לבא בדברים עם הסתדרותנו, אבל אנו לא נרדוף אחר זה, כי אין אנו מבקשים את אימוצנו מחוץ למחנה ישראל, ולא על-ידי אמצעיים חיצוניים, כ"א את תוכיותה של נשמת האומה אנו דורשים לעורר, וכל כבודנו הוא פנימה, ומה שיהיה מושפע ממנו כלפי חוץ אינו אלא דבר מסתעף הבא מאליו, שיוכל רק לרומם את הערך של כללותה של תנועת התחיה הלאומית בעולם, כדי שהעמים התרבותיים, שסוף כל סוף ספוגי רוח אמונה הם בכללם, יראו בה את כבוד שם ד' אלהי ישראל החופף עליה.

וע"ד האפשרות של יסוד האגודות להסתדרותנו, הנה להסביר להעולם הרחב צריכים להשתמש באופנים שונים לפי תנאי המקום. למשל הקדמתי, שיש לנו שאיפה להגדיל את יסוד התחיה שלנו ע"י דגלנו הקדוש, בין מצד הכמות בין מצד האיכות, ומצד הכמות הרי הוא דבר פשוט, שאנו צריכים להציע לפני כל אדם מישראל שעדיין עד כה אינו נותן את ידו לא להציוניות, ולא להמזרחי, מפני נמוקים של רגשי קדושה, או של משמעת לגדולים שלא ניחא להו בהם, הנה לפניך חלקה חדשה שעדיין לא נפסלה במחאות, ועל ידה אפשר לעבוד את עבודת התחיה והגאולה בכשרות גמורה, ולחוגים יותר משכילים, ויותר עמקנים, אפשר לפרש ג"כ את הצד האיכותי, שמפני זה אינו נפטר מלהכנס להסתדרותנו אפילו מי שהוא כבר ציוני, ואפילו מי שהוא מזרחי. מי שהוא ציוני, אם רק יש בו צד של כשרות יהדותית, צריך הוא לדעת שמצד ציוניותו, איננו יוצא כ"א ידי חובת עבודת החול של האומה, אבל חלקת עבודת הקודש לא נעבדה עדיין ע"י הציוניות, וצריכה היא לתנועתנו הירושלמית. וגם המזרחי צריך לדעת, שעד כמה שיהיה מצליח בהשפעתו בחוגה של הציוניות, יהיה צריך לותר על הרבה דברים מפני השלום והנימוס, ומפני אי האפשרות לבטא את כל ההגוי בעומק הנשמה הכשרה של עולמנו הכשר ביחושה של קדושת תחייתנו הלאומית, והמקום שעל ידו יוכל להרחיב את צעדי הקודש הוא בתוך הסתדרותנו, וכיון שאבוקת קודש עולה ומאירה מבחוץ להסתדרות הציונית, יהיה יותר נקל להמזרחי לבא לשאיפותיו היהודיות גם בתוך ההסתדרות עצמה.

נזדמן לי לראות מכתבו של הרב ד"ר רעוועל שי'[21] ב"אידישע גאזעטען", והנה סגנונו הוא מתאים עם הסגנון של המכתב לדגל ירושלים, רק חלוקים אנחנו באיזה פרטים, וראוי לבא בכיוצא בזה לידי השתוות, דרש נא בשלומו משמי באהבה נאמנה, ומאד אשתוקק לבא בקשר דברים ומעשים עם גברא רבא דכותי' שליט"א.

הנני חותם את מכתבי בהערה שסוף כל סוף כשר הדבר שיתאמץ כבודך ויתר מכירנו היודעים את אמתת נקודת חפצי שאיננו כ"א לשלו'[22] הכללי של עם ד' ולטובתו האמתית, שיתנו את ידם להסתדרותנו, ולהרחבת תנועתנו, ולרומם את דגלנו הקדוש "דגל-ירושלים" גם בארצות הברית. פה הדברים הולכים ומתפתחים, מתיסדים סניפים, והלבבות מתעוררים. נקוה להו"ל[23] מאסף "דגל-

ירושלים" לע"ע[24] בזארגון, אולי תאבה בטובך לקחת בו חלק, וגם תוכל להמציא לנו כחות ספרותיים הגונים, כי חפצים אנו בלבון ובירור הדבר מכל צד.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[25] בצפיית ישועה וגאולה קרובה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אולי יוכל כ' הגר"ד[26] ד"ר רעוועל שי' להתחיל מיד ביסוד פונד ליסוד הישיבה העולמית, שהיא ראויה לצאת לפעולה במוקדם היותר אפשרי. אי אפשר לנו לסבול ששטף של צעירים מחונכים בחינוך תרבותי חילוני ישטוף מכל עברים בירושלים, ומהצעירים המיוחדים לגדלות התורה, תלמידי הישיבות הגדולות לא יבאו אלינו בהמוניהם, ותתבטל אז הצעירות הירושלמית ברובה של הצעירות החו"לית, שזה יהיה לנו ענין גורם חלילה הריסות גדולות, ותגרות רבות באומה פנימה. אבל ע"י יסוד ישיבה עולמית גדולה ומשוכללה בכבוד פנימי והוד חיצוני, נקרא להצעירות התורנית שתבא לירושלים, וע"י[27] הכח הרוחני הקדוש, יהיה לנו אומץ לעמוד בפני נחשולי הזמן של התרבות החילונית, ועוד מגוית הארי נרדה דבש בע"ה, וישוטטו רבים ותרבה הדעת, ושלומן של ישראל יגדל, בהתגלות עושר המחשבה, ע"י השפעת הקודש על החול, במדה עליונה וגדולה אי"ה[28].

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. כ' - כבוד
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. ד"ר - דוקטור
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. א"א - אי אפשר
10. השלו' - השלום
11. בע"ה - בעזרת השם
12. בא"י - בארץ ישראל
13. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
14. שיחי' - שיחיו
15. כ"א - כי אם
16. וע"ד - ועל דבר
17. לא"י - לארץ ישראל
18. ע"פ - על פי
19. ע"י - על ידי
20. ג"כ - גם כן
21. שי' - שיחיה
22. לשלו' - לשלום
23. להו"ל - להוציא לאור
24. לע"ע - לעת עתה

25. ואה"ר - ואהבה רבה
26. הגר"ד - הגאון רבי שם שמתחיל באות ד (כגון דוד / דב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. וע"י - ועל ידי
28. אי"ה - אם ירצה השם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז טבת תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

צרות היהודים בארצות שונות מרעישות את הלב. לאגודת ישראל בשווייץ: יתאחדו בכמה ענפי עבודה, אבל התנועה צריכה לעמוד בפני עצמה. הציונות החילונית לבדה לא תמצא מפתח לא לנשמת האומה ולא ללב האומות. מירושלים כותבים מכתב אחר מכתב שיבוא - הוועד הכללי, הרב צבי פסח פרנק, בית הדין של הפרושים, ור' נ"ג בראדער, שמבטיח פרנסה ואין התנגדות. הרב חרל"פ 'הולך בגדולות' ומציע לקחת 600 תלמידים לישיבה, אבל אין כעת אפילו מאה מוכשרים; צריך תחילה לקבץ כספים ולבנות בניין. מאמר שהתקבל לאסוף פסימי מדי, ויבקשו מהכותב לסיים במסקנה אופטימית. אין להקדים מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית - 'לא נוציא פרי בוסר'.

עיקרי הדברים

- צרות היהודים.
- אגודת ישראל - עצמאות התנועה.
- הזמנות מירושלים.
- הישיבה - בהדרגה.
- לא להקדים מעשים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ז טבת עטר"ת[2].

בני מחמדי שליט"א[3], עברו ימים מספר שהייתי צריך כבר לכתב לך, ונתעכבתי מפני הטרדות והמניעות. ת"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו, כן קבלנו מהתם מכתבים מבשרים שלומם וטובם. צרות אחינו בארצות שונות הרעישו את לבבנו, ובעוה"ר[6] אין לנו דורשים ומבקשים, המסורים באמת אל התביעות של הצדק, וממרום ומקודש ישלח עזרו להרגיע עם עני ודל המיחל לחסדו.

מאגודת ישראל דשווייץ הגיענו מכתב ע"ד[7] איחוד עמם. מובן הדבר שבכמה ענפי עבודה נוכל להתאחד עמם, כי סוף סוף יש בינינו קרבה לבבית רבה, אבל מעמד תנועתנו היסודי מוכרח הוא להיות עומד בפני עצמו בצביונו וחופשו, והמזכירים את ד' אל יתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ.

הגדולות שאנו צריכים ללכת בהן, הנן לע"ע[8] גדלות רוח ושאיפה כבירה, שעתידה להתגשם במפעלים גדולים בעז"ה[9]. ויסוד הכל לרומם את תנועת התחיה לגובה הקודש שלה, כי הציוניות החילונית כשהיא לבדה לא תוכל למצוא את המפתח לא לנשמת האומה ולא אפילו ללב האומות, שיש בהן ניצוץ של הכרת הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, ע"י[10] הארת אורו של ספר הספרים עליהם באיזו צורה עכ"פ[11]. ובשביל כך אנו צריכים לעבודתה של האידיאה הירושלמית, שלא תוכל להתפרנס כי אם מקיבוץ עממי גדול של עם תורת ד' בלבם המכרעת את כל הויתם כלפי הקודש, שזהו העומק הטבעי של עם ד' השואף לארץ קודשו.

מירושלים כותבים מכתבים אחר מכתבים בזירוז לבא אצלם. עיקר העסקנים בזה הם אנשי הועה"כ[12], והם אומרים שהכל מסכימים. רבנים אחדים חתמו גם הם על המכתב האחרון, כמו הרצ"פ[13] פראנק נ"י[14], וחותם בד"צ[15] דפרושים הונח נוסף על באי כח ת"ת[16] ע"ח וב"ח ומאה שערים והרבנים השייכים לזה. ורנ"ג בראדער כתב עוד מכתב מיוחד בהרחבה ומבטיח שאין לי מה לדאוג כלל, לא מצד מצב הפרנסה, שמוכנים לתקן בכבוד הראוי אי"ה[17], ולא מצד התנגדות, כי כולם עונים בחפץ טוב והסכמה. והדבר נחוץ לדבריהם להקדים. וגם מדברי כבוד אאמו"ר[18] שי'[19] במכתבו נראה שמסכים ע"ז[20]. רק ממכתבו של ישי"ר[21] נ"י נראה איזה בקורת ותנאים שאין בהם דבר ברור. בתי' תחי'[22] כתבה ששי"ח שי' נוסע לירושת"ו[23] לברר הדברים שמה במקומם, ומסתמא יכתב בקרוב, וד' ינחנו בדרך ישרה. הרב חרל"פ[24] שליט"א לא הזכיר מזה במכתבו האחרון, אע"פ[25] שאין די באר לגעגועיו, אבל הוא הולך בגדולות ביחש המעשים, יותר ממה שהמציאות מרשה כעת. למשל כתב שאסע לערים הגדולות ואקח עמדי לא פחות משש מאות תלמידים ליסוד הישיבה האידיאלית שלנו. השמעת כח מדמה נשגב מה, והיכן אפשר לקחת כעת אפילו מאה מוכשרים כהוגן, ואיך אפשר לארגנם להספיק צרכיהם לשעה עד שיתבסס איזה דבר.

מחשבתי ע"ד הישיבה היא שנסוב במעשים את האידיאל הזה, ליסד תחילה יסוד לקבץ כוחות כספיים, לבנות בנין הדור, להראות את החזות גם כלפי נטילי הזהב ולפתח את הענין במשך הזמן בעה"י[26] והוא שי' דורש מהפכה פתאומית. ונראה שזהו הדבר המעכב עליו שלא לגלות את דעתו ע"ד הענין של ירושלים. כי הדברים הרגילים קטנים הם בעיניו, וביחוד אחר שהורגל כבר לשמע פתגמים מפוצצים מצד אנשי החול שלנו, שאינם כ"כ[27] מצמצמים את דבריהם בגבולים של האמת, שלכה"פ[28] היה ראוי לעשות כן לשם הטנדנציה.

מב"ט[29] קבלתי מאמר ולצערי אינו ראוי כלל למטרתנו, הוא אמנם מאמר אומנותי, אבל פיסימי עד קצה האחרון. בכ"ז[30] חושב אני לשלח לו בעדו איזה סכום, ולבקש שיגמרהו ע"פ[31] כשרונו להאיר בו איזה מסקנא אופטימית שחושב אני שיש בידו לפי כשרונו לעשות כן. בכלל הנני נבוך ע"ד המאסף ע"פ החדשות של רעיון הנסיעה הקרובה בעה"י, והנה כבר כתבתי לך כמה פעמים שחושבים אנו שתשתדל לבא אלינו פה במוקדם היותר אפשרי. יתן ד' ונזכה לנסע ולבא שלם ביחד למחוז חפצנו הקדוש. תמיהני שלא הודעתני אם אתה משתדל כבר בהכנה הנדרשת לזה.

ע"י ההתרחבות של עבודת תנועתנו הירושלמית התעורר המזרחי, שהיה נרדם, לצאת לפעולה, בכ"ז אין זה דבר מעכב את מהלכנו כלל, ולדידי אפילו זה הצד של התעוררותם הבא מתוך קנאת סופרים ג"כ[32] לטובה הוא, אע"פ שאין בה בתנועה זו, שאינה מיוחדת לתחית הקודש ואינה כוללת את הכלל שמחוץ לגבולי הציוניות, ואינה בת חורין לעצמה כראוי, לפי מצבה בהווה, אותה האידיאליות המקפת הקדושה והבריאה, שאנו שואפים אליה ושנקוה בע"ה[33] להשיגה ע"י התנועה הירושלמית בהרמת דגלה, בכ"ז אי אפשר להתעלם מכל צדדיה החיוביים.

כבר הנני חושב ע"ד קונגרס ארצי פה, כשיסודרו קצת יותר קבוצות ויוארו הדברים מהמחשכים שאחרים מאפילים עליהם. הנורמה של הנחת הדעת הופרעה קצת על ידי ההתנפלות על בני ישובנו

הישן, שבאמת סוף סוף הם נושאים בקרבם את היסוד היותר אמיץ בעדת ד'. מחאתי על זה לא היתה כ"כ פומבית, שלא רציתי זה כדי שלא להרחיב את הפרץ, בכ"ז היתה מפורסמת במקצת, ואחדים מצדדים שונים מצאו להם חפץ להגדילה. בכ"ז אין ענין זה כי אם אפיזודה במהלך הענין, אבל עיקר מגמתנו הלא הוא השלו'[34] האמיתי וההרמוניה השלמה של האומה, שאי אפשר להם לבא במילואם כי אם ע"י ההתרוממות העליונה של רוח חיי הקודש המפעם בתולדתה ואור חי העולמים השורה בקרבה ומעודד את רוחה לקראת עתידה הנאדר בקודש, ואם ירצו אנשי החול ללכת דוקא בקטנות לא יעלה בידם חפצם, כי ביד חזקה יתפרץ הרוח ונצדק קודש.

ע"ד ההצעה של ההתחברות בין האגודות הארציות שלנו, שיבא איזה ציר מפה לשווייץ, או להיפך, כעת עדיין השעה מוקדמת, לפי הנראה הענין צריך עדיין התפתחות וסדר מעשי. עיקר עבודתנו כעת הרי צריכה להיות מוקדשת להתרחבות הרעיון והתפשטות האגודות בארצות שונות, ואי אפשר להביא את עצמנו בחוג מעשי קודם התכשרות האמצעים. בעלי רעיון ומחשבה בהירה וחזקה יכירו, שאין ראוי לנו לפי מגמתנו הקדושה להיות נמהרים לדחוק את השעה במעשים דוקא כי אם להכשיר את ההסתדרות עד שתהי'[35] ראויה להשפעה רבה ומעשים כבירים. מראטערדאם הודיעני ד"ר[36] ריטער נ"י שיאחז דרכו להרחיב את עבודתנו. ואם כי בין הרבים העובדים עמנו נמצאות דעות שונות בסיבת ההכרח של ההסתדרות בכלל, אלה פונים לימין ואלה לשמאל, בכ"ז נקוה שהרעיון הכללי כל מה שיתברר יותר יהיה רוח החיה באופני התנועה. וישור הדבר אפשר להיות רק אם לא נוציא פרי בוסר לקפוץ מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית בקיבוצים.

הנני חותם בכל חותמי ברכות לך יקירי ולכל אהובינו ודו"ש[37], כנה"י[38] ונפש אביך מצפה אשרך כל הימים,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ת"ל - תודה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
7. ע"ד - על דבר
8. לע"ע - לעת עתה
9. בעז"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. עכ"פ - על כל פנים
12. הועה"כ - הועד הכללי
13. הרצ"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, פ (למשל: צבי + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. בד"צ - בית דין צדק
16. ת"ת - תלמוד תורה
17. אי"ה - אם ירצה השם

18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. שי' - שיחיה
20. ע"ז - על זה
21. יש"ר - יישר (כח)
22. תחי' - תחיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
25. אע"פ - אף על פי
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. כ"כ - כל כך
28. שלכה"פ - שלכל הפחות
29. מב"ט - שם אדם - דורש פענוח
30. בכ"ז - בכל זאת
31. ע"פ - על פי
32. ג"כ - גם כן
33. בע"ה - בעזרת השם
34. השלו' - השלום
35. שתהי' - שתהיה
36. ד"ר - דוקטור
37. ודו"ש - ודורש שלום
38. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש חודש אדר ראשון תרע"ט **נמען:** מר א"י ראם (ביידיש, בצירוף תרגום)

הסתדרות 'ירושלים' אינה באה לפלג אלא לאחד את כלל ישראל לתחיית האומה ובניין הארץ. רק בהדגשת נקודת הקודש מוצאים את הדרך לנשמת העם. 'המזרחי' נוצר כשהתנועה התפתחה וכל חלק קיבל תכונה ברורה. עכשיו, אם יישאר רק סעיף - עושה עוול לעצמו; אם ירצה לבלוע את כל התנועה - עושה עוול לתנועה. הדרך היחידה: לעלות למדרגת 'ירושלים', השווה בזכותה ל'ציון'. 'המזרחי' לא צריך להתבטל, אבל טובי כוחותיו צריכים להיכנס להסתדרות 'ירושלים', כמו שטובי 'חובבי ציון' נכנסו ל'ציון'.

עיקרי הדברים

- לא פילוג אלא איחוד.
- התפתחות המזרחי.
- עלייה למדרגת 'ירושלים'.
- טובי המזרחי ייכנסו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ער"ח[2] אד"ר[3] עטר"ת[4].

בעסטער געהרטער פריינד מר א"י[5] ראם נ"י[6], שלו'[7] וברכה.

איך ערהאלטע מיט פערגניגען אייער וועדטהען בריעף. עס איז ביי מיר זייער אגרויסער וואונש די ערקלערונג פון אונזער הייליגע "ירושלים" באוועגונג אין די ליכטע צו שטעלען. קיינער דארף ניט דיינקען דאס די ירושלים ארגאניזאציאן גייט עטוואס שפאלטונגען ביי אונז צו מאכען. אין געגענטייל, זי זוכט צו פעראייניגען דעם גאנצען כלל ישראל צו דעם ציעל פון תחיית האומה און בנין הארץ. אונזער טיעפער באוואוסטזיין, אז נור וועו מיר בעטאנען שטארק דעם הייליגען פונקט פון אונזער באשטרעבונג געפינען מיר דאן דעם ריכטיגען גאנג צו די נשמה פון אונזער פאלק וואס ער איז דורכאויס הייליג אין זיין גאנצהייט דאס טרייבט אונז דעם הייליגען טאן צו דריקען. מיר זיינען זיכער אז מיר טרעפען דעם הייליגען גאטליכען אמת, וואס נור ער איז דער גרונד פון דעם ריכטיגען שלו'. מיר טארען ניט אפלייגען קיינע צייט, מיר מוזען די מאגנעט-קראפט, וואס ער ציעהט אונזער גאנצען כלל אונזער הייליגע לאנד, זעהען צו פערגעסערען, מיט אלע אונזרע מאגליכקייט. אצן דער קראפט איז נור דער הייליגער אין זיין טיעפען בעטרעף. די טרעגער פון עם זיינען די מיטגליעדער פון אונזער פרומע וועלט.

מען מיינט ניט צו וועגען יעדער אייניציגען אין זיינע פרומקייט, מען רעדט נור פון דעם וואס ער אנערקענט, אז די הויפט בינדליכקייט צו אונזער נאציאנאליטאט און צו אונזער לאנד איז נאך די שילדערונג פון דעם תנ"ך[8] מיט די בעלייכטונג פון די גאנצע תורה און די איינוואורצעלונג פון דעם אידישען גייסט אין דעם אידישען לעבען.

דער טהייל איז געוופען יעצט אויפצוהויבען דעם דגל התחיה והגאולה און צו ערגאנצען די ציץ בעוועגונג דורך די ירושלים ארגאניזירונג. דער מזרחי האט זיך אנגעפאנגען אין די צייט ווען די בעוועגונג ציון איז קליין גיווען, אין די תקופה פון חבת ציון האט ער קיין בעזאנדערען חאראקטער ניט געטראגען, הגם עס זיינען גיווען די צוויי שטרעבונגען, די נאטירליכע און די הייליגע, אין איהר איינגעשלאססען. נאר אז עס האט זיך ענטוויקעלט די זאך מוז יעדער טהייל האבען זיין דייטליכען חאראקטער, איז בעשאפען געווארען דער מזרחי. יעצט האלטען מיר ביי א אויפשטייגען צו א פיעל העכערע פעריאדע. ווען דער מזרחי וויל נאך אלץ בלייבען אלס צווייג, בעגעהט ער געגן זיך א אומרעכט, ווען ער וויל ורינשלינגען די נאנצע בעוועגונג אין זיך, בעגעהט ער געגען די בעוואגונג דאס זעלבע, חוץ וואס דאס איז ניט נאך זיינע קרעפטען. די איינציגע וועג איז: ער געהט ארויף צו אהעכערע מדריגה פון מזרחי, צו די מדריגה פון ירושלים, וואס איז גלייכבערעכטיגט ווי ציון, און אונזערע קרעפטען מוזען ביידע שטארק זיין, דער וועלטליכער אצן דער הייליגער.

און דאן וועט דער הייליגער קראפט פץ ירושלים זיינע שטראהלען ווארפען אויף דעם וועלטליכען קראפט פון ציון, און אונזער גאנצער אינהאלט וועט בעקומען זיין ריכטיגע שאצונג, אין אונזערע אינערליכע און אויסערליכע וועלט. איך זאג ניט אז דער מזרחי ברויכט אויפגעלעזט צו ווערדען. ניין, פיעל האט ער נאך וואס צו טאהן. אבער אלע זיינע בעגייסטערטע קרעפטען ברויכען זאפארט אין הסתדרות ירושלים אריין געהען, (אזוי ווי דיע בעסערע קרעפטען פון חובבי ציון זיינען אין ציון איינגעטרעטען) אוף צי הויבען דעם אינערליכען מזרחי-גייסט.

עס איז מיר שוער יעצט פיעל צו שרייבען. האפענטליך אין קינפטיגע בריעפע דייטליכער אויסצושפרעכען זיך. גריססען זיי אייער פאמיליע בשם הרבנית תחי'[9], אויך די פעמיליע פון דעם ברודער הרב המנוח רמ"ז ז"ל[10].

והנני חותם בברכה ובצפיית ישועה מציון וירושלים, ידידו דושו"ט[11],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ד"ש[12] באה"ר[13] לידידנו הנכבד והמרומם מר וו. גראס נ"י.

הנ"ל

תרגום

קבלתי בענג את מכתבו היקר. חפץ גדול הוא לי, לברר ולהאיר את תנועתנו "ירושלים" הקדושה. אל יחשוב אדם שההסתדרות "ירושלים" הולכת לעשות איזה פרודים אצלנו, אדרבה, היא מבקשת לאחד את כל כלל ישראל למטרת תחית האומה ובנין הארץ. הכרתנו וידיעתנו העמוקה, כי רק כאשר מדגישים בעז את הנקודה הקדושה של שאיפתנו אנו מוצאים את המהלך הנכון לנשמתו של עמנו, שהוא קדוש לגמרי בשלמותו, - - היא דוחפת אותנו להבליט את קול הקודש. הננו בטוחים שאנו

מוצאים את האמת הקדושה האלהית, שרק היא היסוד של השלו'[14] האמתי. אסור לנו לדחות לעזוב אף שעה קלה, אנחנו מוכרחים ומחויבים להגדיל בכל אשר בידינו את כח-המושך המושך את כל הכלל שלנו לארצנו הקדושה, וכח זה הוא דוקא כח הקודש בעמק ערכו. נושאיו הם חברי עולמנו הכשר. אין כונתנו לבחון את כשרותו של כל יחיד, אנו מדברים רק מההכרה שהוא מכיר, כי עיקר ההתקשרות ללאומיותנו ולארצנו היא ע"פ[15] תאור התנ"ך[16], בהארתה של כל התורה כולה ובהשתרשות של רוח ישראל וחיי ישראל. החלק הזה מעמנו הוא קרוא עתה להרים את דגל התחיה והגאולה ולהשלים את תנועת ציון ע"י[17] ההסתדרות "ירושלים".

ה"מזרחי" התחיל, בעת שתנועת ציון היתה קטנה. בתקופה של חבת ציון לא היתה לו תכונה מיוחדת, אע"פ[18] ששתי השאיפות, הטבעית והקדושה, היו כלולות בה. רק בהתפתחות הדברים מוכרח שכל חלק תהיה לו תכונתו הברורה, אז נוצר ה"מזרחי". עכשיו אנו עומדים לעלות לתקופה הרבה יותר גדולה גבוהה. אם ה"מזרחי" רוצה להשאר רק בתור סעיף הרי הוא עושה עול לעצמו, אם הוא רוצה לבלוע לתוכו את כל התנועה כולה הרי הוא עושה עול לכל התנועה, מלבד מה שאין זה לפי כחותיה הדרך היחידה היא:

שהוא יעלה למדרגה יותר גבוהה של מזרחי, למדרגה של "ירושלים", שהיא שוה בזכותה ל"ציון", - ושני כחותינו מוכרחים להיות חזקים: העולמי והקדוש. ואז יפיץ הכח הקדוש ה"ירושלמי" את קרני-אורו על הכח העולמי ה"ציוני", וכל תכנם יקבל את הערכתו הנכונה בעולמנו הפנימי ובעולם החיצוני. אינני אומר שה"מזרחי" צריך להבטל, לא, יש לו עוד הרבה לעשות, אבל כל טובי כחותיו צריכים להכנס מיד לתוך ההסתדרות "ירושלים" (כמו שטובי הכחות של "חובבי ציון" נכנסו בשעתם להסתדרות "ציון"), כדי לרומם את רוח ה"מזרחי" הפנימי. קשה לי כעת לכתוב הרבה. אקוה לברר יותר במכתבים הבאים, והנני בזה חותם בברכה ובצפית ישועה מציון וירושלים, ידידו דושו"ט,

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"ח - ערב ראש חודש
3. אד"ר - אדר ראשון
4. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
5. א"י - ארץ ישראל
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. תנ"ך - תורה נביאים כתובים
9. תחי' - תחיה
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
12. ד"ש - דרישת שלום
13. באה"ר - באהבה רבה
14. השלו' - השלום
15. ע"פ - על פי
16. התנ"ך - התורה נביאים וכתובים
17. ע"י - על ידי

18. אע"פ – אף על פי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אדר שני תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

על הרצי"ה להשיג רשיון מעבר דרך צרפת. רוב אנשי המעשה בתנועה מסתכלים על 'המצב המשטרי' (המדיני), ואילו הרב קוק מסתכל על התוכן הרוחני; 'אל תתאוה לשולחנם', וכתרך גדול מכתרם. עדיין לא הוחלט אם ירושלים או יפו; צעיר שביקר כתב שביפו המצב ברור, ובירושלים סתום מרוב הסיעות. בגלל תעמולת המזרחי עיכבו את הפעילות הפומבית, שלא ייראה כחטיפת אנשים. בעניין השבויים: יש לבקש מממשלת שווייץ להתיר את כניסתם. ירושלים כותבים שההסתדרות תופסת שם מקום גדול. ברכת מזל טוב לר' משה ויסבורד.

עיקרי הדברים

- רשיון דרך צרפת.
- התוכן הרוחני מעל המדיני.
- ירושלים או יפו.
- לא תחרות עם המזרחי.
- השבויים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ' אד"ר[2] עטר"ת[3].

בני מחמדי שליט"א[4], מכתבך היקר הגיענו היום, אחרי אשר חכינו הרבה לדעת מכל אשר אתך בפרטיות. ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו. וע"ד[6] ענינך הפרטיים חשבתי שכבר כתבת לה"ש[7] לברר את הענין משם. איך שיהי'[8] תקותנו היא שתבא בעה"י[9] במוקדם האפשרי, כמדומה שאין אתה צריך רשיון מיוחד מפה, רק תשתדל אצל הקונסול הצרפתי בעד הרשיון לעבור דרך צרפת.

המניעה של נסיעתי אל האסיפה היתה ג"כ[10] מפני שע"פ[11] הקונסול הצרפתי הי'[12] עיכוב שהי'[13] צריך להתאחר עוד איזה שבועות. והנה כתבתי לד"ר[14] לעוועגשטיין ולהרב הורוויץ, ולידידנו הר"ז[15] פינס שי'[16], והננו מחכים לדעת מה החליטו שמה. מה שאני פוגש כבדות הוא מה שרוב מן המתקרבים לתנועתנו כשהם אנשי מעשה נותנים עיניהם במצב המשטרי, ואנכי עיני ולבי נשואות להתוכן הרוחני, ויסודו בקודש. וברור לי כי איך שילכו הדברים המשטריים כשיש כח רוחני קדוש איתן יכולים להשתמש בו לטובה. ומה הוא הערך של קנאת כבוד המדומה במעמדים מדיניים לגבי הגדולה הפנימית שבנשמה היודעת את שאיפתה. ואל תתאוה לשולחנם ש"מ ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם, תורה שלמה זו הולכת ומשתכחת גם מלב הסגולות. אדרבא שמחה היא לי שתהי'[17] הדעה של רוב אצילי האומה פנויה להסתכלות טהורה בחיי הדעות והמדות, בהאדרת התורה וטהרת הרוח, כשימצאו עסקנים מסוגלים לעניני המשטריה, ודוקא בהופעה עליונה של קדושה חפשית מזהרת נוכל להאיר את כל הנתיבות המשטריות, והיא תוכל להמצא רק ע"י[18] תשוקה אל אור הקודש

שיתגבר בלב הסגולות, החודרים לדעת את מהלך הרוח ואת בזקי האורה מתוך הערפלים של מסיבות הזמן.

אם יש לך צורך באיזה תעודה עבור בואך פה הודיע בדעפעשע. עוד לא הוחלט אצלנו פה וגם שם לא לגמרי אם קביעות הדירה שלנו תהי'[19] בירושת"ו[20] או ביפו. איך שתהי' נקוה לשמו יתי'[21] שתהי' בהצלחה לעבודת ד' ועמו. צעיר אחד ת"ח[22] וירי"א[23] ומלומד נסע למשרד ציוני אחד לא"י[24], והגיעני מכתב ממנו שהי' בבית וראה ב"ה את כלם בחו"ש[25], וכותב ע"ד[26] המעמד שהענין ביפו הוא ברור כאגרת פתוחה, אבל בירושת"ו הוא מכוסה וסתום וא"א[27] לו להגיע לבירור הדברים, כמובן מפני רוב הסיעות ואי הסדר בעוה"ר[28]. להועד היפואי שכתבו לי הזמנה לבא במוקדם כתבתי שמצד הדרישה מירושת"ו[29] איני יכול להחליט ברור. ואקוה שכיון שכל תשוקתנו היא לטובה הכללית נתיישב אי"ה[30] בבואנו לאיזה מקום העבודה שלי יותר נחוצה ונכבדה לטובת הכלל, ודי' ינחנו באורח ישרה.

כעת ע"י התעמולה של המזרחים פה עכבנו קצת את עבודתנו בענינים הפומביים, שלא יהי'[31] נראה כאילו כל אחד רוצה לחטוף מחברו אנשים. כמובן שאע"פ[32] שהסברתי אני היא תמיד לשלו'[33] ולכבוד לכל, אין הדברים מובנים לכל, כל צרכם, גם נמצאים אחרים שע"פ הסברתם התעמולתית מקבל הענין לפעמים קצת צורה של תחרות, וע"ז[34] אני מצטער הרבה, כי הלא יסודי הפנימי הוא צדקת ד' עם ישראל בכל פינה שהם פונים, ומכל תנועה קרובה או גם רחוקה תצא תועלת וסופה לברכה, כי חסדי דוד הנאמנים ברית עולם הם על ישראל, ואור גאולה מתנוצץ מכל עבר ופינה, בגונים שונים, בעה"י.

באה"ר[35] הנני דור"ש[36] חביבנו היקר ר"א קמחי שי' וכא"ל[37]. לוטה בזה השובר על כספי כ"ץ. וע"ד השבויים, אחרי יישוב הדעת עם הטשיף ראבי דפה הוחלט אצלנו שצריכים להשתדל שממשלת שוויץ תרשה את הכניסה, ומצד יהודי שוויץ תהי' ההשתדלות, ואז מפה אפשר לסייע הרבה בכל הפרטים, והודעתי זה בדעפעשע, ותמיהני שלא הגיעה לידי כל תשובה ע"ז[38].

מר ו' גראס מיפו שלח אלי מכתב ובו הצעה באנגלית ע"ד עניני א"י[39] ביחש להמעמד המשטרי המדיני. עדיין לא עניתי, ואקוה אי"ה להשיב לו בקרוב. בטח הי' ג"כ על האסיפה הכללית, וכפי מה שאני חושב תהי' ג"א[40] שמה. תודיעני פרטי דברים מה הוא חושב ע"ד הצעתו, ואם מצא לה ידים. כשתתראה עמו תד"ש[41] בשמי באהבה, כי יקר ותמים הוא האיש כאשר ידענוהו מאז.

מירושת"ו כותבים שההסתדרות תופשת שמה מקום גדול, והיא הולכת ורוכשת לבבות רבות. מובן הדבר שהעיקר הוא לזכך את הרעיון להבין את המטרה, וזה יוכל לצאת אל הפועל רק ע"י ספרויות, וע"י[42] קביעות שיעורים ללמוד את עומק הרעיון של יסוד תנועתנו הירושלמית, ושם העיר מיום ד' שמה,, ולכונן כוננויות של הסברות המוניות לכל חד וחד לפום דרגיה עד שתסולל המסילה להקלטת התוך האידיאלי שהוא מלא הוד קודש קדשים של מגמתנו הפנימית, ושתוכל ע"ז[43] להתגלם ג"כ יפה בצורות מעשיות, ולהטביע את החותם המלא את אור שם ד' אמת על כל מהלכי החיים, חיי הפרט וחיי הכלל, חיי הלאום, וחיי העמים, כולם, שהוא סו"ס[44] אחד מגילויי העוז של ישראל סבא בעצמיות

הויתו. אל נבוז לקטנות, נקוה שמה-זרעונים הקטנים שאנו זורעים יצא צמח ד' לצבי ולגאון ולתפארת לבית ישראל.

הנני מקצר את דברי מפני טרדא, והי'[45] זה שלו'[46] וברכת ד' וטובו נועמו וזיוו עלינו ועל שאר עמו, כנפשך היפה ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[47],

אברהם יצחק ה"ק

ברכת מז"ט[48] כפולה לידידנו היקר הר"מ[49] וייסבורד וביתו שי' על נשואי בתו (שלא ידענו מזה עד כה), ועל הולדת הבן והכנסתו בבריתו שא"א[50] לאוי"ט[51] וכט"ס[52], והי' ז"ש[53] כנה"י[54] ונפש ידידו.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. וע"ד - ועל דבר
7. לה"ש - להשם
8. שיהי' - שיהיה
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. ג"כ - גם כן
11. שע"פ - שעל פי
12. הי' - היה
13. שהי' - שהיה
14. לד"ר - לדוקטור
15. הר"ז - הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. שי' - שיחיה
17. שתהי' - שתהיה
18. ע"י - על ידי
19. תהי' - תהיה
20. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
21. יתי' - יתברך
22. ת"ח - תלמידי חכמים
23. וי"א - וירא אלקים
24. לא"י - לארץ ישראל
25. בחו"ש - בחיים ושלום
26. ע"ד - על דבר
27. וא"א - ואי אפשר
28. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
29. מירושת"ו - מירושלים תבנה ותכונן
30. אי"ה - אם ירצה השם
31. יהי' - יהיה
32. שאע"פ - שאף על פי
33. לשלו' - לשלום

34. וע"ז - ועל זה
35. באה"ר - באהבה רבה
36. דור"ש - דורש שלום
37. וכא"ל - וכל אשר לו
38. ע"ז - על זה
39. א"י - ארץ ישראל
40. ג"א - גם אני / גם אנו
41. תד"ש - תדרוש שלום
42. וע"י - ועל ידי
43. עי"ז - על ידי זה
44. סו"ס - סוף סוף
45. והי' - והיה
46. שלו' - שלום
47. כה"י - כנפשו היפה
48. מז"ט - מזל טוב
49. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
50. שא"א - שאי אפשר
51. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
52. וכט"ס - וכל טוב סלה
53. ז"ש - זה שלום
54. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר שני תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

מר אייזנברג מרחובות, שבא עם הצירים מהארץ, מסר דרישת שלום. הרב קוק מעכב את עבודת ההסתדרות כי 'המזרחי' עסוק בענייניו, ואינו רוצה שתורגש התנגדות לכל מי שעושה טוב - 'לעולם טוב חלק מלא כלום'. עליהם להיות נקיים 'מכל מום של קנאה שנאה ותחרות', ולהכניס רוח קודש במה שנעשה. מר מנוס קמחי מסר דרישת שלום מהרצי"ה ומהאסיפה. עדיין לא הוחלט על מקום הדירה. ה'רשמים' נכתבו בחיפזון אך מביעים את הנטיות הראשיות.

עיקרי הדברים

- עיכוב העבודה מפני המזרחי.
- בלי קנאה ותחרות.
- מקום הדירה לא הוחלט.
- ה'רשמים לפרוגרמה'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' אד"ש[2] עטר"ת[3].

בני חביבי שליט"א[4], ת"ל[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו.

קבלנו ד"ש[7] ע"י[8] מר איזנברג מרחובות, שבא עם הצירים מא"י[9]. ב"ה על שלו'[10] כל יקירינו שי'[11] שם ושלו'[12] הארץ בכלל ב"ה. והנה ע"ד[13] בואך אלינו פה, חושבים אנו שבע"ה[14] לא יהי'[15] לך עיכוב מצד הרשות פה, והננו מחכים על בואך שלו' בחסדי השי"ת[16].

ענייני העבודה בהסתדרותנו הנני מעכב כעת, מפני שהמזרחים עוסקים בשקידה בענייניהם, ואין חפצי שיהי'[17] מורגש מצדי שום התנגדות לכל מי שעושה איזה דבר טוב בישראל, אע"פ[18] שלפי דעתי הדברים צריכים השלמה רבה, אבל הלא לעולם טוב חלק מלא-כלום. חושב אני שסו"ס[19] יתבררו הדברים ויוכר יפוי-הכח של חפצנו ושאיפותינו הצודקות. אמנם ודאי יש להצטער על מה שאחרים משתמשים בשם התעוררותנו שלא ע"פ[20] המדה הרצויה. אנחנו לפי הטוהר של עצמיות הכרתנו צריכים להיות מנוקים מכל מום של איזה קנאה שנאה ותחרות, ואפילו מכל מדה של כפיית טובה לכל פועל איזה טובה וישועה. רק הננו קרואים לרומם ולשגב את הדברים הנעשים, ולהכניס בהם רוח חיים של גבורה הבאה מאוצר הקודש, מאור ד' אשר על עמו, ואחדות האומה ושלו' ישראל צריך להיות מתגדל ומתאדר על ידנו.

ב"ה שנשמחנו לראות את מר מנוס קמחי נ"י[21] ולקבל ע"י ידיעה ודרישת שלו' מאתך בפרטיות ומכל אהובנו במקום מגורך. קצת הודיע לנו מעניני האסיפה. כמובן איני יודע עדיין דברים ברורים בזה. יכונן ד' לטובה את כל המצעדים, כי עת לחננה.

כשתהי'[22] מוכן לנסיעה בע"ה[23] תודיענו ע"י דעפעשע אי"ה[24].

מצבנו ביחש לתמן הוא כמו מקדם. דברים ברורים ע"ד החלטת קביעות המקום בעה"י[25] א"א[26] להחליט כעת. וכמדומני שכבר כתבתי לך שגם להועד דיפו השבתי ככה.

בטח קבלת כבר את הרשמים, שאמנם קצת נכתבו בחפזון ובלא ישוב הדעת הראוי לדבר גדול כזה. בכ"ז[27] תקותי היא שהם מביעים בכלל יפה את הנטיות הראשיות שלנו, אם כי לא בבהירות גמורה. נקוה לד' שיחננו לדבר ברחבה באורח מישרים בכבוד לעם ד' ובעז ישועת ד' אמת.

חזק ואמץ בני יקירי, ותשועת ד' תשגבנו, וכימי עולם יעשה לנו נפלאות גדולות וישועות רוממות. והי'[28] זה שלו' כנה"י[29] ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[30],

אברהם יצחק ה"ק

ד"ש לכל ידידינו, ומז"ט[31] לר"מ קליר נ"י. ההזמנה באה אלינו באיחור זמן.

הנ"ל

האדרעסא שלו א"י[32] לנו.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ת"ל - תודה לא-ל
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. ד"ש - דרישת שלום
8. ע"י - על ידי
9. מא"י - מארץ ישראל
10. שלו' - שלום
11. שי' - שיחיה
12. ושלו' - ושלום
13. ע"ד - על דבר
14. שבע"ה - שבעזרת השם
15. יהי' - יהיה
16. השי"ת - השם יתברך
17. שיהי' - שיהיה
18. אע"פ - אף על פי
19. שסו"ס - שסוף סוף
20. ע"פ - על פי
21. נ"י - נרו יאיר
22. כשתהי' - כשתהיה
23. בע"ה - בעזרת השם
24. אי"ה - אם ירצה השם
25. בעה"י - בעזרת השם יתברך
26. א"א - אי אפשר

27. בכ"ז - בכל זאת
28. והי' - והיה
29. כנה"י - כנפשו היקרה
30. כה"י - כנפשו היפה
31. ומז"ט - ומזל טוב
32. א"י - ארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר שני תרע"ט **נמען:** הרב זלמן פינס

הרב קוק שואל על תוצאות האסיפה ועל הצירים לפריז. 'אנכי אינני פוליטיקני' - הרב קוק רואה את הצד הטוב שבכל תנועה, גם ב'אגודת ישראל'. אבל רק הציונות עוסקת ברוח כללי, ורוחה מבוטא בלשון חולין; 'איה הוא רוח ה' הגדול המחיה את עמו'? הגיעה השעה של האידיאה 'ירושלים': בית דין כללי, ישיבה כללית וקרן דתית. 'אין אנו מבדילים בין איש לאיש... אבל אנו מבדילים בין קודש לחול', והקודש מקדש את החול. 'סוכת דוד נופלת' במישור הפוליטי כי אין קורא בשם ה', ויש להתחיל בעיתונות ובספרות. בארץ התעמולה תפעל טוב יותר, אבל צריך להיזהר מ'צרות הלב'.

עיקרי הדברים

- לא פוליטיקאי.
- חסר רוח כללי של קודש.
- מוסדות כלליים.
- הבדלה בין קודש לחול.
- מערכה פוליטית ממקור הקודש.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ח' אד"ש[2] עטר"ת[3].

שלו'[4] וברכה לכ'[5] ידי"נ[6] הרב המאוה"ג[7] אוצר נחמד סוע"ה[8] נדיב ונעלה מו"ה[9] זלמן פינס שליט"א[10] וכא"ל[11] שוי"ר[12], אחדשה"ט[13] באה"ר[14].

הנני מחכה לדעת תוצאות פרטיות ומעשיות בדבר האסיפה, ואם כבר שולחו הצירים לפריס, ואם תפקידם ישמר שלא לנגע בנחלת הפוליטיקה הכללית, וכפי מה שהודיעני בטובו הגאון דקאוונא שליט"א הלא ככה הסכימו.

אנכי אינני פוליטיקני, ולא אוכל להתגדר בענינים של פירוד הדעות. הנני רואה רק את הצד הטוב שבכל הופעה ואליו אני מתיחס באהבה ויקר, ע"כ[15] אני מקוה שגם מתנועתה של אגו"י[16] ישע וטוב יצמח לב"י[17]. אבל כ"ז[18] לא די שאיננו מרפה את חובתנו ברוממות דגל "ירושלים" כ"א[19] עוד מחזק את החובה. הא כיצד, הכל עוסקים בפעולות קצובות, ואגודיות, אין שום אגודה שתעסוק ברוח כללי כ"א הציוניות, והיא רוחה הכללי הוא מבוטא בביטוי של חולין, שאין בו הבלטת עצמיותה של נשמת הקודש אשר לישראל. ואיה הוא רוח ד' הגדול המחיה את עמו ומעודדו לתחייתו, איה הוא הרוח הכמוס בטהרתו בלב כל הגוי כולו, ששמר את צביונו בהתקשרו בעוצם תוכן-קודש הקדשים אור ד' אשר בעצמיותה של נשמתו, האפשר שלא ידובר מזה דבר בצמצום הרעיון לשם ריכוז האומה באי"י[20] שהוא כח הכובד של מנת חיי האומה כעת, ואם ידובר יהיה בא כגרזימי הזו הבאה באחרונה, זה אי אפשר.

על כן השעה הגיעה להאידיאה "ירושלים" שתשא את נסה. הארת התנועה הלאומית ממקור הקודש זהו סך הכל של חפצנו. ואל ניבהל מפני האצילות והרוחניות שבתנועתנו, על הרוח הנעלה אנו חיים, וסוד רוח ד' הוא מעורר את כל עצמת התחיה, על כן אנו דוברים שלו' אל הכל, ואנו מגלים שבכל תנועה חילונית שיחש אהבה לכלל האומה וארץ ישראל קבוע בה, אור הקודש נוצץ הוא. ולמעשה, הכי מעט הוא אם נהיה מיוחדים לנס הקודש שבכלל האומה, להיות נושאי כלי ד', ביסוד ב"ד[21] כללי בעיה"ק[22], ישיבה כללית, קרן דתי כללי, בתור חטיבה לאומית, ובכלל ע"י[23] שתי התנועות "ציון" ו"ירושלים" הכל מתאחד. אין אנו מבדילים בין איש לאיש במדידה של מדת כשרותו המיוחדה, אבל אנו מבדילים בין קודש לחול, שהם הם צריכים להיות כל אחד שלם במחיצתו, והקודש מקדש את החול לאשרו וטובתו, וחלילה להחול לחלל את הקודש, כי נפשו הוא חובל.

כעת הפסקתי את הפעולות האגיטציוניות לשעה מפני שבאי כח המזרחי באו ועוסקים באנרגיה בשלהם, ואיני חפץ שתהיה ביניינו התחרות תגרנית. אקוה כי ההמון הגדול ביושר טבעיותו יכיר סו"ס[24] את ההכרח שבתנועתנו, וכל האגודות השונות יכירו כי הננו באים לחזק ולנשא את כל היד העסוקה בבנין ובתחיה, וכולם יעשו לנו אוהבים, וכולם ימסרו לנו דברים, מיני סמים וקטורת לעצור כל מגיפה של הרס ושממון, ולהחיות רוח נדהמים, ולקרא באומץ בישראל ובעולם, זכרו מרחוק את ד' וירושלים תעלה ע"ל[25].

ויותר מכל לגבי פעולה, נכבדה היא ההכרחיות של הכנתנו לקראת מערכה פוליטית נובעת ממקור הקודש. סוכת דוד נופלת היא במעמד הפוליטי כעת מפני שאין קורא בשם ד', ואין מדבר בחזקה באומץ לב ורוח נגד כל העמים, כי את מעמדם הם מהרסים אם הם מעכבים את גאולתנו, או הם ממעטים את צביונה בשעת הכושר. כעת פעולה זו צריכה להיות מתחילה בחיים ובספרות, ואנו צריכים ליסד עתונים מיוחדים לשם אגיטציה זו, ואפילו אם לימים רחוקים יוכלו הפירות להיגמר אין אנו פטורים מנטיעת העץ, והמפעל מצד עצמו קדוש ומלבב הוא, ופועל ברוח החיים שבו על כל המערכה, של סדרי הפדות והעליה מן הגולה אל הגאולה, יותר מכל מעשה גשמי ממשי.

אני אומר את אמרתי לא מפני הפעולות שאקוה ממנה לבד, כ"א ביותר מפני הכרת האמת שבה, ומלא תקוה אני שכח האמת יתגלה בהמון פעולות טובות וגדולות, וימצא את הכשרונות הראויים בגדלם לבסס בפועל את הדברים, שלפני מחולשת כחי הנם רק עומדים בחזון רוח.

אמת הדבר שכתב כת"ר[26] שאפשר לקוות כי בע"ה[27] כשיזכנו לעלות לא"י[28], משם תוכל האגיטציה המסודרת לפעול יותר את פעולותיה, אבל רחמי שמים אנו צריכים ביחוד שלא נכשל באותו הפח של צרות הלב, המעורר מדינים ומחפש מומים. ניחל שיחננו ד' באור פניו, ויכין לבבנו לברכת דממת והשלו'[29], בשובו שבות עמו לנוה קדשו.

והנני חותם בברכה, ושמחת הפורים כנה"י[30] ונפש דוש"ת[31] באה"ר,

אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שלו' - שלום
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. באה"ר - באהבה רבה
15. ע"כ - על כן
16. אגו"י - אגודת ישראל
17. לב"י - לבית יוסף
18. כ"ז - כל זה
19. כ"א - כי אם
20. בא"י - בארץ ישראל
21. ב"ד - בית דין
22. בעיה"ק - בעיר הקודש
23. ע"י - על ידי
24. סו"ס - סוף סוף
25. ע"ל - על לבבכם
26. כת"ר - כבוד תורתו
27. בע"ה - בעזרת השם
28. לא"י - לארץ ישראל
29. והשלו' - והשלום
30. כנה"י - כנפשו היקרה
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תשרי תר"פ - ירושלים **נמען:** ועד הסתדרות 'המזרחי' (מכתב גלוי)

על בחירת נשים לאספת הנבחרים: השאלה מתחלקת לשלוש. בדין - התורה כולה מטילה את עבודת הציבור על הגברים ('האיש דרכו לכבוש', יבמות סה ב), ונמנעת מתערובת המינים בקיבוצים. בטובת הכלל - הצהרת בלפור מבוססת על הכבוד שאומות העולם רוחשות לקשר המקודש של ישראל לארצו דרך התנ"ך; שונאים טוענים שישראל הצעיר נטש את הספר, ויש להבליט את 'הטוהר התנ"כי' ולא לחקות חידוש אירופי. באידיאל - בעתיד, כשיטהר העולם, יימצאו דרכים להשפעת האשה, אבל התרבות של זמננו 'רקובה מבפנים', וצעד פזיז יעכב את האידיאל.

עיקרי הדברים

- בחירת נשים - שלושה סעיפים.
- הדין.
- טובת הכלל והצהרת בלפור.
- האידיאל העתידי.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. עה"ק[2] ירושלם ה..ו י"א קשרי תר"פ[3] מכתב גלוי! לכבוד ועד הסתדרות "המזרחי". נתכבדתי בשאלתכם להות את דעתי ע"ד[4] שאלת בחירת הנשים באספת נבחרי יהודי ארץ-ישראל, העומדת כעת על הפרק, ועם כל מה שאני איני כדאי ששלחתם לי, הנני מוצא לצורך השעה לבאר את דעתי בזה, בקיצור היותר אפשרי. הנני חושב שהשאלה מתחלקת לשלשה סעיפים:

א) בדבר הדין, אם הדבר מותר או אסור.

ב) בדבר טובת הכלל, אם תצמח טובה לישראל מן החיוב או מן השלילה.

ג) בדבר האידיאל, אם הכרתנו המוסרית היא שוללת את הענין או מחיבתו. מוכרחים אנו לבאר את יחסנו לאלה שלשת הערכים, כי חפץ אני שהדברים יקיפו בשימת-לבם את כל שדרותינו. בין שלומי אמוני ישראל שהכרעת ההלכה היא העיקרית אצלם, ובין אלה שטובת האומה היא אצלם המכרעת, ובין אותם שעיקר מבטם הוא האידיאל המוסרי כשהוא לעצמו. והנה בדבר הדין אין לי מה להוסיף על דברי הרבנים שקדמוני. בתורה בנביאים ובכתובים, בהלכה ובאגדה, הננו שומעים קול אחד, שחובת עבודת הצבור הקבועה מוטלת היא על הגברים, ש"האיש דרכו לכבש ואין האשה דרכה לכבש" (ושתפקידים של משרה, של משפט ושל עדות. אינם שייכים לה, וכל כבודה היא פנימה, וההשתדלות למנוע את תערובות המינים בקבוצים, היא כחוט חורז במהלך התורה בכללה, וממילא ודאי שנגד הדין היא כל התחדשות של הנהגה צבורית המביאה בהכרח לידי התערבות של המינים בהמון, בקבוצה ובמסבה אחת, במהלך החיים התדיריים של הכלל. נשאר לנו לדון בדבר מצד טובת הכלל, ועל

זה אני חושב שחובה לנו להודיע לכל אחינו מכל החוגים השונים, שכולם ודאי טובת עמנו והרחבת זכיותינו בארץ-ישראל הם דורשים, שידעו כי יסודה של הדקלרציה של הממשלה הבריטית.

שנטעה לנו נצר רך לצמיחת גאולה, הוא טבוע בעיקרו על המבט, שטובי אוה"ע[5] בכלל וטובי העם הבריטי ביחוד; - מביטים על קשורנו לארץ-ישראל בצדק כעל דבר מקודש בקדושת-שמים, שהם מושפעים בזה מתוך האספקלריה של קדש של התנ"ך[6] המקודש לחלק היותר גדול של עמי התרבות שבזמננו, ורוח התנ"ך משוער הוא גם עכשיו אצל החלק היותר מכריע שבעולם, שהוא הולך על צד הצניעות בכלל, והיראה מכל השחתה העלולה לבוא לעולם מצד חולשת האדם ביחסו לנטיה המינית, ורגש הכבוד המיוחד אל האשה הוא בו, מבוסס ומרוכז בחיי הבית ושפור החיים הפנימיים וכל עבודות האדם העדינות המסתעפות מהם. שונאי-ישראל, בין מבית ובין מבחוץ, משתמשים עכשיו הרבה בעלילה. שישראל הצעיר אבד את קשורו אל הספר הקדוש, ועל כן לא לו הזכות על הארץ התנכי"ת[7], ואנחנו הננו חיבים לעמוד על המשמר להראות לכל באי עולם, שנשמת ישראל חיה היא בעצם צביונה והארץ התנכי"ת מגיעה היא לעם התנכ"י, בכל נשמתו חי הוא ברוח של ארץ הקדש והספר הקדוש הזה. וכן הוא האמת שבפנימיות רוחם בנינו "למודי ה' הם" והאידיאל של חייהם הוא כלו קדש ותנכ"י. יבמות ס"ה ב'. על-כן חובתנו הקדושה היא, כי בראשית הצעד לאיזה צביון מדיני חברתי שלנו יהיה ניכר כראוי חותם חתום והטוהר התנכ"י הממוזג בחיינו מדורות עולם, וזה יובלט דוקא במה שנמנע מהחדוש האירופי הזר לרוח התנ"ך והמסרת הלאמית הנובעת ממנו.

שהוא הסתבכותה של האשה בבחירות ובחיים הציבוריים ההומים ורועשים בהמון. וכדאי הדבר להבליט, שאנו צועדים את צעדי גאולתנו, לא על מנת להיות דוקא תלמידים של התרבות האירופית, שלפחות במה שנוגע למוסר ולטהרת המדות פשטה את הרגל, על דעת כל המבקרים העמוקים שאינם מתפחדים ממראה וגובה קומתה אלא על מנת להשמיע עוד לעולם כולו את אמרתנו הרעננה הקדושה והבחירה. כפי מה שהיא תשאב ממקורנו פנימה. וראוי לנו ללכת על כל פנים, בפינה קוממיות בשעה הגדולה הזאת של הצורך להבלטת צביוננו הלאמי בחיינו החברותיים על אדמתנו ובטוחים נוכל להיות שזה העו לנו כבוד בעולם הרבה יותר ממה שעלול לתן לנו כל חקוי חיצוני הבא על פי רוב מתוך חולשה פנימית.

אמנם על דבר האידיאל בודאי טבוע הוא עמוק בנשמתו האידיאל של הנקיון מכל חטא, וכשיצא האידיאל הזה מן הכח אל הפועל, אז יטהר העולם וימצאו אז דרכים ישרים ובטוחים לפעולתה והשפעתה הטהורה, העדינה והקדושה. של האשה, האם בישראל, בחיים בכלל ובפרט, בשלמות ההשפעה וההתאמה אל ערכה הפנימי המיוחד. במלוי החזון. כל אשת חיל עטרת בעלה. אבל חזון עתיד זה איננו מושקף עדין כלל בחיי התרבות הזמניים שהם רקובים מבפנים, אף על פי שהם מגוהצים מבחוץ, וכל צעד של פזיזות שאנחנו עושים במהלך החיים הכלליים שלנו מבלי להתחשב עם השקפתנו על ערך האשה בחיים בהוה ובעתיד המוטבעת עמוק בדורנו איננו כי אם מעכב את המהלך האידיאלי הזה, ורק שיבת ישראל אל ארצו, אל מכונו וממלכתו, אל רוח-קדשו נבואתו ומקדשו, עתידה היא להביא לעולם את אותה הנהרה העליונה, שכל הנשמות האצילות של האנושיות כולה, עורגות אליה.

וזה, בא יבא דוקא על-ידי שמירת צביוננו האמתי ככל חוקת התורה משפטיה שהיא מדריכה אותנו בדרכי חיים של רוממות קרן, של חפש עליון ושל גאולה. זאת היא הכרתי הפנימית.

שאני מוסרה לכם, אחי האהובים, בתם לבבי, בצפית ישועה קרובה ובברכת ה' מציון וירושלים, ברגשי כבוד

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. ע"ד - על דבר
5. אוה"ע - אומות העולם
6. התנ"ך - התורה נביאים וכתובים
7. התנכי"ת - התנ"כית

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג מרחשון תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב חיים דוב (שוחט ובודק)

בעניין בחירת נשים, כפי שכתב לוועד 'המזרחי': השתתפות קבועה של נשים בעסקנות המדינית זרה לרוח ישראל ונובעת מחיקוי שטחי של המערב, ובצורת שוויון חיצוני היא תביא לפירוד פנימי. הגבר, שעליו עול החיים הציבוריים, צריך להתחשב בדעות בני הבית, ויש להדריך לכך. אבל תיקונים פרטיים לא יספיקו; רק התעוררות הרוח דרך 'הסתדרות ירושלים', הכוללת ועובדת לצד עבודת החול של הציונות, תביא שלום.

עיקרי הדברים

- בחירת נשים - זר לרוח ישראל.
- הבית והתחשבות הגבר.
- לא תיקונים פרטיים אלא התעוררות כללית.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3] יג מרחשון תר"פ[4] תר"פ כ'[5] ידידי הרב הגדול בתו"י[6] רב פעלים מו"ה[7] חיים דוב שו"ב[8] בשפיה הגיעוני דבריו היקרים, הנובעים מתשוקת קוממות עם ה' בארץ חמדה באור חיי עולם של תורת אמת הנטועה בתוכנו. והנה בדבר בחירת הנשים, כבר גיליתי את דעתי, כפי המבואר מתוך מכתב תשובתי לועד המזרחי, שנדפס ונתפרסם, כי לא רק איזו מניעה פרטית יש לנו בזה, אלא שכל עיקר ענין ההשתתפות הקבועה של הנשים, בהמית העסקנות המדינית וסבוכי שאלותיה, הוא דבר זר ומתנגד לרוח ישראל, להשקפתו ולהרגשתו, ואינו אלא פרי חקוי פזיז ושטחי, שבחוגים ידועים אצלנו נוטים לחקות את תרבות עמי-המערב ואת חדושיה, ולכונן בזה את חיינו לשם ותהילה. הלאומיים בארץ חמדתנו ת"ו, ואשר בצורת שויון חיצוני הוא עומד להביא לידי פירוד של הריסה וקלקלה פנימית, שסופם להתגלות גם בחיצוניותם של החיים המעשיים, ולעומת זה יתכונן סדור חיי עמנו וארצנו בע"ה[9] כראוי, אם לא תהיה האשה מחויבת וקבועה להשתתף בעסקנות המדינית והטרדתה ההומיה, אלא תמלא באמון ובשלמות, בטוהר ובתום טבעי, את תפקידה האמיתי, של שכלול החיים הפנימי, והשפעתה בזה בכל הדרכים הראויים לה.

והגבר, שהוא ביחוד הנושא את עולם של החיים הצבוריים, הוא מברר את רוחו של הבית, שהוא בא בכחו ונותן את חלקו בחיי המדינה, וכמובן - אם תנאי המצב הפרטיים מוכשרים לזה - עליו להתחשב ולהתישב עם דעות בני הבית הראוים לזה. ועל חובת ההתחשבות וההתישבות הזאת, וערך המשפחה כולה בחיי המדינה, יהי עלינו לעורר ולהדריך בתעמולה הגונה וראויה. אמנם באמת כל מיני תקונים והצעות פרטיים, הנוגעים בצד פרטי מיוחד של סדור חיינו הצבוריים בארצנו הקדושה, כזו של כ' ידידי, לא יספיקו לישר את הסבוכים ולישב את הרעות, ועל פיהן את מהלך החיים של ישראל בארץ נחלתו. שזה יבא דוקא ע"י[10] התעוררות הרוח והעבודה הגדולה, שתאיר ותבליט את הקדש הא-להי, שבמעמקי יסודה ועז נשמתה של כל תנועת התחיה הלאומית, עם כל מהלך העליליות והמאורעות

העולמיות, שיד ד' מפליאה לנו לעשות בשיבת בנים לגבולם ובהצמחת קרן ישועה, דוקא ע"י רוממות התנועה הלאומית הפנימית שלנו, ועבודתה בקדושה ובטהרה ע"י ההסתדרות המיוחדת לקדושת תחית עמנו וארצנו, המקפת וכוללת את האומה כולה, ועובדת את עבודת קדשה בכוננויות תחיתה יחד עם עבודת החול שלה שעל ידי הציוניות.

והסתדרות מיוחדת-ומאוחדת זו, שבהתעוררות תנועתה הרוממה תאיר נתיבות עולמנו, ותביא סוף-סוף שלום ורוחה אמתית לכל זרמי הרוחות והפעולות לעם ה' בארצו, היא ההסתדרות "ירושלים" הכללית והמרכזית, אשר מאז בהיותי בלונדון, סמוך להשתלשלות צורת מצבנו המדיני הנכחי באי"י[11], הרימותי את דגלה ונתלקטו ומתלקטים המונים רבים וגדולים מטובי האומה, לשם ה' וישראל עמו וארץ סגולתו, ועתה נקבע מרכזה בע"ה פה עיקו"ת[12] ת"ו. ולכן החובה על כל בעל השפעה ופעולה, הנאמן לקיומם האמתי של חיי עמנו בארצנו הקדושה, לבא בכל תקף ועז לעבודת הקדש הזאת. ונעם ה' יהי עלינו למען עמו ונחלתו ושמו הגדול.

והנה בזה ידי"ע[13] דוש"ת[14] באה"ר[15] מהר הקודש מירושלים, הק'[16] איה"ק[17]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. כ' - כבוד
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שו"ב - שוחט ובודק
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. באי"י - בארץ ישראל
12. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
13. ידי"ע - ידידו עוז
14. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
15. באה"ר - באהבה רבה
16. הק' - הקטן
17. איה"ק - אברהם יצחק הכהן קוק (חתימת הרב)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת א (אלף)

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה כסלו תר"פ **נמען:** הרב מנדל יצחק בעהרמאן וחברי 'דגל ירושלים' במנצ'סטר

תודה על הניחומים על 'שברנו הגדול'. על שאלתם בעניין היחס לאגודות אחרות: כל אגודה קשורה למטרותיה ויש לחזקה, אבל החילונים מאורגנים במרכז מדיני, ואילו כוחות הקודש מפוזרים. הציונות מבוססת על החול, וגם 'המזרחי' אינו מספיק כי אצלה החול עיקר והקודש טפל. ב'אגודת ישראל' ארץ ישראל היא רק חלק מעבודתה ולא יסוד מגמתה. לכן 'ירושלים' תשחרר את הקודש בארץ מעול חילוני, תייסד מוסדות תורה, ותבסס גם את המהלכים הפוליטיים על הקודש.

עיקרי הדברים

- תודה על ניחומים.
- החילונים מאורגנים, הקודש מפוזר.
- המזרחי ואגודת ישראל אינם מספיקים.
- שחרור הקודש.

נוסח האגרת

ב"ה[1] כ"ה כסליו תר"פ[2]

כבוד ידי"נ[3] הרב המאוה"ג[4] אוצר נחמד בתו"י[5] מו"ה[6] מענדעל יצחק בעהרמאן שליט"א[7]

וכל חביריו הנכבדים יראי ד' וחושבי שמו חברי הסתדרותינו הקדושה הנושאים בימין ד' רוממה את דגלינו הקדוש דגל ירושלים בעי"ת[8] מאנשעסטער יצ"ו[9]. שלו'[10] שלו' עד העולם מהר הקודש מירושלים. אחי האהובים, דברי תנחומותיכם היקרים על שברנו הגדול, אשר הואיל הצור תמים ב"ה בצדקת משפטיו ליסרנו בו בזמן הקרוב לבואנו אל חצרות ד' ועיר קדשו, הגיעוני, והיו כצרי על פצעי לבבנו. אהבתכם הנאמנה היא יקרה לי מכל הון, ונקוה בעזה"י[11] שקשרי הידידות שבינינו ילכו הלוך וגבור, לכבוד שם ד' שוכן ציון ובוחר בירושלים ב"ה, ולכבוד עמו וחבל נחלתו, קדושת תורתו ואור זיו אמונתו הקדושה, חיי עולם אשר נטע בתוכנו עדי עד. ובישועתו יראנו אור חדש אשר יאיר על עם ממושך וממורט. ומציון מכלל יופי, ומירושלים מכון קודש יופיע בהדרת קרני גאולה ופורקן על צאן ידו ועם מרעיתו, וישלם לנו בכלל ובפרט נחומים, לחבוש לכל שבורי לב בזריחת אור קדושתו, לחן ולכבוד ולצבי תפארה, לעיני כל אפסי ארץ.

וע"ד[12] שאלת כת"ר[13] חביבי בענין הסתדרותינו הק'[14] ודגל קדשו "ירושלים", בחושו ליתר ההתאגדיות וההסתדרויות הבאות מכחם של שלמי אמוני ישראל, ידע אהובי שלא ככל אגודה וחברה שבעולם היא תנועתינו הקדושה "ירושלים", שעל פיה נוסדה הסתדרותינו הקדושה הסתדרות "ירושלים", ודגלנו הקדוש "דגל ירושלים". כל אגודה היא מקושרת לחוגה ולמטרותיה המיוחדות, שכל אחת מהנה טובות וקדושות הן, ואנו צריכים לחזקן ולאמצן, אבל לא בזה בלבד אנו יוצאים ידי חובתינו לעבודת ד' ועם קדשו, קדושת יפעת ארץ חמדתו ועיר קדשינו ותפארתנו אשר שמו הגדול ב"ה

נקרא עליה לעולמי עולמים, ביחוד בעת כזאת, שמצד אחינו העובדים בתכונה של חול, הכחות מסודרים ומאוגדים בתכונה מדינית ומרכזית, ואם כוחותינו אנו הדוגלים בקודש, יהיו רק מפוזרים ונטויים לצדדים שונים ביחש ליחושנו לארצינו הקדושה, אז הננו נתונים במצב נורא מאד. הצד החילוני פועל את פעולותיו ברוח אמיץ, הוא יודע את רצונו לבנות את הארץ בדרך חיים של חול, ורוח הקדושה של תורה ומצוה ואמונה הנה הוא מפורד לפרודים שונים.

על כן שמה הסתדרותינו הקדושה ירושלים, את מגמתה לשאת את הדגל הקדוש ברמה, להודיע לעולם כולו, כי אמנם עושה היא התנועה הציונית את המפעל של תחית האומה מצדה החילוני, אבל הצד של החול לבדו לא יוכל להיות לישועה לישראל, ואע"פ[15] שהמזרחי שואף להכניס בהציוניות איזה רגשי קודש, אין הדבר מספיק. כי הלא היסוד של הציוניות הוא נוסד על החול, ויהיה אצלה החול עיקר והקודש טפל, וזה לא יוכל לפעול את הרוממות הנדרשה לקדושת ישראל, וקדושת ארץ ישראל, וקדושת ירושלים עיה"ק[16] ת"ו[17]. "שלמי אמוני ישראל" או "אגודת ישראל" חפצים לחזק את יסוד הקדושה בכלל, אבל בהיות אצלם "ארץ ישראל" רק חלק מעבודתם ולא יסוד מגמתם, אינם יכולים להכריע את הכף על מהלך החיים בארץ הקודש.

על כן באה הסתדרותינו הק' "ירושלים" להודיע לעולם כולו, שכל אגודה ואגודה שהיא שואפת לטובת התורה והקדושה בישראל, חייבים אנו לחזק אותן, אבל עיקר מגמתינו ביחש לבנין האומה בא"י[18] צריך להיות מצוין בשם "ירושלים", והחפץ של שלמי אמוני ישראל, לראות את כנסת ישראל בארץ ישראל, מפוארת בהדרת קודש יבוטא ע"י[19] דגל קדשינו "ירושלים", שהוא ישאף לשחרר את הקודש בא"י מכל עול זר חילוני, והוא ייסד מכונות ומוסדות לתורה ולקדושה, בגודל רוח באה"ק[20] ובעה"ק[21], והוא יגלה לעין כל... המפעלים של ארחות הפוליטיקה שלנו בא"י, גם הם צריכים להיות בנויים על יסוד הקודש, כי רק על ידי זכות של דבר ד', ושל קדושת תוה"ק[22] הנודעת לכבוד ולתפארת בעמים, יש לנו יחש וזכות לא"י[23]. וכל העבודות הללו שהן רבות מאד, ודורשות כחות רבים חמריים ורוחניים, צריכות הן להיות מתכוננות ע"י הסתדרותינו הק' "ירושלים"- בצירוף וקשר של ידידות עם כל מה שפועל לטובה לישראל ולא"י[24], וביחוד עם כל אגודות המיחסות לשם יראי ד' וחושבי שמו. וממוצא דבר תלמדו אחי היקרים שבשביל שום אגודה שבעולם אינה מתעכבת הסתדרותינו הקדושה מעבודתה, ומקדושת מטרתה העליונה, והיא צריכה להיות משתמרת בצביונה ולא להיות נטפלת לשום חברה אחרת, כי כל האגודות הנן ממלאות תפקידים אחרים, ואין גם אחת מהן שתמלא את תפקידה של הסתדרותינו הקדושה "להיות נושאת ברמה את דגל התחיה של האומה בארצה ובעיר קדשה, על יסוד הקודש, במעמד בלתי משועבד לשום כח חלוני".

ועם זה כל חבר וחבר בפני עצמו יוכל ג"כ[25] להיות חבר לאיזה אגודה מהאגודות העוזרות לטובת מצב האומה והיהדות, כאשר תהיה נטית לבבו לשם שמים, אבל ה"דגל" וה"הסתדרות" בכללה מוכרחים הם לשאת עליהם את השם הנכבד והמקודש, שם העיר אשר ד' שמה, את שם ירושלים מקום בית חיינו עיר קדשינו ותפארתנו, מכון כסא מרום מראשון מקום מקדשנו, להודיע לכל כי לא בכח החלוני תוכל התחלת צמיחת ישועה לישראל להתבסס, בהיותו לבדו הפועל בעבודת התחיה ובנין האומה, כי אם

כאשר זה הכח החלוני יהיה כח מכשיר ומבסס לכח הקודש, שהוא הכח היותר עליון והיותר נצחי, הכח אשר אור ד' יגלה על ידו בישראל ובעולם, וזה יתגלה בהודו ע"י רוממות קרן צדיקים ות"ח[26], וכל שלמי אמוני ישראל באה"ק ובעה"ק, כשיראו המפעלים הטובים של הסתדרותינו הקדושה "ירושלים", להאיר את אור תחית האומה באור ד' וקדושתו בעולם.

והנני מצפה לחסדי השי"ת[27] ורחמיו, שיאיר לנו באור ישועתו, וישגבנו חיל ואומץ לעבודת קדשו, ומעברים וממדינות שונות ילוו אלינו כל חרד לדבר ד', הרוצה בכבוד אה"ק[28] ובכבוד של יראי ד' ואוהבי שמו, לחוק ולאמץ את ידינו בעבודת הקודש של הסתדרותנו הקדושה העולמית הכללית, הסתדרות "ירושלים".

ונקוה שחבור תדירי במכתבים בכתב ובדפוס יהיו מתמידים ביניינו, לעורר את האהבה לקדושת עם ד' על אדמת הקודש, מהר הקודש מירושלים, ויתברכו בכט"ס[29] כנה"י[30] ונפש ידי"ע[31] דוש"ת[32] באהבה רבה

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש ועובד עבוה"ק[33] בעיה"ק[34] ירושלים תובב-א

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בעי"ת - בעיר תהילה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. שלו' - שלום
11. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
12. וע"ד - ועל דבר
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. הק' - הקטן
15. ואע"פ - ואף על פי
16. עיה"ק - עיר הקודש
17. ת"ו - תבנה ותכונן
18. בא"י - בארץ ישראל
19. ע"י - על ידי
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. ובעה"ק - ובעיר הקודש
22. תוה"ק - תורתנו הקדושה
23. לא"י - לארץ ישראל
24. ולא"י - ולארץ ישראל
25. ג"כ - גם כן
26. ות"ח - ותלמידי חכמים

27. השי"ת - השם יתברך
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. בכט"ס - בכל טוב סלה
30. כנה"י - כנפשו היקרה
31. ידי"ע - ידידו עוז
32. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
33. עבוה"ק - עבודת הקודש
34. בעיה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' ניסן תר"פ - ירושלים

נמען: תשובה כללית לשואלים על השתתפות נשים בבחירות לאספת הנבחרים

צריך לכנס אספה גדולה של רבני הארץ, כי 'עוד לא נפרדה כל כך המדיניות אצלנו מן הדת'. הרבנים שאסרו שאבו מ'הקול האחד' של התורה, ונטייה למוסר אירופי החדש היא 'מעשה בגידה' במוסר היהדות. המשפחה בישראל קדושה יותר, וזה יסוד כבוד האשה. אצל העמים הדרישה ל'זכויות' באה ממצבן העלוב של נשים בבית בגלל גסות הגברים; אצלנו 'הבית... מכון קודש'. הרב קוק קורא לעסקנים להסיר את המניעה, כדי שרוב הציבור ישתתף והאספה תייצג באמת.

עיקרי הדברים

- אספת רבנים.
- מדינה ודת.
- קדושת המשפחה.
- מקור הדרישה אצל העמים.
- השתתפות כל הציבור.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. עה"ק[2] ירושלם ת"ו[3] י' ניסן תר"פ[4] ת כללית לרבים השואלים אותי, על דבר השתתפות הנשים בבחירת "אספת-הנבחרים" הגיעה לידי שאלתכם הנכבדה בדבר ההתיחסות לענין בחירת הנשים לאספת-הנבחרים של יהודי ארץ-ישראל, כעת אף שכבר גיליתי את דעתי - בענין זה בכלל במכתבי הגלוי להסתדרות "המזרחי". והנה כאז כן עתה אני מכרח לומר, שאני איני כדאי ששלחתם לי, כי רואה אני שהכרח גדול הוא לאסוף אספה גדולה של רבני ארץ-ישראל ועל פיה יקום הדבר למעשה. חושב אני, כי עוד לא נפרדה כל כך המדיניות אצלנו מן הדת, עד שתהיה לנו אפשרות לחשוב, כי יש רשות למדינאים שלנו לעשות איזה דבר כללי, בשם הצבור הארצישראלי ביחוד, בלא שום התחשבות עם דעתם של כל האוטריטטים של הדת בארץ-ישראל, ברובם הגדול.

ע"כ[5] לדעתי הכרח הוא, שכל רבני ארץ ישראל יחד יחליטו את משפטם על זה, ומצב הזמן הדוחק ביחוד הוא הגורם הגדול להזדרז כמה דאפשר שתצא האספה הזאת אל הפועל במוקדם היותר אפשרי. אמנם לגילוי-דעתי בצורה תאורית, הנני מוצא לי עכשיו, להוסיף קצת ברור על הדברים, אשר אמרתי במכתבי הגלוי הנ"ל[6]. כאז כן עתה מוכרחני לומר, שהרבנים, שהודיעו את האיסור מצד הדין עד כה שאבו את דעתם ממקור הקול האחד שאנו שומעים מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים, מן ההלכה ומן ההגדה, המורה שרוח האומה כלה בצביונו וטהרתו, עומד הוא נגד החדוש המודרני הזה, ואם אנו מטים את עצמנו כאן דוקא לתכונת המוסר האירופי החדש, הרי אנו עושים בזה מעשה בגידה ביחס למוסרנו אנו, "למוסר היהדות", מה שמביא לנבק את רוח האמה ולהוריד לארץ את המבצר של התחיה הלאומית. ואם אין אנחנו נביאים, בני נביאים אנחנו, ואנו חייבים לקרא בקול גדול, לכל

אחינו החפצים כעת בבצורה של תחיתנו: שישמרו ברוחם ולא יאכילו אותנו את הבסר הזה שיביא בהכרח לידי קהיות שנים, שנהיה מוכרחים להתחרט על זה הרבה מאד. אנו מאמינים, שמבטנו על החיים החברתיים הוא יותר עדין ויותר טהור מהמבט של עמי התרבות הזמניים בכלל.

המשפחה שלנו היא לנו קדושה בצורה הרבה יותר עמוקה, ממה שהיא בכל העולם המודרני. וזהו היסוד של אשרה וכבודה של האשה בישראל. אצל העמים האחרים, אין המשפחה יסודה של האמה, אין המשפחה קבועה ועמוקה כל כך כמו שהיא בתוכנו, ומטעם זה הם אינם נרתעים כל כך מפני הבדקים שבחיי המשפחה ולא יסבלו כל כך, מפני תוצאותיהם בחיי האמה. הגורם הנפשי של הדרישה הזאת, לקרא את הפומביות של הבחירות בשם זכיות לנשים, בא בעקרו ע"י[7] מעמדן האמלל של הנשים ההמוניות אצל העמים האלה. אם היה מצב המשפחה שלהם כל כך שלו ומכובד, כמו שהוא בישראל ע"פ[8] הרוב, לא היו הנשים בעצמן ולא אנשי המדע והמוסר והאידיאלים הגבוהים דורשים את מה שהם קוראים בשם: "זכיות" של בחירה לנשים, באותו הנוסח הרגיל, שהוא עלול לקלקל את שלום הבית, ואשר מקלקול זה מכרח לבא רקבון גדול באחרית לחיים המדיניים והלאומיים בכלל.

אבל מתוך היאוש ומרירות הנפש, הבאים לרגלי מהלך הגסות של הגברים בקלקול חיי המשפחה, חשבו להעזר ע"י איזה יפוי-כח צבורי, לנסות בזה את הטבת מצבן ההרוס בבית פנימה, מבלי לחוס עוד על הבדקים המתוספים בו ע"י זה, אחרי שכבר רבו פרציו כל כך גם מבלעדי זה. אנחנו לא ירדנו ולא נרד למעמד כזה, ולא נרצה לראות את אחיותינו במעמד ירוד כזה. הבית אצלנו הוא גם עתה מכון-קדש, וחלילה לנו להשבית את הזהר של חיי אחיותינו, ולתן מקום למרר אותם ע"י המולת הדעות ומחלקותיהן בעניני הבחירות והשאלות המדיניות. האשה הישראלית מבססת את זכיותיה על פי התוכן העדין של ערך הנפש המיוחד לה, לא על פי חקים קצובים וחתוכים, עשוים ביציקה מוכנית, שהם בעדה קרני ברזל, שאינם הולמים כלל לעדנת נפשה. ועפ"י[9] רוב איננה די-חזקה, לפי אפיה הטבעי, להשתמש בהם, ואין בכחם להשלים את מה שהם מקלקלים ביסודם של היחושים הנפשיים, השולטים בהקפתם על כל שטח החיים כלו. המשפחה היא לנו יסודה של האמה, בית יעקב יבנה את עם ישראל. אנו מכינים את בנין האמה - על פי טבע נפשנו. הננו תמיד מוכנים להכריז על דבר החובה המוסרית של ההקשבה לדעת האשה בכל בית בישראל גם בנוגע לשאלות כלליות חברותיות ומדיניות.

אבל הדעת המוסכמת מוכרחת היא לצאת דוקא מן הבית, מהמשפחה בתומתה, והמשועבד להוציא אותה לרה"ר[10] הוא האיש אבי המשפחה, שעליו מוטלת חובת פרסומה של הדעת המשפחתית. וכשאנו דורשים מן האשה שהיא תצא לרשות הרבים המדינית, ותסתבך בפרסום דעתה, בשאלות בחירות ומדיניות בכלל, אז אנו עושים אחת משתי אלה: או שהיא מתלמדת ע"י זה בחנופה, להחניף לאיש ולתן את קולה ע"פ קולו, שלא כפי הכרתה, שאנו מקלקלים בזה את מוסרה ואת חופשה הפנימי - או שעל ידי מהומות הדעות וחלוקיהן, נהרס מצב שלום הבית, והבדקים הקליליים שבמשפחה מכרחים להביא פרץ גדול באמה. ולעיני העמים הרינו מורידים את כבודנו הכללי, כשאנו מראים לעולם. כי שיטה מקורית -, הנובעת, מהתכן של רוחנו העצמי המתגלה ע"י תורתנו ומסורותינו הקדושות, שאינן בעדנו רק דברים סמבוליים כי"א[11] ערכי חיים ממשיים -, אין לנו בשביל תכנית מדינית, ובתחלת צעדנו

הראשון של מסה מדינית אנו צריכים כבר להיות דוקא תלמידים קטנים של עמי התרבות הזמניים, שהם עצמם עומדים עדיין נבוכים הרבה בשאלות חייהם הקשות, בית בכל הערכים הרוחניים והמוסריים שבהם וביחוד בהפרובלימה הקשה הזאת של שאלת הבית והמדינה.

מתירא אני מאד מפני הקטגוריא של שונאינו מבית ומחוץ. שלא תתרבה על-ידי הצעד הפזיז הזה. ומצד הכרתי הפנימית, קורא אני לכל אחינו ואחיותינו החפצים בבנין עמנו: ליסד את אספתנו המיסדת של נבחרי מדינתנו, על פי רוח עמנו החסון והעתיק, על פי רוחנו המקורי שהוא עומד להשפיע, מעז הטוהר והקודש שלו, על כל עמי התרבות, לסדר להם דרך חיים יותר מתוקנת ויותר רצויה, שילמד אותם לבנות את המדינה דוקא על היסוד של בנין המשפחה והבית, וסגולות נפשיות המכשירות מצב של חיים לאומיים כאלה, ישאבו הם ממקורינו. "כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים". אל תגעו ביסוד היסודות של זכיות אמותינו, אחיותינו ובנותינו. את הזכיות המקוריות האיתנות, המיוסדות על יפוי הכח המוסרי והטבעי הפנימי המיוחד, ועל ערכה המקודש העדין והנעלה, של האשה בישראל, שהן עושות שרשים עמוקים בחיים ומאשרות אותן אושר קיים. אל תמירו אותן בזכיות קלילות, כתובות, שהן נשארות ברובן רק על הנייר, בתור גהרו של חופש חצוני, - וממררות בתוצאותיהן את חייהן, בבית פנימה. מעט יותר מתינות וישוב הדעת ויותר אמונה, דרושים לנו מאד מאד בזמן הזה, בימי תסיסת תחיתנו.

אלה ישוו עלינו הוד והדר, הם ירבו בקרבנו שלום ורוח התאמה והדדיות, ויוסיף לנו אמץ להגשים בחיים את תחיתנו הנשאפת מכלנו. וגם אלה המחזיקים בעד השתתפות הנשים בבחירות צריכים הם לשום על לב, שבכל אופי הדברים הללו שאמרתי הנם נובעים מתוך הכרה נפשית של רבבות אחינו כשרי ישראל, המקושרים בכל לבם ונפשם לחיי האמה ורוחה פנימה, ואלה הרבבות חיים הם עמנו בארץ ישראל, ואנחנו צריכים מאד לשיתוף כחותיהם, ועתידים הם ג"כ[12] להיות בכלל העולים החדשים שאנחנו כל כך מצפים להם, ומצדם עומד הוא מצב הדבר של השתתפות הנשים בבחירות, ע"פ הסגנון הפומבי האירופי החדיש, - בצורה של מניעה נפשית עמוקה.

ועתה נשקול נא במשקל השכל הישר, איך הוא יותר טוב ונאות לבנין האמה, כשאנו צריכים לבור לנו אחת משתי אלה: או שנותר כעת על ההתקדמות הזאת של שתוף הנשים בצורתה הפומבית, ונהיה במצבנו המוסרי-פוליטי, עומדים במעמדה של אנגליה לפני חדוש הלכה זו, למשל, ויתר הממלכות הגדולות שלא התקדמו עדיין בפנה זו, אבל בזה נאחד את כל הכח של הצבור הארצי ישראלי כאיש אחד לבנין האמה והארץ, או שעל ידי העמידה החזקה על יסוד התביעה של השתתפות הבחירה לנשים, דוקא באותו הנוסח המחודש, ילקה לנו על ידי זה הבסיס הראשון של חיים לאומיים פוליטים כלליים שאנו חפצים כלנו ליסדו כעת, ותחת יסוד לאומי מדיני מוצק יהיה לנו יסוד מפלגתי מפורר. אני חושב שבפעם הזאת, צריכים דוקא אחינו המודרניים לעשות לפנים משורת הדין שלהם, ולותר על דרישתם החדישה, ואז כשיעלה בידינו לרכז את האמה הלא יתברר מאליו לאיזה צד נוטה הוא רוח האמה בכללה, וזה הלא דבר פשוט הוא שאין מלעטים לשום אמה שבעולם דרכי תרבות בעל כרחה. ואפילו אם היה הצדק, עם אלה האומרים, שהתוכן של המוסר, הדורש, את מה שקוראים, שיווי

הזכיות של הנשים, והשתתפותם הצבוריית, על פי הנוסח המודרני, - הוא דבר נאה ומתקבל, ולא כמו שמופר לנו על פי רוחנו אנו שהוא בעדנו דבר כעור ואינו מתקבל, מכל מקום הלא כל אמה תאמר, שהיא מערכת את הטוב ואת הרע, את היפה ואת הכעור, על פי ערכיה היא, וגם אנו חפצים לבנות את עולמנו על פי הערכים שלנו, על פי חשבון-הנפש שלי, צריכה טענה זו להכנס אל הלב של כל הנפשות הישרות, החפצות בבנין האמה באמת, שמהם יש לקוות שנבנה בארץ, בצורה הגונה, של חיים מדיניים הראוים לשמם.

זוהי, כאמור, הצעת דעתי, ולמעשה הרינו צריכים עכשיו לגלוי-דעתם ולהחלטתם של קבוץ רבותינו שבארץ ישראל, שאקוה שכל טובי הכחות שלנו יעזרו להוציאו מן הכח אל הפועל. ושהעסקנים הנכבדים שלנו ביסוד האספה המיסדת או אספת הנבחרים, יתמכו גם הם מצדם להסיר את הסבה המונעת את הרוב היותר גדול של הצבור היהודי בארץ ישראל מלהשתתף בהאספה הלאמית של בחירת הנבחרים, באופן שנוכל להודיע גלוי לכל ישראל ולכל העולם את ההסכמה המחלטת של האספה המיסדת, שתהיה באמת באת-הכח של הצבור הישראלי שבא"י[13], שבפנים ידועים הרי הוא בא הכח המדיני של כללות האמה כלה. ותקוה טובה זו בא תבוא בע"ה[14] על ידי ברורי הדברים שיצאו לאור על ידי אספת-הרבנים הכללית של כל רבני א"י[15].

בצפיית-ישועה ורגשי-כבוד, אחיכם ועבדכם הנאמן

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. ע"כ - על כן
6. הנ"ל - הנזכר לעיל
7. ע"י - על ידי
8. ע"פ - על פי
9. ועפ"י - ועל פי
10. לרה"ר - לרשות הרבים
11. כ"א - כי אם
12. ג"כ - גם כן
13. שבא"י - שבארץ ישראל
14. בע"ה - בעזרת השם
15. א"י - ארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר תרפ"ב **נמען:** מאמר לעשרים שנה לי'מזרחי'

תקופה של עשרים שנה מחייבת חשבון נפש. הרב קוק מצטער על הפילוגים, אבל עד ש'ונאספו כל העדרים' יש למצוא את החיובי בכל חטיבה. חברי 'המזרחי' ספגו את 'הרוח הטבעי הנפשי של האומה יחד עם רוח הקודש שלה', ושואפים ליהדות עממית, 'בעלת ביתית', בלי פרישות ובלי מדנים. כמו שהתנועה הלאומית 'רדתה דבש מגוית הארי' של ההשכלה והעלתה אותה למדרגה לאומית, כך ראוי שהמזרחי יקדש את הדעה הלאומית ויעשה אותה לי'מחשבה ישראלית עליונה וקדושה'.

עיקרי הדברים

- חשבון נפש.
- החיובי שבכל חטיבה.
- יהדות עממית.
- תפקיד המזרחי.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ד אדר תרפ"ב[2] [עשרים שנה למזרחי] תקופה של עשרים שנה כשהיא עוברת על תנועה לאומית או צבורית הריהי נותנת בודאי מקום לחשבון הנפש, לחשוב חשבון-עולמה של התנועה, וחשבון כזה כמדומה שכדאי הוא לכל; כדאי הוא לאלה העומדים בתוך התנועה וקשורים אתה קשר-נפשי וכדאי הוא חשבון כזה גם לאלה שעומדים מן הצד או מחצה לה. כי סוף-כל-סוף צריך האדם פעם-אחת, אפילו בחייו הפרטיים שלו לבוא לכלל חשבון פנימי נפשי, ועל-אחת-כמה-וכמה בחיים הכלליים שמדעת או שלא מדעת ברצון או שלא ברצון הוא נעשה שותף להם, אם לחיוב ואם לשלילה. והגיע התור של חשבון-הנפש גם להסתדרות המזרחי. תקופה של עשרים שנה עברה גם למזרחי וכדאי איפוא עכשו לעמוד על אפיו, לחשוב את חשבון עולמו בעבר ובהוה ולציין מה שיש לנו לקוות או לדרוש ממנו בעתיד.

אמנם ישנם רבים בתוכנו ובתוכם גם כותב הטורים האלה, שמצטערים בכלל על כל מיני פרודים וכל מיני התאגדויות מיוחדות ומובדלות שבתוכנו; אנחנו, חפצים היינו כי נהיה מה שאנו צריכים להיות: לגוי אחד בארץ, לגוי הנושא וסובל על שכמו את עול בנין ארצו ותחית אומתו בכל המובנים, בחומר וגם ברוח, בקודש וגם בחול. ואולם, לדאבוננו, למרות מה שאנו מרגישים את ערך האחדות הדרושה והנחוצה לנו - הנה המציאות המרה מטפחת על פנינו; כולנו אמנם יודעים ומכירים את ערך האידיאל של האחדות הכללית, אבל למעשה, עדיין אין אנו זכאים ומוכשרים לגשם את השאיפה-האידיאלית הזאת בחיים. לפי מצב הרוחות והדעות מוכרחים אנו עדיין להיות בבחינת "עדרים עדרים", עדר עדר לבדו, עד שיבוא היום המאושר "ונאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר", עד שיתאספו כל חלקי האומה להסיר את לב-האבן מעל פני באר-החיים של העבודה הלאומית הכללית, אותו לב-האבן הגורם לפרוד-הלבבות ולריבי-מדנים בין אחים ויד ביד, שכם בשכם יעבדו כל הזרמים וכל העדרים בלב

אחד וברוח אחת לבנות את בנין בית ישראל, בנין האומה ובנין הארץ. ואולם "עד שיפוח היום ונסו הצללים", עד שתבוא השעה המוכשרת לעבודה שלמה ומאוחדת, צריכים אנו לדון ולמצוא את הצדדים החיוביים שישנם בכל חטיבה מיוחדת בכל כח מסודר ומאוגד העוסק בתחיה ובבנין.

ומה רב הוא הרכוש של הצדדים החיוביים שישנם בתוך המזרחי, ברוחו ובהשפעתו בעבר, בפעולותיו בהוה ובשאיפותיו לעתיד. החומר האנושי הנשבע לדגל המזרחי ונאמן בבריתו, הוא בלי שום ספק - ספג לתוך-תוכו את הרוח הטבעי הנפשי של האומה יחד עם רוח-הקודש שלה, אלו שני הרוחות היונקים זה מזה והמשפיעים זה על זה וששניהם הם המעוררים בנו את הכוסף ואת התשוקה לעבודת התחיה והבנין; חברי המזרחי אינם שוכחים את החיים ואת המציאות, את הנפש ואת רגשותיה הטבעיים ויחד עם זה הם עומדים ישר על יסוד היהדות הנאמנה, ועל פי היהדות הזאת הם חפצים להחיות את עצמם ואת דורותיהם; שואפים המה לראות את צביון האומה בארצה בתור צביון שלם ומאוחד, אומה חיה ובריאה בגופה ובנפשה, חיה במסורת אבות וברגשי-קודש; חפצים המה כי האומה בכל חייה המעשיים המחשבתיים והרגשיים תהיה מלאה טל-חיים ורעננות-יהדותית, לא רק בצורה שמיימית עליונה המיוחדת רק ליחידי סגולה, בעלי פרישות יתירה ובעלי נטיות של נזירות המביאה לידי התמרמרות נגד החיים וסדריהם, כי-אם גם בצורה עממית ארצית, בעלת-ביתית-יהודית, ספוגה רוח של זוהר וחן של קודש, צורה המוכשרת לבוא לידי התאמה עם המון רחב פועל ועובד על שדה החיים החומריים והרוחניים, השואף ליצירה של בנין ולהתגשמות גאולה בצעדים מדודים בלי הפרזה של דרישות מופלגות ובלי רוח של מדנים וקטגוריות.

יוכל היות כי ישנם בעלי נפש כאלה שבתוך השדרה הרחבה השואפת לעבודה תמה, נוחה וישרה, אין הם מוצאים את אותה העמקות הנפשית שנשמתם מתגעגעת אליה, אבל גם בעלי-נפש אלה שנשמתם מרקיעה לשחקים צריכים ומחויבים לחזק ולאמץ את ההתעוררות העממית הרחבה המתגלה בצדדי-גלויים מרובים מתוך ההופעה של המזרחי ושאיפותיו. ואמנם תעודת המזרחי ביחוסו להתנועה הלאומית הכללית שהוא חלק ממנה, צריכה להיות במובן ידוע אותה התעודה שהיתה להתנועה הלאומית ביחס להשכלה הכללית. התנועה הלאומית הצליחה "לרדות דבש מגוית האריי" ובכח הרכוש אשר רכשה לה מן התרבות הכללית הצליחה לזכך במדה ידועה גם את התרבות עצמה ולהמתיק את מרירות ההתבוללות שקלטה לתוך קרבה. אותה התרבות הכללית שנטתה ברוב דרכיה כלפי הדמיעה והטמיעה נתעכלה על-ידי התנועה הלאומית עד כי היתה לכלי חפץ בידי מחוללי התנועה הלאומית להחליש כח המהרס של התרבות הכללית, את אותו הכח המהרס והמחריב שגרם להרבה מאישי האומה להטמע בתוך עמי הנכר ולטשטש את צורתם הלאומית. ומקוים אנו כי בכח הרכוש שרכש לו המזרחי בתוך התנועה הלאומית יעלה בידו לזכך את התנועה הלאומית עצמה ולהכניסה לתוך חדר הורתנו פנימה בשלמות; מקוים אנו כי כשם שהצליחה התנועה הלאומית להלאם את ההשכלה הכללית ולהעלותה למצער עד למדרגה לאומית חלונית, כן יעלה בידי המזרחי בכח השפעתו המעשית והתרבותית לקדש את הדעה הלאומית ולהעשותה לכלל מחשבה ישראלית עליונה וקדושה באופן שכל הכחות הפועלים שבאומה יהיו מכוונים כולם למקום אחד, לכוון את יסוד חיינו על אדמת

הקודש ברוח ה' המלא אשר על עמו, להיות לאות ולמופת, לטובה ולברכה, לשם ולתהלה בכל עמי הארץ.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אלול תרפ"ב **נמען:** קריאת הקודש ליסוד הישיבה המרכזית העולמית

יש כוח כביר שבונה את הארץ גם ברוח - חינוך וספרות - אבל 'מעשי חול המה', ובחיי הקודש 'אין קול התחיה מפעם'; המוסדות הקיימים רק מחזיקים מעמד. לשם כך הרים את 'דגל ירושלים', בלי לפגוע בציונות, במזרחי או באגודת ישראל. התוצאות היו פחות מזהירות מהמקווה, בגלל צרות העם. הרב קוק קורא להכין יסוד גדול לישיבה הכללית ולהרחיב את 'המרכז' שהחל בצורה קטנה.

עיקרי הדברים

- חיי הקודש בלי תחייה.
- דגל ירושלים בלי לפגוע באחרים.
- הישיבה הכללית.
- הרחבת המרכז.

נוסח האגרת

אלול תרפ"ב[1]

קריאת הקודש ליסוד הישיבה המרכזית העולמית בירושלים לכבוד רבותינו שבגולה הרבנים והצדיקים רועי ישראל ואחינו בשרינו אוהבי ציון ומקראיה הקשורים בקשרי קדש לארץ חמדה ולבנין עם ה' עליה, בכל לבם ונפשם. שלום וברכה ממכון בית חיינו, אחי ורבותי, שנים עברו, אחרי מלחמת העולם אשר שקטה כמעט, ותוצאותיה של המלחמה המרגיזה, על חובת עבודתנו על אדמת הקדש להרים בה קרן לבית ישראל, הולכות ונראות עין בעין, מתוך כל מהלכי החיים התלוים ושאינם תלוים בנו. עת בנות הגיע, ואנחנו חייבים לעשות לד' כל אחד ואחד לפי כחו, לבנות את הנהרסות, ולנטע את הנשמות אשר בנחלת אבותנו מעולם.

והנה יש בתוכנו כח כביר המשתדל לבנות את ארצנו הקדושה, ולא רק בענינים החומריים לבדם, ביסוד מושבות, ובנות בתים, ערים וכפרים, כי אם גם ברוח, נושאים הם עין על החנוך ועל הספרות ועל כל הענינים הרוחניים שבחיים בצורה אנושית, אבל כל המעשים הללו, מעשי חול המה, וברוח חול הנם נעשים ומסתדרים, ובתוך חיי הקדש שלנו, אין קול התחיה מפעם לצערנו. אכן יש לנו שרידים אוצרות קדש רבים בארץ-ישראל בכלל, ובירושלים עה"ק[2] בפרט, חדרים וישיבות, חשובים וקדושים מאד, כדרך שהיה לנו בימי קדם, לפני ההתעוררות הגדולה של רוח התחיה אשר לאומה, וחפץ בנין העם המחודש, המפעם בחזקה במחנה ישראל.

אבל הרוח החדש, חפץ התחדשות החיים לתחית העם, הולך הוא במסילותיו הכל בדרך חול, ודרך הקדש היא נעזבת להרגל והתרשלות ולפעולות כאלה, אשר רק ברב אומץ אמנם הנם עמלים להחזיק את הקיים מאז, אבל אין לנו, עדין כח מחודש, שיהיה נכר בו אומץ היצירה בדרך הקדש, אשר יתעלה לבנות לנו, לצרכי הקודש הגדולים בנינים חדשים ויצירות חדשות ע"פ[3] ההתעוררות החיה של חפץ

התחיה, והתנערות החיים אשר לאומה. למלאות את החסרון הזה. שכל זמן שהוא שורר, אי אפשר שתהיה לנו תחיה שלמה, ולא מעמד הגון וחשוב בצביון החיים החדשים. של ארץ-ישראל המתחדשת. הרימותי זה שנים את דגל ירושלים, אשר התניתי בו מפורש, שאין אנחנו באים, לפגום עי"ז[4] את שום כח מכחות האומה, המתאמץ לעשות איזה דבר לטובה ולבנין, בין בארץ בין בגולה. אין אנחנו פוגמים את התחיה החלונית ואת הציוניות שהיא נושאת את דגלה, כי חיי חול הם חיים אנושיים שהננו זקוקים להם בבנין הצבור הישראלי בארץ, וקל וחומר שאין אנו פוגמים את תעמולתו של המזרחי בתוך הציוניות, שכונתו היא לשם שמים, ולביצור הדת והיהדות. וכמו כן פשוט הדבר ומבורר שאין אנו פוגמים ביסודה של אגודת ישראל, המתאמצת לקשר את כל כחות החרדים.

ולפתור את שאלת החיים בארץ ובגולה ע"פ התורה והמצוה. כל אלה יחד הם דברים הראויים לחזוק, ולסדור כזה, שלא יפגעו ג"כ[5] איש בנחלת רעהו, בשאיפותיו הטובות ובכבודו. אבל על כל אלה. צריכים אנחנו לרומם בעצם התחיה, דגל של קדש. רוח מלא, ששאיפת החיים המתחדשים באומה ובארץ בהבנותה, תהיה נכונה לבצר בתוכו, את כל סגולות קדשנו, את הקודש העליון, את אור ד' וכבודו על עמו ונחלתו, במצעדים של חדוש ושל תחיה, ובאופנים ההולמים והמתאימים לתבונתה של התחיה הלאומית ההולכת ופועמת בחיינו בארץ ישראל. ואשר הדי קולותיה, מוכרחים הם להיות תמיד הולכים ונשמעים, בכל ארצות פזורנו בכל קצות הגולה. אמת הדבר שמעת אשר החלותי לקרא ע"ד[6] תחית הקדש, ע"ד דגל ירושלים והסתדרותה, היה ראוי לי לקוות לתוצאות יותר מזהירות, והכרה יותר רחבה, מאת קהלנו הגדול יברכהו ד'.

אבל הלא יודעים אנחנו, את ים התלאות שאנו טבועים בו, ואת נהרי נחלי הדמים השוטפים את אחינו האומללים, ואת הצרות הגשמיות והרוחניות העוברות בהמון גלים על ראשינו תמיד, עד אשר אין פלא כי קול כזה שיסודתו בחיי הרוחניות והאצילות הנפשיות לא נשמע כל כך, בחזקה, אבל בכל זה לא רפו ידי, וחזקה היא תקותי, שקול הצדק והאמת הקדש, והחיים האמתיים ישמע בעולמנו, ואור ד' יופיע על מהלכי החיים אשר לתחיתנו הלאומית על אדמת הקדש. ועל כן, הנני עוד הפעם שולח את דברי אליכם אחים חביבים: הרימו את דגל ירושלים בעולם היו כולכם כאיש אחד חברים, להסתדרות ירושלם. פעלו כולכם ברוח התנועה הירושלמית, האומרת לרומם את הערך אשר לתחיה הלאומית שלנו, בערך הכפול אשר להקדש היסודי, אשר לדבר ד', החי בקרבנו נצח. ואשר רק מברק הודו והדרו, מקדושת אמונתו הגדולה, מושפעים אנחנו, ומושפעים הם הכחות הטובים אשר בעמים ובממלכות הנוטים לנו צדק, ועוזרים אותנו להכיר את זכות ביתנו הלאומי בארץ ישראל.

אמנם כעת באתי ביחוד לדבר, לא רק על הערך הכללי של תחית הקדש שלנו, ולא על הערך הכללי של הסתדרות ירושלם ודגל ירושלם בכללותם, אלא על ענין אחד פרטי שהוא נתון בתוך הכלל הגדול הזה. קשור ודבוק עמו, ועם זה הרי הוא חטיבה חשובה שכדאי ליחד עליו הדבור בפני עצמו, הפרט הגדול הזה הוא, דבר יסוד "ישיבה גדולה ומרכזית", בעד כל האומה בירושלים. הרעיון הזה כשיצא אל הפועל הרי הוא מוכרח להעשות בסיס ועמוד חזק לתחית הקדש שלנו, וערובה נאמנה לבצורה וחזוקה וגם לעדונה ורוממות כבודה של תחיתנו החלונית. ירושלים עיר קדשנו ותפארתנו מוכרחת היא

להעשות האכסניא של תורה היחידה בגולה, והמציינת באיכותה בכל העולם כולו. זאת היא דרישה פשוטה שכל אחד מישראל יכול להבין אותה. החיים הולכים במסילתם הכבושה, החיים החלתים שוטפים אותנו מסביב, בתי ספר גימנסיות, וגם אניברסיטאות, למדעי החול וגם למדעים הלאומיים הישראליים לכל ענפיהם, בצורה חלונית, עומדים הם להוסד במוקדם או באיחור של זמן, שטף של מתלמדים מכל קצוי הגולה, שאינם מצטיינים ביחש טוב לחיי הקודש, להכרתם ולהוקרתם, יבאו אלינו מכל הצדדים. ואנחנו, אין אנחנו מוכנים כלל, איך לקדם את פני הזמן, איך להעמיד לנו "כח קדוש" איתן ורב, שישמש לנו תריס בפני החלונית המתגברת ומסתעפת, ושיגביר על ידי האישיות המצויינת של הנקבצים אליו לשם התורה, לשם כבודה ותחיתה, לשם הגדלתה והאדרתה, את השפעת הקודש בחיים, ושיוכל על ידי זה להביא זרם חדש בכל ההליכות של תחית האומה בארץ, לצד הטוב והנעלה, באופן שנוכל להיות בטוחים, ששם ד' אשר על עמו ואור תורת חיים אשר בקרבו, ילך הלוך וגדול בארץ התחיה, במהלך צמיחתה של ראשית ישועתנו.

הישיבה האחת המרכזית והכללית, שתוסד בירושלים בתור הישיבה העליונה והגדולה המיוחדת במכון קדשנו, בעד האומה כולה לכל ארצות פזוריה, זאת היא נקודת ההצלה למצבה של התחיה הלאומית שלנו. שלא תבלע בגלי החלוניות המקיפים אותה מסביב. והנקודה הזאת היה תהיה גם נקודת הזוהר לחיי הרוח הקודש, ודת האמת, לכל אחינו כולם בארצות הגולה. הישיבה הזאת תקבל אל תוכה צעירים מבני שש עשרה שנה עד עשרים ושתים שנה. התכנית של הלמודים, תהיה כה קצובה ואיתנה, למודי התורה, למקצועותיה: תורה שבכתב ותורה שבע"פ[7], המשנה, התוספתא, ואגדה. התלמודים, הבבלי והירושלמי, מדרשי ההלכה, פוסקים הראשונים וגדולי האחרונים, חכמת ישראל העיונית והמחקרית, חכמת המוסר והמדות, וכל המקצעות הנוגעים להרחבתה של תורה, והגדלת ידיעתה, בהכשרה של טפול בחינוך התלמידים במדות טובות, והדרכה גופנית ונפשית בריאה. ביראת שמים תמימה וטהורה. וחלק עליון מהישיבה, יהיה מיוחד למגודלי הישיבה - תלמידי חכמים שגמרו חק למודם והם ראויים להיות עוסקים ביצירות תורניות. שהם יעבדו במחלקה מיוחדת ליצירה, של ספרים וחבורים, הנחוצים לדור, בכל מקצעותיה של תורה.

מגמתה של הישיבה היא, שיהיה שם שמים, שם התורה, שם ישראל ושם ארץ-ישראל מתקדש על ידה בעולם. ושאיפת הקמתה היא, שיתפרסם במשך הזמן במלא התבל, שהמכון המיוחד והעליון, לחכמת התורה חכמת הדת וחכמת ישראל, במובן הגדול שלהם, הוא, מרוכז בהישיבה העולמית הגדולה הזאת שבירושלים. הזרם של כחות צעירים, המיוחדים לתלמוד תורה ולהדרת קודש, בחיל וערננות יביא עמו מרפא לרוח העם, ההולך ומתפתח בארץ, בדרך תחיה והתעוררות לאומית, שיהיה הולך ומתעלה, בתכונה של קודש. וצדדי הקודש שבתחיה הלאומית, שהם נגוזים בה, ואינם נראים כראוי בפועל עדיין, ילכו ויתגלו בחיים, עד אותה המדה שיהיה בידם, למלא את החלל הריק שבחיים הלאומיים שלנו, שעל ידי חוסר ההשפעה של צדדי הקודש שבתחיה הלאומית, עלולים הם להיות הולכים ומתחשכים בחשכת החלוניות והגסות החומריות, הבינו נא אחי האהובים, את עמקה של השאיפה הקדושה הזאת, והרימו כולכם יד בכבוד והדר, בנדיבות רוח והכרה פנימית לבנין המוסד

העליון הגדול והקדוש הזה, ליסודה וקיומה, של הישיבה העולמית הכללית שבירושלים. כל ה אשר בעיר הקודש, שהן מגדלות את החלק הצעיר שבבני תורה שבירושלים, לתלמוד תורה, ושיחד עם זה הן מחזיקות בתוכן את החלק החשוב של תלמידי חכמים שבירושלים, שתורתן אומנתן, הן מוכרחות להתחזק להתקיים ולהתפתח, ודוקא עם זה אנחנו חייבים ליסד את הישיבה האחת, בתור בית גדול כללי, שיקלוט אל תוכו לא רק את בני התורה הצעירים שבא"י[8], כ"א[9] להרים בעולם את הדגל של תחית הקדש בארץ-ישראל, עד אשר אותו החלק הצעיר והרענן המוכן להיות משתלם בגדולתה של תורה, ידע, שצריך הוא לבא בירושלים להיכלה של הישיבה הכללית, לשאוב מתוכה את תלמוד תורתו, בכלילת יופי ותפארת קדושה, וקדושה עליונה.

וגם אם רק משך שנים ישב הצעיר בעיר הקודש, עד שיגמר את חק למודו. וגם אם אחר כך יצטרך לשוב אל עירו אל מקומו בחוץ-לארץ, גם אז, ידע, כי התורה אשר יצאה מציון ודבר ד' אשר מירושלים, היא היא אשר פעלה על רוחו, ועל כל הויתו הרוחנית,, שהביאה אותו להיות שלם באותו הצביון המשוכלל אשר הטביעה הישיבה עליו את חותמה, והיו עיניו ולבו, פעולתו והשפעתו, נתונים נתונים תמיד, לבנין הארץ ולתחית האומה, בדרך החיים, שהיא דרך הקודש. והיה לנו גדוד שלם, לגיון חי, ופועל, מלא עז ועצמה, הכרה עצמית וידענות פנימית, העומד הכן על בסיסה של תורה ויסודה של קדושת ישראל הנאצלת, מוכן למלא את אוירה של עיר הקודש, בתור העיר האחת, שהיא לבן של ישראל, הוד-רוממות קודש, ותפארתה ועוזה של תורת חיינו. הרעיון הזה של יסוד הישיבה הכללית, מרומם ונשגב הוא. ולגשת אליו, צריכים אנחנו יסוד גדול חמרי, כדי שהכנות החצוניות יהיו גם הן, נאותות, להיות לבוש להאור הגדול הזה אשר יצא מציון, ע"י[10] כח התורה של הישיבה הכללית שבירושלים, שלשם עמדתה וקיומה, מוכרחת הן יתר הישיבות הממלאות את עיר הקדש בתורה ויראת שמים, להיות מתקיימות ומתחזקות.

בתור הכנה זעירא, לגשום הדבר הגדול הזה, יצרתי את "המרכז", שמספר מצומצם של תלמידי חכמים, מלומדי הישיבות המצוינים, נכנסו בו, והננו עסוקים בשיעורים קבועים למקצעות ההלכה וההגדה, כלומר: בלמוד המעשי של תלמוד ופוסקים בגמרא סברא ופלפול, ובלמוד העיוני של הלכות אמונות ודעות שבתורה. שהנני שואף להרחיבו בכמות ובאיכות, כדי שיהיה משמש לקצת התחלה ליצירתה של הישיבה הגדולה, שצריכה להקיף בתכונתה. את התוכן הרב של מקצעותיה של תורה השונות, ולהיות בסיס ונושא הדגל של תחית הקודש בארץ-ישראל ובישראל. והנני מצרף לדרשתי הגדולה, של העזרה הטפוסית האדירה ליסודה של הישיבה הכללית ואת בקשתי לחזק את "המרכז" המיוסד כעת בתור הכנה זעירה, שיש לו יחס עם הפתוח של הרעיון הגדול של יסוד הישיבה הכללית, בכל הקיפה וגדלה, המעורר בקרבנו תקוות גדולות, ושאיפות אדירות לתחית עם ד' על נחלתו, ולרומם את דגל ציון וירושלים, את דגל תחית הקודש, ע"י התנועה הירושלמית, המיועדת להשלים את מה שחסר מן יסוד הקודש, ואור ד', בהתנועה הציונית. כדי שיהיה מעשה הצדקה, צדקת ד' עם ישראל ועם ארצו שלם, בכל כליל הדרו, שלם בתכונתו החלונית, ושלם בתכונתו הקדושה.

שיצא ע"י אור הקודש אשר להתנועה הירושלמית, שההסתדרות "ירושלים" משתדלת לעוררה על ידי הרמתו של דגל הקודש "דגל ירושלים". הכינו יסוד גדול לכוננותה של "הישיבה הכללית" היחידה המרכזית בירושלים. ותמכו בידי להרחיב את "המרכז" אשר החלותי ליסד בצורה קטנה, להגדיל ולהאדיר אותו. כדי שיהיה גם הוא מצטרף למעשה הגדול ורב הערך של יסוד הישיבה הכללית הגדולה, בכל תכניתה העשירה והמקיפה. נעשה נא כל מה שבידינו לעשות. ושוכן ציון ישלח לנו מקדש את עזרו, למלא את דברו, אשר דבר על עמו ונחלתו: כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים בב"א[11].

אחיהם ועבדכם הנאמן השולח לכם את ברכתו הנאמנה מהר הקודש מירושלים

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ע"פ - על פי
4. ע"ז - על ידי זה
5. ג"כ - גם כן
6. ע"ד - על דבר
7. שבע"פ - שבעל פה
8. שבא"י - שבארץ ישראל
9. כ"א - כי אם
10. ע"י - על ידי
11. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד תמוז תרפ"ג **נמען:** מרכז 'המזרחי' באוסטריה, וינה

תודה על ברכתם לתואר הכבוד שהעניק לו מלך בריטניה.

עיקרי הדברים

- תודה על הברכה לתואר.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"ד תמוז ג'

לכבוד מרכז המזרחי באוסטריה, וינא יקבלו נא ברצון את תודתי העמוקה על ברכתם הנאמנה לתאר הכבוד אשר הואיל הוד מלכותו מלך בריטניה לכבדני בו. והנני מברכם באהבה בעבודה פוריה לתקומת עם ד' וארצו בהוד והדר לעיני כל אפסי ארץ. בברכת התחיה מהר הקדש מירושלים.

נאמנם לעד

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה ניסן תרפ"ה **נמען:** הסתדרות 'המזרחי' העולמית

ברכה להנחת אבן הפינה לבית ספר למלאכה וחקלאות של 'בית חלוצות מזרחי' בעמק הארזים ליד מוצא; אינו יכול להשתתף.

עיקרי הדברים

- ברכה לבית חלוצות מזרחי.

נוסח האגרת

כ"ה ניסן ה'

שפעת ברכה וחזוק ידים לכבוד הנהלת הסתדרות המזרחי המרכז העולמי פעה"ק[1] ת"ו[2] שלו'[3] רב שמחתי במפעלכם היקר בנין בית חלוצות מזרחי המסתדר ע"י[4] הסתדרות נשים מזרחיות, אשר הואלתם לכבדני להיות נוכח בהנחת אבן הפנה לבית ספר למלאכה וחקלאות על אדמת המזרחי בעמק הארזים אשר על יד מוצא. אך מרב טרדות ועבודות מוכרחות איני יכול לצערי לנסע כעת למקום החגיגה הנכבדה. אבקש בזה שיקבלו נא ברצון את ברכתי הנאמנה שיכונן ד' את מעשי ידיהם ובית ישראל יבנה על אדמת קדשו מבני ובנות עם ד' האוצרים ברוחם ובכל תוכן חייהם את אוצרות הקודש של קדושת ישראל ותורתו באמונת אומן וגדולת רוח של היהדות הנאמנה החיה וקימת לעד. חזקו ואמצו הבונים והבונות, ועליכם תבא ברכת דור דורים.

ברב הוקרה נאמנכם סלה

אברהם יצחק הכהן קוק

1. פעה"ק – פה עיר הקודש
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. שלו' – שלום
4. ע"י – על ידי